

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СОКОЛ МАРІЯ ЮРІЇВНА

УДК 351.86+343.352

ДИСЕРТАЦІЯ
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Спеціальність 25.00.02 – Механізми державного управління
25 – Державне управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного
управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М.Ю. Сокол

Науковий керівник
Драган Ірина Василівна,
доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник

Житомир 2025

АНОТАЦІЯ

Сокол М. Ю. Механізми реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – Механізми державного управління. – Державний університет «Житомирська політехніка». – Житомир, 2025.

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному аналізу теоретичних, концептуальних та практичних засад реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні. Актуальність теми зумовлена потребою забезпечення належного рівня виконання судових рішень як ключового чинника верховенства права та гарантії ефективного функціонування правової системи. Сучасний стан виконавчого провадження в Україні характеризується низьким відсотком фактично виконаних рішень, фрагментарністю нормативно-правового забезпечення, недостатньою інституційною спроможністю органів примусового виконання, нерівністю умов діяльності державних і приватних виконавців, низьким рівнем цифровізації та прозорості процедур. Це підриває довіру громадян до судової влади й державних інститутів, створює перешкоди для соціально-економічного розвитку, погіршує інвестиційний клімат та формує підґрунтя для корупційних зловживань.

Додатковим чинником актуалізації дослідження є процес європейської інтеграції України, якому необхідна гармонізація національного законодавства із практикою Європейського суду з прав людини, стандартами Ради Європи та Європейського Союзу. Водночас цифрова трансформація державного управління потребує модернізації процедур виконавчого провадження, впровадження електронних інструментів контролю, цифрових доказів і відкритих реєстрів.

Дослідження механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є науково і практично значущим завданням, спрямованим на

вдосконалення правових та інституційних засад функціонування виконавчої служби, зміцнення верховенства права, забезпечення захисту прав людини й підвищення довіри суспільства до системи правосуддя.

Досліджено теоретико-концептуальні основи державної політики у сфері виконавчого провадження. Проведено систематизацію понятійно-категоріальних інтерпретацій у науковому дискурсі, що дозволило уточнити базові категорії науки «Державне управління» та сформулювати власні авторські дефініції. Державна політика у сфері виконавчого провадження – це системна, цілеспрямована та адаптивна діяльність органів публічної влади, спрямована на забезпечення повного, своєчасного та ефективного виконання судових і прирівняних до них рішень. Вона реалізується через комплекс правових, організаційних, інституційних та цифрових механізмів, орієнтованих на досягнення публічного інтересу, утвердження верховенства права та відновлення порушених прав і свобод.

Проаналізовано концептуальні засади становлення української системи виконавчого провадження, простежено її історичну еволюцію. Акцентовано увагу на механізмі реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, що передбачає наукову новизну у його структурі та функціонуванні. На відміну від традиційних уніфікованих моделей пропонується концепція «адаптивного механізму», який є динамічною системою, здатною змінюватися відповідно до регіональних умов, цифрового середовища та соціально-економічних викликів. Така модель базується на принципах гнучкості, персоналізації та ситуативного управління. Важливим елементом є блок «механізмів цифрової легітимації», що передбачає впровадження сучасних електронних інструментів, які не лише автоматизують виконавчі дії, а й формують довіру до результатів завдяки використанню відкритого коду, блокчейн-реєстрації рішень, е-аудиту та цифрової репутації виконавців. Це дозволяє інституціоналізувати поняття цифрової довіри як нової категорії публічної легітимності. Розроблено моделі «інтегрованої суб'єктності», яка відходить від ізольованого розуміння виконавця як єдиного

суб'єкта примусового виконання. Натомість пропонується розглядати цілісну систему, що містить виконавця, цифрову платформу, стягувача, боржника, органи контролю та громадянське суспільство, які взаємодіють як інтегровані суб'єкти реалізації державної політики. Водночас запропоновано філософію «антифрагільного управління ризиками», що розглядає виконавче провадження не лише як систему протидії порушенням, а як таку, що здатна зміцнюватися через виклики. Зловживання, затримки чи процедурні недоліки мають не просто усуватися, а використовуватися як поштовх для зміни нормативних положень, процедурних стандартів та управлінських практик.

Визначено шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду організації виконавчого провадження і функціонування механізмів реалізації державної політики у країнах з різними правовими традиціями. Виокремлено позитивні практики Швеції, Франції, Польщі та інших країн ЄС, США. Встановлено, що спільною засадою реформування виконавчої системи є дотримання принципів підзвітності та підконтрольності. Для України актуальним є вивчення шведського досвіду, зокрема у частині ухвалення Виконавчого кодексу, який дозволив би систематизувати чинне законодавство та встановити прозорі, об'єктивні й уніфіковані правила виконання судових рішень. Водночас під час імплементації іноземних практик важливо враховувати національні особливості, внутрішні проблеми, здобуті результати попередніх реформ і стратегічні напрями подальшого вдосконалення системи, насамперед – підвищення рівня фактичного виконання виконавчих документів.

Оцінено сучасний стан та виявлено проблемні аспекти функціонування нормативно-правового механізму, що має фрагментарний характер і не забезпечує узгодженості процедур. Нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження визначено як цілісну систему правових норм, організаційних структур та процедур, спрямованих на забезпечення належного, своєчасного та ефективного виконання судових рішень і актів інших органів, що підлягають примусовому виконанню. Його зміст охоплює процеси нормотворчості та імплементації законодавчих актів,

функціонування спеціалізованих органів примусового виконання, застосування правових заходів до боржників у випадках невиконання рішень, а також гарантії дотримання прав і законних інтересів усіх учасників виконавчого провадження. Норми, які визначають правові основи виконавчого провадження, здебільшого мають декларативний характер і не містять чітких інструментів практичної реалізації. Значна частина положень сформульована нечітко або суперечливо, що створює труднощі у правозастосуванні й контролі за їх дотриманням. Недостатня конкретизація процедур у законодавстві зумовлює виникнення правових колізій, різнотлумачення та вибірковість у застосуванні норм. Відсутність детально врегульованих процесуальних механізмів призводить до фрагментарності та непослідовності здійснення виконавчих дій. Відсутність уніфікованого підходу до ідентифікації та класифікації об'єктів виконавчого провадження, що створює прогалини у правовому регулюванні. Слабка взаємодія органів юстиції з судами, правоохоронними структурами та громадянським суспільством значно знижує системну ефективність виконавчої служби. Як наслідок, фіксується низький рівень фактичного виконання рішень судів, недостатня відповідальність боржників і критичне зниження рівня довіри громадян до органів примусового виконання, що свідчить про нагальну потребу глибокого реформування системи.

Охарактеризовано організаційно-інституційний механізм реалізації політики, зокрема діяльність органів юстиції, судових і правоохоронних органів. Його доцільно розглядати як комплексну систему організаційних, правових і процедурних інструментів, спрямованих на забезпечення своєчасного та ефективного виконання судових і інших обов'язкових рішень. Проведено оцінювання результативності виконавчої служби, зокрема статистичного співвідношення фактично виконаних і невиконаних рішень, а також визначено основні корупційні ризики, що гальмують ефективність. Ефективність примусового виконання судових рішень значною мірою залежить від рівня взаємодії між суб'єктами механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Сучасний стан такої взаємодії характеризується низкою системних проблем. Передусім відсутність уніфікованих протоколів

координації дій між державними й приватними виконавцями, органами юстиції та судами призводить до дублювання функцій і зниження загальної ефективності процесу. Додатковим чинником є нерівність умов діяльності державних і приватних виконавців у питаннях фінансування, доступу до ресурсів та механізмів контролю, що зумовлює дисбаланс у практиці виконання. Недостатня організаційна підтримка, відсутність системного моніторингу й належного професійного супроводу з боку органів, відповідальних за управління сферою виконавчого провадження, негативно впливають на результативність діяльності виконавців. Водночас брак інтегрованих інформаційних систем унеможливорює своєчасний обмін даними та ефективне реагування на порушення. Слабкість механізмів внутрішнього й зовнішнього контролю, низька поінформованість кредиторів, боржників та інших учасників щодо своїх прав і обов'язків спричиняють зловживання, затягування процесів та зниження рівня довіри громадськості. Низький відсоток фактичного виконання судових рішень, велика кількість незавершених проваджень та загальна неефективність виконавчої системи свідчать про необхідність проведення системних реформ. Їхня реалізація має бути спрямована на підвищення відповідальності суб'єктів виконавчого провадження, впровадження цифрових технологій та вдосконалення правового регулювання, що дозволить забезпечити прозорість, результативність та довіру до інституту примусового виконання рішень.

Удосконалено нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Сформульовано концепцію необхідності ухвалення Виконавчого кодексу України як єдиного кодифікованого акта, що має замінити розрізнені норми та забезпечити цілісність правового регулювання.

Сформульовано комплекс підходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження та підвищення його ефективності в Україні. Насамперед, йдеться про необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами із врахуванням практики Європейського суду з

прав людини, принципів верховенства права, прав людини та належного управління. Важливим напрямом є усунення прогалин і колізій у чинному законодавстві шляхом чіткого визначення строків, процедур та повноважень сторін виконавчого провадження, а також запровадження уніфікованих правил діяльності як для державних, так і приватних виконавців. Пропонується розширити застосування електронного регулювання, зокрема шляхом розроблення підзаконних актів, які забезпечать повноцінне функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження, а також закріплення на законодавчому рівні порядку електронного обміну даними між Міністерством юстиції, судами, банківськими установами, податковими органами та державними реєстрами. Особливе значення мають встановлення чітких процесуальних гарантій, посилення прозорості та підзвітності виконавців, їх обов'язкове звітування про всі етапи виконання рішень. Окремим напрямом удосконалення визначено регламентацію взаємодії з іншими державними органами – поліцією, податковою службою, банками та прикордонною службою – шляхом закріплення відповідних механізмів у законодавстві.

Розроблено пропозиції щодо реформування організаційної структури виконавчої служби: розмежування функцій контролю, регулювання та примусового виконання; підвищення професійної і кадрової спроможності виконавців; посилення відповідальності й підзвітності. Реформування має здійснюватися на засадах децентралізації управлінських повноважень, поглиблення функціональної спеціалізації, цифрової інтеграції та узгодження з європейськими стандартами ефективного правосуддя. При цьому центральний рівень управління повинен зосереджуватися на виробленні державної політики, нормативно-правовому забезпеченні та контролі за якістю процесів, тоді як регіональні і місцеві підрозділи – на безпосередньому виконанні судових рішень з урахуванням регіональної специфіки та потреб місцевих громад. Оптимізація діяльності інституційного механізму передбачає створення єдиного цифрового середовища на основі автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП), яке забезпечуватиме інтеграцію всіх залучених суб'єктів. Важливим

завданням є чітке розмежування компетенцій державних і приватних виконавців, що дозволить уникнути дублювання функцій і конфліктів. Необхідною умовою також є інтеграція з базами даних Національної поліції, Державної податкової служби, Державної прикордонної та митної служб, банківських установ і органів місцевого самоврядування, що забезпечить оперативний доступ до інформації та підвищить результативність процедур. Додатково пропонується впровадження системи індикаторів ефективності і незалежного моніторингу результатів діяльності виконавців.

Розроблено пропозиції щодо впровадження інформаційно-цифрових технологій у процес виконавчого провадження: електронного кабінету боржника і стягувача, цифрових доказів, автоматизованого моніторингу строків та електронного оскарження дій виконавців. Запропоновано також запровадження медіації як альтернативного механізму врегулювання спорів у сфері виконання рішень. Для усунення наявних прогалин у сфері цифровізації пропонується комплекс рішень. Насамперед слід удосконалити нормативно-правову базу шляхом ухвалення спеціального закону або внесення системних змін до чинного законодавства, які б чітко визначали поняття, статус, процедури та обов'язковість застосування цифрових технологій у виконавчому провадженні. Важливим є закріплення принципу «цифрового пріоритету», що передбачає перевагу електронного формату над паперовим у всіх аспектах виконання. Подальший розвиток потребує повної інтеграції автоматизованої системи виконавчого провадження з ключовими державними інформаційними ресурсами (ДРРП, ДРАЦС, банківськими та податковими реєстрами, ЄСІТС, Єдиним реєстром боржників). Пропонується створення уніфікованої цифрової платформи з єдиним доступом для виконавців до всіх необхідних даних. Важливим напрямом є розширення функціоналу електронного кабінету учасників провадження, який повинен забезпечувати доступ до матеріалів справи, можливість подання документів онлайн, ініціювання запитів і скарг, а також сповіщення сторін про кожну процесуальну дію у цифровому форматі. Для підвищення прозорості пропонується впровадження системи електронного

моніторингу та аудиту дій виконавців: кожна дія має залишати цифровий слід, доступний для перевірки. Слід розробити аналітичні інструменти, що автоматично виявлятимуть факти бездіяльності або порушення процедур. Поряд з цим необхідно створити програму підвищення цифрової компетентності виконавців, що охоплюватиме навчання стосовно роботи з електронними платформами, кібербезпеки та цифрової етики, а також визначення цифрової грамотності як критерію атестації.

Ключові слова: державна політика; виконавче провадження; механізми реалізації; примусове виконання судових рішень; нормативно-правове забезпечення; організаційно-інституційний механізм; цифровізація виконавчого провадження; антикорупційна політика; правосуддя; верховенство права; ефективність правозастосування; європейські стандарти.

ANNOTATION

Sokol M.Y. Mechanisms of implementing state policy in the field of enforcement proceedings. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Public Administration in the specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – State University “Zhytomyr Polytechnic”. – Zhytomyr, 2025.

The dissertation research is devoted to a comprehensive analysis of the theoretical, conceptual and practical principles of implementing state policy in the field of enforcement proceedings in Ukraine. The relevance of the topic is due to the need to ensure an adequate level of enforcement of court decisions as a key factor of the rule of law and a guarantee of the effective functioning of the legal system. The current state of enforcement proceedings in Ukraine is characterized by a low percentage of actually executed decisions, fragmentation of regulatory and legal support, insufficient institutional capacity of enforcement bodies, inequality of conditions of activity of state and private executors, low level of digitalization and transparency of procedures. This undermines citizens' trust in the judiciary and state institutions, creates obstacles to

socio-economic development, worsens the investment climate, and creates the basis for corruption abuses.

An additional factor in updating the research is the process of European integration of Ukraine, which requires harmonization of national legislation with the practice of the European Court of Human Rights, standards of the Council of Europe and the European Union. At the same time, the digital transformation of public administration requires modernization of enforcement procedures, implementation of electronic control tools, digital evidence and open registers.

Research into the mechanisms for implementing state policy in the field of enforcement is a scientifically and practically significant task aimed at improving the legal and institutional foundations of the functioning of the enforcement service, strengthening the rule of law, ensuring the protection of human rights and increasing public trust in the justice system.

The theoretical and conceptual foundations of state policy in the field of enforcement proceedings have been studied. The systematization of conceptual and categorical interpretations in scientific discourse has been carried out, which has allowed us to clarify the basic categories of the science of "Public Administration" and to form our own author's definitions. State policy in the field of enforcement proceedings is a systematic, purposeful and adaptive activity of public authorities aimed at ensuring the full, timely and effective execution of judicial and equivalent decisions. It is implemented through a complex of legal, organizational, institutional and digital mechanisms aimed at achieving the public interest, establishing the rule of law and restoring violated rights and freedoms.

The conceptual foundations of the formation of the Ukrainian system of enforcement proceedings are analyzed, and its historical evolution is traced. Within the framework of the study, special attention is paid to the author's vision of the mechanism for implementing state policy in the field of enforcement proceedings, which provides for scientific novelty in its structure and functioning. Unlike traditional unified models, the concept of an "adaptive mechanism" is proposed, which acts as a dynamic system capable of changing in accordance with regional conditions, the digital environment

and socio-economic challenges. Such a model is based on the principles of flexibility, personalization and situational management. An important element is the block of "digital legitimation mechanisms", which involves the implementation of modern electronic tools that not only automate enforcement actions, but also build trust in the results through the use of open source, blockchain registration of decisions, e-audit and digital reputation of executors. This allows us to institutionalize the concept of digital trust as a new category of public legitimacy. Models of "integrated subjectivity" have been developed, which departs from the isolated understanding of the executor as the only subject of enforcement. Instead, it is proposed to consider a holistic system that includes the executor, the digital platform, the collector, the debtor, control bodies and civil society, which interact as integrated subjects of the implementation of state policy. At the same time, the philosophy of "anti-fragile risk management" has been proposed, which considers enforcement proceedings not only as a system for combating violations, but as one that is able to strengthen through challenges. Abuses, delays or procedural shortcomings should not simply be eliminated, but used as an impetus for changing regulatory provisions, procedural standards and management practices.

The ways of adopting and applying foreign experience in organizing enforcement proceedings and functioning of mechanisms for implementing state policy in countries with different legal traditions are identified. The positive practices of Sweden, France, Poland and other EU countries, the USA are highlighted. It is established that the common principle of reforming the enforcement system is adherence to the principles of accountability and control. For Ukraine, it is relevant to study the Swedish experience, in particular in terms of adopting the Enforcement Code, which would allow systematizing current legislation and establishing transparent, objective and unified rules for the execution of court decisions. At the same time, when implementing foreign practices, it is important to take into account national characteristics, internal problems, the results of previous reforms and strategic directions for further improving the system, primarily - increasing the level of actual execution of enforcement documents.

The current state has been assessed and problematic aspects of the functioning of the regulatory and legal mechanism, which is fragmentary and does not ensure consistency of procedures, have been identified. The regulatory and legal mechanism for implementing state policy in the field of enforcement proceedings is defined as a holistic system of legal norms, organizational structures and procedures aimed at ensuring the proper, timely and effective execution of court decisions and acts of other bodies subject to enforcement. Its content covers the processes of rulemaking and implementation of legislative acts, the functioning of specialized enforcement bodies, the application of legal measures to debtors in cases of non-execution of decisions, as well as guarantees of compliance with the rights and legitimate interests of all participants in enforcement proceedings. The norms that determine the legal foundations of enforcement proceedings are mostly declarative in nature and do not contain clear instruments for practical implementation. A significant part of the provisions is formulated unclearly or contradictory, which creates difficulties in law enforcement and monitoring their compliance. Insufficient specification of procedures in the legislation leads to legal conflicts, different interpretations and selectivity in the application of norms. The absence of detailed regulated procedural mechanisms leads to fragmentation and inconsistency in the implementation of enforcement actions. The absence of a unified approach to the identification and classification of objects of enforcement proceedings, which creates gaps in legal regulation. Weak interaction of justice bodies with courts, law enforcement agencies and civil society significantly reduces the systemic efficiency of the enforcement service. As a result, a low level of actual enforcement of court decisions, insufficient responsibility of debtors and a critical decrease in the level of public trust in enforcement bodies are recorded, which indicates an urgent need for a deep reform of the system.

The organizational and institutional mechanism for implementing the policy is described, in particular the activities of the justice, judicial and law enforcement bodies. It is advisable to consider it as a comprehensive system of organizational, legal and procedural instruments aimed at ensuring the timely and effective execution of judicial and other binding decisions. The effectiveness of the enforcement service is

assessed, in particular the statistical ratio of actually executed and unexecuted decisions, and the main corruption risks that hinder efficiency are identified. The effectiveness of the enforcement of court decisions largely depends on the level of interaction between the subjects of the mechanism for implementing state policy in the field of enforcement proceedings. The current state of such interaction is characterized by a number of systemic problems. First of all, the lack of unified protocols for coordinating actions between state and private enforcement agents, justice bodies and courts leads to duplication of functions and a decrease in the overall efficiency of the process. An additional factor is the inequality of conditions for the activities of state and private enforcement agents in terms of financing, access to resources and control mechanisms, which causes an imbalance in enforcement practice. Insufficient organizational support, lack of systematic monitoring and proper professional support from the bodies responsible for managing the enforcement proceedings negatively affect the effectiveness of the activities of executors. At the same time, the lack of integrated information systems makes it impossible to exchange data in a timely manner and effectively respond to violations. Weak internal and external control mechanisms, low awareness of creditors, debtors and other participants about their rights and obligations lead to abuse, delaying processes and a decrease in the level of public trust. The low percentage of actual execution of court decisions, a large number of unfinished proceedings and the general inefficiency of the enforcement system indicate the need for systemic reforms. Their implementation should be aimed at increasing the responsibility of subjects of enforcement proceedings, introducing digital technologies and improving legal regulation, which will ensure transparency, effectiveness and trust in the institution of forced execution of decisions.

The regulatory and legal mechanism for implementing state policy in the field of enforcement proceedings has been improved. The concept of adopting the Executive Code of Ukraine as a single codified act has been formulated, which should replace disparate norms and ensure the integrity of legal regulation.

A set of approaches aimed at improving the regulatory and legal mechanism for implementing state policy in the field of enforcement proceedings and increasing its

efficiency in Ukraine has been formulated. First of all, this concerns the need to harmonize national legislation with international standards, taking into account the practice of the European Court of Human Rights, the principles of the rule of law, human rights and good governance. An important direction is to eliminate gaps and conflicts in current legislation by clearly defining the terms, procedures and powers of the parties to enforcement proceedings, as well as introducing unified rules of activity for both state and private executors. It is proposed to expand the use of electronic regulation, in particular by developing by-laws that will ensure the full functioning of the Automated Enforcement System, as well as enshrining at the legislative level the procedure for electronic data exchange between the Ministry of Justice, courts, banking institutions, tax authorities and state registers. Of particular importance are the establishment of clear procedural guarantees, increased transparency and accountability of enforcement officers, and their mandatory reporting on all stages of the implementation of decisions. A separate area of improvement has been identified as the regulation of interaction with other state bodies - the police, tax service, banks and border service - by enshrining relevant mechanisms in legislation.

Proposals have been developed to reform the organizational structure of the enforcement service: separation of control, regulation and enforcement functions; increasing the professional and personnel capacity of enforcement officers; increasing responsibility and accountability. Reform should be carried out on the basis of decentralization of administrative powers, deepening of functional specialization, digital integration and harmonization with European standards of effective justice. At the same time, the central level of management should focus on developing state policy, regulatory and legal support and quality control of processes, while regional and local units should focus on the direct execution of court decisions, taking into account regional specifics and the needs of local communities. Optimization of the activities of the institutional mechanism involves the creation of a single digital environment based on the Automated Enforcement System (ASE), which will ensure the integration of all involved entities. An important task is a clear delimitation of the competencies of state and private executors, which will avoid duplication of functions

and conflicts. A necessary condition is also integration with the databases of the National Police, the State Tax Service, the State Border and Customs Services, banking institutions and local government bodies, which will provide prompt access to information and increase the effectiveness of procedures. In addition, it is proposed to introduce a system of performance indicators and independent monitoring of the results of the activities of executors.

Proposals have been developed for the introduction of information and digital technologies into the process of enforcement proceedings: an electronic account of the debtor and the collector, digital evidence, automated monitoring of deadlines and electronic appeal of the actions of executors. It is also proposed to introduce mediation as an alternative mechanism for resolving disputes in the field of enforcement of decisions. A set of solutions is proposed to eliminate existing gaps in the field of digitalization. First of all, the regulatory and legal framework should be improved by adopting a special law or making systemic changes to the current legislation that would clearly define the concept, status, procedures and mandatory use of digital technologies in enforcement proceedings. It is important to consolidate the principle of "digital priority", which provides for the superiority of the electronic format over the paper format in all aspects of execution. Further development requires full integration of the Automated Enforcement System with key state information resources (DRRP, DRACS, banking and tax registers, ESITS, Unified Register of Debtors). It is proposed to create a unified digital platform with a single access for executors to all necessary data. An important direction is to expand the functionality of the electronic office of the participants in the proceedings, which should provide access to case materials, the ability to submit documents online, initiate requests and complaints, as well as notify the parties about each procedural action in digital format. To increase transparency, it is proposed to implement a system of electronic monitoring and auditing of the actions of executors: each action should leave a digital trace available for verification. Analytical tools should be developed that will automatically detect facts of inaction or violations of procedures. Along with this, it is necessary to create a program to improve the digital competence of performers, which will include training in working with

electronic platforms, cybersecurity, and digital ethics, as well as defining digital literacy as a certification criterion.

Key words: state policy; enforcement proceedings; implementation mechanisms; enforcement of court decisions; regulatory and legal support; organizational and institutional mechanism; digitalization of enforcement proceedings; anti-corruption policy; justice; rule of law; effectiveness of law enforcement; European standards.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Сокол М. Ю. Баланс публічних і приватних інтересів у системі виконання судових рішень. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 1 (79). С. 161-166 (0,5 друк.арк.).
2. Сокол М. Ю. Нормативно-правові основи реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 2. С. 157-163 (0,5 друк.арк.).
3. Сокол М. Ю. Цифровізація виконавчого провадження: перспективи впровадження інтелектуальних технологій у сфері публічного управління. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 185-190 (0,5 друк.арк.).
4. Сокол М. Ю. Виконавче провадження як індикатор ефективності публічної політики у сфері правосуддя. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 331-337 (0,5 друк.арк.).
5. Сокол М. Ю. Інституційне забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 403-410 (0,5 друк.арк.).
6. Сокол М. Ю. Порівняльно-правовий аналіз моделей виконавчого провадження: досвід країн ЄС та український контекст. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 146-150 (0,5 друк.арк.).
7. Сокол М. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 6. С. 95-99. (0,5 друк.арк.).
8. Сокол М. Ю. Місце контрольного провадження в адміністративному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С.96-98. (0,5 друк.арк.).

9. Sokol, M. (2024). Improvement of the implementation of state policy in the sphere of executive proceedings in Ukraine. *Global Prosperity*, 4(4). P. 85-91. URL: <https://gprosperity.org/index.php/journal/article/view/187>. (0,5 друк.арк.)

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сокол М. Ю. Роль громадянської активності у формуванні демократичного суспільства. *Березневий науковий дискурс 2025 на тему: «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій»* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27 лютого 2025 р.). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2025. С. 629-631 (0,1 друк.арк.).

11. Сокол М. Ю. Зарубіжний досвід функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Актуальні питання управління та адміністрування: регіональний, міжнародний та глобалізаційний аспекти* : міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 22-23 травня 2025 р.). Чернігів : ЗВО «Університет трансформації майбутнього», 2025. С.117-119 (0,1 друк.арк.).

12. Сокол М. Ю. Виконавче провадження в умовах воєнного стану. *Національна безпека України в умовах воєнного стану* : матеріали I Науково-практичної конференції з міжнародною участю / під заг. ред. професорки З. В. Гбур. (м. Чернігів, 6-8 березня 2024 р.). Чернігів : Видавництво ІПТ, 2024. С. 257-260. (0,1 друк.арк.)

13. Сокол М. Ю. Пропозиції щодо вдосконалення роботи виконавчих органів. *Людина в системі управління: гендерні та психологічні аспекти менеджменту та адміністрування* : збірник тез I науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Чернігів, 28-29 листопада 2024 р.). Чернігів, 2024. С. 126-129. (0,1 друк. арк.)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	21
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ	31
1.1. Сутність механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	31
1.2. Концептуальні засади формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	49
1.3. Зарубіжний досвід функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	72
Висновки до розділу 1	87
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	91
2.1. Аналіз правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	91
2.2. Організаційно-інституційний механізм реалізації державної політики сфері виконавчого провадження	112
2.3. Особливості взаємодії та результативності суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	133
Висновки до розділу 2	154
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ	158
3.1. Удосконалення правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні	158
3.2. Удосконалення організаційної структури та інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	180

3.3. Запровадження інформаційно-цифрових технологій реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження	201
Висновки до розділу 3	219
ВИСНОВКИ	223
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	228
ДОДАТКИ	248

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

KPI	–	Ключові показники
ЦНАП	–	Центр надання адміністративних послуг
ДВС	–	Державна виконавча служба
ОВА	–	Обласна військова адміністрація
ВЦА	–	Військово-цивільна адміністрація
ЄС	–	Європейський Союз
ЄСПЛ	–	Європейський суд з прав людини
ЄСІКС	–	Єдина судова інформаційно-комунікаційна система
ЄСІТС	–	Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система
КЕП	–	Кваліфікований електронний підпис
ВПО	–	Внутрішньо переміщена особа
ІІ	–	Штучний інтелект
API	–	Application Programming Interface
НАБУ	–	Національне антикорупційне бюро України
АРМА	–	Агентство з розшуку та менеджменту активів
ДРРП	–	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
ДРАЦС	–	Державна реєстрація актів цивільного стану
ДПС	–	Державна податкова служба
ІПНП	–	Інформаційний портал Національної поліції
АСВП	–	Автоматизована система виконавчого провадження
СЕТАМ	–	Системи електронних торгів арештованим майном
ЄДР	–	Єдиний державний реєстр
ЄІС	–	Єдина інформаційна система
ДМС	–	Державна міграційна служба
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ

ВСТУП

Актуальність теми. У процесі становлення правової держави та розвитку демократичних інституцій в Україні особливої ваги набуває проблема забезпечення обов'язковості та невідворотності виконання судових рішень. Виконавче провадження, як завершальна стадія судового процесу, є не лише важливою складовою правосуддя, а й ключовим механізмом реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб. Його ефективність безпосередньо впливає на рівень довіри до судової системи і держави загалом.

У контексті євроінтеграційного курсу України та необхідності імплементації європейських стандартів правосуддя дослідження механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження набуває особливого значення. Дослідження комплексного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження відповідає сучасним викликам державотворення, потребам правозастосовної практики, а також завданням наукового пошуку щодо вдосконалення функціонування інститутів примусового виконання судових актів в Україні.

Серед українських дослідників вагомий внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі вчені. Систематизували підходи до розуміння державної політики О. Кучеренко, В. Бакуменко та П. Надолішній, вони вказують на її роль у визначенні та досягненні соціально важливих цілей. В. Романов, О. Рудік, Т. Брус розглядають державну політику як цілеспрямовану діяльність уряду, яка має вплив на суспільне життя. О. Сікорський та М. Терещенко детально вивчають історичні етапи еволюції виконавчого провадження – від XI–XII ст. до сучасності. Концептуальні засади взаємодії політики й управління досліджували Е. Афонін, Я. Бережний, О. Валевський, І. Драган. Не можна залишити осторонь роботу О. Кучеренка, який вивчає державну політику і звертає увагу на аналіз сучасних політологічних концепцій, та В. Чепурного, який досліджує виконавче провадження в умовах війни.

Механізми реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження досліджували Н. Голубєва, Н. Волкова, А. Дегтяр, І. Іліопол, М. Криштанович, О. Полуніна, В. Притуляк, І. Яніцька. Зарубіжний досвід у сфері виконавчого провадження аналізували О. Воробйов, Р. Миронюк, П. Макушев, Д. Сіверін, С. Шанрук.

Серед зарубіжних дослідників варто виділити: U. Neemann, який дослідив роботу судових виконавців у минулому та прогнозує їх роботу в майбутньому; W. Rashbaum проаналізував чинники недотримання законодавства і невиконання своїх обов'язків службою маршалів в США; Jeffrey Jowell обґрунтував моделі реалізації політичної волі через адміністративне впровадження, зокрема у сфері правосуддя.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблематиці реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, окремі питання формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, зокрема в умовах сучасних викликів, що постають перед Україною, – потребує додаткової уваги. Так, відсутнє системне бачення механізму реалізації державної політики. Має місце фрагментарність відповідної правової бази. Відсутні прозорі процедури контролю та моніторингу. Бракує уваги до цифровізації виконавчого провадження. Наявні недоліки кадрової політики, координації та взаємодії між органами виконавчої влади.

Таким чином, представлене дисертаційне дослідження має зменшити наявні прогалини щодо формування державної політики та її реалізації у сфері виконавчого провадження. Такий підхід створює можливості для всебічного аналізу функціонування відповідних механізмів та формування обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення з урахуванням поточних викликів і загроз, актуальних для України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота пов'язана з науковим дослідженням, яке здійснюється в Національному університеті цивільного захисту України в межах науково-дослідної роботи «Розробка механізмів державного управління соціально-

економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (номер державної реєстрації 0118U001007). Внесок здобувача полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є комплексний аналіз механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження та розроблення обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Реалізація сформульованої мети потребує послідовного виконання низки теоретичних і прикладних *завдань*:

- проаналізувати понятійно-категоріальний апарат за темою дослідження, визначити основні наукові підходи до їх інтерпретації;
- розкрити концептуальні засади формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні, зокрема їх інструменти, принципи та методи функціонування;
- дослідити зарубіжний досвід організації виконавчого провадження та формування механізмів реалізації відповідної державної політики в країнах з різними правовими системами;
- здійснити аналіз правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні;
- охарактеризувати та виявити основні проблеми інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження;
- обґрунтувати напрями вдосконалення інформаційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження;
- розробити концептуальне підґрунтя для формування комплексного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Об'єкт дослідження – процес реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Предметом дослідження є механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, зокрема його нормативної, інституційної та процедурної структури.

Методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних наукових методів, що забезпечило об'єктивність, комплексність і достовірність отриманих результатів: метод контент-аналізу – для систематизації та узагальнення понятійно-категоріальних підходів до розуміння виконавчого провадження, державної політики у цій сфері та її ролі в забезпеченні правової держави; для розроблення й обґрунтування авторських визначень понять «виконавче провадження в системі публічного управління» та «державна політика у сфері виконавчого провадження»; метод системного аналізу – для дослідження структурної побудови та функціональної взаємодії складових механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження; метод моделювання – для формування концептуального бачення інноваційної моделі організації та функціонування ефективного механізму виконавчого провадження; метод експертного оцінювання – для аналізу поточного стану та виявлення ключових проблем правового та інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні; метод порівняльного аналізу – для вивчення зарубіжного досвіду організації механізмів реалізації виконавчого провадження в країнах Європейського Союзу та англосаксонської правової системи з метою визначення перспектив їх адаптації до національного контексту; метод правового аналізу – для вдосконалення чинної нормативної бази, що регламентує порядок виконання судових рішень та інших виконавчих документів в Україні; метод інституційного аналізу – для оцінювання функціонування органів, уповноважених на здійснення виконавчого провадження, та розроблення пропозицій щодо оптимізації їх структури і взаємодії; метод синтезу – для формування узагальненого концептуального підходу до розбудови ефективного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Використання технологій штучного інтелекту. Технології штучного інтелекту (ChatGPT) використовувалися для: 1) пошукових цілей під час вивчення зарубіжного досвіду функціонування систем виконавчого провадження, правового регулювання діяльності державних і приватних виконавців, механізмів контролю та відповідальності в країнах Європейського Союзу; результати запитів містили посилання на офіційні веб-ресурси органів юстиції, виконавчих служб та міжнародні нормативно-правові акти; 2) попереднього перекладу іноземних нормативно-правових актів, аналітичних документів і рекомендацій, що стосуються організації виконавчого провадження, з англійської мови на українську. Технології штучного інтелекту не використовувалися для генерування авторського тексту дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів. Ключові наукові положення, що відображають новизну проведеного дослідження, становлять особистий науковий внесок здобувача та пропонуються для офіційного захисту. Вони зводяться до такого:

удосконалено:

- концепт формування комплексного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, який передбачає: ухвалення Виконавчого кодексу України, як необхідного етапу формування ефективної системи примусового виконання рішень органів влади, що об'єднає і систематизує правові норми у сфері примусового виконання рішень; діджиталізація та формуванні єдиних стандартів діяльності виконавців (за стандартами ЄС) й електронних документів; автоматизація моніторингу строків провадження, незалежний аудит, створення реєстру дисциплінарних стягнень та рейтингування виконавців; щоквартальна звітність, спрощення доступу до аналітики АСВП; запровадження інституту медіаційної угоди; уніфікація процедури та адаптація до умов воєнного стану;

- правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження на основі внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» щодо врегулювання строків, процедур, повноважень сторін виконавчого провадження, визначення критеріїв «неспроможності» до

виконання рішень, уніфікації процедур для державних і приватних виконавців, запровадження альтернативного механізму врегулювання конфліктів (медіація), застосування інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами;

– інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження через ініціативу посилення взаємодії з судами, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг, банківськими установами та державними реєстрами; утворення аналітичних центрів у регіонах, розмежування функцій управління й нагляду, впровадження KPI та щоквартального оцінювання підрозділів, реформування структури на засадах мережевого управління;

дістали подальшого розвитку:

– зміст категорії «державна політика у сфері виконавчого провадження», що включає: формування ефективного та справедливого правового середовища; розвиток кадрового потенціалу й інституційної спроможності виконавчих органів, зокрема приватного сектору; запровадження повноцінного інформаційного механізму інфраструктури виконавчого провадження, що охоплює автоматизовані дії, доступ громадян до інформації, електронну взаємодію між суб'єктами; забезпечення публічного контролю, прозорості, доброчесності та прав людини в усьому ланцюгу виконання рішень, що створює умови для всебічного та системного здійснення виконавчого провадження у сфері реалізації державної політики;

– методологічні положення формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, що передбачають: узгоджене застосування правових, інституційних, інформаційних та управлінських інструментів у процесі досягнення цілей державної політики у процесі примусового виконання рішень; систематизації принципів (ефективність, підзвітність, підконтрольність, прозорість, інформаційність, захист прав людини); розширення функцій організаційного, контрольного й координаційного та забезпечення виконавчого провадження; уточнення

методичного інструментарію, що базується на використанні системного, структурно-функціонального, інституційного підходів;

- узагальнення зарубіжного досвіду функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, зокрема країн ЄС, Великої Британії, США, з акцентом на унікальні інституційні інструменти та управлінські моделі, придатні для адаптації в умовах сучасної України, що забезпечує розширення теоретичної та практичної бази для вдосконалення вітчизняних механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження на основі цифрових технологій, підвищення прозорості та підзвітності процедур виконання рішень, створення умов для ефективної міжвідомчої та міжнародної співпраці, що сприятиме запобіганню зловживань у сфері виконавчого провадження;

- інформаційний механізм реалізації державної політики в сфері виконавчого провадження, що передбачає: доповнення системи принципів його реалізації (публічність, відкритість, прозорість процедур, підзвітність виконавчих органів, гнучкість, персоналізація, ситуативне управління), уточнення методів впливу (нормативно-правового регулювання, санкціонований державний примус, публічний контроль, організаційно-розпорядчі заходи, інформаційно-комунікаційні технології та оціночно-аналітичний моніторинг), що спрямовані на забезпечення ефективності, прозорості та цифровізації процесу стягнення боргів.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає в можливості їх застосування для вдосконалення теоретичних засад і практичної реалізації державної політики у процесі виконавчого провадження. Запропоновані в дослідженні підходи спрямовані на посилення ефективності діяльності державних і приватних виконавців, підвищення результативності виконання судових рішень, а також на формування прозорої, справедливої та орієнтованої на правову державу системи примусового виконання.

Розроблені автором концептуальні положення можуть бути використані під час підготовки змін до Закону України «Про виконавче провадження», інших

правових актів, що регулюють виконавче провадження; практиці Міністерства юстиції України, органів державної виконавчої служби та приватних виконавців – для впровадження механізмів ефективної взаємодії, внутрішнього контролю та цифровізації процедур; підготовці та підвищенні кваліфікації кадрів у сфері виконавчого провадження, зокрема для формування навчальних програм і тематичних курсів; дослідницькій діяльності – як основа для подальших наукових розвідок з питань публічного управління та адміністративного права (довідка № 110д9/10-2025/196103 від 25.08.2025 р. народного депутата України Сергія ГРИВКО (посв. №110).

Результати дисертації можуть стати аналітичною базою для ухвалення управлінських рішень, спрямованих на вдосконалення організаційної структури та функціонування системи виконавчого провадження, з урахуванням кращих міжнародних практик та національного контексту (довідка № 08-2110 від 15.12.2024 р. Менської міської ради).

Практичні напрацювання та теоретичні узагальнення дослідження можуть бути використані громадськими організаціями для удосконалення аналітичної та експертної діяльності, розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності системи виконавчого провадження та посилення взаємодії з державними інституціями (довідка № 07/24 від 30.12.2024 р. Громадської організації «Освітній компас»).

Основні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у викладанні нормативних і спеціалізованих дисциплін, присвячених проблемам реалізації державної політики, організації виконавчого провадження, а також правозастосовній практиці в системі публічного управління. Окремі теоретичні й практичні положення вже впроваджені в освітній процес Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (довідка № 176/24 від 16.05.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням. Усі наукові положення та результати

дослідження одержані автором особисто, пройшли апробацію й були висвітлені у відповідних наукових публікаціях.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні, методологічні та практичні результати дисертаційного дослідження доповідались на таких науково-комунікативних заходах, як: «Національна безпека України в умовах воєнного стану» (Чернігів, 2024), «Людина в системі управління: гендерні та психологічні аспекти менеджменту та адміністрування» (Чернігів, 2024); «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій» (Чернігів, 2025); «Актуальні питання управління та адміністрування: регіональний, міжнародний та глобалізаційний аспекти» (Чернігів, 2025).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 13 наукових публікаціях загальним обсягом 3,7 друк. арк, з яких: 8 статей у фахових наукових виданнях України; 1 стаття в науковому періодичному виданні іноземної держави та 4 тези доповіді на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота має таку структуру: анотацію, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Основний зміст викладено на 208 сторінках друкованого тексту. Робота містить 18 таблиць, 6 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 183 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1.1. Сутність механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Необхідність дослідження понятійно-категоріальних трактувань такого явища, як державна політика та її розуміння у сфері виконавчого провадження в науковому дискурсі, зумовлена складністю в сучасних умовах глибоких суспільно-політичних трансформацій, загострення глобальних викликів, зростання очікувань громадян щодо якості публічного управління, зростає значення ефективної, науково обґрунтованої та результативної державної політики. Саме державна політика є ключовим інструментом реалізації стратегічних цілей держави, узгодження інтересів суспільства, забезпечення сталого розвитку і дотримання принципів верховенства права, демократії, прозорості та підзвітності влади.

Актуальність дослідження державної політики зумовлена необхідністю оновлення її концептуального розуміння відповідно до нових реалій: війна, корупція, цифровізація, екологічні кризи, соціальні нерівності, глобалізація та посилення ролі громадянського суспільства. Водночас на практиці державна політика часто характеризується фрагментарністю, відсутністю комплексного підходу, низьким рівнем реалізації ухвалених рішень та недостатнім врахуванням інтересів громадян. Це породжує потребу в критичному аналізі її цілей, механізмів формування та реалізації, а також у розробленні ефективних інструментів оцінки впливу політики на розвиток держави і суспільства.

Зміщення акцентів від управління «зверху вниз» до партисипативних, мережових і цифрових форм розроблення рішень, поява нових суб'єктів політичного процесу, а також посилення ролі даних, аналітики та прогнозування

в управлінні потребують переосмислення самої природи державної політики як міждисциплінарного феномена, що поєднує знання з права, економіки, політології, соціології та інформаційних технологій.

Таким чином, актуальність дослідження державної політики та безпосередньо її реалізації у сфері виконавчого провадження полягає у необхідності її системного наукового осмислення як складного, багаторівневого процесу, що забезпечує ефективну взаємодію між владою і суспільством, сприяє розв'язанню актуальних проблем публічного управління та формуванню відповідальної, орієнтованої на результат держави.

Поняття державної політики в науковому дискурсі. Політика традиційно трактується як мистецтво керування державою, що охоплює інтереси соціальних груп, класів і національностей та завжди визначається економічною ситуацією в суспільстві.

Автори «Політологічного енциклопедичного словника» тлумачать політику як «організаційну, регулятивну і контрольну сферу суспільного життя, в межах якої реалізується соціальна діяльність, спрямована передусім на досягнення, збереження і реалізацію влади особами або соціальними групами задля задоволення власних потреб» [1, с. 258].

Своєю чергою М. Вебер визначає політику як «стремління до участі у владі або до впливу на її розподіл» [2, с. 646]. Отже, в класичному розумінні політика є інструментом для досягнення та утримання влади тими чи іншими політичними силами.

Водночас з'являються й інші концепції політики. Наприклад, М. Пірен розглядає політику як діяльність, що спрямована на задоволення довготривалих інтересів соціальних груп [3, с. 15], тоді як Р. Роуз вбачає її у «серії більш-менш відповідальних дій та їхнього узгодження з метою ухвалення конкретного рішення» [4, с. 4–5].

Сьогодні сприйняття політики зазнає трансформації: її основним змістом стає не перерозподіл влади, хоча він і залишається сутнісною основою, а задоволення потреб громадян. Відтак політика трактується як стратегія

ухвалення й реалізації обов'язкових для суспільства рішень у тій чи іншій сфері. Оскільки ключовим суб'єктом політичного процесу є держава, то функція політики полягає у визначенні проблеми, яка потребує державного втручання [5, с. 10], що вже відповідає сутності державної політики як складової діяльності влади.

Таким чином, державна політика – це цілеспрямована діяльність органів державної влади, спрямована на розв'язання суспільних проблем та реалізацію важливих цілей у різних сферах життя. З цієї позиції Л. Пал визначає державну політику як «напрямок дій або відмову від дій, обрані державними структурами для розв'язання конкретної або взаємозалежних проблем» [6, с. 22].

У контексті пострадянських держав термін «державна політика» охоплює не лише дії державних органів, а й ураховує внесок усіх акторів політичної системи, здатних впливати на розв'язання суспільно значущих питань [7]. В українській науці цей термін часто ототожнюється з усією системою державного управління.

Державна політика трактується як стратегічний напрям діяльності (або її відсутність), обраний уповноваженим органом державної влади (який володіє юридичними, політичними чи фінансовими ресурсами) з метою розв'язання певної або кількох взаємозалежних проблем.

Отже, державна політика є реакцією держави на актуальні проблеми суспільства або його груп, таких як громадяни чи неурядові організації, і спрямована на досягнення згоди, що необхідна для стабільності соціуму.

Одним із перших ґрунтовних досліджень державної політики в Україні є праця О. Валевського «Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження» [8], де політика розглядається як дії держави для найефективнішого задоволення інтересів суспільства. Він також трактує державну політику як діяльність, спрямовану на розв'язання проблем суспільного розвитку [8, с. 21].

Систематизувавши підходи до розуміння державної політики, О. Кучеренко виокремив три головні концепції: плюралістичну – як процес конкуренції інтересів у демократичному суспільстві; концепцію суспільного вибору – з

фокусом на індивіду як носія політичної активності; та детерміністську – згідно з якою державна політика зумовлена економічними структурами [9, с. 279].

У посібнику за редакцією В. Ребкала і В. Тертички державна політика представлена як стабільна, організована й цілеспрямована діяльність або бездіяльність державних інституцій щодо конкретної проблеми [4, с. 6]. Аналогічно, В. Бакуменко та П. Надолішній вказують на її роль у визначенні та досягненні соціально важливих цілей [10, с. 35]. В. Романов, О. Рудік, Т. Брус також розглядають державну політику як цілеспрямовану діяльність уряду, яка має вплив на суспільне життя [11, с. 12].

У «Словнику-довіднику з державного управління» підкреслюється, що державна політика – це інструмент досягнення державою мети в певній галузі шляхом використання законодавчих, економічних та адміністративних засобів [12, с. 63], а в «Енциклопедичному словнику з державного управління» – це діяльність державних органів, спрямована на розв’язання комплексу проблем у певній сфері [13, с. 144–145].

На думку Ю. Бажала, О. Кілієвича, О. Мертенса та ін., державна політика – це процес, що охоплює формулювання проблем, визначення цілей та інструментів їх розв’язання [14, с. 44]. Автори навчального посібника «Державне управління в Україні» додають, що це система цілей, завдань та засобів їх реалізації [15, с. 157].

О. Рябічко подає державну політику як урядовий курс дій, орієнтований на задоволення потреб або використання можливостей, із вказівкою на очікувані наслідки [16]. Разом з тим спроби розглядати державну політику виключно як внутрішню систему координації органів влади є недостатніми, адже ігнорують ключову роль суспільних груп як безпосередніх суб’єктів її формування.

У монографії В. Тертички проаналізовано структурні та змістовні особливості державної політики в контексті соціальних, економічних та політичних змін, де вона розглядається як механізм задоволення інтересів різномірного суспільства [17, с. 133–135].

У праці «Політика, право і влада...» (2006) державна політика визначається як система заходів, спрямованих на розв’язання суспільних проблем, підтримку правопорядку і стабільності через монопольне використання державою легітимного примусу [18, с. 35].

Державна політика завжди пов’язана із забезпеченням стабільності суспільства та задоволенням його інтересів. Як слушно зазначає І. Гладуляк, основні суспільні інтереси невіддільні від системи прав і свобод, закріплених Конституцією, яка має вищу юридичну силу і діє безпосередньо (стаття 8 Конституції України) [19, с. 11–12].

На нашу думку, в ідеальному розумінні державна політика є збалансованим поєднанням об’єктивних закономірностей суспільного розвитку та суб’єктивних уявлень громадян про власні інтереси в межах цього суспільства. Вона має бути відстороненою від політичного курсу окремих партій чи політичних угруповань, навіть тих, які володіють більшістю у виборних органах влади. Це пояснюється, з одного боку, необхідністю врахування інтересів не лише більшості, а й меншості, без чого виникатимуть суттєві ускладнення у процесі реалізації політики. З іншого боку, державна політика повинна мати стійкий і послідовний характер, з орієнтацією на довготривалу перспективу розвитку. Водночас її завданням є забезпечення консолідації суспільства, слугуючи об’єднувальним чинником і стимулом до конструктивного поступу.

Саме багатоманітність підходів до визначення сутності, суб’єктів і механізмів формування державної політики, які представлено в табл. 1.1., дозволяє глибше зрозуміти її роль у сучасних суспільствах. У цьому контексті доцільно розглянути сучасні інтерпретації розуміння державної політики, що відображають як класичні, так і новітні наукові концепції.

Таблиця 1.1

Сучасні інтерпретації розуміння державної політики

Підхід / Інтерпретація	Коротка характеристика	Приклади застосування
Класичний (нормативний)	Політика як діяльність органів влади з формування законів і рішень.	Ухвалення Конституції України, законів України (наприклад, «Про освіту», «Про бюджет»).
Раціональний (модель ухвалення рішень)	Послідовне ухвалення рішень на основі аналізу альтернатив.	Реформа системи субсидій: оцінка витрат, ефективності, моделювання наслідків.
Інституціональний	Роль формальних і неформальних правил.	Функціонування Кабінету Міністрів, взаємодія центральної та місцевої влади.
Системний	Політика як реакція на запити суспільства.	Реакція держави на громадські протести (Євромайдан) або пандемію COVID-19.
Конфліктний (марксистський/критичний)	Виявлення соціальних суперечностей і домінування інтересів певних груп.	Критика олігархізації політики; конфлікт інтересів між великим бізнесом і громадянським суспільством.
Комунікативний	Акцент на публічному діалозі та прозорості.	Впровадження платформ для електронних петицій, публічні консультації щодо законопроектів.
Залученість (партисипативний)	Залучення громадян до політичного процесу.	Бюджет участі в містах України (Київ, Львів, Вінниця); громадські слухання.
Мережевий (network governance)	Політика формується спільно з різними акторами.	Публічно-приватне партнерство у сфері інфраструктури; співпраця з міжнародними донорами (USAID, GIZ).
Цифровий (діджиталізаційний)	Використання цифрових технологій у політиці.	Портал «Дія», електронні послуги, автоматизація соціальних виплат.

Джерело: систематизовано автором на основі [4–12].

Поняття державна політика у сфері виконавчого провадження в науковому дискурсі. Аналіз наукових трактувань поняття «державна політика у сфері виконавчого провадження» [38–52], здійснений у контексті новітніх викликів, сприяє уточненню його сутнісних характеристик, державна політика визначається нами як цілеспрямована, системна та узгоджена діяльність органів публічної влади щодо формування, реалізації та оцінювання рішень, спрямованих на регулювання суспільних відносин, забезпечення суспільного блага, досягнення стратегічних цілей розвитку держави та задоволення потреб

громадян з урахуванням демократичних цінностей, принципів верховенства права, прозорості, підзвітності й участі.

Розуміння державної політики у сфері виконавчого провадження охоплює комплекс заходів, спрямованих на ефективне та справедливе забезпечення виконання судових рішень, а також актів інших органів і посадових осіб, що підлягають обов'язковому виконанню згідно з чинним законодавством. Така політика є невід'ємною частиною правової держави, оскільки реалізація судових рішень – це завершальний етап судового захисту прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Державна політика у цій сфері полягає в організації системи виконавчої служби, створенні правових, інституційних і матеріально-технічних умов для її функціонування, розробці ефективного нормативного регулювання процедури примусового виконання рішень, а також у забезпеченні контролю за діяльністю державних і приватних виконавців. Вона містить впровадження сучасних цифрових інструментів, підвищення рівня кваліфікації кадрів, гарантування прав і законних інтересів сторін виконавчого провадження, зокрема боржників і стягувачів.

Ключовим завданням держави в цій сфері є не лише досягнення фактичного виконання рішень, а й забезпечення законності, прозорості та недискримінаційності цього процесу. Політика має сприяти зміцненню довіри до судової системи та правопорядку загалом, оскільки без ефективного механізму виконання навіть найсправедливіші судові рішення залишаються лише декларативними.

Державна політика у сфері виконавчого провадження формується з урахуванням принципів верховенства права, обов'язковості рішень суду, рівності сторін, пропорційності заходів впливу, а також захисту прав людини. Її реалізація передбачає взаємодію законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, а також участь інститутів громадянського суспільства.

У праці «Історико-правовий аналіз розвитку та становлення інституту виконавчого провадження в Україні» (2020) Сікорський О.П. та Терещенко М.О.

детально охоплюють історичні етапи еволюції виконавчого провадження – від XI–XII ст. до сучасності, включно із запровадженням приватних виконавців. Виділяють ключові нормативно-правові акти, обґрунтовують значення процесуального контролю й аналізують позиції науковців щодо порівняльного аналізу з цивільним процесуальним правом [20].

Посадовою особою державної виконавчої служби, яка відповідає за примусове виконання рішень, є державний виконавець. Він зобов'язаний застосовувати передбачені законодавством заходи, діяти неупереджено, вчасно та повністю здійснювати виконавчі дії. Окрім цього, у визначених законом випадках виконання рішень може покладатися й на інші органи.

Витоки боргових зобов'язань сягають давнини, а методи їх стягнення змінювалися відповідно до розвитку державності. У різні історичні періоди існували люди, які з різних підстав боролися з боржниками. Система примусового виконання рішень є свідченням наявності державності та становить її невід'ємну частину. Україна також не є винятком [20].

Аналізуючи історію примусового виконання рішень спеціально уповноваженими суб'єктами на території сучасної України, варто підкреслити, що реалізація судових рішень здійснювалася не лише державними службовцями, але й поліцією та військовими структурами. Вперше згадки про судових виконавців трапляються в «Руській Правді» – першому визнаному зводі правових норм, укладеному в Київській Русі у XI–XII століттях на основі звичаєвого права [21]. Цей визначний документ існує в трьох редакціях – Коротка Правда, Велика Правда та Скорочена Правда – і містить низку князівських актів, таких як устави, уроки, грамоти.

Згадки про судових виконавців (ябедників) у правових актах X століття можна віднести до діяльності княгині Ольги. Важливо зауважити, що в історії України були етапи, які історики трактують як періоди української державності, коли її території входили до складу Великого князівства Литовського, а згодом були приєднані до Польщі. Правова система України формувалася під впливом

литовського та німецького законодавства – зокрема Литовських статутів і Магдебурзького права [22].

Найбільш активним етапом становлення інституту примусового виконання рішень вважається друга половина XIX століття, адже саме з 1864 року цар Олександр II ініціював масштабну реформу судової системи. Ключовими нормативно-правовими актами того періоду стали «Учреждение судебных установлений» (УСУ), «Устав гражданского судопроизводства» (УГС), «Устав уголовного судопроизводства» (УУС) від 20 листопада 1864 року [23]. Окрім цих офіційних джерел, було створено велику кількість методичних рекомендацій і посібників щодо діяльності судових приставів у процесі виконання рішень, які мали неофіційний статус.

Формування інституту примусового виконання рішень в Україні та визначення правового статусу осіб, які виконують такі рішення, відбувалося поступово. Значні часові розриви між етапами розвитку створювали труднощі в повсякденному виконанні рішень публічних органів. Поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову був юридично закріплений у 1996 році з ухваленням Конституції України [23]. Водночас сам процес поділу та створення відповідної системи органів влади супроводжувався поетапним розвитком.

Також важливо зазначити роль цифровізації у вдосконаленні виконавчого провадження. Запровадження автоматизованих систем обліку, електронного документообігу, доступу до реєстрів спрощує процедури, зменшує корупційні ризики та прискорює процес виконання рішень. Електронні сервіси, такі як автоматичне накладення арешту на рахунки або пошук майна боржника, стали ефективними інструментами в руках виконавців.

З огляду на трансформаційні процеси в системі публічного управління та реформування механізмів примусового виконання судових рішень, відбувається еволюція сучасних концепцій державної політики у сфері виконавчого провадження, представлених у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Сучасні інтерпретації розуміння державної політики у сфері виконавчого провадження

Підхід / Інтерпретація	Коротка характеристика	Приклади застосування у сфері виконавчого провадження	Основні джерела / автори
Класичний (нормативно-правовий)	Політика розглядається як система нормативного регулювання, спрямованого на реалізацію судових рішень.	Закон України «Про виконавче провадження», процесуальні кодекси.	Закон України «Про виконавче провадження» [24] Авер'янов В.Б., Серьогіна С.Г. [25]
Інституціональний	Акцент на розбудові ефективних інституцій (державних і приватних виконавців).	Реформа 2016 року: запровадження інституту приватних виконавців, створення Єдиного реєстру боржників.	Чепурний В. [26]
Раціональний (модель ухвалення рішень)	Виконавче провадження як логічно вибудований процес ухвалення рішень та оптимального використання ресурсів.	Використання КРІ у виконавчих органах, автоматизація арешту рахунків боржників.	Сайт Верховної Ради України [27]
Системний	Виконавче провадження як частина всієї правової системи, де на вхід надходять рішення суду, а на вихід – їх виконання.	Впровадження електронної взаємодії між судами, виконавцями, реєстрами.	Закон України «Про виконавче провадження» [24]
Конфліктний / критичний	Виконавче провадження як поле боротьби інтересів боржників, стягувачів, виконавців, держави.	Протистояння між інтересами стягувачів і правами боржників, оскарження дій виконавців.	Юридичний інтернет-ресурс «Протокол» [29]; [30]; [27]
Комунікативний	Значення прозорості комунікації між виконавцями, сторонами провадження та громадськістю.	Публічні електронні реєстри, онлайн-доступ до інформації про хід виконання рішень.	Малімон В. І. [31]; Самофалов Д.О. [32]
Залученість (партисипативний)	Залучення громадянського суспільства до моніторингу та вдосконалення виконавчої системи.	Громадські обговорення змін до законодавства, участь асоціацій правників у формуванні політики.	Державні сайти України GOV.UA [33]
Мережевий (network governance)	Виконавче провадження реалізується через взаємодію державних органів, приватних виконавців, банків, нотаріусів.	Взаємодія Мін'юсту, судів, банків, ДП «Національні інформаційні системи».	Закон України «Про виконавче провадження» [24]
Цифровий (діджиталізаційний)	Використання ІТ-рішень у процесі примусового виконання судових рішень.	Інтеграція з держреєстрами, автоматизований арешт рахунків, мобільні сервіси.	Щербак С.В., Кожевнікова А.В. [34]

Примітка: цей перелік не є вичерпним.

Джерело: систематизовано автором на основі [24–34].

Сфера виконавчого провадження є однією з ключових у механізмі забезпечення правової державності та функціонування системи правосуддя. Вона є завершальною ланкою у правовому ланцюгу реалізації норм матеріального та процесуального права. Якщо рішення суду залишається невиконаним, воно перетворюється на декларацію, втрачаючи свій суспільно-правовий сенс. Саме тому ефективність виконавчого провадження є індикатором не лише функціональності судової системи, а й дієвості всієї державної машини, зокрема в аспектах захисту прав людини, забезпечення справедливості, правового порядку та верховенства права.

На перший погляд, виконавче провадження здається технічним і суто юридичним процесом, однак його суспільно-політичне та соціально-економічне значення набагато ширше. Це – своєрідна точка дотику між правом, державним примусом та інтересами учасників правовідносин. Саме через механізми виконавчого провадження державна влада демонструє свою здатність втілювати в життя судові рішення, тим самим підтверджуючи дієвість правосуддя як основної ознаки демократичного ладу. Особливої актуальності це питання набуває в українських реаліях, де протягом багатьох років залишалося болючим питання щодо невиконання судових рішень. Ця проблема неодноразово ставала предметом рішень Європейського суду з прав людини, який вказував на системний характер невиконання рішень національних судів, що порушує право громадян на справедливий суд.

Історично система виконавчого провадження в Україні пройшла тривалий і суперечливий шлях – від радянської централізованої моделі до сучасної багатокомпонентної структури, в якій поєднуються державні та приватні інститути виконання рішень. Запровадження у 2016 році інституту приватних виконавців стало переломним етапом у розвитку галузі. Це нововведення, хоча й зустріло критику і побоювання, дозволило підвищити ефективність виконання рішень, створити конкуренцію в системі, знизити навантаження на державну службу. Згідно з аналітичними даними, саме приватні виконавці демонструють

вищий відсоток фактичного виконання, діють більш оперативно, при цьому дотримуючись єдиних стандартів та підконтрольності Міністерству юстиції.

Сфера виконавчого провадження – це простір, де право стає дією, а правосуддя – реальністю. Вона знаходиться на перетині права, управління, економіки, інформаційних технологій і соціальної довіри. Без ефективного механізму виконання судових рішень не існує правової держави, адже саме тут право «втілюється у життя». Тому її розвиток, осмислення, стратегічне планування, очищення від корупції та цифрова модернізація мають стати одним із пріоритетів державної політики в Україні – як у мирний час, так і в умовах відновлення після війни.

Сфера виконавчого провадження сьогодні стоїть на порозі нового етапу трансформації. Вона вже не може залишатися другорядною гілкою правосуддя, ізольованою від інших секторів державного управління. Навпаки – саме тут концентрується реальний вимір справедливості, саме тут держава демонструє, чи спроможна вона не лише ухвалювати закони, а й втілювати їх у життя. Це – лакмусовий папірець довіри до судової системи, до публічної влади загалом. Якщо судові рішення виконується швидко, точно і справедливо – це означає, що механізм держави працює, що громадянин не залишений сам на сам зі своєю проблемою, що право має силу.

Таким чином, сфера виконавчого провадження є не лише сукупністю юридичних процедур, а стратегічною галуззю, де формуються основи державності. Саме тому її розуміння, підтримка і вдосконалення – обов’язок не лише уряду, а й усього суспільства. Україні потрібна не просто ефективна виконавча служба, а нова культура виконання судових рішень – електронна, справедлива, ефективна, прозора і гуманна. Тільки так ми зможемо побудувати правову державу, гідну довіри її громадян і поваги міжнародної спільноти.

У науковій літературі [зокрема, 35–36] наголошується, що проблематика сфери примусового виконання рішень зазнала суттєвих змін після ухвалення оновленого законодавства про виконавче провадження, однак низка дискусійних питань у правовій доктрині все ще залишається відкритою. Виконавче

провадження є основним інструментом реалізації норм матеріального права, а показник фактичного виконання рішень є критерієм оцінки дієвості правового регулювання та рівня захисту прав у державі. Завершення будь-якого цивільного процесу повинно відбуватися саме через фактичне виконання судового рішення, оскільки лише на цьому етапі здійснюється реальне поновлення порушених прав та інтересів сторін. Визначення ролі виконавчого провадження у правовій системі України є ключовою передумовою для його якісного вдосконалення та підвищення результативності механізму примусового виконання. Наявність прогалин у правовому визначенні сутності та місця виконавчого провадження в системі національного права негативно впливає на врегулювання правовідносин, що виникають у процесі примусового виконання судових та інших юрисдикційних актів.

Отже, науковці акцентують увагу на тому, що в системі виконавчого провадження важливим є не лише сутнісне оновлення законодавства, але й чітке формулювання та впровадження ефективних механізмів його практичного застосування.

Варто наголосити, що в сучасних умовах розвитку держави, яка орієнтується на впровадження європейських стандартів верховенства права у всіх сферах суспільного життя та забезпечення прав і свобод людини й громадянина, проблема ефективного примусового виконання судових рішень набуває особливої актуальності.

Держава, діючи через уповноважені органи, має не лише визначати засоби примусового впливу, а й гарантувати функціонування дієвого механізму, що забезпечить своєчасне та якісне виконання таких рішень. Одним з основних індикаторів рівня дотримання принципу законності є саме фактичне виконання актів юрисдикційних органів і відповідних посадових осіб. Рівень якості примусового виконання рішень безпосередньо відображає ефективність правового регулювання, оскільки саме він формує правову культуру населення, впливає на авторитет судової влади та рівень довіри до держави загалом.

У стратегічних державних документах, зокрема в Концепції вдосконалення судочинства відповідно до європейських стандартів, чітко вказується на низький рівень ефективності чинної системи виконання судових рішень. Крім того, у практиці Європейського суду з прав людини неодноразово констатовано порушення права на справедливий суд щодо України, що найчастіше пов'язано саме з невиконанням рішень національних судів. Реалізація судових рішень є основним критерієм оцінювання дієвості всієї системи правосуддя. Проте в Україні рівень виконання таких рішень залишається критично низьким. При цьому виконавче провадження відіграє вагомий роль у системі органів державної влади.

Зазначене положення підтверджується й тим, що «виконавче провадження є основним інструментом забезпечення законності, оскільки спрямоване на швидке й результативне втілення у життя рішень судових та інших юрисдикційних органів» [37]. Його важливість полягає у завершенні процесу правозастосування, що забезпечує реалізацію правових норм, спрямованих на захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб, охорону власності, навколишнього середовища, моральних засад, підтримання громадської безпеки та регламентацію функціонування державної влади.

На думку А. Фокіної [38, с. 283], нинішні зміни у сфері примусового виконання рішень характеризується поступовим удосконаленням процесуальних засад адміністративного, цивільного та господарського судочинства. Значну увагу до цієї реформи зумовлено впровадженням в Україні інституту приватних виконавців, а також оновленням національного законодавства в частині виконання судових рішень у контексті загальної судової реформи.

У цьому контексті реформування інституту виконавчого провадження постає як один із ключових напрямів підвищення ефективності судового захисту, належного виконання судових актів та формування більш дієвої, конкурентоспроможної системи виконання рішень в Україні.

З позицій системи публічного управління доцільно розглянути наукові дослідження, присвячені аналізу функціонування державних інституцій, що здійснюють регулювання сфери виконавчого провадження.

О. Олефір [39] розглядає специфіку діяльності виконавчої служби України в контексті реалізації судової реформи та наголошує на необхідності впровадження нових, більш ефективних управлінських підходів до організації виконання судових та інших рішень. У рамках сучасних трансформацій ключовим завданням визначається розроблення інноваційних управлінських рішень і механізмів, які сприятимуть не лише вдосконаленню організаційно-правової структури функціонування виконавчої служби, а й забезпеченню більш високої ефективності практичного виконання рішень. Це охоплює як покращення самих процедур виконання, так і вдосконалення інструментів, що гарантують оперативне та результативне втілення рішень, що в підсумку має позитивно впливати на рівень правосуддя та забезпечення виконання судових актів на всіх рівнях.

О. Посадська [40, с. 94], аналізуючи зміни у сфері виконавчого провадження, підкреслює, що вони є однією з пріоритетних сфер діяльності Державної виконавчої служби України. Одним з ключових елементів цього процесу є дотримання високих стандартів якості у сфері примусового виконання, що є необхідною умовою для забезпечення одного з основних прав людини – права на справедливий суд. Державна виконавча служба, як структурний підрозділ Міністерства юстиції України, виконує важливу функцію примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів, застосовуючи відповідні правові засоби та діючи в межах визначених процедур. Рівень фактичного виконання таких рішень є важливим індикатором загального стану правової системи держави, оскільки він безпосередньо відображає ефективність правосуддя та ступінь довіри до нього з боку суспільства.

З метою систематизації наукових підходів та узагальнення сучасних поглядів на сутність державної політики у сфері виконавчого провадження доцільним є представлення таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Сучасні інтерпретації поняття «державна політика у сфері виконавчого провадження»

Автор / Джерело	Визначення
Серьогіна С. Г. [41]	Державна політика у сфері виконавчого провадження – це цілеспрямована діяльність держави щодо створення, функціонування та вдосконалення системи органів та процедур, спрямованих на реальне забезпечення виконання судових рішень.
Гришко Є. М. [42]	Державна політика у сфері виконавчого провадження – це складова загальної правової політики держави, що реалізується через нормативне регулювання, інституційну побудову та контроль за діяльністю державних і приватних виконавців.
Крупнова Л. В. [43]	Політика держави у сфері виконавчого провадження полягає у формуванні засад, процедур, механізмів та контролю за реалізацією рішень судів з метою забезпечення справедливості та правопорядку.
Василевська Т. Е., Саламатов В. О., Марушевський Г.Б. [44]	Державна політика у сфері виконавчого провадження – це системний вплив держави на суспільні відносини під час примусового виконання судових рішень з метою забезпечення верховенства права.
Міністерство юстиції України (стратегії) [33]	Політика у сфері виконання судових рішень – це система державних заходів, спрямованих на створення ефективного, прозорого та підзвітного механізму реалізації судових рішень, що базується на принципах верховенства права та антикорупційності.

Джерело: систематизовано автором на основі [41–44].

Узагальнення різних підходів до інтерпретації поняття «державна політика у сфері виконавчого провадження» з урахуванням сучасних трансформаційних процесів дає підстави для формування сучасного теоретичного розуміння цього явища, державна політика у сфері виконавчого провадження розглядається як системна, цілеспрямована та адаптивна діяльність органів публічної влади, що охоплює формування, реалізацію та моніторинг ефективних механізмів забезпечення фактичного виконання судових і прирівняних до них рішень. Ця політика ґрунтується на принципах верховенства права, підзвітності, прозорості та захисту прав людини, інтегруючи нормативно-правове регулювання, інституційні спроможності, цифрові технології та демократичні практики. Наукова новизна підходу полягає у розширенні функціонального трактування державної політики в цій сфері з урахуванням викликів воєнного часу, цифрової трансформації та потреб постконфліктного відновлення.

М. Логвиненко та А. Висоцький наголошують, що реалізація судового рішення є невід'ємною складовою права на справедливий суд [45]. На всій території України судові рішення підлягають обов'язковому виконанню після набрання ними законної сили. За клопотанням осіб, на чию користь ухвалено рішення, судом видається виконавчий лист. Виконання таких рішень покладається на державного виконавця, який діє як уповноважений представник державної влади. Його головним завданням є використання всіх передбачених законом інструментів для реального втілення положень Конституції України в практичну площину.

Значення діяльності державних виконавців полягає в тому, що вони відіграють важливу роль у функціонуванні держави, сприяючи зміцненню ефективності національної судової системи, гарантуванню правової та економічної стабільності як держави загалом, так і кожного її громадянина зокрема. Державний виконавець виступає як посадова особа, яка забезпечує реалізацію судових рішень і наділена широким обсягом владних повноважень, зокрема правом представляти інтереси держави у сфері виконавчого провадження [46].

Проведений огляд наукових джерел, присвячених реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, дає підстави стверджувати, що дослідники переважно зосереджують увагу на особливостях реалізації судових рішень та актів органів державної влади. Водночас ключовими напрямками модернізації системи виконавчого провадження є: інституційна спроможність державних органів забезпечувати відкритість, прозорість та результативність процедур виконання рішень; підвищення професійного рівня як державних, так і приватних виконавців; встановлення чітких вимог до фінансової підзвітності вказаних суб'єктів, а також належна система їхньої професійної підготовки.

З урахуванням опрацьованих теоретичних підходів, наявних нормативно-правових засад, практичних аспектів реалізації виконавчого провадження в Україні, а також сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, цифровою трансформацією, інтеграційними процесами та потребами суспільства у

справедливому правосудді, доцільним є формування цілісного бачення державної політики у цій сфері.

Державна політика у сфері виконавчого провадження – це системна, цілеспрямована та адаптивна діяльність органів публічної влади, спрямована на забезпечення повного, своєчасного та ефективного виконання судових і прирівняних до них рішень. Вона реалізується через комплекс правових, організаційних, інституційних та цифрових механізмів, орієнтованих на досягнення публічного інтересу, утвердження верховенства права та відновлення порушених прав і свобод.

Запропоноване нами визначення акцентує на необхідності розширення функціонального змісту державної політики у цій сфері, що виходить за межі традиційного нормативно-центрованого підходу. Зокрема, державна політика повинна передбачати:

- 1) формування ефективного та справедливого нормативно-правового середовища;
- 2) розвиток кадрового потенціалу й інституційної спроможності виконавчих органів, зокрема приватного сектору;
- 3) запровадження повноцінної цифрової інфраструктури виконавчого провадження, що охоплює автоматизовані дії, доступ громадян до інформації, електронну взаємодію між суб'єктами;
- 4) забезпечення публічного контролю, прозорості, доброчесності та прав людини в усьому ланцюгу виконання рішень.

У сучасних умовах державна політика у сфері виконавчого провадження повинна стати не лише інструментом адміністративного впливу, а й багатофункціональним засобом зміцнення довіри до державних інституцій, профілактики правопорушень, стимулювання правосвідомої поведінки та інтеграції в європейський правовий простір. Її реалізація повинна відповідати стандартам доброго врядування (good governance), містити принципи відкритості, ефективності, інклюзивності та зворотного зв'язку з громадськістю.

Таким чином, сформоване нами бачення дозволяє розглядати державну політику у сфері виконавчого провадження як динамічну, цілісну й стратегічно важливу складову системи публічного управління, що безпосередньо впливає на реалізацію прав і свобод громадян та функціонування правової держави в умовах соціально-політичних трансформацій.

1.2. Концептуальні засади формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Аналіз концептуальних засад функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження набуває особливої актуальності в нинішніх умовах. Це обумовлено потребою у системному підході до ефективних результатів діяльності державних органів у сфері виконавчого провадження. Концептуальні основи слугують методологічною платформою для формування подальших кроків і стратегічних напрямів реалізації державної політики. Вони охоплюють визначення основних понять, принципів, методів і засобів, що формують фундамент ефективної реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Особливої уваги потребує створення теоретичних моделей і підходів, здатних реалізувати державну політику у сфері виконавчого провадження. Це передбачає аналіз правового регулювання діяльності органів державної влади, оцінювання їх інституційної спроможності, а також розроблення інноваційних механізмів реалізації, контролю й моніторингу. В умовах зростання глобальних викликів та внутрішньої нестабільності – таких як гібридна війна та економічні кризи – концептуальні підходи мають враховувати як національні, так і міжнародні норми та досвід.

Таке дослідження також містить аналіз взаємозв'язків між різними інститутами державної влади у сфері виконавчого провадження. Це охоплює політичний, економічний, соціальний, військовий та інформаційний виміри, які

разом формують рівень дотримання прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб.

Таким чином, вивчення концептуальних засад механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження потребує глибокого осмислення сутності механізмів державного управління та систем забезпечення реалізації виконавчого провадження. Це пояснюється тим, що саме механізми державного управління є базовими інструментами для реалізації політичних, економічних, соціальних і правових заходів, які забезпечують стабільність та розвиток держави. Аналіз цих механізмів дозволяє ідентифікувати основні принципи, методи та процеси, що можуть бути адаптовані до завдань державних органів у сфері реалізації державної політики.

Механізми державного управління можна розглядати як упорядковану систему способів розв'язання суперечностей у сфері публічного адміністрування шляхом послідовного здійснення дій, що ґрунтуються на базових принципах, цілеспрямованості та функціональній організації з використанням відповідних форм і методів керування. Їх сутність полягає в умовному моделюванні як статичних, так і динамічних аспектів управлінського процесу, що охоплює взаємодію між суб'єктом і об'єктом управління, єдність дій та управлінських відносин, а також функціонування певної управлінської системи або її елементів [47].

Механізм державного управління відображає складний комплекс взаємопов'язаних процесів, дій і заходів, спрямованих на гармонізацію інтересів, формулювання цілей, ухвалення рішень і їх реалізацію з використанням наявних ресурсів держави – таких як владні повноваження, управлінський апарат, засоби впливу та методи адміністрування.

У структурному вимірі механізми державного управління поділяються на два ключові етапи: етап формування та етап реалізації. Перший охоплює такі елементи, як потреби, інтереси, суперечності, цілі, волевиявлення, мотивацію та стимули. Другий етап зосереджується на ухваленні управлінських рішень, їх практичному втіленні та досягнутих результатах. Саме суспільні потреби,

інтереси й цілі є каталізаторами процесу ухвалення та реалізації рішень у системі державного управління, забезпечуючи ефективне виконання його основних функцій [48].

До основних елементів механізму державного управління належать цілі, принципи, функції, методи, інформаційне забезпечення, технології та технічні інструменти. Ці компоненти визначаються метою управління, засобами впливу на об'єкт, внутрішніми взаємозв'язками в системі, ресурсною базою та особливостями конкретної управлінської ситуації.

Окремою важливою рисою державного управління є складність і масштаб об'єкта – усього суспільства, що обумовлює потребу в розробленні узагальнених, комплексних механізмів управління, які становлять державний управлінський механізм. Конкретні механізми, спрямовані на регулювання окремих сфер суспільного життя, також вирізняються високим рівнем складності через численність залучених сторін і необхідність урахування їхніх різноманітних інтересів [49].

Так, нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження являє собою системну сукупність правових норм, інституційно закріплених повноважень, процедурних регламентів і правозастосовчої практики, що регулюють порядок організації та здійснення примусового виконання судових рішень, рішень інших органів і посадових осіб відповідно до принципів законності, справедливості, ефективності та правової визначеності [50].

Цей механізм виконує низку ключових функцій:

1. Регуляторну функцію, яка забезпечує створення чітких та прозорих правил поведінки для всіх суб'єктів виконавчого провадження – державних і приватних виконавців, судів, сторін виконавчого провадження, органів правопорядку.

2. Гарантійну функцію, що закріплює механізми захисту прав та законних інтересів сторін, які беруть участь у виконавчому провадженні, включно із засобами оскарження неправомірних дій виконавців.

3. Організаційну функцію, яка формує правові засади функціонування інституційної структури виконавчої служби, порядок їх взаємодії з іншими органами державної влади та суб'єктами права.

4. Контрольно-наглядову функцію, що передбачає встановлення юридичних підстав і процедур для моніторингу, перевірки, аудиту та дисциплінарної відповідальності у разі порушень виконавцями норм законодавства [50]. Наявність чіткої, внутрішньо узгодженої та адаптованої до міжнародних стандартів правової бази є ключовою передумовою ефективності та легітимності виконавчої системи.

Проте наявність навіть досконалого нормативного поля не гарантує ефективності виконання державної політики без відповідного організаційно-управлінського забезпечення. Саме тому логічним наступним кроком аналізу є розгляд організаційно-управлінського механізму, який трансформує правові приписи у структуровану діяльність, забезпечує координацію між суб'єктами, ресурсну підтримку, кадрове управління, моніторинг та інституційну сталість. Він слугує «функціональним ядром» реалізації політики, яке матеріалізує її норми через управлінські практики, структури та процеси.

Таким чином, ефективність виконавчої системи можлива лише за умови гармонійної взаємодії нормативно-правового та організаційно-управлінського механізмів, що забезпечує інтегроване виконання завдань державної політики у цій сфері.

Організаційно-управлінський механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження являє собою цілісну систему управлінських дій, процедур, організаційних структур та інституційної взаємодії, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування системи примусового виконання судових та інших рішень. Цей механізм являє собою інструмент оперативної імплементації стратегічних цілей державної політики через управлінські рішення, координацію діяльності органів виконавчої влади та організацію виконання визначених завдань.

До ключових структурних елементів організаційно-управлінського механізму належать [51]:

Інституційний компонент, який охоплює систему суб'єктів, відповідальних за реалізацію політики у сфері виконавчого провадження: Міністерство юстиції України, Державну виконавчу службу, приватних виконавців, суди, правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування. Важливим аспектом є побудова чіткої ієрархії повноважень, оптимізація структури, усунення дублювання функцій.

Управлінсько-функціональний компонент, що охоплює процеси планування, організації, мотивації, координації та контролю виконання управлінських рішень у сфері виконавчого провадження. Застосовується принцип програмно-цільового підходу, що дозволяє забезпечити цілеспрямованість та результативність управлінських дій.

Процедурно-регламентний компонент, який визначає внутрішні правила, стандарти, регламенти діяльності виконавчих органів, включно з методиками організації діловодства, ведення електронних реєстрів, документообіг, строки розгляду звернень, взаємодію між органами.

Координаційно-комунікативний компонент, що забезпечує ефективну міжінституційну та внутрішньоорганізаційну взаємодію. Це охоплює створення робочих груп, інформаційний обмін між органами, регіональні координаційні ради та платформи для швидкого реагування на порушення процедур.

Оціночно-аналітичний компонент, який передбачає моніторинг показників ефективності діяльності виконавчих органів (KPI), проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів, соціологічні опитування, а також розроблення управлінських рішень на основі доказів.

Ефективність організаційно-управлінського механізму значною мірою залежить від рівня професійної підготовки кадрів, наявності мотиваційних інструментів, здатності до адаптації в умовах правової та технологічної модернізації. Його мета – не лише забезпечити стабільне функціонування виконавчої системи, а й гарантувати її гнучкість, прозорість і спроможність до

інноваційного розвитку. Зазначений механізм являє собою базисну конструкцію реалізації державної політики у виконавчій сфері, що сприяє не лише забезпеченню примусового виконання судових рішень, а й підвищенню довіри до системи правосуддя, правової визначеності та соціальної стабільності. Його ефективність безпосередньо пов'язана з інституційною спроможністю, професіоналізмом кадрів, технологічною адаптованістю та прозорістю процедур.

Інформаційно-комунікаційний механізм у сфері виконавчого провадження є надзвичайно важливою складовою реалізації державної політики, оскільки дозволяє не лише автоматизувати рутинні процеси, а й забезпечити вищий рівень відкритості, прозорості та підзвітності дій виконавчих органів. Зокрема, впровадження АСВП значно оптимізувало процес оброблення виконавчих документів, дозволивши в реальному часі відслідковувати хід виконання рішень, а також мінімізувати ризики зловживань з боку окремих посадових осіб [52].

Електронні реєстри, зокрема Єдиний реєстр боржників, Єдиний державний реєстр виконавчих проваджень, а також система електронного документообігу, стали ключовими інструментами в забезпеченні інформаційного обміну між державними органами та громадянами. Вони дають змогу зацікавленим сторонам безпосередньо взаємодіяти з виконавчою службою, отримувати інформацію про стан справ, подавати документи дистанційно, що особливо актуально в умовах сучасних викликів, пов'язаних з мобільністю населення та цифровізацією публічної сфери [52].

Інформаційно-комунікаційний механізм сприяє також підвищенню довіри до інститутів державної влади, оскільки відкритість інформації та можливість її перевірки будь-яким користувачем через офіційні платформи усуває непрозорість процесів і ускладнює приховані маніпуляції. Водночас цей механізм створює умови для більш ефективного контролю з боку держави, громадських організацій, ЗМІ та самих громадян.

Подальший розвиток цього механізму передбачає інтеграцію з міжнародними базами даних, підвищення кібербезпеки, вдосконалення

функціоналу електронних сервісів, зокрема впровадження систем штучного інтелекту для аналізу рішень, прогнозування термінів виконання та виявлення потенційних порушень. Це наближає українське виконавче провадження до стандартів електронного урядування, що є однією з цілей державної політики у сфері цифрового розвитку.

Розвиток інформаційно-комунікаційного механізму виконавчого провадження потребує не лише технічного вдосконалення, а й постійної адаптації нормативно-правової бази до нових цифрових реалій. Законодавство має оперативно реагувати на появу нових інформаційних технологій, захищаючи при цьому персональні дані учасників виконавчого провадження, встановлюючи чіткі регламенти доступу, зберігання, оброблення та поширення інформації, а також відповідальність за зловживання.

Крім того, інформаційно-комунікаційний механізм повинен враховувати цифрову грамотність учасників правовідносин. Це означає необхідність державних програм з навчання державних і приватних виконавців, а також широкої інформаційної кампанії для громадян, щоб пояснити механізми доступу до сервісів, способи подачі заяв, скарг, отримання інформації тощо [53]. У цьому контексті важливу роль відіграє електронне урядування як інструмент посилення комунікації між державою та громадянами.

Інформаційно-комунікаційний механізм має бути інтегрованим: ефективне функціонування АСВП має взаємодіяти з реєстрами Міністерства юстиції, ДПС, МВС, ДМС, судовими реєстрами, а також платформами відкритих даних. Це дозволить забезпечити наскрізну аналітику, автоматизовану перевірку даних, уникнути дублювання інформації та прискорити процедури ухвалення рішень [53]. Впровадження цього механізму не лише покращує управлінську ефективність виконавчого провадження, а й створює фундамент для електронної демократії, коли громадянин може не лише бачити, а й впливати на процеси в державі.

Запровадження та розвиток інформаційно-комунікаційного механізму в сфері виконавчого провадження створює підґрунтя для формування цілісної

цифрової екосистеми, яка забезпечує не лише обмін даними, а й аналітичну підтримку управлінських рішень. Однак ефективність реалізації таких механізмів значною мірою залежить від ресурсного забезпечення, насамперед фінансового. У зв'язку з цим постає необхідність комплексного розгляду фінансово-економічного механізму, який є інструментом планування, розподілу та контролю за використанням матеріальних і фінансових ресурсів у процесі функціонування системи виконавчого провадження. Саме цей механізм визначає межі реалізації управлінських ініціатив та обумовлює їхню практичну досяжність.

Фінансово-економічний механізм є не лише складовою державної політики у сфері виконавчого провадження, а й ключовим інструментом забезпечення ефективного функціонування всієї системи. Цей механізм охоплює комплекс взаємопов'язаних елементів – від бюджетного фінансування діяльності державних виконавчих органів до оплат приватних виконавців, фінансового оцінювання кожної виконавчої дії, встановлення штрафних санкцій та зборів. Його вдосконалення має визначальне значення для дотримання балансу між державними інтересами, ресурсною спроможністю та захистом прав усіх учасників виконавчого процесу.

Таким чином, усвідомлення ролі фінансово-економічного механізму як системоутворювального елемента державної політики у сфері виконавчого провадження зумовлює необхідність його розгляду не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими механізмами державного впливу. Комплексний підхід до аналізу передбачає виокремлення концептуальних засад, що визначають зміст, структуру та логіку функціонування механізмів реалізації відповідної політики. Саме узагальнення таких засад, представлено в таблиці 1.4, у систематизованому вигляді дозволяє чітко окреслити їхню роль і місце в забезпеченні ефективності виконавчого провадження.

Таблиця 1.4

Концептуальні засади механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Концептуальна основа	Ключові елементи	Змістовна характеристика	Очікувані результати впровадження
Нормативно-правове забезпечення	Законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти	Формування комплексного правового середовища, що регламентує діяльність органів примусового виконання рішень.	Забезпечення законності, передбачуваності та стабільності виконавчих процедур.
Інституційна організація	Державна виконавча служба, інститут приватних виконавців	Розвиток ефективної моделі організації органів виконавчої юрисдикції з урахуванням принципів поділу повноважень і конкуренції.	Підвищення ефективності примусового виконання судових рішень.
Ресурсне (фінансове) забезпечення	Державне бюджетне фінансування, самофінансування приватних виконавців	Створення стабільної системи матеріально-фінансового забезпечення суб'єктів виконавчого провадження.	Зменшення залежності від сторонніх впливів, підвищення стійкості системи.
Інформаційно-технологічна підтримка	Електронне виконавче провадження, автоматизовані бази даних	Запровадження інноваційних ІТ-рішень для оптимізації управлінських і процесуальних процедур у сфері виконання судових рішень.	Підвищення оперативності та прозорості процесів.
Кадрова політика	Професійний добір, підвищення кваліфікації, дотримання етичних норм	Формування високопрофесійного персоналу, здатного ефективно реалізовувати державну політику в галузі виконавчого провадження.	Підвищення якості послуг та рівня довіри з боку громадськості.
Інститути громадського контролю	Громадський нагляд, механізми оскарження дій виконавців, відкритість даних	Забезпечення підзвітності та прозорості функціонування виконавчих органів через інструменти публічного контролю.	Зниження ризиків зловживань, покращення репутаційного іміджу системи.
Міжінституційна взаємодія	Співпраця з судами, органами досудового розслідування, органами місцевого самоврядування	Координація дій між задіяними суб'єктами для забезпечення комплексного та ефективного виконання судових рішень.	Підвищення результативності реалізації державної політики у сфері примусового виконання.

Джерело: сформовано автором на основі [47–53].

Отже, концептуальні основи механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження становлять систему координат, що інтегрує правові, адміністративні, соціальні та технологічні елементи задля формування ефективної, прозорої та підзвітної системи виконання рішень, що є критично важливою для забезпечення верховенства права та суспільної справедливості.

На нашу думку, доцільно узагальнити основні положення, які забезпечують ефективність та дієвість зазначених механізмів. По-перше, реалізація державної політики у сфері виконавчого провадження потребує системного, міждисциплінарного підходу, що поєднує правові, організаційні, фінансові та інформаційні компоненти. Синергія інституційних, нормативних та технологічних механізмів дозволяє створити цілісну архітектуру державного управління у цій сфері. По-друге, ключовим чинником успішної реалізації політики є створення дієздатної інституційної структури – як у вигляді державної виконавчої служби, так і інституту приватного виконавця, – здатної до ефективної координації дій, адаптації до змін та взаємодії з іншими суб'єктами правозастосування. По-третє, нормативно-правові засади повинні забезпечувати не лише регламентацію виконавчих процедур, а й закріплення гарантій їх ефективності, незалежності та відповідальності виконавців. По-четверте, соціальні аспекти – зокрема правова просвіта, інформаційна відкритість і формування довіри до системи – є критичними для підвищення легітимності державної політики та зниження рівня спротиву її реалізації. По-п'яте, цифровізація, зокрема електронне виконавче провадження, автоматизовані реєстри, системи аналітики та контролю, істотно зменшує ризики зловживань, підвищує оперативність і спрощує доступ громадян до механізмів захисту їхніх прав.

Подальшим етапом дослідження має стати аналітичне оцінювання сучасних механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, що дозволить виокремити їхні переваги та недоліки, а також сформулювати конкретні пропозиції щодо оптимізації наявної системи. Це дослідження є критично важливим у контексті модернізації правової держави, посилення соціальної справедливості та досягнення цілей сталого розвитку.

Реалізація державної політики неможлива без фундаментальних вихідних положень, які визначають логіку, ціннісну орієнтацію, правові та організаційні засади функціонування системи примусового виконання рішень – принципів. Вони є орієнтирами для розроблення нормативно-правових актів, формування

організаційної структури виконавчої служби, здійснення управлінських рішень і оцінювання ефективності реалізації політики.

Запровадження чітко визначених принципів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є передумовою для підвищення її ефективності, законності та результативності. Системне впровадження таких принципів дозволяє досягти своєчасного, якісного та правомірного виконання рішень судів і інших уповноважених органів, що своєю чергою сприяє зміцненню правопорядку, посиленню авторитету правосуддя та формуванню правової держави в Україні [54].

Особливої ваги в цьому контексті набувають принципи публічності, відкритості, прозорості процедур, а також підзвітності виконавчих органів. Саме завдяки їм забезпечується зростання суспільної довіри до інституту примусового виконання рішень та легітимність дій державної виконавчої служби.

У контексті реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження аналіз діяльності Державної виконавчої служби України та інституту приватного виконавця неможливий без урахування принципів, які слугують ідейною та нормативною основою їх функціонування. Ці принципи закріплені в чинній редакції Закону України «Про виконавче провадження» (ст. 2) і являють собою нормативну рамку реалізації державної політики в цій сфері [24].

Михайлова К. О. досліджує «принципи функціонування органів виконавчої системи» та підкреслює, що вони становлять базові засади, на яких ґрунтується діяльність органів, відповідальних за примусове виконання судових рішень та інших актів, що підлягають виконанню. Ці принципи визначають загальний вектор і нормативні орієнтири функціонування виконавчої служби, зокрема принципи законності, відповідальності, об'єктивності, відкритості та неупередженості. Їхня мета полягає у забезпеченні дотримання прав усіх учасників виконавчого провадження, створенні умов для справедливого виконання судових рішень, а також у запобіганні корупційним виявам і зловживанням службовим становищем [55].

Відповідно до статті 2 Закону виконавче провадження здійснюється на основі таких принципів: верховенства права; обов'язковості виконання рішень; законності; диспозитивності; справедливості, неупередженості й об'єктивності; гласності та відкритості; розумності строків; гарантії права на оскарження [24].

Ефективна реалізація державної політики у сфері виконавчого провадження можлива лише за умови чіткого дотримання принципів, які визначають правову, організаційну й управлінську основу функціонування всієї системи примусового виконання. Ці принципи являють собою не лише ідеологічні настанови, а й юридично значущі норми, що відображені в законодавстві України, міжнародних стандартах, а також у науково-теоретичному дискурсі. Вони покликані забезпечити легітимність, результативність і підзвітність системи виконавчого провадження.

Принцип верховенства права є фундаментальною конституційною засадою правової держави і посідає центральне місце серед принципів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Відповідно до частини 1 статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, який є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, а також для кожного громадянина [56]. Його реалізація у сфері виконавчого провадження означає, що примусове виконання судових та інших рішень має здійснюватися не лише на підставі та у спосіб, передбачений законом, але й у дусі справедливості, рівності, правової визначеності та поваги до прав людини.

У контексті виконавчого провадження принцип верховенства права реалізується через такі ключові аспекти [55]:

1. Пріоритет прав людини і основоположних свобод. Будь-які дії виконавця повинні здійснюватися з урахуванням необхідності дотримання прав боржника, стягувача та інших учасників провадження. Порушення майнових прав, вторгнення в приватне життя або надмірне обмеження права власності можуть мати місце лише у випадках, прямо передбачених законом, і з дотриманням принципу пропорційності.

2. Заборона свавілля. Застосування заходів примусового виконання має бути чітко регламентоване та обґрунтоване. Виконавець не має права діяти на власний розсуд поза межами процесуальних норм. Усі його рішення підлягають оскарженню і можуть бути перевірені на предмет відповідності закону.

3. Юридична визначеність. Усі правовідносини у виконавчому провадженні повинні бути чітко врегульовані законодавством. Закон має бути зрозумілим, передбачуваним і стабільним. Це забезпечує суб'єктам провадження можливість заздалегідь оцінити правові наслідки своїх дій або бездіяльності.

4. Рівність усіх перед законом. Жоден учасник виконавчого провадження – незалежно від свого правового статусу, соціального становища чи іншого критерію – не може мати привілеїв або обмежень, не передбачених законом. Виконавець зобов'язаний діяти без упередженості.

5. Справедливість як змістовний елемент верховенства права. Виконання рішень має забезпечувати не лише формальну законність, а й матеріальну справедливість. Це передбачає врахування обставин кожної конкретної справи, дотримання балансу інтересів між сторонами, запобігання зловживанням з боку боржника або стягувача.

6. Доступ до правосуддя та правового захисту. Будь-яка особа повинна мати реальну можливість звернутися до суду для захисту своїх прав у разі порушення її інтересів у ході виконавчого провадження. Це охоплює ефективні механізми оскарження дій виконавців як державних, так і приватних.

Таким чином, дотримання цього принципу сприяє формуванню правової культури, зміцненню авторитету виконавчої служби та підвищенню довіри громадян до системи правосуддя.

Принцип обов'язковості виконання судових рішень є однією з базових складових функціонування правової держави та реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Його імплементація забезпечує зв'язок між функцією судового захисту прав та їх фактичною реалізацією, слугуючи завершальним етапом юрисдикційного процесу.

Згідно зі статтею 124 Конституції України судові рішення ухвалюються іменем України та є обов'язковими до виконання на всій території держави [56]. Це положення має імперативний характер і не допускає жодних винятків або умовного тлумачення. Відповідно, кожен суб'єкт правовідносин – незалежно від статусу, форми власності або підпорядкування – зобов'язаний неухильно виконувати судові акти, що набрали законної сили.

У системі виконавчого провадження принцип обов'язковості виявляється через низку змістовних і процедурних аспектів [57]:

1. Юридична сила рішення як обов'язковий імператив. Судове рішення є остаточним актом правосуддя і, згідно з процесуальними кодексами України (цивільним, адміністративним, господарським), підлягає виконанню з моменту набрання ним законної сили, якщо інше не передбачено самим рішенням (наприклад, негайне виконання).

2. Універсальний характер обов'язковості. Обов'язковість виконання поширюється на всі без винятку категорії суб'єктів: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, а також на самих виконавців. Ігнорування судового рішення розглядається як правопорушення, що тягне юридичну відповідальність.

3. Виконавчий документ як процесуальна форма реалізації обов'язковості. Початок виконання реалізується через пред'явлення виконавчого документа – формалізованого носія судового рішення. Його оформлення, облік, строки подання та правові наслідки відмови у виконанні суворо регламентовані чинним законодавством.

4. Державний примус як інструмент забезпечення обов'язковості. У випадку добровільного невиконання рішення застосовуються заходи державного примусу – арешт майна, звернення стягнення на кошти, опис та реалізація майна, адміністративна відповідальність, а в окремих випадках – кримінальна.

5. Контроль за виконанням як гарантія реалізації обов'язковості. Органи державної виконавчої служби зобов'язані здійснювати належний контроль за дотриманням строків, повнотою виконання та правомірністю заходів, вжитих

виконавцем. Крім того, сторони мають право на подання скарг у разі невиконання або зволікання.

6. Міжнародний вимір принципу обов'язковості. Обов'язковість виконання судових рішень є також міжнародним зобов'язанням України як члена Ради Європи та учасниці Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Практика Європейського суду з прав людини неодноразово підкреслювала, що невиконання судових рішень є порушенням статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Одним із фундаментальних засадничих положень правового регулювання виконавчого провадження є принцип законності, який відіграє вирішальну роль у реалізації державної політики у цій сфері. Його зміст зводиться до вимоги неухильного дотримання норм чинного законодавства всіма суб'єктами виконавчого провадження – як державними, так і приватними виконавцями, учасниками провадження, а також органами контролю та нагляду [55].

Принцип гласності та відкритості є однією з базових демократичних засад функціонування публічної влади та невід'ємною складовою реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Його сутність полягає у забезпеченні публічного характеру діяльності органів примусового виконання рішень, а також у гарантованому доступі заінтересованих осіб до інформації щодо ходу й результатів виконавчого процесу.

Цей принцип тісно пов'язаний з правом громадян на інформацію, гарантованим статтею 34 Конституції України, а також із загальноєвропейськими стандартами доброго врядування, прозорості та підзвітності, що передбачають відкритість держави перед суспільством.

Основні аспекти його реалізації [58]:

1. Публічний доступ до інформації про виконавче провадження. Забезпечення відкритості виконавчих процесів означає, що інформація про ключові дії виконавця, строки виконання, статус виконавчого документа тощо має бути доступною для сторін провадження, їхніх представників та, у визначених законом межах, для громадськості.

2. Забезпечення прозорості дій виконавця. Усі виконавчі дії мають бути документально оформлені, відображені у відповідних актах, внесені до бази даних та повідомлені сторонам.

3. Відкритість звітності виконавчих органів. Органи державної виконавчої служби зобов'язані публікувати щоквартальні та річні звіти про свою діяльність, зокрема кількість відкритих, завершених і безрезультатних проваджень, суми стягнень, середню тривалість виконання тощо. Така звітність є індикатором ефективності реалізації державної політики.

4. Громадський контроль та участь суспільства. Принцип гласності передбачає можливість здійснення громадського моніторингу за діяльністю виконавчої служби, зокрема через інститути омбудсмана, громадські ради, антикорупційні органи, ЗМІ. Це сприяє формуванню прозорості, підзвітної моделі врядування.

5. Обмеження принципу – з міркувань законності та конфіденційності. Хоча відкритість є пріоритетом, вона має бути збалансованою з потребами захисту особистих даних, охорони комерційної таємниці, дотримання вимог кримінального чи іншого спеціального провадження. Відповідно, закон визначає межі доступу до інформації в кожному конкретному випадку.

Сукупність принципів, що регламентують державну політику у сфері виконавчого провадження, формує її концептуальну основу та спрямованість. Їх реалізація не лише забезпечує легітимність функціонування інститутів примусового виконання, а й визначає якість правозастосування, рівень довіри до держави та ефективність захисту прав і свобод людини. Саме тому дотримання, розвиток і гармонізація цих принципів мають бути пріоритетом у процесі реформування виконавчої системи України [59].

Однак для досягнення практичної реалізації задекларованих принципів необхідною є чітка методологічна база, яка містить конкретні *методи реалізації державної політики* – як загальноадміністративного, так і спеціального характеру. Саме методи, будучи інструментально-практичною складовою, трансформують ціннісні орієнтири у чіткі управлінські дії, регулюючи

взаємодію суб'єктів, процедури ухвалення рішень, застосування примусових заходів та забезпечення контролю й відповідальності.

Відтак, логічним наступним кроком у цьому дослідженні є зосередження уваги на методах реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження як на функціональному інструментарії впровадження правових, організаційних і процедурних рішень у практику діяльності виконавчих органів.

Метод правового регулювання суспільних відносин у сфері виконавчого провадження слід розглядати як сукупність закріплених у законодавстві прийомів і засобів впливу, що визначають правила поведінки учасників цих відносин.

Як зазначає Ю. Білоусов, метод правового регулювання у виконавчому провадженні має імперативно-диспозитивний характер. Імперативна складова виявляється в обов'язкових і заборонних приписах законодавства, які дозволяють виконавцю застосовувати примусові заходи щодо боржника [60]. Диспозитивна складова надає стягувачу можливість самостійно реалізовувати свої процесуальні права в межах закону. В окремих ситуаціях диспозитивність виявляється у праві стягувача, наприклад, відмовитися від подальшого виконання рішення (пункт 1 частини 1 статті 37 Закону), або у праві боржника – вказати конкретне майно, на яке передусім має бути звернено стягнення (частина 5 статті 48 Закону) [24].

Імперативно-диспозитивний метод регулювання у сфері виконавчого провадження являє собою поєднання жорсткого правового регламенту з елементами гнучкості та ініціативи сторін. Цей підхід дозволяє державі ефективно контролювати виконання судових рішень, водночас залишаючи простір для реалізації волі учасників провадження в межах законних можливостей. Імперативність у цьому контексті виражається в обов'язковості виконання виконавчих документів, чітко визначених процедурних строках, порядку дій виконавця, вимогах щодо повідомлення сторін, арешту майна, накладення штрафів, а також інших форм застосування примусу. Ці норми є строго обов'язковими до виконання всіма учасниками процесу, зокрема і виконавцями. Вони не залишають простору для вільного трактування чи зміни

порядку дій. Саме імперативний характер державного втручання забезпечує стабільність, передбачуваність і правову визначеність у процедурі виконання рішень.

Водночас диспозитивність у виконавчому провадженні виявляється у можливості сторін впливати на хід провадження. Наприклад, стягувач має право подати заяву про відмову від виконання, визначити, на яке майно першочергово звертати стягнення, подати клопотання про зміну способу або порядку виконання рішення. Боржник своєю чергою може добровільно виконати рішення, запропонувати конкретне майно, за рахунок якого доцільно здійснити стягнення, або оскаржити дії виконавця. Диспозитивність не суперечить імперативним нормам, а доповнює їх, забезпечуючи можливість реалізації суб'єктивних прав учасників виконавчого процесу.

Застосування імперативно-диспозитивного методу у сфері виконавчого провадження дозволяє досягти балансу між владними інструментами держави і автономією сторін, що сприяє ефективності, справедливості й легітимності всього процесу виконання судових рішень.

Метод санкціонованого примусу є однією з базових характеристик правового регулювання у сфері виконавчого провадження. Це поняття позначає складну взаємодію між державною владою, яка уповноважує певні органи на застосування заходів впливу, та ініціативою стягувача, який стає активним учасником запуску механізму державного примусу. У рамках цього методу реалізується кінцева фаза юрисдикційного процесу – виконання судових рішень, що набрали законної сили. Без цієї складової всі інші етапи правосуддя – розгляд справи, ухвалення рішення, апеляційне оскарження – не мають практичного значення, якщо рішення не реалізується в реальному житті [58].

У сучасних умовах реалізація методу санкціонованого примусу ускладнюється низкою факторів. Серед них – правова необізнаність сторін, зловживання з боку окремих виконавців, технічні перешкоди, затягування процедур, недосконалість доступу до реєстрів. У зв'язку з цим держава продовжує вдосконалювати інституційне забезпечення виконавчої діяльності: цифровізація процесів, створення електронних платформ, автоматизованих

систем арешту рахунків, відкритість торгів з реалізації майна – усе це покликано підвищити ефективність методу санкціонованого примусу. Зменшується частка ручного втручання, натомість зростає роль технологій і алгоритмів, які зменшують ризики корупції, упередженості та людських помилок.

Особливістю сучасного етапу розвитку санкціонованого примусу є поступова трансформація традиційного підходу до виконання рішень. Якщо в минулому примусові заходи здебільшого обмежувалися фізичним вилученням майна, то сьогодні дедалі більше застосовуються економічні, інформаційні та адміністративні інструменти. Наприклад, автоматичне блокування банківських рахунків боржника, заборона на виїзд за кордон, внесення до реєстру боржників – це вже не просто наслідки рішення, а самостійні елементи державного впливу, реалізовані через цифрову інфраструктуру. У такий спосіб держава посилює свою присутність у виконавчому процесі, зберігаючи при цьому законність і підконтрольність своїх дій.

Крім того, метод санкціонованого примусу покликаний забезпечити рівновагу між публічним інтересом і захистом приватних прав. На практиці це означає, що навіть найбільш суворі заходи – такі як вилучення майна, примусовий продаж чи обмеження прав боржника – не можуть застосовуватися без дотримання процедури та без надання боржнику права на захист. Судовий, адміністративний і громадський контроль гарантує, що механізм державного примусу не перетвориться на інструмент тиску або зловживань. Саме тут виявляється одна з ключових чеснот цього методу – його внутрішня врівноваженість, побудована на процедурній справедливості.

На нашу думку, метод санкціонованого примусу в контексті виконавчого провадження – це складна система взаємодії волі держави, ініціативи стягувача, відповідальності виконавця і правової захищеності боржника. Його сила у правовій чіткості, а цінність у здатності забезпечити виконання судових рішень без порушення принципів правової держави. Це не просто юридичний механізм, а вираження довіри до правосуддя, що функціонує не лише на рівні норм, а й на рівні практичного життя.

У системі правової держави виконавче провадження має ключове значення, адже саме на цьому етапі реалізується реальний результат судового захисту. Однак ефективність виконання рішень неможлива без належного публічного контролю та забезпечення прозорості всього процесу. Метод публічного контролю та прозорості – це не лише механізм обмеження зловживань, а й гарантія справедливості, об'єктивності та довіри суспільства до органів примусового виконання. Цей метод відіграє надзвичайно важливу роль у захисті прав і свобод людини, зокрема в умовах, коли інститут виконавців виконує функції державного втручання у приватну сферу.

Публічний контроль полягає у відкритості дій виконавця, можливості перевірки, аналізу й оскарження кожного його рішення з боку учасників провадження, громадськості, ЗМІ та правозахисних організацій. Це не просто технічна вимога – це правовий принцип, що базується на нормах Конституції України, Європейської конвенції з прав людини, а також на положеннях Закону України «Про виконавче провадження».

Основним завданням публічного контролю є забезпечення правомірності, ефективності та недопущення зловживання владою з боку виконавців. Без цього контролю навіть найкраще сформульовані закони можуть бути знехтувані або використані у власних інтересах недобросовісними суб'єктами.

Прозорість виконавчого провадження – ще один ключовий аспект. Вона забезпечується як процедурно, так і технологічно. Законодавством встановлено обов'язковість інформування сторін про кожну дію виконавця, надсилання копій постанов, забезпечення доступу до матеріалів провадження. Навіть більше, в Україні активно функціонують електронні платформи, зокрема Єдиний реєстр боржників, АСВП (автоматизована система виконавчого провадження), електронний кабінет виконавця, електронні торги СЕТАМ. Усі ці інструменти створені для того, щоб зробити дії виконавця зрозумілими, передбачуваними та контрольованими.

Сучасний етап розвитку виконавчої системи в Україні характеризується зростанням ролі цифровізації в механізмах прозорості. Так, автоматичне

блокування рахунків боржника, проведення торгів онлайн, використання QR-кодів для перевірки справ – це не лише технічні інновації, а елементи посилення публічного нагляду за процесом. Усе це мінімізує людський фактор, зменшує корупційні ризики і посилює відповідальність виконавців.

Метод публічного контролю та прозорості має і виховну функцію: він дисциплінує як виконавців, так і сторін виконавчого провадження. Коли кожна дія відкрита для перевірки, ризик зловживання мінімізується. Своєю чергою громадяни, які бачать справедливість і послідовність дій виконавчої служби, починають довіряти не лише окремим посадовцям, а й усьому механізму правосуддя [60]. Це створює довгостроковий ефект – правова держава міцніє не лише на папері, а й у щоденній практиці.

Таким чином, метод публічного контролю та прозорості у сфері виконавчого провадження – це не лише формальна вимога, а глибокий системний елемент сучасного правового устрою. Його ефективність залежить від чітких процедур, сучасних цифрових рішень, активної участі сторін та небайдужості громадськості. І хоча цей метод ще потребує вдосконалення, саме він є запорукою довіри, справедливості й ефективності у сфері примусового виконання судових рішень.

Важливим елементом реалізації методу публічного контролю є прозорість процедури реалізації арештованого майна боржника. Одним з досягнень в цій сфері стало впровадження системи електронних торгів СЕТАМ, яка працює за принципом відкритості, рівного доступу до інформації і прозорості розміщення та продажу майна. Кожен охочий може переглянути перелік лотів, ознайомитися з умовами продажу, подати заявку на участь в аукціоні, а після завершення торгів – отримати підтвердження результатів [61]. Це не дає можливості для прихованого або фіктивного продажу майна і слугує яскравим прикладом реалізації публічного контролю у цифровому форматі.

Крім того, однією з актуальних тенденцій розвитку є створення електронних кабінетів для сторін виконавчого провадження. Такий електронний кабінет дозволяє стягувачу та боржнику отримувати інформацію про хід справи в

реальному часі, завантажувати документи, переглядати постанови виконавця, контролювати строки, а також оперативно реагувати на будь-які дії або бездіяльність [62]. Така інтеграція цифрових рішень у щоденну роботу виконавчих органів відкриває нові горизонти для посилення контролю з боку громадян та правозахисних структур.

Іншим напрямом реалізації методу публічного контролю є залучення незалежного судового контролю. Суди є остаточною інстанцією, що вирішує спори про законність дій або бездіяльності виконавців. Таким чином, система виконавчого провадження не є замкненою і самодостатньою – вона інтегрована в загальний механізм правосуддя, що забезпечує об'єктивність, законність і справедливість у вирішенні конфліктів. Судовий контроль не лише коригує помилки, а й формує правозастосовну практику, яка в подальшому сприяє однаковому тлумаченню норм виконавчого законодавства.

Окремо слід зазначити роль публічного контролю в боротьбі з корупцією. Відкритість і прозорість дій виконавців, наявність онлайн-доступу до інформації, можливість перевірити хід справи та зв'язатися з відповідальною особою значно ускладнює можливість прихованих домовленостей, маніпуляцій або зловживання владою. Громадський моніторинг, антикорупційні ініціативи, незалежні розслідування також стають невід'ємними елементами захисту принципів законності та етичності в роботі виконавчої системи [63].

Прозорість виконавчого провадження сприяє не лише захисту прав, а й вихованню правової культури в суспільстві. Коли громадяни бачать, що закони працюють, судові рішення дійсно виконуються, а всі дії державних органів можна перевірити й оскаржити – це формує довіру до правової системи та стимулює дотримання норм права [63]. Така правова культура своєю чергою знижує рівень конфліктності в суспільстві, підвищує рівень правової свідомості та сприяє формуванню справедливого соціального середовища.

Ось кілька прикладів реалізації методу публічного контролю та прозорості у сфері виконавчого провадження в Україні: Єдиний реєстр боржників (erb.minjust.gov.ua); публічні електронні торги CETAM (setam.net.ua); АСВП;

електронні кабінети учасників провадження; скарги на дії виконавців через суди та органи юстиції; журналістські розслідування та моніторинг антикорупційних організацій тощо [63]. Ці приклади чітко ілюструють, як інструменти публічності та цифрової відкритості допомагають формувати ефективну, контрольовану і прозору систему виконавчого провадження.

На основі узагальнення теоретичних джерел та аналізу практики функціонування виконавчої системи України пропонується власне бачення механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, що містить елементи наукової новизни.

1. Концепція «адаптивного механізму». На відміну від традиційних уніфікованих моделей нами пропонується розглядати механізм реалізації державної політики як *адаптивну систему*, що здатна змінюватися в умовах регіональної специфіки, цифрового середовища та соціально-економічних факторів. Така модель базується на принципах гнучкості, персоналізації та ситуативного управління.

2. Запровадження блоку «механізмів цифрової легітимації». На нашу думку, сучасний механізм реалізації державної політики повинен містити спеціалізовані цифрові інструменти, які не просто автоматизують виконавчі дії, а забезпечують *довіру до рішень* через відкритий код, блокчейн-реєстрацію рішень, е-аудит та цифрову репутацію виконавця. Це дозволяє не лише підвищити прозорість, а й інституалізувати цифрову довіру як категорію публічної легітимності.

3. Модель «інтегрованої суб'єктності». Наявні наукові підходи переважно концентруються на державному або приватному виконавці як ізольованому суб'єкті. У межах нашого підходу пропонується запровадити модель *інтегрованої суб'єктності*, яка містить не лише виконавця, а й цифрову платформу, стягувача, боржника, органи контролю та громадянське суспільство як систему взаємозалежних суб'єктів, що колективно реалізують політику.

4. «Антифрагільна модель управління ризиками» у виконавчому провадженні. Запропоновано розглядати виконавчу систему як *антифрагільну* – тобто таку, що не лише протидіє ризикам, а й використовує їх для вдосконалення.

Наприклад, спалахи зловживань або затримки у виконанні мають не просто усуватися, а використовуватися як імпульс для зміни процедур, стандартів або навіть правових норм. Такий підхід змінює філософію управління ризиками з реактивної на прогресивну.

5. Інституційне моделювання «державного сервісу справедливості». Розглядаючи механізм не лише як сукупність функцій, а як соціально-інституційне явище, ми висуваємо ідею трансформації виконавчої служби в *сервіс справедливості*, який оцінюється не лише за результатами стягнення, а за рівнем дотримання прав людини, правового балансу і правової культури у процесі виконання.

1.3. Зарубіжний досвід функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Сфера примусового виконання рішень є ключовим елементом державної діяльності, в межах якої забезпечується своєчасне, повне та неупереджене виконання рішень судів, третейських судів, інших органів і посадових осіб відповідно до вимог законодавства України щодо примусового виконання рішень. Світові тенденції у цій сфері свідчать про те, що впровадження в Україні змішаної моделі виконання судових рішень є, безсумнівно, прогресивним кроком. Водночас цей крок не варто сприймати як остаточне розв'язання проблем виконавчого провадження – він має розглядатися лише як перехідна стадія на шляху до повноцінного реформування галузі з метою забезпечення більш ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів громадян.

Практика виконання рішень в Україні демонструє наявність низки проблем у функціонуванні органів публічної влади, що пов'язані не лише з недосконалістю нормативної бази чи труднощами у її реалізації, а передусім – з браком ґрунтовних теоретичних досліджень.

Подолання таких прогалин потребує звернення до досвіду інших держав, глибоке вивчення й адаптація напрацьованих ними механізмів дозволить усунути слабкі місця у вітчизняній системі виконання рішень.

Виконавче провадження відіграє ключову роль не лише в системі цивільного судочинства, а й у забезпеченні стабільності та легітимності публічної влади загалом. Реальне виконання судових рішень є індикатором ефективності як судової, так і всієї державної системи.

Незважаючи на відмінності в правових системах, у процедурах примусового виконання, характерних для різних країн, простежуються спільні засади: принцип рівності сторін, відкритості, державного контролю та нагляду. Основною відмінністю у підходах до регулювання цієї сфери є різний ступінь судового контролю: у країнах континентальної Європи, зокрема, нагляд з боку судів є більш посиленим і впливає на діяльність виконавчих органів [64].

Як зазначає Воробйов О.В., у світі сформувалися дві основні моделі організації діяльності органів примусового виконання рішень. Перша з них домінує в більшості країн континентальної Європи, де судові виконавці не є державними службовцями, натомість функціонують як приватні фахівці, що діють на підставі виданої ліцензії. Друга модель реалізована, зокрема, у США, Німеччині та Україні, де судові виконавці виступають як посадові особи державної служби. У країнах континентальної правової системи ступінь нагляду та впливу судових органів на діяльність виконавців значно вищий, ніж у правових системах США або Великої Британії. Водночас у Європі та США важливу роль у сфері виконання судових рішень відіграють страхові компанії, тоді як в Україні такий механізм ще не передбачений на законодавчому рівні [64].

У низці європейських держав – таких як Франція, Естонія, Угорщина, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Румунія – впроваджено модель недержавного виконання судових рішень. При цій моделі реалізація виконавчих функцій покладається на приватних осіб, які мають спеціальну ліцензію від держави [64].

Особливої уваги заслуговує система виконавчого провадження у Франції. Тут сформована розгалужена модель приватного виконання, згідно з якою примусове виконання рішень здійснюється не державними службовцями, а судовими виконавцями – ліцензованими фахівцями, що діють від імені держави. Інституційна структура цієї системи являє собою Національну палату судових виконавців, регіональні палати, що функціонують при апеляційних судах, та спільноти виконавців у межах адміністративних департаментів [65]. До компетенції судових виконавців належить офіційне вручення процесуальних документів, реалізація судових рішень, складання виконавчих актів тощо.

Французька модель організації виконавчого провадження стала зразком для формування подібних систем у таких країнах Східної Європи, як Польща, Угорщина та інші. У межах цієї моделі примусовий виконавець (*huissier de justice*) виконує подвійне функціональне навантаження – з одного боку, він є як незалежний фахівець, що належить до так званих «ліберальних професій», а з іншого – є посадовою особою, уповноваженою державою на вчинення виконавчих дій у цивільному процесі [65]. Відповідно до законодавства Франції судовий виконавець отримує ліцензію від держави, яка надає йому виключне право на здійснення таких дій, як вручення повісток, сповіщень, примусове виконання судових актів та складання офіційних документів, що мають доказове значення [65].

Основні риси французької моделі виконавчого провадження [65]:

1. Приватизований характер виконавчої діяльності. Однією з ключових характеристик французької системи є те, що функції примусового виконання передано приватним особам – судовим виконавцям, діяльність яких координується професійними самоврядними структурами, зокрема Національною палатою судових виконавців. Такий підхід дозволяє оптимізувати процеси виконання, зменшуючи навантаження на державні органи та підвищуючи ефективність виконання судових рішень.

2. Механізми державного контролю. Незважаючи на приватний статус виконавців, державний контроль залишається важливим елементом системи.

Його здійснюють Міністерство юстиції та інші органи нагляду, які контролюють відповідність дій виконавців законодавчим нормам та етичним стандартам. Регулярні інспекції та аудит діяльності сприяють забезпеченню законності і захисту прав сторін виконавчого провадження.

3. Етичні вимоги та професійна компетентність. Усі виконавці зобов'язані дотримуватись високих стандартів професійної етики, що регламентуються Національною палатою. Виконання функцій дозволено лише тим особам, які пройшли фахову підготовку, здали кваліфікаційні іспити та підтвердили відповідність вимогам до професійної діяльності. Прозорість, добросовісність та об'єктивність є основоположними принципами діяльності *huissier de justice*.

Таким чином, система виконавчого провадження у Франції є прикладом ефективного поєднання державного регулювання та приватної ініціативи, що сприяє підвищенню якості правозастосування та захисту прав і свобод учасників процесу.

Оскільки французьке право традиційно поділяється на публічне та приватне, судова система у Франції побудована на двох окремих гілках: суди загальної юрисдикції, що розглядають цивільні й кримінальні справи, та адміністративні суди, які опікуються питаннями публічно-правових відносин. Такий поділ зумовлює розмежування компетенцій у сфері виконавчого провадження. Зокрема, судові виконавці, які діють у сфері приватного права, не уповноважені здійснювати виконання рішень на користь держави чи за актами адміністративної юстиції. Для реалізації таких рішень існує окрема інституційна структура у складі державного казначейства, де відповідні функції виконують посадові особи – державні службовці [65].

У структурі загальних судів передбачено також інститут спеціального судді з питань виконавчого провадження. Такий суддя уповноважений вирішувати спори, що виникають у зв'язку з невиконанням або перешкодами у виконанні судових рішень, а також розглядати заяви про відтермінування чи зміну порядку виконання. Водночас його повноваження не поширюються на безпосереднє втручання у процес фактичного виконання дій, передбачених судовим рішенням.

Таким чином, французька модель демонструє приклад побудови системи примусового виконання судових рішень на основі приватноправового підходу. Незважаючи на статус посадової особи, судовий виконавець у Франції діє як незалежний професіонал – представник вільної юридичної професії. Він має право діяти від імені держави та, у разі необхідності, залучати її підтримку в межах своїх повноважень. У випадку помилок чи неналежного виконання обов'язків виконавець несе відповідальність, що додатково врегульована механізмом професійного страхування. Витрати на страхування покриваються за рахунок обов'язкових внесків членів професійної асоціації, яка також забезпечує заміну виконавця в разі настання обставин, що перешкоджають його діяльності [65].

У Німеччині виконавче провадження є складовим елементом судової системи і регулюється нормами Цивільного процесуального кодексу (*Zivilprozessordnung, ZPO*). Основну роль у цьому процесі відіграють судові виконавці (*Gerichtsvollzieher*), які здійснюють виконання рішень судів загальної юрисдикції, забезпечують стягнення заборгованостей та реалізують інші виконавчі документи. Ці виконавці мають статус державних службовців, проте здійснюють свою діяльність самотійно, на власний розсуд і відповідальність, отримуючи оплату за свої дії від сторін виконавчого провадження згідно з установленими тарифами [66].

Організаційно судові виконавці закріплені за місцевими судами (*Amtsgericht*), які є судами першої інстанції та відповідають за здійснення виконавчих дій [66]. У межах своїх повноважень виконавці виконують широкий спектр дій: від стягнення грошових сум, арешту і опису майна боржника до проведення примусових продажів, виселення з житла та вручення офіційних документів. Підставою для дій виконавця є виконавчий документ, виданий судом. При цьому він має право вдаватися до примусових заходів задля забезпечення виконання рішень.

Крім судових виконавців, у виконавчому процесі задіяні судді місцевих судів, які розглядають скарги на дії виконавців, ухвалюють рішення щодо обмеження прав боржника, зокрема щодо майна. У системі також функціонують

спеціалізовані установи, що ведуть реєстри: земельні установи – щодо обтяження нерухомості, та торгові – у контексті обмежень підприємницької діяльності боржника.

Хоча виконавці діють автономно, контроль за дотриманням ними законодавства та професійної етики здійснюється керівництвом відповідних судів. У разі порушення норм законодавства чи професійних стандартів судовий виконавець може бути притягнутий до дисциплінарної або адміністративної відповідальності.

Таким чином, модель виконавчого провадження в Німеччині поєднує державний нагляд із функціональною самостійністю виконавців. Вона ґрунтується на принципах результативності, процесуальної незалежності та дотримання балансу інтересів усіх учасників провадження, що забезпечує стабільну та ефективну реалізацію судових рішень.

Одним із пріоритетних напрямів роботи виконавця є реалізація виконавчих заходів, пов'язаних із погашенням заборгованості. До кола його повноважень входить виконання судових рішень щодо стягнення грошових коштів, арешту та опису майна боржника, вилучення активів з метою їх подальшої реалізації через публічні торги або аукціонні процедури.

Окрім здійснення примусових виконавчих дій, судові виконавці в Німеччині також виконують посередницьку функцію між сторонами виконавчого провадження – кредитором і боржником. Їхня діяльність у цьому напрямі спрямована на пошук взаємоприйнятних рішень, які дають змогу врегулювати зобов'язання без необхідності вдаватися до жорстких заходів, таких як примусове вилучення або реалізація майна боржника [66].

До позитивних аспектів німецької моделі виконавчого провадження можна віднести: наявність довірчих відносин між виконавцем та сторонами провадження; право виконавця самостійно ухвалювати рішення щодо надання боржнику відстрочки; поступове (етапне) стягнення боргу; наявність підтримки з боку судових органів, що посилює правовий статус виконавця та розширює можливості реалізації його функцій. Окрему увагу заслуговує застосування

механізму квотування при залученні виконавців, що сприяє раціональному розподілу навантаження в системі.

Характерним є також приклад Польщі, де існують два види мирових угод – судова (*sądowa*) та позасудова (*pozasądowa*) [67]. Окрім того, у практиці трапляються й квазі-мирові угоди, що укладаються сторонами у формі усних домовленостей.

Основними аспектами функціонування цього механізму є, по-перше, розділення на судові та адміністративні виконавчі провадження. Судове (цивільне) виконавче провадження стосується примусового виконання приватних зобов'язань (наприклад, стягнення боргів, виконання рішень щодо нерухомого майна). Ці справи знаходяться у юрисдикції районних судів та судових виконавців, які діють при цих судах. Це основний вид виконавчого провадження. Адміністративне виконавче провадження – застосовується для виконання публічно-правових зобов'язань (наприклад, податків, штрафів). Регулюється окремим адміністративним правом.

По-друге, двоетапна система виконавчого провадження. Процедура отримання виконавчого титулу (виконавчого напису). Щоб ініціювати виконання, стягувач повинен отримати виконавчий титул. Зазвичай, це остаточне рішення суду з виконавчим написом. Виконавчий напис видається судом першої інстанції, який розглядав справу. Після отримання виконавчого титулу стягувач подає заяву судовому виконавцю, який безпосередньо здійснює процес виконання.

По-третє, ключова роль судових виконавців (*Komornicy Sądowi*), вони є центральними фігурами у системі виконавчого провадження в Польщі, є державними службовцями, але їхня діяльність має значну ступінь незалежності.

Польське законодавство передбачає певні гарантії для боржників, щоб уникнути надмірного втручання у їхнє життя. Наприклад, певні предмети (особисті речі, література, навчальне приладдя, певна сума готівки, частина заробітної плати, аліменти) звільняються від стягнення. Боржник має право оскаржувати дії судового виконавця до суду.

Досвід Польщі показує, що вона прагне до підвищення ефективності виконавчого провадження, зокрема, через модернізацію законодавства та покращення роботи судових виконавців. Як і в багатьох країнах, існують виклики, пов'язані зі швидкістю виконання, захистом прав усіх сторін, а також з необхідністю боротьби з можливими зловживаннями.

Важливо зазначити, що Польща, як член ЄС, також імплементує європейські норми щодо визнання та виконання судових рішень в рамках Європейського Союзу, що сприяє транскордонному виконанню.

Останні роки в Польщі спостерігається фокус на відновленні верховенства права та судової незалежності, що також впливає на систему виконавчого провадження. Уряд Дональда Туска, який прийшов до влади у грудні 2023 року, представив План дій, спрямований на подолання кризи верховенства права, яка тривала з 2015 року [67]. Хоча це переважно стосується судової системи загалом, покращення її функціонування опосередковано впливає і на ефективність виконавчих проваджень. Польща бере участь у європейських ініціативах з покращення виконавчих систем, обмінюючись досвідом та найкращими практиками з іншими країнами-членами ЄС.

Загалом польський механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження ґрунтується на чіткому розподілі повноважень між судами та судовими виконавцями, а також на забезпеченні балансу між інтересами стягувачів та боржників.

З огляду на позитивний міжнародний досвід можна дійти висновку, що впровадження в Україні змішаної моделі виконання судових рішень має розглядатися як тимчасовий етап, перша сходинка у поступовому переході від публічно-правової до приватноправової системи примусового виконання. Доцільним видається й нормативне закріплення в українському законодавстві практики, що існує в Польщі, а саме – можливості укладення мирової угоди під час виконавчого провадження, яка засвідчується державним виконавцем. Така угода має містити: сторони, які уклали угоду, дату набрання чинності її умовами, порядок виконання зобов'язань боржника (у разі надання розстрочки – графік

платежів або інша форма погашення заборгованості). За умови повного й належного виконання умов угоди жодна зі сторін не підлягає застосуванню примусових заходів, передбачених виконавчими документами: до боржника не нараховується пеня, не накладається арешт і не відбувається реалізація його майна.

В Іспанії, яка є конституційною монархією, також функціонує державне виконавче провадження. Відповідальність за виконання судових рішень покладена виключно на суди та суддів, що закріплено у частині третій статті 117 Конституції 1978 року [68]. На підставі загальноправових засад застосовується публічна сила для забезпечення примусового виконання рішень. Водночас, згідно з частиною першою статті 124 Конституції Іспанії, завданням органів прокуратури є підтримання правосуддя та здійснення нагляду за дотриманням законності. Статут прокуратури окремо визначає механізм контролю за виконанням рішень суду. Окремі виконавчі повноваження закріплено також за нотаріусами. Зокрема, у випадку звернення стягнення на предмет застави, примусова реалізація права заставотримача здійснюється саме нотаріусом, а не судовим органом. При цьому допускається можливість судового оскарження таких дій [69, с. 88].

В Естонії система примусового виконання функціонує з 1 вересня 2001 року відповідно до положень Закону «Про судових виконавців». Судовий виконавець має право здійснювати діяльність у межах свого бюро, що розташоване в районі, який офіційно закріплений за ним. Призначення виконавців відбувається на конкурсній основі за рішенням міністра юстиції. Контроль за виконанням їхніх повноважень здійснюється на державному рівні міністром юстиції, а на місцевому – головами місцевих або повітових судів [70].

Система примусового виконання в Грузії має свої характерні риси. До 2000 року вона здійснювалася у формі державної служби примусового виконання, яку забезпечували судові виконавці. Сьогодні ж у країні функціонує юридична особа публічного права – Національне бюро виконання, що підконтрольне судовій владі, а також Міністерству юстиції. Цей орган діє у складі Тбіліського бюро

виконання. Окрім виконання основних завдань, структурні підрозділи Національного бюро виконання надають і додаткові послуги, зокрема у справах про банкрутство, що суттєво розширює сферу їхньої діяльності. Також важливо, що на Національне бюро покладено функції з медіації, спрямовані на досягнення добровільного виконання судових рішень [71].

Своєю чергою в Україні триває процес формування дієвої системи виконання судових рішень. Органом, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері виконавчого провадження та за навчання приватних виконавців, є Міністерство юстиції. Приватні виконавці наділені лише частиною функціональних повноважень, оскільки є представниками незалежної професійної діяльності й здійснюють її у межах визначених округів. Однак передача певних повноважень приватним виконавцям супроводжується запровадженням низки обмежень [72].

Далі розглянемо досвід країн, які реалізують змішану модель виконавчого провадження. До таких держав належать, зокрема, Бельгія, Болгарія, Велика Британія (Англія, Уельс, Шотландія), Нідерланди [73, с. 80].

У правовій системі Англії та Уельсу відсутній єдиний кодифікований Цивільний процесуальний кодекс. Нормативна база у сфері цивільного судочинства формується на основі численних джерел, серед яких головну роль відіграють акти Парламенту (статути), а також судова практика. Незважаючи на значні зміни, запроваджені в межах оновлення цивільного процесуального законодавства, деякі норми прецедентного права XIX століття залишаються чинними й дотепер.

Основні правила, що регламентують примусове виконання судових рішень, викладено у Частині 70 Правил цивільного судочинства. У ній містяться базові визначення понять «стягувач» і «боржник», а також окреслюються загальні підходи до реалізації примусового виконання. Практичні вказівки до цієї частини містять опис усіх основних способів виконання судових актів, включно з процедурою передачі справи до суду іншої інстанції [73].

Система примусового виконання судових рішень у Великій Британії ґрунтується переважно на нормах статутного права, водночас зберігаючи спадковість прецедентної правової традиції [74]. Варто зазначити, що останні законодавчі зміни дещо звузили сферу дії прецедентного права у виконавчому провадженні.

Згідно з усталеною судовою практикою для виконання судового рішення у Великій Британії видається один виконавчий лист. Учасників виконавчого процесу в межах цивільного судочинства Великої Британії можна умовно поділити на чотири основні категорії: особи, які є безпосередніми учасниками виконавчого провадження; судові установи; органи, що здійснюють примусове виконання; суб'єкти, які сприяють реалізації виконавчих дій [74].

Процесуальне право Англії чітко регламентує строки, протягом яких боржник повинен виконати судове рішення, а також визначає термін чинності виконавчого документа. Конкретний строк виконання може бути зазначений безпосередньо в тексті судового рішення або судового наказу. У випадках, коли такий строк відсутній, це впливає на механізм подання виконавчого документа до виконання. Якщо суд виносить обов'язкове приписування дій боржнику (mandatory order), то в самому акті обов'язково зазначається період, у межах якого боржник має виконати визначені дії. Цей строк обчислюється з моменту вручення відповідного документа боржнику або з іншої дати, визначеної судом [75].

Правова система Великої Британії передбачає чітко визначені професійні вимоги до осіб, які уповноважені здійснювати виконавчі функції. Ці вимоги охоплюють як кваліфікаційні критерії, так і дотримання етичних стандартів у професійній діяльності виконавців.

Передусім для набуття статусу судового виконавця в Англії та Уельсі необхідно пройти спеціальну підготовку, що охоплює як теоретичну юридичну освіту, так і практичний досвід, спрямований на формування фахових компетентностей у сфері виконавчого провадження. Претендент повинен мати профільну освіту або завершити відповідні курси, що забезпечують знання основ процесуального права та процедур виконання судових актів [75].

Крім того, важливим етапом доступу до професії є проходження обов'язкової сертифікації. Цей процес охоплює декілька етапів перевірки професійної придатності кандидата та контролюється компетентними організаціями, що забезпечують дотримання встановлених стандартів. Законодавчою базою, яка регулює діяльність судових виконавців, є Закон про трибунали, суди та примусове виконання 2007 року (The Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007) [75; 67]. Цей нормативний акт закріплює повноваження судових виконавців, визначає умови сертифікації та встановлює правила здійснення виконавчих дій, таких як арешт, примусовий продаж майна боржника та інші повноваження в межах виконання судових рішень.

Судові виконавці у Великій Британії зобов'язані не лише мати відповідну юридичну підготовку та пройти процедуру професійної сертифікації, а й дотримуватись високих стандартів професійної етики. Вони повинні володіти необхідними компетенціями для здійснення виконавчих дій у спосіб, що гарантує ефективність, об'єктивність і дотримання принципу справедливості. Виконання таких вимог є ключовим чинником забезпечення належного рівня правозастосування, реалізації судових рішень і підтримання законності в державі.

Актуальність дослідження сучасних засад реалізації системи виконавчого провадження в Сполучених Штатах Америки зумовлена потребою глибшого осмислення функціонування правових інститутів цієї країни, особливо з огляду на необхідність адаптації українського правосуддя до міжнародних стандартів. Система виконавчого провадження в США є ключовим елементом механізму забезпечення правосуддя, що гарантує реальне виконання судових рішень та інших обов'язкових актів органів влади. Вона відзначається високим рівнем організованості, ефективності та прозорості, що робить її цінним джерелом практичного досвіду для порівняльного аналізу.

В Україні проблема вдосконалення виконавчого провадження залишається надзвичайно актуальною з огляду на потребу в підвищенні ефективності реалізації судових рішень. Вивчення міжнародного досвіду, зокрема

американського, є важливою умовою для розроблення оптимальних моделей організації та функціонування виконавчої системи. Порівняльне дослідження законодавства та практики США дозволяє розкрити такі ключові аспекти, як роль приватних суб'єктів у процесі виконання, цифровізація процедур, координація між судами та виконавчими органами, що може бути конструктивно використано для подальшого розвитку національної системи.

Таким чином, дослідження зазначених підходів є значущим як з науково-теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки сприяє формуванню ефективних управлінських рішень у сфері правозастосування.

Процедура виконавчого провадження в Сполучених Штатах Америки регулюється як на рівні окремих штатів, так і на федеральному рівні. В межах кожного штату діють власні законодавчі акти та Правила цивільного судочинства, які визначають порядок виконання судових рішень. На федеральному рівні застосовуються *Federal Rules of Civil Procedure*, згідно з якими виконання судових рішень здійснюється відповідно до норм і процедур того штату, на території якого функціонує відповідний федеральний окружний суд [75].

Попри федеративну форму державного устрою, механізми міжштатного визнання та виконання судових рішень у США належним чином врегульовані. Наприклад, якщо рішення ухвалено в одному штаті, а майно боржника знаходиться в іншому, останній штат зобов'язаний забезпечити виконання такого рішення на рівні з власними. Однак для цього необхідно здійснити юридичне «переведення» рішення через подання відповідного клопотання до суду штату, де розміщене майно. У низці штатів існують спрощені процедури реєстрації таких рішень, які полегшують їх подальше виконання [76].

Що стосується юрисдикційного розподілу, рішення федеральних судів виконуються відповідно до положень федерального законодавства, тоді як рішення судів штатів – у межах правової системи відповідного штату. Зокрема, норми примусового виконання судових рішень викладено в Розділі 28 Зведення

законів США (*U.S. Code Title 28*), що регламентує питання судоустрою та процесуального права [77].

Участь у виконавчому провадженні беруть різні органи державної влади, залежно від характеру справи та рівня суду. Основні функції з примусового виконання покладено на Федеральну службу маршалів США, місцеві шерифські служби, а також інші уповноважені органи, які реалізують відповідні повноваження згідно з чинним законодавством. Виконання може реалізовуватись як у спосіб застосування адміністративних процедур, так і з використанням правоохоронних органів для примусового забезпечення виконання судових актів. Такий підхід формує ефективну багаторівневу систему виконавчого провадження, у межах якої різні інституції взаємодіють задля забезпечення належного виконання судових рішень, підтримання законності та гарантування правового порядку в межах усієї судової системи Сполучених Штатів Америки [78].

Варто зазначити, що в Сполучених Штатах Америки основне навантаження щодо реалізації примусового виконання судових рішень та актів інших державних органів покладається на приватні юридичні структури, зокрема агентства з повернення заборгованості (так звані колектори). Залучення державних виконавців має місце переважно в тих випадках, коли необхідне застосування владних повноважень або втручання органу, наділеного спеціальним юридичним статусом [76], представлено в таб.1.5.

Таблиця 1.5

Порівняльний аналіз закордонних моделей виконавчого провадження

Країна / інституція	Основна модель	Ключові характеристики	Уроки для України
Європейський Союз (Регулювання EU)	Європейський наказ про виконання (ЕЕО) Регламент 805/2004	Автоматичне визнання виконавчої сили між країнами ЄС без екзекватури; Діє для невідстоюваних вимог (uncontested claims).	Запровадити можливу модель для транскордонних рішень, спрямовану на автоматичність процедур.
Країни Ради Європи (СЕРЕЈ)	Рекомендації СЕРЕЈ щодо виконання рішень	Дбайливий баланс між швидкістю виконання та захистом прав боржників; Акцент на прозорість і документацію процедур (Guidelines 2009).	Впровадити СЕРЕЈ-рекомендації для підвищення системності та прав.

Німеччина	Zwangsvollstreckung (примусове виконання)	Судовий контроль за стягненням; Автоматичне примусове виконання через банківські обмеження; Уніфікований підхід до іноземних рішень (Lugano, Hague).	Вдосконалити співпрацю NBU та банків, підготувати стандарти захисту іноземних рішень.
Велика Британія	County Court bailiffs, Attachment Orders	Часті затримки через нестачу виконавців; Пропонуються цифрові реформи: єдиний портал, онлайн-реєстр.	Розвинути електронні реєстри та цифрові інструменти для скорочення процедур поновлення.
Франція/ Інші країни (EU)	Модель «comply or explain» (германо-британський підхід у корпоративному секторі)	М'яка норма: або дотримуйся стандартів, або пояснюй відхилення; Сприяє прозорості та гнучкості.	Можна застосувати для внутрішніх стандартів, доповнивши прозорі пояснення від виконавців.

Джерело: сформовано автором на основі [65–78;79].

Порівняльний аналіз іноземних моделей виконавчого провадження дав змогу виявити ключові характеристики правових систем, що функціонують на засадах як централізованого, так і децентралізованого підходів до виконання судових рішень. Здійснене дослідження окреслило основні інституційні та процедурні особливості відповідних систем у країнах континентальної Європи, Великої Британії та США, що є важливим підґрунтям для формулювання рекомендацій з удосконалення національного механізму виконання судових рішень [79].

Підсумовуючи аналіз систем примусового виконання судових рішень та рішень інших органів, варто наголосити, що спільною рисою для всіх країн, які модернізують виконавче провадження, є дотримання принципів підзвітності та підконтрольності. Головна різниця між державними й приватними виконавцями полягає в організаційно-правовому статусі суб'єкта виконання. Відомо, що в державах, де передбачено лише державних виконавців, простежується монополізація виконавчої влади.

З огляду на це доцільним є впровадження в Україні шведського підходу шляхом ухвалення Виконавчого кодексу, який би систематизував чинні норми й закріпив би чіткі, об'єктивні правила щодо примусового виконання рішень. Водночас у процесі імплементації зарубіжного досвіду та законодавства необхідно враховувати внутрішні виклики, що постають у державі, а також її національну специфіку. При цьому слід опиратися на здобутки попередніх етапів

реформи та прогнозувати подальший розвиток системи примусового виконання з метою збільшення частки реально виконаних виконавчих документів.

Враховуючи результати аналізу досвіду Сполучених Штатів Америки, доцільним вбачається впровадження в національну систему виконавчого провадження – як для державних, так і для приватних виконавців – поетапного механізму відбору, професійної підготовки та навчання. Такий підхід має бути спрямований на формування ключових професійних компетентностей, необхідних для ефективного виконання судових рішень та актів інших органів влади.

Пропонується передбачити обов’язкове проходження практичного стажування після завершення навчального етапу, після чого виконавець зможе отримати право на здійснення виконавчої діяльності. Крім того, важливо забезпечити постійну професійну підтримку через впровадження системи спеціалізованих курсів підвищення кваліфікації, що мають на меті поглиблення практичних навичок і вдосконалення теоретичних знань осіб, уповноважених на здійснення виконавчих проваджень.

Висновки до розділу 1

1. У контексті дослідження понятійно-категоріальних інтерпретацій розуміння державної політики, механізмів її реалізації та виконавчого провадження в науковому дискурсі сформовано такі основні положення:

– відсутність єдиного підходу до трактування ключових понять, таких як «державна політика у сфері виконавчого провадження», «механізми реалізації» та «ефективність правозастосування», зумовлює неоднозначність у термінологічному апараті, що ускладнює розроблення цілісної та ефективної моделі державного управління у цій сфері. Тому опрацювання понятійного апарату розглядається як першочергова умова для формування ефективної системи виконання судових рішень;

– проаналізувавши варіативні наукові підходи, під державною політикою у сфері виконавчого провадження в межах цього дослідження розуміється

системна діяльність органів державної влади, спрямована на формування, регламентацію, організацію та контроль за реалізацією процедур примусового виконання судових та інших рішень;

—механізми реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження визначаються як комплекс правових, адміністративних, організаційних, інформаційно-технологічних, фінансових та кадрових засобів, що забезпечують виконання публічних функцій у цій галузі;

—ефективність виконавчого провадження розглядається як ключовий критерій дієвості державної політики у сфері правосуддя, що безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до державних інституцій, стабільність правового порядку та реалізацію конституційних прав.

2. Розкриваючи концептуальні засади становлення механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні, зокрема їх види, принципи та методи функціонування, пропонується власне бачення такого механізму, що буде містити елементи наукової новизни:

—концепція «адаптивного механізму». На відміну від традиційних уніфікованих моделей нами пропонується розглядати механізм реалізації державної політики як адаптивну систему, що здатна змінюватися в умовах регіональної специфіки, цифрового середовища та соціально-економічних факторів. Така модель базується на принципах гнучкості, персоналізації та ситуативного управління;

—запровадження блоку «механізмів цифрової легітимації». На нашу думку, сучасний механізм реалізації державної політики повинен містити спеціалізовані цифрові інструменти, які не просто автоматизують виконавчі дії, а забезпечують довіру до рішень через відкритий код, блокчейн-реєстрацію рішень, е-аудит та цифрову репутацію виконавця. Це дозволяє не лише підвищити прозорість, а й інституалізувати цифрову довіру як категорію публічної легітимності;

—модель «інтегрованої суб'єктності». Наявні наукові підходи переважно концентруються на державному або приватному виконавці як ізольованому суб'єкті. У межах нашого підходу пропонується запровадити модель

інтегрованої суб'єктності, яка містить не лише виконавця, а й цифрову платформу, стягувача, боржника, органи контролю та громадянське суспільство як систему взаємозалежних суб'єктів, що колективно реалізують політику;

—«Антифрагільна модель управління ризиками» у виконавчому провадженні. Запропоновано розглядати виконавчу систему як антифрагільну – тобто таку, що не лише протидіє ризикам, а й використовує їх для вдосконалення. Наприклад, спалахи зловживань або затримки у виконанні мають не просто усуватися, а використовуватися як імпульс для зміни процедур, стандартів або навіть правових норм. Такий підхід змінює філософію управління ризиками з реактивної на прогресивну;

—інституційне моделювання «державного сервісу справедливості». Розглядаючи механізм не лише як сукупність функцій, а як соціально-інституційне явище, ми висуваємо ідею трансформації виконавчої служби в сервіс справедливості, який оцінюється не лише за результатами стягнення, а за рівнем дотримання прав людини, правового балансу і правової культури у процесі виконання.

3. Досліджено зарубіжний досвід організації виконавчого провадження та механізмів реалізації відповідної державної політики в країнах з різними правовими системами. Усі країни при вдосконаленні системи виконавчого провадження спираються на принципи підзвітності та підконтрольності. Головна відмінність між примусовим виконанням рішень державними і приватними виконавцями полягає у суб'єктності: у державах, де функціонують виключно державні виконавці, існує фактична монополія державних органів у цій сфері.

Україні доцільно звернути увагу на шведський досвід, зокрема – на ухвалення Виконавчого кодексу, який би систематизував чинні норми та запровадив прозорі й об'єктивні правила виконання рішень.

Водночас при адаптації зарубіжного досвіду або законодавства важливо враховувати внутрішні виклики, національні особливості, вже досягнуті результати реформ, а також перспективи подальшого вдосконалення системи

виконання судових та інших рішень, спрямовані на збільшення кількості реально виконаних виконавчих документів.

Пропонується передбачити обов'язкове проходження практичного стажування після завершення навчального етапу, після чого виконавець зможе отримати право на здійснення виконавчої діяльності. Крім того, важливо забезпечити постійну професійну підтримку через впровадження системи спеціалізованих курсів підвищення кваліфікації, що мають на меті поглиблення практичних навичок і вдосконалення теоретичних знань осіб, уповноважених на здійснення виконавчих проваджень.

Отримані результати і висновки, сформульовані в межах першого розділу, становлять концептуальну основу подальших аналітичних і практико-орієнтованих досліджень, викладених у наступних частинах наукової роботи.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Дослідження нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є надзвичайно актуальним, оскільки він виконує критично важливу функцію забезпечення виконання судових рішень, що своєю чергою прямо впливає на рівень правової визначеності, довіру до судової влади та стабільність системи державного управління. Виконання рішень судів та інших органів є не лише фінальним етапом правосуддя, а й одним з індикаторів ефективності публічної влади.

Нормативно-правовий механізм у цій сфері охоплює весь комплекс правових актів, які регламентують організацію, процедури та порядок дій органів виконавчого провадження, визначають статус та повноваження державних і приватних виконавців, механізми правового захисту сторін виконавчого провадження, а також системи контролю за законністю та ефективністю дій виконавців. Він формує основу для реалізації державної політики у цій сфері, створює правові інструменти для взаємодії між учасниками виконавчого процесу, сприяє впровадженню прозорих процедур, зменшенню корупційних ризиків і забезпеченню верховенства права [81].

Таким чином, саме від ефективності та комплексності нормативно-правового механізму залежить здатність держави реалізовувати свої владні повноваження, забезпечувати виконання судових рішень та зміцнювати авторитет державної влади в очах суспільства.

Ефективний нормативно-правовий механізм у сфері виконавчого провадження сприяє зміцненню правопорядку, формуванню високого рівня правової культури у суспільстві, посиленню довіри громадян до системи

правосуддя та органів державної влади загалом. Крім того, належна нормативно-правова регламентація процесів примусового виконання рішень дозволяє знизити рівень тіньової економіки, забезпечити захист прав кредиторів, стимулювати ділову активність і тим самим підвищити інвестиційну привабливість держави [81].

Функціональний нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у цій сфері створює умови для своєчасного, прозорого та справедливого виконання судових рішень, дозволяє забезпечити ефективне запобігання зловживанням, зменшити простір для корупційних виявів та підвищити підзвітність виконавчих органів. З огляду на виклики, що постали перед Україною у зв'язку з гібридними загрозами, військовою агресією з боку Російської Федерації, а також із системними внутрішніми кризовими явищами у політичній, соціальній та економічній сферах, вдосконалення нормативно-правового забезпечення виконавчого провадження набуває особливої актуальності [81].

В основі аналізу нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження має лежати розуміння цього механізму як одного з ключових інструментів державного управління, що забезпечує імплементацію публічної політики в правову практику. Саме нормативно-правовий механізм є основою для формування та реалізації комплексу заходів, спрямованих на гарантування своєчасного та ефективного виконання рішень судів і уповноважених органів, що є необхідною умовою утвердження верховенства права та стабільного функціонування правової системи.

Згідно з положеннями енциклопедії державного управління [82], нормативно-правові механізми становлять собою комплекси взаємопов'язаних юридичних засобів, закріплених на нормативному рівні, які є необхідними та достатніми для досягнення поставлених цілей публічної політики. У сучасному правознавстві відсутнє усталене загальноприйняте визначення цього поняття, однак існує загальне розуміння того, що йдеться про сукупність правових

інструментів, які перетворюють декларативні положення нормативних актів у реальні управлінські дії, що мають конкретний суспільний ефект.

Актуальність теоретичного осмислення нормативно-правового механізму виконавчого провадження полягає у його вирішальній ролі в забезпеченні ефективного правозастосування, а також у необхідності вдосконалення цього механізму відповідно до сучасних викликів, зокрема цифровізації, децентралізації, євроінтеграції та безпекових ризиків. Теоретичні підходи до цього питання, що формувались ще в радянський період, залишаються актуальними і сьогодні, оскільки дозволяють осмислити механізми перетворення правових норм у дієві управлінські рішення. Серед дослідників, які активно займалися цією проблематикою, варто відзначити Ю. Білоусова, А. Гайченка, Н. Голубєву, С. Гринька, І. Жуковського, А. Кожевнікову, М. Кулаву, Г. Луцьку, Р. Миронюка, С. Фурсу.

Нормативно-правові механізми характеризуються системністю, що передбачає наявність упорядкованої та взаємопов'язаної сукупності правових інструментів, які формують цілісну інструментальну структуру правового регулювання. Застосування інструментального підходу до аналізу позитивного права дозволяє ідентифікувати велику кількість таких механізмів, зорієнтованих на досягнення різних цілей – зокрема, механізмів реалізації принципу народовладдя, системи стримувань і противаг, позовного провадження, процедур оскарження судових рішень тощо. Завдяки ефективному використанню зазначеного юридичного інструментарію суб'єкти правових відносин реалізують свої права та законні інтереси.

Недостатність або відсутність у законодавстві необхідних засобів для трансформації юридичних норм з декларативного у практично реалізований стан свідчить про низький рівень якості правового регулювання. У зв'язку з цим дослідження нормативно-правових механізмів у площині державного управління в Україні, обґрунтування їх модернізації, а також аналіз процесів централізації та децентралізації залишаються ключовими науковими завданнями, якими активно займаються провідні вітчизняні науковці, зокрема

В. М. Бабаєв, В. Д. Бакуменко, Ю. П. Битяк, В. М. Вакуленко, Л. І. Жаліло, В. М. Князєв, В. В. Корженко, О. Д. Куценко та інші [82, с. 379].

Нормативно-правовий механізм у сфері виконавчого провадження – це сукупність норм права, юридичних процедур, інститутів та інструментів, які регулюють усі етапи примусового виконання судових рішень. Його головна функція – забезпечити системність, послідовність і передбачуваність у діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців, а також інших суб'єктів, залучених до виконання судових рішень. Саме на нормативно-правовому рівні закладаються підвалини для імплементації рішень судової влади, що є невід'ємною складовою принципу верховенства права.

Обґрунтовуючи своє розуміння нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, необхідно враховувати низку ключових чинників. По-перше, це природа самого виконавчого провадження як завершального етапу правосуддя, який забезпечує практичну реалізацію судових рішень і, відповідно, є індикатором ефективності функціонування правової системи. По-друге, слід брати до уваги комплексність нормативно-правового механізму, який охоплює нормативні джерела (закони, підзаконні акти, інструкції), інституційну архітектуру (державні та приватні виконавці, Міністерство юстиції, суди) та процедурно-організаційні аспекти реалізації виконавчих дій. По-третє, важливо враховувати взаємозв'язки цього механізму з іншими інструментами державного управління – адміністративними, фінансовими, інформаційними тощо, які забезпечують його ефективне функціонування. І нарешті, варто виходити з потреби його адаптації до сучасних викликів, на які ми вже не одноразово акцентували увагу: цифровізації, євроінтеграції, підвищення вимог до прозорості й підзвітності органів влади.

У цьому контексті нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження постає як динамічна система, яка повинна постійно вдосконалюватися відповідно до змін соціально-правової реальності.

Структурні елементи нормативно-правового механізму – зокрема суб'єкти правозастосування, правові норми, інструменти забезпечення виконання рішень та механізми контролю – повинні розглядатись як взаємозалежні компоненти, що в сукупності утворюють функціональне ціле. При цьому особливу увагу необхідно приділяти аналізу функцій, які виконує цей механізм у системі державного управління: забезпечення юридичної визначеності, гарантування прав та інтересів сторін виконавчого провадження, забезпечення верховенства права та недопущення безкарності за невиконання судових рішень.

Крім того, важливо дослідити, яким чином нормативно-правовий механізм впливає на ефективність функціонування системи виконавчого провадження в умовах трансформаційних процесів – зокрема цифровізації, інтеграції до європейського правового простору, посилення безпекових викликів та оновлення підходів до адміністрування публічних функцій. Це дозволяє розглядати нормативно-правовий механізм не лише як сукупність юридичних норм, а як динамічну конструкцію, яка формує й підтримує легітимність та дієвість інституційної системи виконання судових рішень.

Нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження можна визначити як систему взаємопов'язаних правових норм, інституційних елементів, процедур та інструментів, які забезпечують упровадження та дотримання політичних рішень, спрямованих на ефективне, своєчасне та неупереджене виконання рішень судів та інших уповноважених органів. Цей механізм виконує функцію нормативної конкретизації державної волі у сфері примусового виконання рішень, формуючи при цьому правову основу для діяльності державних та приватних виконавців, визначаючи їхні повноваження, межі відповідальності, а також порядок взаємодії з іншими суб'єктами.

У такому розумінні нормативно-правовий механізм є не лише засобом регулювання, а й гарантією реалізації засад правової держави, підзвітності виконавчої влади, захисту прав учасників виконавчого провадження та збереження стабільності у сфері правозастосування.

З метою наочного відображення структури нормативно-правового механізму та впорядкування норм виконавчого провадження залежно від їх юридичної сили, відповідну інформацію узагальнено та подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Норми виконавчого провадження за юридичною силою

Рівень юридичної сили	Приклади нормативних джерел	Характеристика
Конституційні	Конституція України (ст. 55, 124, 129) [56]	Встановлюють базові принципи права на судовий захист і виконання рішень судів
Законодавчі норми	Закон України «Про виконавче провадження» [24], Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень» [72]	Містять загальні норми щодо здійснення виконавчого провадження, визначають процедури, повноваження органів
Інструкція з організації примусового виконання рішень, накази Міністерства юстиції України	Інструкція з організації примусового виконання рішень [95], накази Міністерства юстиції України	Регулюють технічні аспекти реалізації законів у сфері виконавчого провадження
Локальні нормативні	Регламенти органів ДВС, внутрішні інструкції виконавчих підрозділів	Визначають порядок діяльності окремих органів або структурних підрозділів у межах загального правового поля

Джерело: сформовано автором.

Сучасний етап трансформації правової системи України потребує суттєвого перегляду та оновлення значної кількості чинних нормативно-правових актів, а також реформування механізмів функціонування більшості органів правопорядку, правозахисту та правовідновлення. Необхідним є й активне впровадження міжнародних правових стандартів, а також комплексний розвиток національного законодавства у сфері виконавчого провадження з урахуванням високої мобільності населення та стратегічного курсу держави на європейську інтеграцію [83]. Це своєю чергою потребує посиленого нормативного регулювання правовідносин, які містять зарубіжний елемент.

С. Щербак [84] акцентує увагу на тому, що останнім часом процес виконання рішень судів та інших органів зазнав суттєвих змін, а проблематика, яка виникає у сфері виконавчого провадження, стала настільки гострою, що привернула широку увагу громадськості. У зв'язку з цим виникла нагальна потреба систематизувати й поглиблено проаналізувати наявну інформацію про виконавчий процес як з точки зору чинного законодавства, так і з наукових позицій. Важливим завданням є переосмислення сутності виконавчого провадження та розроблення нових підходів до вдосконалення законодавчого регулювання в цій сфері задля підвищення ефективності та забезпечення захисту прав і законних інтересів усіх учасників виконавчого процесу.

Верховна Рада України 24 березня 1998 року ухвалила Закон України «Про державну виконавчу службу» (втратив чинність на підставі Закону № 1403-VIII від 02.06.2016) [85], яким державну службу наділили повноваженнями щодо забезпечення своєчасного, повного та неупередженого примусового виконання рішень. У 1999 році, майже через рік після створення державної виконавчої служби, був ухвалений Закон України «Про виконавче провадження» [24], який закріпив порядок і умови здійснення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів у разі їх невиконання в добровільному порядку. Надалі, 4 листопада 2010 року, Верховна Рада України ухвалила Закон № 2677-VI, що передбачив внесення змін до низки нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення механізму примусового виконання, зокрема Закон «Про виконавче провадження» отримав нову редакцію. Чергові істотні зміни в законодавстві сталися 2 червня 2016 року, коли було ухвалено Закон України № 1404-VIII «Про виконавче провадження».

У цьому нормативно-правовому акті визначено вичерпний перелік виконавчих документів, які підлягають примусовому виконанню органами державної виконавчої служби. Крім того, закон встановлює вимоги до форми виконавчих документів, визначає процедуру їх прийняття до виконання, відкриття виконавчого провадження, а також регламентує послідовність здійснення виконавчих дій, спрямованих на забезпечення повного й своєчасного

виконання рішень судів та інших органів, уповноважених на ухвалення відповідних рішень згідно із законом.

Ухвалення зазначеного закону стало важливим етапом у розвитку національної системи примусового виконання, оскільки воно остаточно визначило необхідність упровадження інституту приватних виконавців як альтернативи державним виконавцям.

Нині проблема ефективного примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів набула нових акцентів, оскільки нове законодавство у цій сфері не лише не вирішило наявні труднощі, а й породило новий комплекс питань щодо вдосконалення виконавчого механізму. Недостатня розробленість багатьох дискусійних аспектів, які виявляються під час практичного застосування норм, створює ситуацію правової незахищеності для власників та інших зацікавлених осіб, що має негативні наслідки як для окремих суб'єктів, так і для держави загалом. Це потребує суттєвого оновлення правової бази. У нинішніх умовах реформування виконавчого провадження, коли правова наука активно впливає на суспільні процеси, виникає потреба у всебічному правовому аналізі. Водночас неможливо здійснити повноцінний аналіз функціонування механізму примусового виконання без чіткого визначення його місця в загальній правовій системі України.

Порядок реалізації заходів з примусового виконання рішень врегульований Інструкцією з організації примусового виконання рішень [95], яка була розроблена на підставі положень Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [72], Закону України «Про виконавче провадження» [24], а також інших нормативно-правових актів, включно із законодавчими актами України та підзаконними нормативними документами Міністерства юстиції України. Зазначена Інструкція визначає окремі аспекти організації процесу виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), які підлягають примусовому виконанню відповідно до чинного законодавства.

Крім законодавчих актів, важливе значення мають підзаконні нормативно-правові акти – постанови Кабінету Міністрів, накази Міністерства юстиції, методичні рекомендації та роз'яснення. Вони надають нормативну чіткість, адаптують норми закону до практичних умов і сприяють уніфікації дій виконавців. Так, наприклад, накази Міністерства юстиції регламентують порядок застосування заходів примусового характеру, ведення АСВП, порядок електронного документообігу та взаємодії між державними органами [62].

Однією з ознак ефективності нормативно-правового механізму є баланс між імперативними і диспозитивними нормами [86]. Також передбачається функціонування прозорих механізмів контролю і відповідальності. Зокрема, стаття 74 Закону «Про виконавче провадження» передбачає право сторін на оскарження дій виконавця. Додатково функціонує дисциплінарна комісія, що контролює діяльність приватних виконавців, а також інспекційні підрозділи в системі Міністерства юстиції, які перевіряють дотримання стандартів [24].

Особливо важливим аспектом нормативно-правового механізму є його адаптивність до цифрової трансформації. Введення автоматизованих систем, електронного документообігу, взаємодії з Єдиним державним реєстром боржників, електронними аукціонами, реєстрами МВС, податкової служби, прикордонної служби тощо потребує постійного оновлення та вдосконалення нормативної бази [62]. Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» [87], «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [88], «Про захист персональних даних» [89] інтегруються в єдину нормативну структуру, забезпечуючи відповідність виконавчого процесу сучасним інформаційним реаліям.

Таким чином, нормативно-правовий механізм виконує багаторівневу функцію. Він не лише задає межі допустимої поведінки учасників виконавчого провадження, а й забезпечує прозорість, ефективність, відповідальність і результативність усієї системи. Саме він трансформує політичні цілі держави щодо забезпечення правосуддя і правової стабільності в конкретні юридичні дії, спрямовані на реалізацію судових рішень.

Водночас варто зауважити, що запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на функціонування системи виконавчого провадження, зумовивши ухвалення низки оперативних рішень, спрямованих на адаптацію її діяльності до нових умов. Зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» [90] передбачено низку істотних змін:

- призупинено строки проведення дисциплінарного провадження та застосування заходів відповідальності до боржників на весь період дії воєнного стану;

- у випадку неможливості приватного виконавця, зокрема з технічних причин, внести дані до Єдиного реєстру приватних виконавців, ці функції покладаються на Міністерство юстиції України;

- тимчасово припинено здійснення перевірок діяльності приватних виконавців з подальшим поновленням після завершення воєнного стану;
- передбачено механізм тимчасового зупинення діяльності приватного виконавця у разі грубого порушення ним вимог законодавства про виконавче провадження [90].

Зазначені нормативні зміни мають тимчасовий характер, обмежений періодом дії воєнного стану, та спрямовані на захист національних інтересів і безпеки України. Вони покликані врегулювати суспільні відносини у сфері виконавчого провадження, які раніше не були охоплені правовим регулюванням, але стали актуальними в умовах надзвичайної ситуації.

Водночас варто акцентувати увагу на тому, що чинні заходи примусового виконання рішень в Україні, зокрема механізми звернення стягнення на майно боржника (включно з арештом майна чи коштів, реєстрацією обтяжень тощо), залишаються застарілими й потребують нагального оновлення. З огляду на сучасні виклики актуальним є запровадження цифрових інструментів та оптимізація процедур стягнення [91].

Особливої модернізації потребує функціонал АСВП, зокрема щодо реалізації механізму автоматизованого арешту коштів боржників. На практиці державні та приватні виконавці часто зіштовхуються з обмеженнями технічного характеру. Зокрема, автоматизація процесу зазвичай обмежується направленням запитів щодо наявності рахунків боржника в банківських установах, отриманням відповіді з інформацією про номери рахунків і залишки коштів, а також надсиланням постанови про накладення чи скасування арешту [61]. Однак навіть такий обмежений функціонал не завжди використовується належним чином виконавцями.

Критично важливим аспектом є правова визначеність та передбачуваність рішень, яка досягається завдяки чіткому закріпленню процедурних норм. Усі етапи виконавчого провадження – від ухвалення рішення судом до його остаточного виконання – повинні бути законодавчо врегульованими таким чином, аби унеможливити свавільні дії, затягування або саботаж рішень.

Законодавче регулювання також повинно забезпечити належний рівень захисту прав усіх учасників виконавчого провадження. Йдеться не лише про захист прав стягувача – основного ініціатора провадження, а й про дотримання процесуальних гарантій для боржника. Зокрема, існує необхідність законодавчого балансу між ефективністю примусового стягнення і правом особи на гідність, приватну власність, доступ до правосуддя.

Нормативно-правовий механізм у сфері виконавчого провадження виконує і функцію легітимації державного примусу. Примусове виконання рішень – одна з найчутливіших функцій державної влади, оскільки прямо стосується приватного життя осіб, їхнього майна та свобод. Усі дії виконавця – примусове проникнення у житло, арешт майна, блокування рахунків – можуть мати істотний вплив на людину. Саме тому такі дії повинні бути чітко визначені в нормативних актах, обмежені правовими рамками і підконтрольні суду та громадськості [92].

Особливу роль у підтриманні ефективності нормативно-правового механізму відіграє судовий контроль. Суд як незалежна інституція може не лише

захистити права учасників провадження у разі зловживань чи помилок з боку виконавця, а й створювати прецеденти, що сприяють уніфікації правозастосовної практики [92]. Таким чином, нормативно-правовий механізм набуває гнучкості завдяки можливості правового тлумачення.

Крім того, нормативно-правовий механізм не є застиглою конструкцією – він підлягає постійному вдосконаленню. Зміни до законодавства часто ініціюються на підставі аналізу судової практики, звернень громадян, рекомендацій правозахисних організацій та міжнародних експертів. Залучення громадянського суспільства до обговорення змін до виконавчого законодавства підвищує легітимність і довіру до всієї системи правосуддя [93].

У цьому контексті варто зазначити також важливість гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері прав людини, зокрема з положеннями Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Рішення Європейського суду з прав людини часто стають орієнтирами для вдосконалення українського виконавчого законодавства, особливо у частині захисту майнових прав та забезпечення ефективного доступу до правосуддя [59].

Нормативно-правовий механізм – це не просто набір норм. Це жива, адаптивна, функціональна структура, яка є основою виконання функцій держави у сфері забезпечення правосуддя. Його вдосконалення повинно залишатися постійним пріоритетом у контексті реформ правової системи України [94].

Формулювання елементів у межах концептуального бачення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження дозволяє встановити системну, взаємопов'язану структуру, яка забезпечує ефективне правозастосування, координацію дій суб'єктів управління, прозорість процедур, належне нормативне забезпечення та орієнтацію на стратегічні цілі державної політики в контексті правової держави. Так, *цільми* нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є: формування стабільної, цілісної та ефективної правової основи для виконання судових рішень; забезпечення своєчасного,

повного і неупередженого виконання виконавчих документів; підвищення довіри до інститутів державної влади через прозорість і підзвітність процедур; сприяння цифровій трансформації виконавчого процесу; узгодження національного законодавства з європейськими та міжнародними стандартами [95].

Цілі формують орієнтири для визначення принципів та функцій нормативно-правового механізму. Вони безпосередньо пов'язані з методами реалізації політики (юридичні, цифрові, адміністративні інструменти). Забезпечення досягнення цілей потребує ефективної взаємодії між суб'єктами виконавчого провадження та належної інституційної структури. Вони також мають зворотний зв'язок із результатами, оскільки ступінь їх досягнення є індикатором ефективності нормативно-правового механізму.

Що ж до принципів нормативно-правового механізму, то це базові ідеї та орієнтири, що визначають характер, спрямованість і способи реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. До ключових принципів належать: принцип верховенства права; прозорість та відкритість; рівність усіх учасників перед законом; підзвітність та відповідальність виконавців; ефективність та своєчасність; цифрова доброчесність.

Принципи є основою для формування функцій, методів та процедур виконавчого провадження. Вони забезпечують узгодженість між цілями державної політики та її реалізацією на практиці. Визначають стандарти правозастосування, на які орієнтуються як державні, так і приватні виконавці. Прозорість, підзвітність та цифрова доброчесність тісно пов'язані з взаємодією суб'єктів та ефективністю системи загалом. Реалізація принципів є критерієм для оцінювання результатів впроваджених реформ [95].

У контексті сучасної України функції нормативно-правового механізму впливають безпосередньо з його принципів і відображають основні напрями впливу державної політики у сфері виконавчого провадження. Зокрема: забезпечує правове врегулювання відносин, що виникають під час виконання судових рішень та актів інших органів; гарантує дотримання прав та законних інтересів сторін виконавчого провадження; визначає порядок взаємодії між усіма

суб'єктами, в тому числі державних і приватних виконавців, суди, органи влади та громадян; дозволяє здійснювати моніторинг дій виконавців, ефективність виконання та дотримання процедур; запобігає зловживанням і корупційним ризикам у процесі виконання рішень; забезпечує узгодження національного механізму з міжнародними стандартами та передовими європейськими практиками.

Функції базуються на принципах, таких як верховенство права, прозорість, підзвітність і цифрова доброчесність. Вони реалізуються через методи державного управління, включно з правовими, адміністративними та цифровими інструментами. Координаційна та контрольна функції забезпечують ефективну взаємодію між суб'єктами та впливають на рівень досягнення цілей. Функції є критеріями, за якими можна оцінити ефективність нормативно-правового механізму в конкретних умовах правозастосування [96].

Якщо функції окреслюють загальні напрями та завдання, які виконує система у відповідній сфері, то методи є тими інструментами, за допомогою яких ці функції реалізуються на практиці. Таким чином, функціональна спрямованість визначає необхідність застосування певних адміністративних, юридичних, інформаційних, організаційних та інших методів, що дозволяють досягти поставлених цілей державної політики у сфері виконавчого провадження.

Методи реалізації нормативно-правового механізму у сфері виконавчого провадження – це сукупність способів, засобів та інструментів, за допомогою яких забезпечується практичне втілення функцій державної політики. Вони мають бути юридично обґрунтованими, адміністративно ефективними та технологічно адаптивними. До них належать: юридичні, адміністративні, економічні, інформаційно-аналітичні, цифрові, комунікаційні методи.

Методи безпосередньо реалізують функції нормативно-правового механізму (регулятивну, координаційну, контрольну тощо). Вони ґрунтуються на принципах прозорості, підзвітності та ефективності. Юридичні та цифрові методи забезпечують зв'язок між нормативною базою та її фактичним виконанням. Інформаційно-аналітичні та комунікаційні методи сприяють

взаємодії між суб'єктами системи, підвищуючи довіру до процесу. Економічні методи мають тісний зв'язок з результатами реалізації політики, впливаючи на мотивацію та ефективність виконавців.

Інформація в системі нормативно-правового механізму виконує ключову роль, забезпечуючи об'єктивну основу для ухвалення управлінських рішень, планування та моніторингу реалізації виконавчого провадження. Вона охоплює: дані реєстрів (Єдиний реєстр боржників, державні реєстри речових прав, відомості про рахунки боржників); аналітичні показники (статистика виконання, обсяг стягнень, динаміка проваджень); нормативно-правова інформація (акти, інструкції, накази, судова практика); оперативна інформація (відомості про стан провадження, повідомлення сторін, електронні документи); зовнішня інформація (індикатори економічного стану, соціологічні опитування, оцінки міжнародних організацій) [91].

Інформація забезпечує реалізацію функцій контролю, моніторингу, координації. Є основою для юридичних, адміністративних та цифрових методів впливу. Сприяє взаємодії між суб'єктами системи виконавчого провадження, забезпечуючи відкритість і прозорість процедур. Забезпечує зворотний зв'язок з результатами, дозволяючи оцінити ефективність реалізації державної політики. Доступ до інформації є важливим елементом принципів підзвітності, публічності та рівності сторін.

Технологія в контексті нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження охоплює комплекс технічних та організаційних засобів, які забезпечують ефективне функціонування виконавчої системи. Вона містить: АСВП – як ядро електронної платформи; електронну взаємодію з державними та приватними реєстрами – через API та сервіси прямого обміну; систему електронного документообігу – цифрове оформлення виконавчих документів, постанов, запитів; електронну ідентифікацію та авторизацію – через КЕП, BankID, Дія.Підпис; Інструменти аналітики та прогнозування – модулі виявлення ризиків, оцінки ефективності дій

виконавців; Технології кібербезпеки – шифрування даних, захист доступу, аудит змін у системі [62].

Технології безпосередньо забезпечують реалізацію методів цифровізації та правозастосування. Вони інтегрують інформацію з різних джерел, сприяючи прозорості та контролю. Є інструментом досягнення цілей нормативно-правової політики – оперативності, відкритості, законності. Підтримують функції контролю, моніторингу та обліку в реальному часі. Сприяють взаємодії суб'єктів системи через автоматизовані сервіси, підвищуючи ефективність управління. Забезпечують практичну реалізацію принципів доступності, рівності та підзвітності.

Технічні засоби є матеріальною та цифровою інфраструктурою, що підтримує функціонування нормативно-правового механізму у сфері виконавчого провадження. До основних елементів належать:

- інформаційно-телекомунікаційні мережі – локальні та віддалені канали передачі даних, що забезпечують безперервну роботу виконавчої служби;
- серверне обладнання та дата-центри – базова технічна платформа для функціонування автоматизованих систем;
- захищені системи зберігання та резервного копіювання даних – гарантія цілісності й доступності інформації;
- обладнання для цифрової ідентифікації та авторизації – пристрої КЕП, біометричні зчитувачі, токени;
- робочі станції виконавців – комп'ютерна техніка із спеціалізованим програмним забезпеченням;
- засоби кібербезпеки – антивірусні системи, фаєрволи, системи моніторингу вторгнень [91].

Технічні засоби є основою для впровадження цифрових методів та електронного документообігу. Вони впливають на якість оброблення інформації і захист даних виконавчого провадження. Підтримують інституційну діяльність суб'єктів, особливо державних та приватних виконавців. Забезпечують реалізацію

принципів доступності, ефективності та безпеки. Є критично важливими для сталого функціонування виконавчої системи в умовах загроз або збоїв.

Ключовими агентами в системі управління є суб'єкти управління, оскільки саме від ефективності їхньої роботи залежить результативність усього механізму виконавчого провадження. Це органи та установи, які безпосередньо реалізують, координують і контролюють державну політику у сфері виконавчого провадження. До них належать:

- Міністерство юстиції України – центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування і реалізацію політики у сфері примусового виконання рішень;

- державна виконавча служба (ДВС) – структурна одиниця, яка організовує і здійснює державне виконавче провадження;

- приватні виконавці – суб'єкти, що діють на підставі спеціального закону та виконують рішення на рівні з державними виконавцями;

- кваліфікаційна та дисциплінарна комісії приватних виконавців – формують професійне середовище та здійснюють контроль;

- суди – як ініціатори виконавчих документів і контролюючі інститути щодо дотримання законності виконання;

- державна судова адміністрація України – здійснює облік, звітність і моніторинг виконання судових рішень;

- інші суб'єкти взаємодії – національна поліція, банківські установи, реєстратори прав, органи місцевого самоврядування [81].

Суб'єкти управління забезпечують реалізацію функцій, методів і технологій у виконавчому провадженні. Вони взаємодіють через інформаційні системи, обмінюючись даними в межах процедур. Від рівня компетентності й ефективності суб'єктів залежить досягнення стратегічних цілей державної політики. Вони впливають на об'єкти управління, формуючи правове середовище та адміністративну практику. Взаємозв'язок між публічними і приватними виконавцями забезпечує плюралізм форм правозастосування та оптимізацію навантаження на систему.

Взаємодія у системі реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження – це організований процес інформаційного, правового та адміністративного обміну між суб'єктами системи, спрямований на узгодження дій, підвищення ефективності провадження та досягнення цілей державної політики. Форми взаємодії охоплюють:

- інтероперабельність інформаційних систем (АСВП, Єдиний реєстр боржників, державні реєстри);
- інституційна координація між державними органами (Міністерство юстиції, суди, поліція, податкова, органи місцевого самоврядування);
- комунікація між державними і приватними виконавцями, що базується на правовій єдності, але організаційній автономії;
- міжвідомча співпраця на основі нормативних регламентів;
- механізми зворотного зв'язку з учасниками процесу (стягувачами, боржниками, адвокатами) [81].

Взаємодія забезпечує узгодженість функцій, методів і процедур у межах реалізації політики. Сприяє доступу до інформації, спрощує обмін даними та мінімізує дублювання функцій. Є практичним інструментом реалізації принципів прозорості, відкритості, правової визначеності. Впливає на ефективність об'єктів управління та результати державної політики. Взаємодія між публічними та приватними структурами посилює конкурентність і контроль у системі.

Результати є кінцевим вираженням ефективності функціонування нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Вони відображають досягнення стратегічних цілей та очікуваних наслідків, серед яких:

- підвищення рівня виконання судових рішень – як основний показник ефективності виконавчої системи;
- зменшення строків провадження – завдяки цифровим технологіям та адміністративній оптимізації;

- зниження рівня корупційних практик – через автоматизацію, прозорість і об'єктивність процесів;
- зміцнення довіри громадськості до інституцій правосуддя та юстиції;
- підвищення якості управлінських рішень на основі аналізу великих масивів даних;
- гармонізація з європейськими стандартами виконавчого права та правозастосування;
- забезпечення національної безпеки через стабільність інституційного середовища правосуддя [81].

Результати є наслідком реалізації функцій, застосування методів, використання технологій та інформації. Вони обумовлюються ефективністю взаємодії суб'єктів управління та якістю нормативного регулювання. Сприяють формуванню зворотного зв'язку, який впливає на оновлення нормативної бази та вдосконалення управлінських процедур. Стають основою для нових стратегічних цілей державної політики у сфері правосуддя та виконавчого провадження.

Вивчення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження виявляє низку структурних, процедурних та інституційних проблем, які значною мірою ускладнюють ефективну реалізацію державних управлінських функцій. Серед основних проблем варто виокремити такі:

1. Несистемність та фрагментарність нормативної бази. Нормативно-правове регулювання у сфері виконавчого провадження носить фрагментарний характер, відзначається дублюванням правових норм, відсутністю єдиної кодифікованої концепції, що створює умови для правової невизначеності. Спостерігається відсутність цілісного підходу до структурування нормативних положень, що ускладнює практичну реалізацію норм у діяльності виконавчих органів.

2. Недостатня адаптація до цифрового середовища. Попри започаткування процесів цифровізації (впровадження АСВП, Єдиного реєстру боржників тощо), чинна нормативна база значною мірою не враховує потреб цифрового

середовища. Відсутність належного правового закріплення електронної взаємодії між суб'єктами провадження, процедур доступу до електронних матеріалів та автоматизованого контролю знижує ефективність проваджень.

3. Нечіткість функціонального розмежування між суб'єктами. Сфера виконавчого провадження характеризується розмитістю функціональних повноважень між органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями та Міністерством юстиції України. Це призводить до дублювання функцій, виникнення міжвідомчих конфліктів і зниження загальної ефективності реалізації державної політики.

4. Недосконалість механізмів контролю та юридичної відповідальності. Формальні процедури контролю не забезпечують належного рівня моніторингу якості виконавчих дій. Механізми дисциплінарного впливу на недобросовісних виконавців залишаються декларативними. Водночас існує недостатній рівень контролю за виконанням приватними виконавцями законодавчих вимог.

5. Архаїчність процесуальних норм. Деякі процесуальні етапи виконавчого провадження, зокрема порядок накладення арешту на майно, звернення стягнення на рахунки тощо, залишаються нормативно застарілими. Вони не враховують потреби цифрової трансформації, міжнародні практики та потребу оперативного втручання.

6. Низький рівень доступності та прозорості. Законодавчо не врегульовані механізми електронного доступу сторін до матеріалів виконавчого провадження. Відсутність обов'язкової електронної фіксації ознайомлення з матеріалами провадження знижує рівень довіри до інституту примусового виконання рішень.

7. Невизначеність у питаннях оцінювання ефективності. Чинне законодавство не передбачає єдиної методології оцінювання ефективності діяльності виконавців та органів, що реалізують політику у відповідній сфері. Відсутність стандартизованих показників ефективності гальмує процес удосконалення механізму реалізації державної політики.

Пропонуємо пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження:

1. Удосконалення нормативної бази шляхом її кодифікації. Необхідно розробити єдиний кодифікований акт, що систематизує положення чинного законодавства у сфері виконавчого провадження. Пропонується створення Виконавчого кодексу з питань виконання рішень, який передбачатиме чіткий поділ повноважень між суб'єктами, єдині процедурні стандарти та уніфіковані положення щодо цифрових інструментів.

2. Повноцінна цифровізація виконавчого провадження. Передбачити у законодавстві імперативну норму щодо ведення виконавчого провадження в електронній формі з можливістю віддаленого ознайомлення учасників процесу з матеріалами справи. Запровадити електронну аутентифікацію, юридично значущу фіксацію дій, що відображають ознайомлення, подання заяв, скарг, доказів тощо.

3. Інституційне розмежування повноважень суб'єктів виконавчого провадження. Запропоновано законодавчо унормувати розмежування функцій між державними та приватними виконавцями, а також чітко визначити наглядові повноваження Міністерства юстиції, відхиливши дублювання функцій та знизивши управлінські ризики.

4. Впровадження дієвого механізму контролю за діяльністю виконавців. Потрібно створити незалежний наглядовий орган або вдосконалити наявні дисциплінарні комісії за участі представників громадськості. Розробити дієву модель реагування на порушення виконавцями правових норм, зокрема завдяки електронному фіксуванню скарг та автоматичному обліку дисциплінарних справ.

5. Актуалізація процесуальних норм з урахуванням сучасних реалій. Провести повний аудит процедурних норм Закону України «Про виконавче провадження» та привести їх у відповідність до цифрової економіки, зокрема в частині накладення арешту на активи, перевірки банківських рахунків, взаємодії з реєстрами.

6. Законодавче закріплення принципів прозорості та доступу до інформації. Встановити в нормативних актах обов'язок для виконавців надавати сторонам провадження доступ до електронних копій документів через персоналізовані

кабінети. Надати сторонам права верифікованого моніторингу стану справ у режимі реального часу.

7. Розроблення єдиної методики оцінювання ефективності виконавчої діяльності. Доцільно запровадити формалізовану систему оцінювання ефективності діяльності виконавців, яка враховуватиме як кількісні, так і якісні показники: терміни виконання, обсяги стягнень, рівень задоволеності сторін. Передбачити її щорічне оприлюднення для суспільного контролю.

Таким чином, критичний аналіз, як складова процесу оцінки нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні, дає змогу виявити низку істотних проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню системи примусового виконання судових рішень. Серед ключових викликів – неузгодженість повноважень суб'єктів управління, недостатня регламентація та захищеність об'єктів управління, слабка інтегрованість у взаємодії між органами державної влади, виконавцями, судовими установами та фінансовими організаціями, а також фрагментарність досягнутих результатів.

2.2. Організаційно-інституційний механізм реалізації державної політики сфері виконавчого провадження

Дослідження інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є надзвичайно важливим завданням сучасної науки державного управління, оскільки ефективність системи примусового виконання судових рішень значною мірою визначається ступенем організаційної узгодженості та функціональної ефективності відповідних інституцій. Інституційний механізм у цьому контексті охоплює сукупність органів, установ, служб та осіб, що наділені владними повноваженнями, взаємодіють між собою відповідно до встановлених процедур і несуть відповідальність за забезпечення законного, своєчасного та повного виконання рішень судів та інших органів.

З огляду на сучасні виклики, перед якими стоїть Україна – зокрема, політичну, економічну нестабільність, соціальну напруженість та зовнішню агресію – належне функціонування цього механізму набуває особливої актуальності. Йдеться не лише про формальну реалізацію судових актів, а й про забезпечення верховенства права, зміцнення довіри до державних інституцій, зниження рівня безкарності та правового нігілізму у суспільстві.

У цьому контексті особливу роль відіграють органи, на які покладено безпосереднє виконання рішень – державна виконавча служба, приватні виконавці, а також органи, що здійснюють управлінське, координаційне та контрольне забезпечення функціонування системи, зокрема Міністерство юстиції України, Кабінет Міністрів України та судова влада. Важливим є також забезпечення належного ресурсного, кадрового та інформаційно-технологічного забезпечення суб'єктів виконавчого провадження.

Дослідження інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження передбачає вивчення його структурної побудови, функціональних повноважень, процедурної узгодженості та ефективності взаємодії суб'єктів, що у сукупності дозволяє виявити наявні проблеми та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації для підвищення дієвості механізму в умовах сучасного реформування сфери юстиції [97].

Схематично структуру організаційно-управлінського механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження зобразимо так (рис. 2.1).

Основою дослідження інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є концептуальне розуміння цього механізму як ключового елементу системи державного управління. Він є одним із фундаментів для розроблення та впровадження ефективної державної політики у сфері організації виконання рішень судів та інших органів, що спрямована на забезпечення законності, правопорядку, дотримання прав і свобод громадян, а також на утвердження верховенства права як одного з базових принципів демократичної держави.

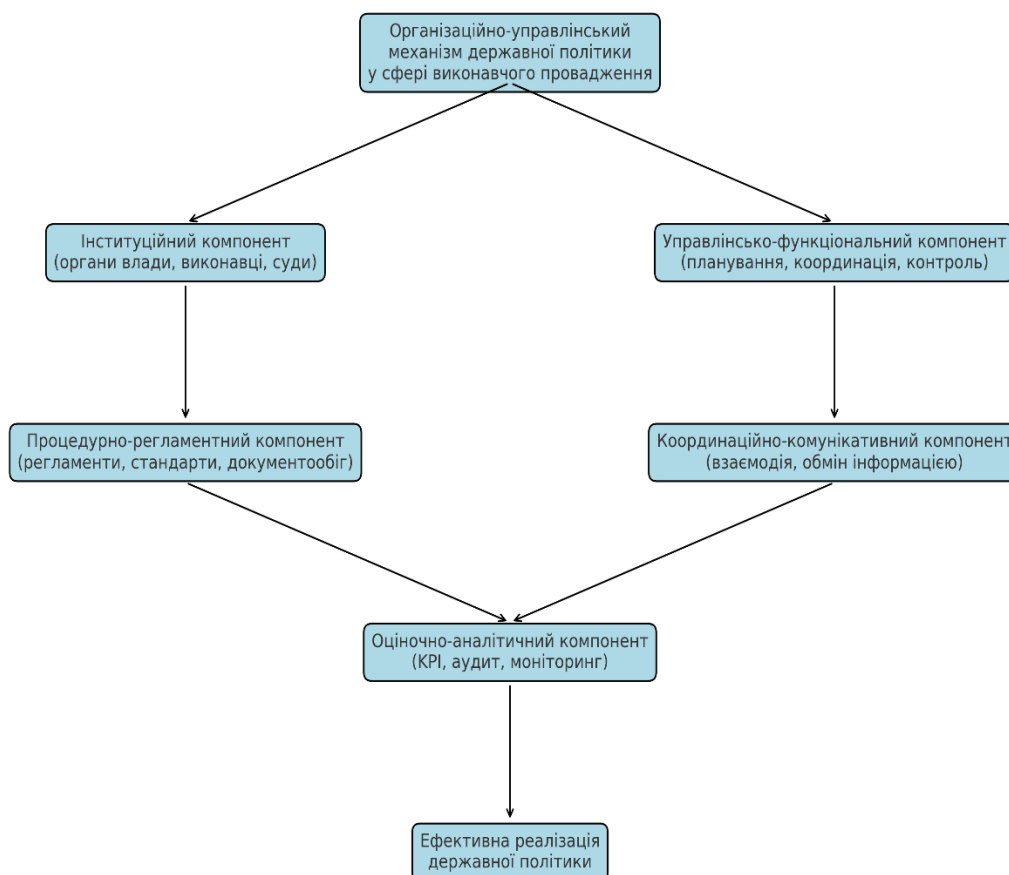

Рис. 2.1. Механізм управління та координації дій органів, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері виконавчого провадження

Джерело: сформовано автором.

Такий механізм забезпечує структурну та функціональну інтеграцію різноманітних суб'єктів публічного адміністрування – органів законодавчої, виконавчої та судової влади, їхніх структурних підрозділів, нормативно-правових актів, управлінських рішень та адміністративних процедур, що дозволяє сформуванню комплексний та узгоджений підхід до організації системи виконання рішень [97]. Його ефективне функціонування є запорукою своєчасного та результативного правозастосування, що своєю чергою впливає на рівень суспільної довіри до інститутів державної влади, стабільність правопорядку та розвиток правової держави.

Інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження ми розуміємо, як систему взаємопов'язаних органів державної влади, служб, інституцій та посадових осіб, що наділені повноваженнями формувати, впроваджувати та контролювати політику держави з організації виконання судових рішень та рішень інших органів. Цей механізм забезпечує координацію дій між суб'єктами виконавчої влади (як державними, так і приватними), встановлює процедури, що гарантують законність, ефективність та неупередженість виконання судових рішень, а також формує основи для відповідальності, підзвітності і прозорості діяльності у цій сфері.

Він охоплює:

- інституційну структуру – Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Департамент державної виконавчої служби, приватних виконавців, суди, банки, поліцію тощо;

- правову основу – Конституція України, Закон України «Про виконавче провадження», інші підзаконні нормативні акти;

- функціональні повноваження – адміністративні, юрисдикційні, контрольні та регуляторні функції;

- організаційно-процедурні механізми – порядок взаємодії між інституціями, етапи виконавчого провадження, підстави відкриття / припинення провадження;

- механізми підзвітності та контролю – як внутрішньодержавні, так і міжнародні [98].

Зазначені складові інституційного механізму дозволяють комплексно оцінити його функціонування та визначити рівень інноваційності підходів до аналізу системи виконавчого провадження, що узагальнено та представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Інноваційність підходу до аналізу інституційного механізму

Критерії	Традиційний підхід	Інноваційний підхід	Приклади з українського досвіду
Методологія аналізу	Формально-юридичний аналіз нормативної бази	Міждисциплінарний підхід	Участь науковців, юристів, IT-фахівців у розробленні реформ системи виконавчого провадження
Джерела даних	Законодавчі акти, офіційна статистика	Великі дані, аналітика цифрових реєстрів	Аналітика через системи «OpenDataBot», «YouControl», автоматизована система виконавчого провадження
Інституційна взаємодія	Аналіз окремих органів	Системний підхід до взаємодії	Взаємодія між Міністерством юстиції, ДП «Національні інформаційні системи», судами та приватними виконавцями
Оцінювання ефективності	Кількісні показники діяльності	Комбіноване оцінювання	Порівняння ефективності державних і приватних виконавців за показниками стягнення
Роль IT та цифровізації	Вторинне значення	Головна роль	Впровадження електронного документообігу, кабінету виконавця, автоматизованого арешту рахунків
Підхід до реформування	Реформи «зверху вниз»	Партнерський підхід	Участь громадських організацій (наприклад, Центру політико-правових реформ) у моніторингу змін
Мета аналізу	Контроль та відповідність нормам	Виявлення «вузьких місць», стратегічне планування	Аналіз прогалин у законодавстві щодо відповідальності виконавців, затримка у процедурі арешту майна

Джерело: сформовано автором.

Інноваційність підходу до аналізу інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження полягає в такому:

1. Системне поєднання адміністративно-правового та інституційного аналізу. У дослідженні вперше комплексно поєднується інституційний підхід із принципами адміністративного права, що дозволяє розглядати виконавче провадження не лише як юридичну процедуру, а як динамічну систему взаємодії суб'єктів публічного управління.

2. Оцінювання виконавчого провадження через призму державної політики. Замість розгляду виконавчого провадження як ізольованої сфери воно

аналізується як інструмент реалізації державної політики, що дозволяє по-новому осмислити його функції та місце в системі публічного управління.

3. Акцент на цифровізації та модернізації інституційного механізму. Запропоновано інноваційний напрям модернізації механізму через впровадження цифрових технологій, автоматизацію процедур, електронну взаємодію між органами та суб'єктами виконавчого провадження.

4. Інституціоналізація приватного елементу. Інноваційним є акцент на ролі приватних виконавців як повноправних суб'єктів публічного адміністрування, що сприяє децентралізації функцій держави без втрати ефективності контролю.

5. Модельний підхід до вдосконалення структури управління. На основі аналізу запропоновано концептуальну модель інституційного механізму, що може бути використана як основа для реформування, з чітким розподілом повноважень, завдань і відповідальності між органами [99].

Таким чином, інституційний механізм у сфері виконавчого провадження є складною, багаторівневою системою, яка, будучи ефективно організованою, забезпечує практичну реалізацію принципу обов'язковості судових рішень, сприяє зміцненню правопорядку та утвердженню верховенства права в державі. Він розглядається як базовий управлінський інструмент, що справляє визначальний вплив на інституційно-функціональну організацію та діяльність у сфері державного регулювання виконавчого провадження.

Зазначений механізм має забезпечувати ефективне правове регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі організації та реалізації виконавчого провадження, а також сприяти впорядкуванню внутрішньої структури системи через формування відповідної ієрархічної взаємодії між її елементами.

Інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження формується з низки ключових елементів, що забезпечують його функціональність, системність та ефективність у досягненні визначених державних цілей. У його основі лежать такі структурні компоненти, як: цілі, які орієнтовані на забезпечення своєчасного, повного та неупередженого виконання

судових рішень; принципи, що визначають правову, організаційну та етичну основу діяльності суб'єктів виконавчого провадження; функції, які охоплюють організаційне, контрольне, координаційне та виконавче забезпечення провадження; методи, що застосовуються в управлінській діяльності для досягнення результатів; інформаційна база як основа для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень; технології та технічні засоби, які забезпечують цифровізацію процесів і підвищення їх прозорості; суб'єкти та об'єкти управління, що беруть участь у реалізації політики в цій сфері; взаємодія між ними як умова злагодженості функціонування системи; та результати, які відображають ступінь досягнення стратегічних цілей держави у сфері забезпечення виконання судових рішень [99].

При цьому інституційно-правовий механізм характеризується високим рівнем системності й охоплює комплекс взаємопов'язаних компонентів, що детермінують його функціональну спроможність.

1. Інституційна складова – це сукупність інституцій, діяльність яких спрямована на реалізацію функцій державного регулювання у сфері виконавчого провадження, а також система неформалізованих практик, таких як усталені традиції та неофіційні домовленості, що сформувалися в рамках відповідних суспільних відносин. Ця складова є тісно інтегрованою з нормами права, які визначають функціональні можливості інститутів і регламентують організаційно-інституційну побудову досліджуваної системи. Її основне завдання полягає у забезпеченні безперервного функціонування та координації взаємодії суб'єктів державного регулювання виконавчого провадження.

2. Правова складова – являє собою систему юридичних засобів, які мають нормативне закріплення та перебувають у взаємозв'язку між собою. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні нормативно-правового регулювання функціонування та розвитку системи виконавчого провадження, формуючи при цьому основоположні принципи й правові засади її організації та діяльності [99].

Незважаючи на визначальну роль держави як провідного суб'єкта у формуванні державної політики, вирішальне значення в реалізації політики у

сфері виконавчого провадження – як загалом, так і в її окремих напрямках – належить органам публічної адміністрації. Враховуючи їхню компетенцію, функціональний обсяг і повноваження, саме ці інституції, наділені владними прерогативами, надають політиці примусового виконання судових рішень практичного змісту. Вони несуть відповідальність за результативність її впровадження, забезпечуючи своєчасне, повне та об’єктивне виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законодавством.

Слушною видається позиція Л. В. Крупної, яка зазначає, що виконавче провадження, хоча й є лише окремою складовою, водночас – один із ключових елементів правової політики держави. Саме в поєднанні з іншими правозастосовчими механізмами воно забезпечує реалізацію базових правових принципів, зокрема принципу обов’язковості виконання рішень юрисдикційних органів. Факт існування державної правової політики свідчить про те, що право вже давно трансформувалося в політичний інструмент, покликаний забезпечити законність і дисципліну в системі державного управління. Тому значущість інституту виконавчого провадження зумовлена потребою впорядкування й узгодження дій суб’єктів у сфері реалізації та застосування права [100, с. 120–121].

У контексті виконання рішень судів та інших уповноважених органів суб’єкти адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики формують чітку систему, яку в літературі обґрунтовано ототожнюють із публічною адміністрацією. Остання є як організаційно-структурне утворення, що діє на підставі закону, наділене владними повноваженнями та здійснює функції забезпечення виконання законодавства та реалізації інших публічно-управлінських завдань [101, с. 116–119].

У сфері виконавчого провадження саме суб’єкти, наділені різними обсягами компетенції та визначеними функціональними повноваженнями, відіграють ключову роль у забезпеченні обов’язковості та своєчасності здійснення заходів примусового виконання. Йдеться про виконання виконавчих документів, що видаються на підставі судових рішень, ухвал, приписів і постанов у цивільних та адміністративних справах, а також вироків і постанов у кримінальних справах –

у частині майнових стягнень, і постанов інших органів, уповноважених законом. Ця діяльність повинна здійснюватися відповідно до основоположних принципів, таких як верховенство права, законність, незалежність, справедливість, неупередженість, об'єктивність та обов'язковість виконання рішень.

Залежно від характеру адміністративно-правових взаємозв'язків науковці поділяють суб'єктів системи виконавчого провадження на декілька категорій:

1. Суб'єкти організаційного забезпечення провадження – це уповноважені владою, рівноправні між собою інституції, відповідальні за належне функціонування системи примусового виконання. До них належать Державна виконавча служба, приватні виконавці, а також допоміжні установи й органи, в тому числі міжнародні організації.

2. Суб'єкти управлінського впливу на реалізацію рішень – це інституції, які забезпечують реалізацію заходів виконавчого провадження через вплив на поведінку виконавців. До таких належать Міністерство юстиції України, органи ДВС, керівники відповідних управлінь, зокрема голова ДВС.

3. Суб'єкти, що беруть участь у процедурних аспектах виконавчого провадження – до цієї групи належать:

- обов'язкові учасники: стягувач, боржник (субборжник), виконавець (державний або приватний), інші органи (наприклад, податкові, банківські установи);

- похідні учасники: представники сторін, прокурор;

- факультативні учасники: експерти, спеціалісти, перекладачі тощо [102, с. 143].

Альтернативна класифікація суб'єктного складу у сфері виконавчого провадження, запропонована окремими науковцями, передбачає виокремлення кількох груп осіб, зокрема:

1) особи, наділені владними повноваженнями, тобто виконавці, які здійснюють примусове виконання рішень;

2) особи з матеріально-правовою зацікавленістю в результатах виконання, а також ті, хто здійснює прокурорський нагляд або захищає права інших осіб;

3) особи, що за законом зобов'язані сприяти виконанню судових рішень, як-от органи внутрішніх справ, торговельні структури тощо;

4) особи, які на законних підставах володіють майном боржника і тому залучені до процесу;

5) особи, майнові інтереси яких прямо стосуються дій державного виконавця, однак вони не є учасниками провадження (наприклад, власники арештованого майна, яке використовується для задоволення вимог стягувача) [103, с. 188].

Діяльність органів та осіб, які здійснюють виконання судових рішень в Україні, має подвійний характер. З одного боку, вони є суб'єктами правоохоронної діяльності, зокрема формують і реалізують державну політику щодо виконання судових рішень, виконуючи правоохоронну функцію держави. З іншого – виконують функцію правозахисту, адже завершують судовий процес, забезпечуючи реалізацію захисної функції держави [104, с. 10].

Хоча частина науковців розглядає суб'єкта адміністративного регулювання як «джерело впливу, що реалізує владні повноваження управління з метою переведення об'єкта в новий стан» [105, с. 9], інші трактують його як «структурну спільноту осіб з органами управління, сформовану керівним складом на персональному рівні» [106, с. 14]. У зв'язку з цим доцільно виділити специфічні характеристики суб'єктів адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень:

1. Законодавчо визначений перелік суб'єктів державного механізму захисту прав і свобод – основна мета яких полягає в практичній реалізації судових рішень, що передбачає застосування примусових заходів для відновлення порушених прав фізичних і юридичних осіб.

2. Суб'єкти визначають стратегію реалізації політики примусового виконання, володіють координаційними повноваженнями та виконують конституційно- та законодавчо встановлені стратегічні завдання у цій сфері.

3. Існують суб'єкти загальної компетенції та суб'єкти з делегованими повноваженнями, що забезпечують своєчасне та повне виконання рішень – судових або інших юрисдикційних органів.

4. Суб'єкти мають адміністративно-правовий статус, який охоплює основні елементи (права й обов'язки) та додаткові характеристики (повноваження, гарантії, юридична відповідальність).

5. Організаційно-правові форми функціонування різноманітні – вони можуть бути колегіальними або індивідуальними, державними або приватними, централізованими або місцевими.

6. Об'єднані єдиною компетенцією, яка охоплює організаційні, юрисдикційні, нормативні та контрольні повноваження в реалізації політики примусового виконання судових рішень та рішень інших державних органів.

7. Єдина мета їх створення та діяльності – впорядкування суспільних відносин у сфері примусового виконання судових рішень та вдосконалення адміністративних процедур виконавчого провадження.

8. Спостерігається суттєва взаємозалежність між органами виконавчої служби та органами судової влади, що зберігають значні повноваження стосовно виникнення, розвитку та завершення виконавчого провадження.

Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері організації виконання рішень являє собою багаторівневу структуру, яка охоплює широку сукупність органів, установ та організацій. Ці суб'єкти доцільно класифікувати на такі категорії:

1. Суб'єкти формування державної політики – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, які визначають основні стратегічні орієнтири, ухвалюють відповідні нормативно-правові акти та забезпечують створення правових засад функціонування сфери примусового виконання.

2. Суб'єкти реалізації повноважень у сфері організації примусового виконання рішень – органи державної виконавчої служби, створені Міністерством юстиції України відповідно до чинного законодавства, приватні

виконавці, судові органи, а також інші установи, які залучаються до процесу примусового виконання (зокрема, підрозділи Національної поліції України, Бюро економічної безпеки, Державна податкова служба України, банківські та інші фінансові установи, органи казначейського обслуговування бюджетних коштів тощо).

3. Суб'єкти, які одночасно формують і реалізують державну правову політику в зазначеній сфері – Міністерство юстиції України, яке відіграє провідну роль у визначенні та впровадженні основ державної політики щодо примусового виконання рішень.

Ця класифікація дозволяє більш чітко окреслити функціональний розподіл компетенцій між суб'єктами та сприяє підвищенню ефективності системи виконавчого провадження.

Хоча закон визначає перелік органів і осіб, відповідальних за виконання, концептуальна система суб'єктів реалізації державної політики у цій сфері має охоплювати не лише Міністерство юстиції України – центральний орган виконавчої влади, що розробляє та реалізує політику у галузі примусового виконання. Значно доцільніше розглядати Кабінет Міністрів України як головний суб'єкт цієї політики, оскільки він є найвищим органом виконавчої влади та визначає стратегічні напрями та основні засади державної політики у сфері виконавчого провадження [107].

Як свідчить аналіз відповідних нормативно-правових актів, законодавець чітко визначає компетенцію державних органів, встановлюючи повноваження з конкретизацією сфер діяльності [107, с. 195]. Зокрема, у Розділі IV Закону України «Про Кабінет Міністрів України» зазначено, що Кабінет Міністрів має повноваження щодо забезпечення здійснення судових рішень органами виконавчої влади та їх керівниками [108].

Одним із центральних органів виконавчої влади, що безпосередньо реалізує державну політику у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів, є Міністерство юстиції України [109]. До його ключових завдань належать:

- формування і впровадження державної політики з організації примусового виконання рішень;
- забезпечення своєчасного, повного та неупередженого виконання таких рішень відповідно до законодавства;
- формування та реалізація політики у сфері виконання кримінальних покарань і пробації;
- розбудова системи наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів для засуджених та осіб під вартою;
- контроль за дотриманням прав людини і законності у виконанні судових та процесуальних рішень.

Положення про Міністерство юстиції України, затверджене постановою КМУ від 2 липня 2014 р. № 228, офіційно визначає міністерство як провідний орган у формуванні та реалізації політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів.

Самостійним структурним підрозділом Міністерства юстиції України є Департамент державної виконавчої служби. Відповідно до Положення про цей департамент, затвердженого наказом Міністерства юстиції від 1 березня 2019 р. № 616/к, йому визначено два основні завдання, одним з яких є «забезпечення реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)».

Своєю чергою, відповідно до статті 3 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», до завдань органів державної виконавчої служби належить «своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом» [72].

Основу компетенції будь-якого суб'єкта публічного адміністрування становлять повноваження – як системно організована сукупність прав і обов'язків державних та громадських органів, посадових і інших осіб, встановлена нормативно-правовим порядком з метою виконання відповідних функцій. Повноваження розглядаються як комплекс юридичних прав, які

дозволяють органу реалізовувати державні функції, а також як обов'язки, що накладаються на орган державою [110, с. 590]. За класичним тлумаченням, це саме права й обов'язки, закріплені законодавством за органами або суб'єктами, які наділені функціональною відповідальністю [111, с. 12; 147, с. 590].

Ключову роль у структурі повноважень органів виконавчої влади відіграють державно-владні повноваження, які полягають в ухваленні нормативних або індивідуальних рішень, що є обов'язковими до виконання, а також у забезпеченні реалізації цих рішень тими суб'єктами, яким вони адресовані [112].

У положеннях щодо Департаменту ДВС наведено широкий перелік його функцій [113, с. 103]. Однак ці функції не завжди відповідають загальному призначенню органу. Насправді, функції будь-якого органу влади мають відображати його соціальне значення та роль у державному механізмі, а не бути просто відображенням загальнодержавного завдання. Неможливо звести функціональні обов'язки окремого органу до простої суми функцій державного управління [114, с. 190–191].

Тобто в офіційних керівних документах акцент, скоріше, зроблено саме на повноваженнях ДВС – тобто на тих юридичних можливостях, які закріплено за органом – ніж на його функціях. Саме компетенція – що охоплює сферу діяльності, державну функцію та конкретні повноваження посадовців – визначає масштаб залучення органу в державну діяльність. Компетенція є тим наскрізним елементом, що встановлює, в яких сферах і яким чином орган бере участь у реалізації функцій держави [115, с. 261].

Міжрегіональні управління Міністерства юстиції України становлять наступний рівень у структурі суб'єктів, які реалізують державну політику у сфері виконавчого провадження. Згідно з Положенням про міжрегіональні управління Міністерства юстиції, затвердженим наказом № 1707/5 від 23.06.2011 року, одним із ключових завдань міжрегіонального управління визначено «забезпечення реалізації державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)» [116].

Наступну ланку становлять Управління забезпечення примусового виконання рішень, які функціонують як територіальні підрозділи Державної виконавчої служби у складі міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції. Вони є підзвітними Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції та діють згідно з Типовим положенням, затвердженим наказом № 1183/5 від 20.04.2016 року. Основними їхніми функціями визначено: організацію, контроль і здійснення примусового виконання рішень, а також підготовку пропозицій щодо формування та реалізації державної політики в зазначеній сфері [117].

Також Типове положення про відділ державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь від того ж наказу встановлює, що відділ є структурним підрозділом, підпорядкованим Управлінню забезпечення примусового виконання рішень, що своєю чергою належить до системи органів Міністерства юстиції України [117].

У загальнодержавній структурі примусового виконання рішень наступним рівнем є відділи Державної виконавчої служби, що функціонують у складі міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України. Одним із ключових завдань цих підрозділів є забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання судових рішень та актів інших органів (посадових осіб) [118].

Станом на сьогодні функції державного регулювання (публічного адміністрування) у сфері діяльності державних виконавців здійснюються через відповідні підрозділи Міністерства юстиції України, зокрема – через департамент, який координує діяльність державної виконавчої служби. Крім того, Міністерство юстиції здійснює контроль за діяльністю приватних виконавців завдяки реалізації низки регуляторних повноважень. Зокрема, це охоплює організацію процедури відбору кандидатів на посаду приватного виконавця через Кваліфікаційну комісію, ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України, а також забезпечення функціонування Дисциплінарної комісії приватних виконавців та інших правових інструментів [117].

Варто зазначити, що постановою Кабінету Міністрів України від 21 січня 2016 року № 17 «Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» було ухвалено рішення про ліквідацію Державної виконавчої служби України. Відповідно, на Міністерство юстиції України були покладені повноваження щодо формування та реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) [119].

Основною метою такого структурного реформування стало прагнення до підвищення ефективності функціонування органів системи юстиції завдяки черговій оптимізації, а також необхідності більш раціонального використання державних фінансів через скорочення чисельності працівників центральних органів виконавчої влади на 20 відсотків.

Усі суб'єкти, що беруть участь у процесі державного регулювання системи виконавчого провадження, здійснюють свою діяльність на основі відповідної нормативно-правової бази, яка регламентує відносини у цій сфері. У зв'язку з цим подальший аналіз правової компоненти механізму державного регулювання виконавчого провадження є надзвичайно актуальним.

В Україні система виконавчого провадження вже тривалий час розглядається як одна з найбільш уразливих ланок механізму реалізації права на судовий захист як фізичних, так і юридичних осіб. Однією з основних причин зниження рівня довіри до судової влади є саме неналежне та несвочасне виконання рішень судів та інших уповноважених органів. На думку науковців, така ситуація є наслідком того, що нормативно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні формувалося ще за радянських часів у межах іншої соціально-економічної системи [120].

Функціональні повноваження органів виконавчої влади чітко регламентовані нормативними актами, що дозволяє уникати дублювання функцій і конфліктів компетенції. Важливою особливістю є міжвідомча координація, яка відбувається як на вертикальному, так і горизонтальному рівнях

– між Міністерством юстиції, МВС, податковими органами, Державною прикордонною службою, судами, фінансовими установами [121].

Результативність цього механізму багато в чому залежить від наявності чітко визначених процедур, вимоги до документів, умови застосування примусу. Не менш важливим компонентом є система внутрішнього контролю, яка охоплює інструменти аудиту, аналізу ефективності, дисциплінарної відповідальності, моніторингу ризиків і скарг. Такий контроль дозволяє виявляти порушення, оптимізувати навантаження, вчасно усувати системні недоліки. В умовах цифрової трансформації дедалі більше управлінських функцій переходить до електронних систем, таких як автоматизована система виконавчого провадження, що сприяє прозорості, оперативності та точності контролю за діяльністю виконавців [119]. Усе це свідчить про те, що організаційно-управлінський механізм є серцевиною практичної реалізації виконавчого провадження як важливого елементу правової держави, спрямованого на захист прав громадян, стабільність правовідносин і реалізацію судових рішень.

Важливу ланку інституційного механізму становлять суди, які, з одного боку, ухвалюють рішення, що підлягають примусовому виконанню, а з іншого – здійснюють контроль за правомірністю дій виконавців, розглядають скарги сторін виконавчого провадження. Таким чином, судові інституції є гарантом правової визначеності та справедливості у сфері примусового виконання.

Ще одним важливим суб'єктом інституційної взаємодії є органи внутрішніх справ – Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція України, які залучаються до забезпечення громадського порядку під час проведення виконавчих дій. Законодавство передбачає низку випадків, коли участь поліцейських є обов'язковою, зокрема під час примусового проникнення до житла, арешту майна, виселення або вселення сторін.

До інституційного механізму також входять Державна податкова служба України, Державна прикордонна служба, Державна міграційна служба, інші органи виконавчої влади, які забезпечують інформаційну підтримку та сприяють

здійсненню заходів у виконавчому провадженні. Взаємодія між цими структурами здійснюється на підставі затверджених нормативно-правових актів і протоколів, що регламентують формат, строки, зміст та технічні параметри обміну інформацією.

Варто зазначити, що в межах інституційного механізму важливе місце посідають цифрові платформи та інформаційні системи, зокрема АСВП, Єдиний державний реєстр боржників, електронні системи обміну між виконавцями та банками, податковими, міграційними й митними службами [62]. Це значною мірою підвищує оперативність, прозорість і контрольованість усіх етапів примусового виконання рішень.

Таким чином, інституційний механізм – це не лише сукупність органів, а й комплекс процедур, регламентів, технологій і ресурсів, що забезпечують ефективне впровадження державної політики у виконавчому провадженні. Його ефективність наряду впливає на реалізацію принципу верховенства права, захист прав громадян та стабільність правопорядку в державі.

Розвиваючи концепцію інституційного механізму, необхідно зазначити, що ефективність його функціонування багато в чому залежить від чітко визначених меж компетенції кожного суб'єкта, належного ресурсного забезпечення, прозорості процедур та взаємодії між органами. Центральним елементом інституційного механізму у виконавчому провадженні є координація – саме завдяки скоординованим зусиллям різних державних органів і приватних інституцій можливо забезпечити результативне та своєчасне виконання судових рішень [122].

Одним із викликів, що стоїть перед інституційним механізмом, є забезпечення довіри громадян до системи примусового виконання. Це пов'язано з необхідністю подолання корупційних ризиків, бюрократичних перепон, а також з налагодженням системи внутрішнього контролю за діяльністю виконавців. Прозорість процедур, наявність ефективних механізмів скарг і можливості перевірки дій виконавців є запорукою демократичності та відкритості всієї системи [123].

У цьому контексті значне значення має функціонування органів контролю – як внутрішніх, таких як структурні підрозділи Міністерства юстиції, так і зовнішніх, зокрема парламентських комітетів, Рахункової палати, омбудсмена. Вони здійснюють нагляд за відповідністю дій виконавчих органів нормам закону, стандартам доброчесності та ефективності.

Інституційний механізм не є застиглою конструкцією – він розвивається разом з трансформаціями правового середовища, суспільними очікуваннями та технологічними змінами. Сучасні підходи до інституційної політики у сфері виконання рішень передбачають активне використання цифрових рішень, автоматизацію процесів, дистанційний моніторинг і використання великих масивів даних для аналізу ефективності роботи виконавців.

В умовах діджиталізації державного управління в Україні дедалі важливішим стає належне функціонування інституцій, що забезпечують доступ громадян до електронних сервісів, зокрема порталів, де відображається стан виконавчих проваджень, історія рішень, реквізити для оплати боргів тощо [124]. Це значно підвищує рівень прозорості, доступності й зручності взаємодії з виконавчою службою.

Можемо наголосити на тому, що інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження – це багаторівнева система, в якій кожен суб'єкт відіграє важливу роль у досягненні стратегічної мети держави – забезпечення ефективного виконання судових рішень як гарантії справедливості, законності та правопорядку. Успішність його реалізації напряму залежить від скоординованої діяльності, ресурсної підтримки, належного законодавчого регулювання та постійного вдосконалення підходів, заснованих на принципах верховенства права і служіння суспільству.

Незважаючи на наявність розгалуженої системи суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, визначити інституційний механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у відповідній сфері як цілісний і ефективно функціональний наразі досить складно. Це зумовлено низкою характерних проблем, що

продовжують існувати та негативно впливають на результативність відповідної системи.

Основними проблемами, які ускладнюють функціонування інституційного механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання рішень, є:

1. Фрагментарність нормативно-правового регулювання – відсутність єдиного узгодженого законодавчого масиву, що визначає функціонування всієї системи виконавчого провадження, призводить до прогалин і колізій у правозастосуванні.

2. Низький рівень міжвідомчої координації – органи, задіяні у процесі виконання рішень, часто діють ізольовано, що знижує ефективність реагування на порушення та уповільнює процес виконання.

3. Недостатній рівень цифровізації та автоматизації процесів – відсутність належної електронної взаємодії між державними органами ускладнює оперативний обмін інформацією та реалізацію виконавчих дій.

4. Обмеженість повноважень виконавців у практичній площині – навіть за наявності законодавчо визначених прав, фактична можливість їх реалізації часто обмежена організаційними та технічними умовами.

5. Корупційні ризики та вплив суб'єктивного чинника – недостатній контроль за діяльністю виконавців створює умови для зловживань та недобросовісної поведінки.

6. Недостатня правова та інформаційна обізнаність учасників провадження – як боржників, так і стягувачів, що ускладнює дотримання процесуальних прав і обов'язків.

7. Відсутність ефективного механізму контролю та моніторингу – контрольні інститути не забезпечують належного рівня відповідальності за неефективне або упереджене виконання судових рішень.

Удосконалення інституційних основ реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень та рішень інших органів доцільно здійснювати в такий спосіб:

1. Запровадження єдиної узгодженої нормативно-правової бази, що забезпечить комплексне регулювання організаційних, процедурних і правових аспектів виконавчого провадження.

2. Підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії між суб'єктами, задіяними у процесі примусового виконання, через впровадження автоматизованих платформ обміну даними та спільного електронного документообігу.

3. Розширення функціональних можливостей АСВП з метою підвищення її адаптивності до нових управлінських завдань і забезпечення реального контролю над ходом виконання рішень.

4. Розмежування функцій регуляторного, контрольного та виконавчого характеру для забезпечення незалежності виконавців, уникнення конфлікту інтересів та підвищення підзвітності.

5. Посилення інституційної спроможності органів виконавчої служби, зокрема через кадрову реформу, підвищення рівня професійної підготовки та соціальних гарантій для працівників.

6. Забезпечення прозорості діяльності виконавців через створення публічних електронних реєстрів, відкритого моніторингу результатів роботи та зворотного зв'язку з громадськістю.

7. Посилення громадського та парламентського контролю за процесом реалізації виконавчих дій, а також створення незалежних механізмів оцінювання ефективності системи загалом.

8. Удосконалення підходів до оцінювання ефективності системи з урахуванням європейських стандартів, що дозволить гармонізувати українське виконавче провадження з практикою ЄС.

2.3. Особливості взаємодії та результативності суб'єктів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Необхідність дослідження цієї теми зумовлюється низкою важливих теоретичних і практичних чинників. Передусім виконавче провадження є заключною стадією реалізації права на судовий захист, а отже – індикатором ефективності всієї системи правосуддя. Будь-які недоліки на цьому етапі нівелюють попередні зусилля держави щодо забезпечення справедливості, правопорядку та дотримання законності.

Складність і багатовимірність процесу виконання судових рішень передбачає участь широкого кола суб'єктів, кожен з яких виконує визначену функцію в межах механізму державної політики. Вивчення механізмів їх взаємодії дозволяє виявити слабкі місця системи, запобігти дублюванню повноважень, правовим колізіям та організаційним бар'єрам.

Окрім того, на тлі реформування органів виконавчого провадження та впровадження інституту приватного виконавця виникає необхідність переосмислення принципів, підходів і моделей координації діяльності між державними та недержавними суб'єктами.

Також потребує наукового аналізу рівень результативності виконання судових рішень як критично важливий показник реалізації державної політики. Це дозволить не лише оцінити ефективність функціонування виконавчих органів, а й сформулювати пропозиції для вдосконалення правового регулювання та управлінських практик у сфері примусового виконання.

Актуальність теми зумовлена ключовою роллю виконавчого провадження у забезпеченні реального доступу до правосуддя та ефективності функціонування системи публічного управління. Невиконання або затягування виконання судових рішень підриває авторитет судової влади, сприяє поширенню правового нігілізму та знижує довіру громадян до державних інституцій. Особливої уваги потребує ефективна взаємодія між основними суб'єктами реалізації державної політики в цій сфері – державними та приватними виконавцями, органами

юстиції, судами, правоохоронними структурами та представниками громадянського суспільства [125].

У контексті сучасної адміністративної реформи та прагнення до європейських стандартів правозастосування проблема результативності та координації між інституціями виконавчої системи потребує комплексного наукового осмислення. Зокрема, потребує дослідження рівень правового, організаційного, інформаційного та технологічного забезпечення взаємодії суб'єктів виконавчого провадження, а також оцінювання їх ефективності в контексті реалізації державної політики.

Недостатній рівень узгодженості дій між суб'єктами, дублювання функцій, обмеженість електронної взаємодії, правова необізнаність учасників виконавчого провадження та відсутність ефективних механізмів контролю є факторами, що знижують результативність усієї системи.

У контексті реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження важливим завданням є формування науково обґрунтованого підходу до оцінювання результативності діяльності її суб'єктів. Таке оцінювання дозволяє виявляти ефективність застосованих управлінських інструментів, встановлювати рівень досягнення цілей державної політики, виявляти проблеми в організаційно-правовому забезпеченні системи примусового виконання та ухвалювати обґрунтовані рішення для подальшого вдосконалення публічного адміністрування [126].

Методика оцінювання результативності діяльності суб'єктів реалізації державної політики ґрунтується на принципах:

—цільової спрямованості — оцінювання проводиться щодо цілей і завдань політики;

—системності — враховується сукупність впливів і взаємозв'язків у виконавчому провадженні;

—мультиіндикаторності — передбачає використання як кількісних, так і якісних показників;

–динамічності – оцінювання результативності здійснюється в динаміці з урахуванням змін зовнішнього середовища;

–інституційної відповідальності – кожен суб’єкт оцінюється в межах своїх функцій і повноважень [127].

Зазначені принципи слугують методологічною основою для формування системи критеріїв оцінювання ефективності діяльності суб’єктів реалізації державної політики, приклади яких узагальнено та представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Приклади критеріїв оцінювання ефективності функціонування органів, що впроваджують державну політику

Категорія	Перелік	Критерії оцінювання
Об’єкти оцінювання	Державні виконавці (ДВС)	Ефективність стягнення, дотримання строків, законність дій, рівень скарг
	Приватні виконавці	Результативність виконання Прозорість процедур Професійна етика
	Органи юстиції (Міністерство юстиції)	Якість нормативного супроводу Контроль за виконавцями Публічність звітності
	Судові органи	Швидкість розгляду виконавчих документів Обґрунтованість рішень
Суб’єкти оцінювання	Правоохоронні органи	Оперативність реагування Сприяння виконанню Дотримання прав боржників
	Органи державного аудиту	Результати перевірок Виявлені порушення
	Громадські організації	Моніторинг відкритості Публічні звіти Взаємодія з громадськістю
	Структурні підрозділи Міністерства юстиції	Аналіз ефективності Внутрішній контроль
	Незалежні експертні платформи	Аналітичні висновки Порівняльні оцінки Рекомендації щодо покращення

Джерело: сформовано автором.

Детальне визначення критеріїв оцінювання ефективності діяльності органів, що реалізують державну політику, дозволяє здійснювати об’єктивний моніторинг результатів їхньої роботи. Такий підхід є особливо важливим у сфері правозастосування, де належне виконання рішень суду безпосередньо впливає на рівень довіри до державних інституцій. У цьому контексті виконавче провадження є ключовим елементом системи правосуддя, адже саме на його

етапі реалізуються рішення судів та інших уповноважених органів. Без ефективного механізму виконання навіть найбільш справедливих і обґрунтованих судових акти залишаються декларативними, що ставить під сумнів принцип верховенства права. Саме тому теоретико-правові засади функціонування виконавчого провадження потребують глибокого аналізу та осмислення з огляду як на класичні правові доктрини, так і на сучасні виклики правозастосування.

У правовій доктрині виконавче провадження традиційно розглядається як заключна стадія цивільного процесу, спрямована на забезпечення фактичного виконання рішень суду. Водночас у сучасному підході ця категорія значно ширша – йдеться не лише про технічне виконання рішень, а й про інституційно-правовий механізм забезпечення реалізації прав і законних інтересів сторін [128]. Таким чином, виконавче провадження стає інструментом реалізації державної політики у сфері правосуддя, правопорядку та дотримання законності.

Виконавче провадження не може бути ефективним без належного інституційного забезпечення. Це стосується як організаційної структури, так і кадрової спроможності, цифрової інтеграції, інформаційної прозорості та наявності правових гарантій для всіх учасників процесу. В умовах цифровізації публічного управління актуальною стає проблема розроблення та впровадження електронних платформ, що забезпечують автоматизацію обліку, документообігу та моніторингу стану провадження.

Виконавче провадження – ключова інституційна ланка у системі забезпечення правосуддя, що забезпечує реалізацію судових рішень на практиці. Успішне функціонування цієї системи значною мірою залежить від ефективної взаємодії її суб'єктів, насамперед державних та приватних виконавців. Станом на сьогодні в Україні запроваджено змішану модель виконавчого провадження, що поєднує діяльність державних органів примусового виконання та інституту приватного виконавця [129]. Це обумовлює актуальність вивчення форм та моделей їхньої взаємодії як передумови підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері правосуддя.

Ідея створення інституту приватного виконавця ґрунтується на концепції децентралізації публічної влади та залучення недержавного сектору до реалізації функцій держави. При цьому ключовим викликом стало забезпечення належної взаємодії державних та приватних виконавців на засадах паритету, координації та компліментарності. Правова природа цієї взаємодії зумовлена одночасним існуванням конкуренції у сфері надання послуг з примусового виконання та потребою у спільному виконанні державних завдань.

Форми взаємодії між державними та приватними виконавцями можна класифікувати за кількома критеріями:

- інформаційна взаємодія – обмін даними через автоматизовані системи, реєстри;
- процедурна взаємодія – погодження дій під час провадження щодо одного боржника, уникнення дублювання;
- контрольна взаємодія – спільне підпорядкування контролю з боку органів юстиції;
- методична співпраця – участь у семінарах, обговореннях, підготовка спільних методичних матеріалів [130].

Важливо, що потенціал цих форм поки що реалізовано лише частково, через обмежену цифрову інтеграцію, інституційні бар'єри та певну конкуренцію за виконавчі документи.

Можна виокремити кілька базових моделей взаємодії державного та приватного секторів у сфері виконання рішень:

1. Модель автономії, при якій державні та приватні виконавці діють незалежно один від одного, без координації (характерна для перших етапів реформи в Україні).
2. Модель ієрархії, коли приватні виконавці підконтрольні державному органу, який виконує координуючу роль (поширена у Франції).
3. Модель партнерства – обидві сторони мають рівноправний статус, обмінюються інформацією та діють на основі спільних стандартів (застосовується в Нідерландах) [130].

Україна наразі перебуває на етапі формування власної гібридної моделі, яка поєднує елементи ієрархії (контроль Міністерства юстиції над приватними виконавцями) і прагнення до партнерства.

На нашу думку, серед основних викликів в цих відносинах – конкуренція за виконавчі документи, нерівний доступ до ресурсів, дискримінаційні умови для приватних виконавців, неоднакове навантаження. Також має місце недовіра між суб'єктами, недостатня регламентація спільних дій, а також слабка інституційна підтримка на рівні міністерств і профільних установ.

Незважаючи на це, підвищення ефективності взаємодії можливе за умови:

- законодавчого закріплення спільних стандартів і протоколів співпраці;
- створення єдиної інформаційної платформи для обміну процесуальними даними;
- запровадження системи спільного моніторингу виконання;
- розвитку професійного діалогу через асоціації, колегії, навчальні програми.

Водночас важливим кроком є впровадження механізмів урівноваження правового статусу приватних виконавців, запобігання конфлікту інтересів, а також забезпечення єдиної політики у сфері оплати, відповідальності та процедурного контролю.

У цьому контексті особливої ваги набуває ефективна міжвідомча взаємодія, яка є необхідною умовою для забезпечення комплексного підходу до виконання судових рішень. Державна виконавча служба України активно співпрацює з різними органами державної влади, серед яких Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Державна податкова служба України, Державна прикордонна служба України та інші [131].

У широкому філософському контексті поняття «взаємодія» відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їхню взаємну зумовленість та взаємовплив, а також породження одного об'єкта іншим [132, с. 74]. У філософії взаємодія розглядається як форма відношення, що забезпечує єдність явищ і процесів реального світу [133, с. 66]. Вона є об'єктивною та універсальною

формою руху й розвитку, яка визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи.

Таким чином, без здатності до взаємодії сама матерія була б позбавлена можливості існування. В. Н. Денісов пропонує тлумачити поняття «взаємність» як ототожнення або принаймні еквівалентність прав і обов'язків сторін [134, с. 79].

Однією з ключових передумов ефективної реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є налагоджена, послідовна і нормативно врегульована взаємодія між суб'єктами виконання судових рішень та іншими органами публічної влади. До таких належать насамперед органи судової влади, поліція, органи юстиції та податкова служба. Кожна з цих інституцій виконує унікальну, але взаємопов'язану функцію, без якої забезпечення результативного примусового виконання судових рішень стає практично неможливим.

Органи судової влади відіграють провідну роль у виконавчому процесі, адже саме вони формують підґрунтя для відкриття виконавчих проваджень, які є джерелом виконавчих документів – судових рішень, що набрали законної сили. Суд є ініціатором правової взаємодії між сторонами процесу й виконавцями, оскільки саме його рішення мають реалізовуватися через інструменти державного примусу [135].

Основними формами взаємодії виконавців із судами є:

- своєчасне та належне оформлення виконавчих документів, без яких відкриття провадження є неможливим. У разі порушення вимог щодо форми чи змісту виконавчого листа виконавець зобов'язаний повернути документ заявнику, що затягує процес і створює підстави для зловживань;

- роз'яснення порядку виконання судових рішень у разі, коли зміст рішення не дозволяє однозначно визначити його обсяг або спосіб виконання. Така форма взаємодії особливо важлива у справах щодо витребування майна, поновлення на роботі, визначення способу поділу спільної власності тощо;

- розгляд скарг на дії виконавця або на постанови, винесені в ході провадження, що забезпечує судовий контроль за законністю виконавчих дій та є запобіжником зловживань [136].

Судові органи також уповноважені ухвалювати рішення про застосування примусових заходів впливу, серед яких: арешт майна боржника; заборона на вчинення певних дій; тимчасове обмеження у праві виїзду за кордон; примусовий привід у разі ухилення від виконання рішення тощо.

Незважаючи на чітке нормативне регулювання, на практиці взаємодія між судами та органами примусового виконання стикається з численними труднощами.

По-перше, це повільність судових процедур, зокрема під час розгляду заяв про видачу виконавчих листів або під час розгляду скарг на дії виконавця. Така затримка фактично унеможливорює оперативне виконання рішення і може призвести до втрати предмета виконання.

По-друге, неоднозначна судова практика, особливо у випадках, коли йдеться про оскарження правомірності виконавчих дій. Різне трактування судами однакових ситуацій створює правову невизначеність і ускладнює формування сталої виконавчої практики.

По-третє, надмірна формалізація процедур розгляду звернень виконавців призводить до бюрократизації процесу. Натомість у складних або нетипових ситуаціях часто бракує суддівського розсуду або креативного підходу, який міг би сприяти справжньому відновленню порушених прав сторін.

Загалом, незважаючи на стратегічну важливість судів у забезпеченні виконання судових рішень, існує нагальна потреба в удосконаленні процедурної взаємодії між судовою владою та органами виконавчого провадження. Це потребує як змін у законодавстві (зокрема, спрощення видачі виконавчих листів, запровадження електронної передачі документів), так і у підвищенні кваліфікації суддів, зокрема в частині процесуальної взаємодії з виконавцями.

Водночас не менш важливою складовою міжінституційного співробітництва є партнерство органів виконавчої служби з правоохоронними структурами, що забезпечують фізичне та правове сприяння під час реалізації примусових заходів. Зокрема, взаємодія Державної виконавчої служби з Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України.

Інформаційна взаємодія реалізується за допомогою таких інформаційних ресурсів: АСВП, Єдиного державного реєстру МВС (ЄДР), єдиної інформаційної системи МВС України та інформаційного порталу Національної поліції [137].

Формат і структура обміну даними, форма ведення журналу їх реєстрації, технічні параметри інформаційного обміну, вимоги до захисту інформації, а також строки впровадження програмного забезпечення для взаємного обміну інформацією встановлюються спільними рішеннями Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України. Ці рішення оформлюються у вигляді окремих протоколів, розроблених згідно з положеннями Порядку взаємодії МВС України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів.

Інформаційний обмін відбувається в електронному вигляді з використанням телекомунікаційних засобів зв'язку при обов'язковому дотриманні положень законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про захист персональних даних» [57].

Працівники поліції залучаються державними та приватними виконавцями з метою гарантування громадської безпеки та порядку, а також для запобігання і припинення кримінальних чи адміністративних правопорушень. Їхня участь передбачає вжиття заходів для усунення потенційних загроз життю та здоров'ю державних і приватних виконавців, а також інших осіб, які беруть участь у виконавчих діях. Такі дії є необхідними, зокрема, у випадках:

- а) здійснення виконавцем примусового входження до житлового чи іншого приміщення, що перебуває у володінні фізичної особи;
- б) реалізації постанови виконавця про розшук транспортного засобу боржника;
- в) проведення примусового виселення боржника з приміщення;
- г) забезпечення примусового вселення стягувача до належного йому майна;

д) усунення перешкод у користуванні житловим або іншим приміщенням [138].

Залучення працівників поліції для забезпечення громадського порядку та безпеки під час примусового виконання судових рішень або рішень інших органів здійснюється на підставі вмотивованої постанови державного або приватного виконавця. Така постанова скеровується керівникам міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, а також відповідних територіальних підрозділів в областях та місті Києві – за місцем проведення виконавчих дій. Документ має містити інформацію про час і місце виконання, а також детально обґрунтовані обставини, які зумовили необхідність залучення поліції [138].

Керівник відповідного органу чи підрозділу Національної поліції має право відмовити в залученні правоохоронців до проведення виконавчих дій, якщо особовий склад на цей момент задіяний у припиненні масових порушень громадського порядку, охороні громадських заходів, або у разі ліквідації наслідків аварій та інших надзвичайних ситуацій.

Незважаючи на важливість цієї взаємодії, чинне законодавство України не містить чітко виписаного алгоритму залучення поліцейських до здійснення виконавчих дій. Наразі така участь ґрунтується на загальних положеннях законів «Про Національну поліцію» [139], «Про виконавче провадження» [34] та внутрішніх інструкціях, які, однак, не встановлюють уніфікованого порядку або обов'язковості реагування поліції на звернення виконавця.

Це породжує низку практичних проблем:

- відсутність гарантованого реагування на запит виконавця, особливо у випадках, коли поліцейський підрозділ вважає ситуацію недостатньо загрозливою або не має відповідного персоналу;
- зволікання із прибуттям на місце, що унеможлиблює проведення виконавчих дій у межах визначеного законодавством строку;
- відмова у супроводі без письмових обґрунтувань, що позбавляє виконавця змоги захистити свої права й обов'язки перед сторонами провадження.

Окрім цього, відсутність спеціалізації у структурі Національної поліції, орієнтованої на забезпечення виконавчого провадження, ускладнює комунікацію та знижує якість оперативного супроводу [140]. Правоохоронці не завжди володіють знаннями щодо правового статусу виконавця, процедурних особливостей виконання рішень, а також правових меж допустимого втручання, що може призвести до перевищення повноважень або, навпаки, бездіяльності.

В умовах необхідності зміцнення верховенства права та утвердження авторитету судового рішення в Україні доцільним видається:

- розроблення єдиного протоколу дій поліції при супроводі виконавчих проваджень;
- створення спеціалізованих підрозділів поліції, уповноважених супроводжувати виконавців у конфліктних ситуаціях;
- запровадження обов’язкового реагування на обґрунтовані запити виконавців із передбаченням дисциплінарної відповідальності за відмову;
- цифрова інтеграція між органами виконавчої служби та поліцією для оперативного обміну інформацією.

Таким чином, ефективна взаємодія між виконавцями та поліцією є запорукою не лише фізичного виконання судових рішень, а й важливим маркером спроможності держави забезпечити реалізацію права на правосуддя. Без належної нормативної та інституційної взаємодії між цими суб’єктами державна політика у сфері примусового виконання рішень залишатиметься фрагментарною та малоефективною. Водночас центральною ланкою інституційної координації у сфері виконавчого провадження є Міністерство юстиції України, яке виконує ключові адміністративно-організаційні функції та формує стратегічну політику щодо примусового виконання рішень. Саме взаємодія виконавців із цим органом визначає нормативну, методичну та кадрову стабільність системи.

Ключовими напрямками взаємодії між виконавцями та Міністерством юстиції України є:

– координація політики у сфері виконавчого провадження, зокрема формування нормативно-правової бази, затвердження стандартів діяльності виконавців, розроблення інструкцій та типових форм документів. Міністерство юстиції виконує функцію стратегічного координатора, який визначає вектор розвитку інституту примусового виконання відповідно до сучасних викликів, зокрема в умовах цифровізації публічного управління;

– адміністративний нагляд та управлінський контроль: йдеться про інспектування діяльності державних та приватних виконавців, перевірку відповідності їх дій чинному законодавству, дотримання етичних стандартів та процедур, а також застосування заходів дисциплінарної відповідальності. Міністерство юстиції має право тимчасово відсторонювати виконавця від діяльності, порушувати дисциплінарні провадження, анулювати ліцензії тощо;

– професійна підготовка та атестація приватних виконавців, організація навчання, стажування, підвищення кваліфікації, що є обов'язковим елементом допуску до професії. Міністерство юстиції виконує також функцію організаційної підтримки, зокрема сприяє розвитку інституцій саморегулювання (наприклад, Асоціації приватних виконавців України);

– методичне забезпечення та консультативна допомога у спірних ситуаціях, що виникають у практиці виконавців. Це охоплює як роз'яснення нормативно-правових положень, так і підготовку методичних рекомендацій для уніфікації правозастосування [141].

Однак у системі цієї взаємодії існує низка суттєвих проблем і викликів, які потребують розв'язання.

По-перше, централізований характер управління обмежує гнучкість та оперативність реагування на специфічні потреби регіонів або окремих категорій справ. В умовах децентралізації публічного управління така модель є архаїчною і неефективною.

По-друге, низький рівень цифровізації обліку і контролю, зокрема, відсутність інтеграції баз даних Міністерства юстиції з іншими державними

реєстрами, ускладнює обмін інформацією та унеможлиблює повноцінну аналітику процесів виконання.

По-третє, повільна реакція на скарги громадян, адвокатів та інших учасників виконавчого провадження, особливо в контексті правопорушень або зловживань з боку виконавців, підриває авторитет органу та знижує довіру до інституту загалом [141].

Крім того, існує певна диспропорція у впливі на державних і приватних виконавців, що створює нерівність умов функціонування. У той час як державні виконавці є повністю підконтрольними структурно, приватні перебувають у формально незалежному статусі, але фактично залежать від рішень та актів Міністерства юстиції без наявності реальних механізмів самозахисту.

Отже, взаємодія виконавців з органами юстиції є багатогранною і стратегічно важливою. Вона потребує подальшого розвитку через: посилення автономії виконавчого корпусу при збереженні ефективного контролю; цифрову трансформацію процедур нагляду і обліку; запровадження сервісних інструментів підтримки виконавців та громадян; підвищення прозорості діяльності Міністерства юстиції та залучення громадськості до моніторингу.

Тільки за умови рівноправного партнерства та високого рівня професійного діалогу між виконавцями та органами юстиції можливо досягти реального підвищення ефективності системи виконання судових рішень. Практичне підтвердження цього твердження демонструють статистичні дані щодо діяльності територіальних відділів державної виконавчої служби (на прикладі Чернігівської області). Так, протягом 2024 року до органів ДВС у Чернігівській області надійшло 227 385 виконавчих документів, що на 18 265 або на 8,7 % більше порівняно з 2023 роком.

При цьому навантаження на одного державного виконавця в місяць у середньому по Чернігівській області, враховуючи кількість державних виконавців за штатним розписом, становило 123 виконавчі документи, за фактичною чисельністю – 151.

За звітний період підлягало примусовому виконанню 224 817 виконавчих документів на загальну суму 2 496 188 201 грн.

Порівняно з аналогічним періодом 2023 року вбачається збільшення обсягу виконавчих документів на 17 930 виконавчих документів або на 8,7 % за кількістю, та на 125 564 958 грн або на 5,3 % збільшення за сумами.

За 2024 рік державними виконавцями завершено 94 648 виконавчих проваджень, що становить 42,1 % на загальну суму 648 885 872 грн, тобто 26 % від загальної суми, що підлягала стягненню. Кількість завершених виконавчих проваджень порівняно з минулим періодом збільшилась на 1 102 документи або на 1,2 %, а сума – зменшилась на 41 850 121 гривень або на – 6,1 %.

Протягом звітного періоду державними виконавцями області фактично виконано 67 355 виконавчих провадження, що становить 71,2 % від завершених та 30,0 % від кількості, що підлягали примусовому виконанню, усього стягнуто 319 584 710 грн. Кількість виконаних документів у 2024 році збільшилась на 12 029 документів або на 21,7 %, сума збільшилась на 37 467 842 грн або на 13,3 %.

За рахунок реалізації арештованого державними виконавцями майна завдяки проведенню електронних торгів протягом 2024 року стягнуто кошти в розмірі 15 902 548 грн.

Нижче (рис. 2.2) зазначено порівняння результатів діяльності у сфері виконавчого провадження за 2023 та 2024 роки.

Рис. 2.2. Графік, що ілюструє порівняльні результати виконавчого провадження за 2023 і 2024 роки.

Джерело: сформовано автором.

Аналітичні висновки за результатами порівняння 2023 і 2024 років у сфері виконавчого провадження в Чернігівській області:

1. Позитивна динаміка стягнення до бюджету. Сума коштів, стягнутих до державного бюджету у 2024 році, зросла на понад 36 % порівняно з 2023 роком (з 127,9 млн грн до 174 млн грн), що свідчить про посилення інституційної спроможності органів виконавчої служби та покращення виконання рішень, пов'язаних з публічними фінансовими зобов'язаннями.

2. Значне зростання обсягів стягнення аліментів. У 2024 році обсяг стягнутих аліментів збільшився на 110 млн грн (+25 %), при цьому кількість дітей, на користь яких здійснено стягнення, зросла на 624 особи. Це свідчить про покращення адресності державної політики та більш ефективну роботу виконавців у соціально чутливому сегменті.

3. Триповерхове зростання реалізації майна. Різке збільшення суми реалізованого майна (з 4,18 млн грн до 15,9 млн грн) вказує на активізацію процедур примусового стягнення активів та ймовірне вдосконалення інструментів електронних торгів. Така тенденція може бути наслідком або підвищення ефективності виконавчих дій, або збільшення кількості боржників із майновими активами.

4. Покращення загальної результативності. Усі чотири ключові показники демонструють позитивну динаміку, що свідчить про зростання рівня реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Така динаміка може бути наслідком комплексного підходу до модернізації системи, зокрема: кадрових змін, цифровізації процесів, покращення інституційної взаємодії та підвищення відповідальності суб'єктів.

5. Подальші рекомендації:

– провести якісний аналіз причин покращення показників (зокрема – у сфері реалізації майна);

- визначити, в яких регіонах зростання є найбільшим, для виявлення кращих практик;
- посилити цифровий контроль за стягненням аліментів і автоматизацією торгів;
- розробити цільові програми з профілактики боргів та підтримки виконання рішень.

Зазначені аналітичні висновки свідчать про поступове зростання результативності виконавчого провадження, проте досягнення сталих позитивних тенденцій потребує системної міжвідомчої координації. Одним із важливих аспектів такої взаємодії є співпраця органів виконавчої служби з Державною податковою службою, яка має визначальний вплив на ефективність стягнення боргів, контролю за активами боржників та дотриманням бюджетної дисципліни.

Взаємодія Державної виконавчої служби України з Державною податковою службою України регламентується положеннями «Порядку надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців» [142]. Цей нормативний акт встановлює основні правила направлення запитів з боку державних і приватних виконавців та процедуру надання у відповідь інформації з боку Державної податкової служби України.

Зокрема, йдеться про надання таких даних: 1) реєстраційні номери облікових карток платників податків – боржників-фізичних осіб або, у випадку їх відмови від номера з релігійних причин, – серія (за наявності) та номер паспорта за умови офіційного повідомлення про це контролюючого органу і наявності відповідної відмітки в документі; 2) інформація про банківські рахунки боржників – юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців, а також рахунки, відкриті через філії, представництва чи інші відокремлені підрозділи, відомості про які надходять від банків та інших фінансових установ; 3) джерела доходів боржників – фізичних осіб, розміри доходів, нарахованих податковими агентами на користь фізичних осіб – боржників, а також суми податку,

утриманого з цих доходів; загальний річний дохід, який боржник – фізична особа задекларував у своїй податковій декларації про майновий стан і доходи разом із зазначенням утриманого податку (зокрема для фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність); 4) загальний обсяг доходу та податкових зобов'язань за звітний період, які були задекларовані фізичною особою – підприємцем у податковій декларації платника єдиного податку [143].

Уся інформаційна взаємодія між органами державної виконавчої служби та Державною податковою службою України здійснюється винятково в електронному форматі з використанням телекомунікаційних засобів зв'язку [144]. При цьому обов'язковим є дотримання положень чинного законодавства, зокрема законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» [87], «Про електронні довірчі послуги», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних» [89].

Державне підприємство «Національні інформаційні системи», що виконує функції адміністратора автоматизованої системи виконавчого провадження, забезпечує передачу запитів, сформованих органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями через систему виконавчого провадження, до Державної податкової служби України [145]. Подання таких запитів можливе лише приватними виконавцями, інформація про яких міститься в Єдиному реєстрі приватних виконавців України, і щодо яких на момент подання відсутні відомості про припинення або зупинення їхньої діяльності.

Своєю чергою Державна податкова служба України забезпечує надсилання відповідей на зазначені запити через адміністратора системи виконавчого провадження – державне підприємство «Національні інформаційні системи» [145].

Формат і структура файлів запитів та відповідей, форма ведення журналу реєстрації запитів і відповідей, порядок обміну інформацією, вимоги щодо її захисту, а також строки впровадження відповідного програмного забезпечення для інформаційної взаємодії визначаються спільними рішеннями Міністерства юстиції України та Державної податкової служби України. Такі рішення

оформлюються у вигляді окремих протоколів, що розробляються відповідно до Порядку надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців.

У процесі обміну інформацією відповідно до Порядку надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, адміністратори інформаційного обміну впроваджують організаційні та технічні заходи для забезпечення захисту переданої інформації з обмеженим доступом. Уся інформація, яка передається, обробляється згідно з вимогами законодавства щодо захисту персональних даних і використовується виключно для цілей примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) згідно з нормами Закону України «Про виконавче провадження». Заборонено передавати таку інформацію третім особам, якщо інше не передбачено чинним законодавством.

Взаємодія між ДВС України та органами ДПС України регламентується спеціально розробленим порядком, який визначає механізми узгоджених дій сторін у випадках застосування тимчасових обмежень щодо осіб – зокрема обмеження права на виїзд за кордон або заборону в'їзду до України із застосуванням відповідних баз даних ДПС України. Параметри обміну, формат і структура інформації, що передається, а також заходи захисту, терміни впровадження програмного забезпечення визначаються спільними рішеннями Міністерства юстиції України та Державної податкової служби України, які оформлюються у вигляді протоколів, відповідно до чинного порядку взаємодії [144].

Положення щодо взаємодії органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, із органами Державної податкової служби України в рамках виконавчого провадження, не поширюються на випадки, коли таке провадження стосується виконання вироку суду.

Якщо іноземний громадянин, особа без громадянства або іноземна юридична особа не виконує рішення про накладення штрафу за правопорушення, які відповідно до закону підпадають під юрисдикцію Державної податкової служби України або Державної міграційної служби України, державний

виконавець зобов'язаний протягом тридцяти днів з дня відкриття виконавчого провадження направити подання до відповідного органу охорони державного кордону або до Державної міграційної служби України щодо заборони в'їзду в Україну таких осіб згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [146].

Інформаційний обмін у цьому контексті здійснюється в електронному форматі за допомогою телекомунікаційних засобів із дотриманням положень законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про захист персональних даних».

Практичні аспекти взаємодії між органами державної виконавчої служби та органами Державної податкової служби систематизовано та представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Взаємодія між ДВС та органами ДПС

Сфера взаємодії	ДВС України	ДПС України
Виконання рішень про стягнення	Виконує судові рішення, зокрема про стягнення податкових боргів	Направляє виконавчі документи до ДВС для стягнення заборгованості
Надання інформації	Надсилає запити до ДПС для отримання інформації про доходи/рахунки боржника	Надає інформацію про платників податків, їхні активи, за запитом ДВС
Арешт майна/коштів боржника	Виносить постанови про арешт майна та коштів боржника	Виконує вимоги постанов, зокрема банками чи іншими установами
Повернення коштів	Перераховує стягнуті кошти на відповідні рахунки бюджетів	Отримує кошти на рахунки бюджетів відповідно до рішень про стягнення
Спільні дії щодо боржників	Узгоджує з ДПС плани примусових заходів (опис майна, реалізація тощо)	Погоджує списки боржників, ініціює передачу справ до виконавців
Правова допомога та консультування	Надання роз'яснень щодо виконання рішень	Надає правову підтримку з податкових аспектів боргу

Джерело: сформовано автором.

Ця взаємодія регулюється законами України, зокрема Законом «Про виконавче провадження» та Податковим кодексом України [147].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що механізми співпраці виконавців із судами, поліцією, органами юстиції та податковою службою є недостатньо врегульованими, що негативно впливає на ефективність реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Необхідно нормативно закріпити стандарти взаємодії, вдосконалити цифрові сервіси обміну інформацією, забезпечити спеціалізовану підготовку для працівників поліції, а також розширити функціональні можливості судів і органів юстиції щодо сприяння виконанню судових рішень. Такий комплекс заходів сприятиме формуванню сталого, прозорого та ефективного інституційного середовища примусового виконання рішень.

В умовах трансформації публічного управління та поступового впровадження принципів електронної демократії, цифрові технології відіграють визначальну роль у підвищенні ефективності інституційної взаємодії в межах виконавчого провадження. З огляду на складність та багаторівневність процесу примусового виконання судових рішень, забезпечення швидкої, прозорої та юридично визначеної взаємодії між суб'єктами цього механізму без впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є практично неможливим.

Цифровізація міжінституційної взаємодії охоплює три ключові компоненти: інтеграцію інформаційних систем, автоматизацію процедур, підвищення рівня відкритості та підзвітності публічної влади [148].

Одним із центральних цифрових інструментів у сфері виконавчого провадження є автоматизована система виконавчого провадження (далі – Система) – інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збирання, зберігання, облік, пошук, узагальнення, надання відомостей про виконавче провадження, формування Єдиного реєстру боржників та захист від несанкціонованого доступу [149].

Крім того, інтеграція ЄРВП з іншими державними реєстрами, зокрема, Державним реєстром речових прав, реєстрами актів цивільного стану, демографічним реєстром, Державним реєстром платників податків — є базою для ефективного виявлення майна боржника, здійснення арешту, блокування рахунків та інших примусових заходів [93].

На рівні міжорганізаційної взаємодії цифрові технології забезпечують:

- обмін процесуальними документами між судами та виконавцями, що зменшує ризик затримки у відкритті виконавчого провадження;

- автоматизований документообіг між виконавцями, Міністерством юстиції, поліцією, державними реєстрами, що значно знижує часові та адміністративні витрати;

- передачу скарг, запитів та відповідей у цифровому форматі, що пришвидшує зворотний зв'язок між громадянами і виконавцями або органами контролю [148].

Значну роль у координації відіграє інституційна стабільність – збереження визначених ролей та повноважень учасників взаємодії, що дозволяє уникнути дублювання функцій, хаотичних ініціатив та нормативної колізійності. Крім цього, слід відзначити необхідність у створенні єдиного цифрового інтерфейсу для взаємодії всіх суб'єктів, що дозволить у режимі реального часу не лише передавати дані, а й здійснювати їх аналітичне оброблення. Наприклад, розширення функціоналу АСВП для автоматичного моніторингу виконання міжвідомчих запитів, інтеграція системи з ЄДРСР, реєстрами ДПС та ДМС України.

Ще одним критично важливим напрямом координації є гуманітарно-правовий компонент, що передбачає узгодження дій із забезпеченням прав людини під час виконавчих дій. Спільні етичні стандарти для представників ДВС, поліції, податкової інспекції та прикордонної служби мають стати обов'язковим інструментом у запобіганні зловживанням, порушенням або надмірному тиску на боржників [150].

У перспективі координаційний механізм має охоплювати й антикризовий блок – протоколи швидкого реагування у випадку несподіваних суспільних конфліктів, непередбачуваного опору або надзвичайних ситуацій, що виникають під час виконання рішень. Це дозволить зберігати стабільність правопорядку і водночас захищати легітимність державних дій.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що особливої актуальності набуває проблема міжінституційної координації, коли відсутність єдиної інформаційної інфраструктури та взаємного обміну даними призводить до затримок, неефективного реагування, втрат ресурсів і зниження довіри громадян до інститутів правосуддя. Результативність діяльності суб'єктів реалізації державної політики у цій сфері залишається на незадовільному рівні, що підтверджується як офіційною статистикою, так і незалежними аналітичними оцінками.

Таким чином, в умовах трансформації системи публічного управління та євроінтеграційних прагнень України першочергового значення набувають: чітке делегування повноважень між суб'єктами, формування інтегрованих цифрових рішень, удосконалення методики оцінювання ефективності діяльності виконавців, підвищення їхньої професійної автономії та запровадження результатоорієнтованого підходу до планування і реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження.

Висновки до розділу 2

1. У межах оцінювання нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження сформовано такі основні положення:

Нормативно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження визначається як комплексна система правових норм, інституційних структур та процедур, які забезпечують ефективне і своєчасне виконання судових рішень та інших актів, що підлягають примусовому

виконанню. Цей механізм охоплює розроблення та імплементацію законодавчих актів, створення органів примусового виконання, забезпечення правозастосування, притягнення до відповідальності за невиконання рішень суду, а також гарантії захисту прав усіх учасників виконавчого провадження.

Виявлено основні проблеми у структурі нормативно-правового механізму реалізації зазначеної політики: залишаються на рівні загальних декларацій, без конкретних орієнтирів і механізмів досягнення, що ускладнює їх реалізацію на практиці; нечітко сформульовані, нерідко суперечливі, що унеможлиблює однозначне правозастосування і контроль за їх дотриманням; недостатньо конкретизовані в законодавстві, що призводить до правової колізійності, вибіркості в реалізації та різнотлумачення; відсутність чітко прописаних процедур призводить до непослідовного й неефективного виконання виконавчих дій; низький рівень відкритості та доступу до інформації про стан і результати виконавчого провадження ускладнює публічний контроль; недостатня цифровізація процесів виконавчого провадження негативно впливає на ефективність моніторингу і контролю; застарілі або відсутні технічні інструменти (зокрема, автоматизовані системи обліку і контролю) обмежують потенціал оперативного реагування; діяльність органів примусового виконання часто ускладнена адміністративною фрагментарністю та браком належної координації; відсутність єдиного підходу до ідентифікації та класифікації об'єктів виконавчого провадження створює прогалини в регулюванні; низький рівень взаємодії між органами юстиції, судами, правоохоронними структурами та громадськістю знижує системну ефективність; низький відсоток фактично виконаних рішень судів, недостатній рівень відповідальності боржників та зниження довіри громадян до органів виконання вказують на потребу глибокого реформування системи.

2. У межах оцінювання інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження сформовано такі основні положення:

Інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження визначається як цілісна система організаційних, нормативно-

правових та процедурних інструментів, спрямованих на ефективне забезпечення виконання судових та інших рішень, що мають обов'язковий характер. Цей механізм передбачає взаємодію між формальними та неформальними інституціями, в тому числі органи державної виконавчої служби, приватних виконавців, органи юстиції, суди, правоохоронні органи, а також представників громадянського суспільства, з урахуванням особливостей та проблематики правозастосування в конкретних секторах суспільного життя.

Виявлено основні проблеми інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження: відсутність чітких, вимірюваних показників ефективності роботи органів виконавчого провадження ускладнює моніторинг прогресу та визначення реального впливу політики; декларовані принципи справедливості, неупередженості та об'єктивності часто не мають достатнього нормативного закріплення та інструментів забезпечення; розмитість функціонального розподілу між органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями та іншими суб'єктами призводить до дублювання, суперечок та неефективності; відсутність узгодженого підходу до використання адміністративних, правових та організаційних методів ускладнює впровадження цілісної політики; недостатня інтеграція даних про стан виконавчих проваджень, відсутність доступу до об'єктивної інформації знижує прозорість та громадський контроль; застаріла матеріально-технічна база виконавчих органів, нестача цифрових рішень, зокрема автоматизованих систем обліку та контролю, знижує ефективність та швидкість виконання рішень; відсутність чіткого регламентування повноважень і координації між усіма суб'єктами управління призводить до витрат ресурсів і неузгодженості дій; правова необізнаність боржників і кредиторів, відсутність стандартів правової культури у сфері виконання рішень створює додаткові бар'єри; нерозвиненість координаційних механізмів між суб'єктами системи, а також низька залученість громадськості, ускладнюють оперативне реагування на проблеми; низький рівень фактичного виконання судових рішень, недостатній контроль за ефективністю приватних

виконавців, низький рівень довіри до системи виконавчого провадження потребують стратегічного реформування.

3. У межах оцінювання особливостей взаємодії та результативності суб'єктів механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження сформовано такі основні положення:

Взаємодія суб'єктів механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є ключовим чинником забезпечення ефективності примусового виконання судових рішень. Ця взаємодія охоплює відносини між державними виконавцями, приватними виконавцями, органами юстиції, судами, правоохоронними органами, суб'єктами господарювання та громадянським суспільством.

Основні проблеми у сфері взаємодії та результативності суб'єктів цього механізму полягають у такому: відсутність уніфікованих протоколів координації дій між державними та приватними виконавцями, органами юстиції та судами призводить до дублювання функцій і зниження ефективності; наявність нерівних умов функціонування державних та приватних виконавців (фінансування, доступ до ресурсів, контролю) створює дисбаланс в організації процесу виконання; органи, відповідальні за управління сферою виконавчого провадження, не забезпечують належного супроводу, навчання та моніторингу дій виконавців; відсутність інтегрованих інформаційних систем між суб'єктами виконавчого провадження ускладнює обмін даними та оперативне реагування; брак ефективних механізмів внутрішнього і зовнішнього контролю за результатами діяльності виконавців знижує рівень довіри громадськості; кредитори, боржники та інші учасники часто не володіють необхідною інформацією про свої права та обов'язки, що створює передумови для зловживань і затягування процесів; незадовільний рівень фактично виконаних рішень судів, значна кількість незавершених проваджень і загальна неефективність виконавчої системи потребують розроблення системних реформ, спрямованих на посилення відповідальності суб'єктів, цифрову трансформацію процесів та вдосконалення правового регулювання.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

3.1. Удосконалення правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні

Сучасний стан виконавчого провадження в Україні засвідчує, що попри формальну наявність правового механізму реалізації державної політики у цій сфері, рівень фактичного виконання судових рішень залишається на низькому рівні. Це створює системну загрозу ефективності функціонування судової влади та підриває довіру громадян до здатності держави гарантувати реальне поновлення порушених прав.

Нормативно-правове регулювання виконавчого провадження має фрагментарний характер, що ускладнює застосування єдиних підходів до процедури виконання. Водночас виклики цифрової трансформації, інтеграції до правового простору Європейського Союзу, а також зростання суспільного запиту на відкритість і прозорість дій виконавчої служби зумовлюють необхідність суттєвого оновлення законодавчого підґрунтя.

Удосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження має відбуватися з урахуванням: потреб цифровізації адміністративних процедур; забезпечення рівного доступу учасників до інструментів захисту прав; імплементації європейських стандартів ефективного правосуддя.

У контексті загального аналізу напрямів удосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження доцільним є виокремлення теоретично і методологічно обґрунтованих підходів до підвищення ефективності чинного законодавства. Застосування таких підходів дозволяє не лише систематизувати можливі вектори

реформи, а й адаптувати правові та інституційні рішення до вимог сучасної правозастосовної практики, цифрової трансформації та суспільного запиту на справедливе правосуддя.

Пропонуємо підходи для покращення результатів удосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, спрямованих на підвищення ефективності цієї сфери в Україні:

1. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами з урахуванням практики ЄСПЛ, принципів верховенства права, прав людини та належного управління; імплементація норм Європейської хартії про статус судових виконавців, рекомендацій СЕРЕJ.

У процесі євроінтеграції Україна має адаптувати своє законодавство у сфері виконавчого провадження до стандартів та практик, запроваджених у країнах-членах Європейського Союзу. Зокрема, важливим є впровадження положень Рекомендації CM/Res (2003)17 Комітету міністрів Ради Європи щодо ефективного виконання судових рішень [151].

Насамперед необхідно закріпити в законодавстві чіткі принципи ефективного виконання судових рішень, зокрема доступність процедур, їх своєчасність, пропорційність заходів примусу та належний контроль з боку судів. Важливо передбачити механізми запобігання зловживанням виконавчим процесом, а також відповідальність за необґрунтоване затягування виконання.

Також доцільно імплементувати інституційні моделі, які довели свою ефективність у країнах ЄС, зокрема системи професійного самоврядування приватних виконавців з елементами державного нагляду. Українська модель має бути доповнена положеннями щодо забезпечення незалежності виконавця в межах законодавчо визначеної відповідальності та прозорості його дій.

Необхідним є створення ефективної системи моніторингу й оцінювання діяльності виконавчої служби, що охоплюватиме незалежний аудит, рейтингування, публічну звітність та участь громадянського суспільства в контролі.

Гармонізація також передбачає запровадження механізмів транскордонного співробітництва у сфері виконання судових рішень, зокрема на основі Регламентів ЄС № 805/2004 [152], № 1215/2012 [153] та ін., що дозволяє визнавати та виконувати рішення, ухвалені в інших країнах Європи без повторного розгляду справи по суті.

Положення пропонуване для вдосконалення: «статтю 2 Засади виконавчого провадження» [24] доповнити «п. 2. Реалізація положень цього Закону має ґрунтуватися на принципах, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, а також керівні принципи Ради Європи та Європейської хартії про статус судових виконавців». Положення пропонуване для вдосконалення: «статтю 5 Органи та особи, які здійснюють примусове виконання рішень» [72] доповнити «п. 6. Сторони виконавчого провадження мають право на справедливе, неупереджене та ефективне виконання рішення в розумні строки відповідно до принципів ст. 6 Європейської конвенції з прав людини». Положення пропонуване для вдосконалення: «статтю 5 Правовий захист та гарантії здійснення діяльності державних виконавців, приватних виконавців з примусового виконання рішень» [72] доповнити «п. 5 У своїй діяльності виконавець повинен дотримуватись професійних стандартів, визначених Європейською хартією про статус судових виконавців та рекомендаціями СЕРЕJ».

Доповнити Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [72] статтею 5-1 «Міжнародні стандарти як основа правозастосування» такого змісту: «Під час тлумачення положень цього Закону суди, органи виконавчої служби, приватні виконавці мають враховувати практику Європейського суду з прав людини, Рекомендації Ради Європи Rec(2003)17 про виконання судових рішень, Рекомендації CM/Rec(2009)1 щодо громадського доступу до офіційних документів, а також інші міжнародні джерела, які визначають стандарти захисту прав сторін у виконавчому провадженні».

Переліком міжнародних документів, які стали підґрунтям для запропонованих доповнень щодо гармонізації національного законодавства України у сфері виконавчого провадження з міжнародними стандартами, стали: Європейська конвенція з прав людини (1950 р.) [154], Рекомендація Rec (2003)17 Комітету Міністрів Ради Європи щодо виконання судових рішень [151], Рекомендація CM/Rec(2009)1 Ради Європи щодо доступу до офіційних документів [155], Керівні принципи СЕРЕJ (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя) [156], Загальна декларація прав людини (1948 р.) [157], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) [158].

Зрештою лише завдяки цілісній адаптації національного законодавства до правової системи ЄС можливо досягти реального підвищення ефективності виконавчого провадження та утвердити європейський підхід до правосуддя в Україні.

2. Усунення прогалин та колізій у чинному законодавстві, а саме чітке врегулювання строків, процедур, повноважень сторін виконавчого провадження; визначення критеріїв «неспроможності» до виконання рішення; уніфікація процедур для державних і приватних виконавців.

З огляду на складність і багатокомпонентність процесу реформування сфери виконавчого провадження, запропоновані положення потребують не лише теоретичного обґрунтування, а й чіткого нормативно-прикладного оформлення. В умовах трансформації системи примусового виконання рішень, адаптації національного законодавства до європейських стандартів та зростання суспільного запиту на ефективне виконання судових рішень особливого значення набуває якість законодавчих змін, їхня узгодженість і практична реалізованість.

Пропоновані положення хочемо зобразити у вигляді порівняльної таблиці 3.1 до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення виконавчого провадження».

Таблиця 3.1

**Порівняльний аналіз чинного законодавства та запропонованих змін до
Закону України «Про виконавче провадження»**

№	Норма чинного законодавства	Запропонована редакція (після змін)	Сутність зміни
1	Стаття 26 ЗУ «Про виконавче провадження» Не передбачено універсального строку для дій, які не мають визначених строків.	Частина 3 (нова): «Якщо строк виконання дії не визначено цим Законом, така дія має бути вчинена не пізніше ніж через 10 робочих днів з дня виникнення підстав для її здійснення».	Встановлення базового строку для всіх не врегульованих дій.
2	Відсутня стаття 5-1	Стаття 5-1 (нова): «До виключної компетенції державного виконавця належить виконання рішень щодо органів державної влади, виселення, державної таємниці та іноземних суб'єктів».	Чітке розмежування компетенції державного і приватного виконавця.
3	Відсутня стаття 10-1	Стаття 10-1 (нова) «Обмін інформацією здійснюється виключно через автоматизовану систему виконавчого провадження (АСВП)».	Уніфікація цифрової взаємодії з держорганами, судами та банками.
4	Стаття 39 (підстави закінчення провадження) Не визначено підстави у разі смерті боржника або ліквідації юридичної особи.	Доповнення пунктами: – смерть боржника без спадкоємців; – ліквідація юридичної особи без правонаступництва; – неможливість виконання протягом 3 років.	Усунення правової невизначеності щодо завершення провадження.
5	Стаття 74 (оскарження постанов виконавця) Строки оскарження нечіткі, є колізія з процесуальними кодексами.	Нова редакція ч. 1–2: «Скарга подається протягом 10 робочих днів. У разі відсутності повідомлення – строк поновлюється судом за клопотанням».	Уніфікація строків та узгодження з ЦПК і КАС.
6	Не врегульовано конфлікт інтересів приватного виконавця	Доповнення до ст. 5: «Приватний виконавець не може відкривати провадження, якщо стягувач – пов'язана особа або суб'єкт, в якому він має інтерес».	Запобігання зловживанням через конфлікт інтересів.
7	Не передбачено єдиного порядку примусового входу до приміщень	Нова частина до ст. 18: «У разі потреби входу до житла виконавець звертається до суду. Заява розглядається не пізніше ніж за 24 години».	Узгодження із Конституцією України та КПК.
8	Відсутній інститут медіації у виконавчому провадженні	Нова стаття 43-1: «Сторони мають право укласти медіаційну угоду щодо способу та строків виконання. Угода затверджується судом або нотаріально посвідчується».	Запровадження альтернативного механізму врегулювання конфліктів.
9	Відсутня автоматична реєстрація скарг на дії виконавців	Доповнення до ст. 74: «Скарга на дії виконавця подається через електронний сервіс Мін'юсту або ЦНАП, реєструється автоматично, з обов'язковою відповіддю у 15-денний строк».	Прозорість і цифровізація механізму скарг.
10	Не визначено стандартів звітності виконавців	Нова частина до ст. 19: «Державні і приватні виконавці щоквартально подають узагальнені звіти про кількість відкритих, завершених і безрезультатних проваджень».	Встановлення стандартів контролю та аналізу ефективності.
11	Відсутній механізм заміни бездіяльного виконавця	Нова частина до ст. 75: «Стягувач може подати заяву про передачу провадження іншому виконавцю у разі бездіяльності. Після повторного порушення строків передача є обов'язковою».	

Джерело: сформовано автором.

Для забезпечення системності та комплексності змін у сфері виконавчого провадження запропоновані положення згруповано у вигляді тематичних таблиць.

У першій таблиці наведено зміни, спрямовані на усунення правових прогалин та колізій у чинному законодавстві, які ускладнюють ефективну реалізацію судових рішень. Наступна таблиця розширює попередню та акцентує увагу на інноваційних положеннях, які впроваджують елементи медіації, автоматизованого контролю за скаргами та звітності виконавців.

Об'єднана таблиця 3.2, яка подається далі, узагальнює та систематизує всі запропоновані зміни – як базові, так і розширені.

Таблиця 3.2

Характеристика основних положень законопроекту та проблем, які вони розв'язують

№	Проблема	Сутність змін	Очікуваний результат
1	Відсутність універсального строку виконання дій	Встановлення базового 10-денного строку для дій, що не мають окремого регламенту	Зменшення затягування проваджень, уніфікація практики
2	Невизначеність юрисдикції між державними і приватними виконавцями	Запровадження виключної компетенції державного виконавця (виселення, органи влади, держтаємниці тощо)	Зменшення конфліктів повноважень, забезпечення належного контролю
3	Відсутність цифрової взаємодії з реєстрами	Закріплення ЄАСВП як обов'язкового каналу зв'язку з судами, банками, реєстрами	Оперативність та прозорість виконавчих дій
4	Відсутність чітких підстав завершення провадження	Додано смерть без спадкоємців, ліквідацію юр. особи, 3 роки безрезультатності	Уникнення «завжди відкритих» справ
5	Розмитість строків і процедур оскарження	Уніфіковано 10-денний строк, можливість поновлення за судовим рішенням	Доступність правового захисту, запобігання зловживанням
6	Конфлікт інтересів у приватних виконавців	Заборона відкривати провадження на користь пов'язаних осіб	Усунення корупційних ризиків
7	Неврегульований порядок входу до приміщень	Встановлення обов'язку звернення до суду; розгляд за 24 години	Дотримання конституційних прав і процедур
8	Відсутність інституту медіації	Уведено можливість укладення медіаційної угоди у виконавчому провадженні	Стимулювання добровільного виконання, розвантаження виконавців
9	Непрозорий процес розгляду скарг	Запровадження автоматичної цифрової реєстрації скарг	Посилення відповідальності виконавців, забезпечення фіксації порушень
10	Відсутність регулярної звітності	Обов'язкова щоквартальна звітність про стан проваджень	Моніторинг навантаження та ефективності
11	Відсутність механізму заміни бездіяльного виконавця	Введено можливість передачі справи іншому виконавцю за заявою стягувача	Підвищення результативності, захист інтересів стягувачів

Джерело: сформовано автором.

Запропоновані у таблиці 3.2 зміни до законодавства є системною відповіддю на ключові виклики у сфері виконавчого провадження та покликані усунути наявні прогалини, підвищити відповідальність учасників процесу та зміцнити ефективність механізму виконання судових рішень. Водночас практична реалізація запропонованих норм потребує чіткого нормативного визначення строків для виконання основних виконавчих дій, що є важливою умовою забезпечення передбачуваності та своєчасності провадження.

У зв'язку з цим пропонуємо *конкретні строки* для ключових дій у виконавчому провадженні, представлені в таблиці 3.3, які можуть бути закріплені на рівні закону або підзаконного акта з метою уніфікації практики та мінімізації зловживань.

Таблиця 3.3

Строки для ключових дій у виконавчому провадженні

Процесуальна дія	Запропонований строк	Примітка
Відкриття виконавчого провадження після надходження виконавчого документа	не пізніше 2 робочих днів	строк для електронного документообігу
Надсилання постанови про відкриття сторонам	не пізніше 1 робочого дня з моменту відкриття	через електронний кабінет та e-mail
Подання скарги на дії виконавця	10 робочих днів з моменту дії / бездіяльності	як мінімальний строк для правового захисту
Розгляд скарги керівником виконавчої служби	не пізніше 5 робочих днів	з обов'язковим мотивованим рішенням
Строк добровільного виконання рішення боржником	10 календарних днів	загальноприйнята практика в Україні
Вчинення виконавчих дій після спливу строку добровільного виконання	не пізніше 3 робочих днів	щоб уникнути безпідставного зволікання
Строк пред'явлення виконавчого документа до виконання	3 роки з моменту набрання рішенням законної сили	чинна норма, доцільно залишити

Джерело: сформовано автором.

Перевагами запропонованих положень є:

1. Скорочення часу виконання рішень – фіксовані строки для кожної процесуальної дії мінімізують ризик затягування провадження виконавцями.

2. Підвищення дисципліни та відповідальності виконавців – чіткі часові рамки унеможливають маніпуляції та безпідставні затримки.

3. Забезпечення процесуальної визначеності – сторони виконавчого провадження завчасно знають часові межі кожної дії, що знижує кількість скарг і конфліктних ситуацій.

4. Гармонізація з європейськими стандартами – строки відповідають практиці ЄС, де діє принцип «reasonable time» для виконання судових рішень.

5. Підвищення прозорості та контрольованості процесу – наявність чітких дедлайнів полегшує моніторинг діяльності виконавців як з боку керівництва, так і громадськості.

6. Зменшення навантаження на суди – швидке виконання рішень та оперативний розгляд скарг знижують кількість позовів щодо бездіяльності виконавців.

7. Адаптація до електронного документообігу – строки враховують можливості автоматизованої системи виконавчого провадження та електронного кабінету.

8. Посилення гарантій прав сторін – своєчасне інформування та оперативний розгляд скарг підвищують рівень захисту прав учасників процесу.

9. Зменшення корупційних ризиків – обмеження часу на ухвалення рішень зменшує простір для зловживань і «затягування» з метою отримання неправомірної вигоди.

Отже, формалізація часових рамок у законодавстві та їх інтеграція в електронні системи виконавчого провадження створить передбачувану, контрольовану та результативну модель виконання рішень, що відповідає європейським стандартам правосуддя та сучасним умовам цифрової трансформації.

3. Запровадження електронного регулювання – розроблення підзаконних актів для забезпечення повноцінного функціонування АСВП; юридична фіксація порядку обміну даними між Міністерством юстиції, судами, банками, податковою, реєстрами.

Одним із ключових напрямів модернізації виконавчого провадження є закріплення на законодавчому рівні електронного формату всіх основних етапів

примусового виконання судових рішень. У сучасних умовах цифрової трансформації державного управління важливо відійти від паперово-орієнтованих процедур та забезпечити їх повноцінну діджиталізацію.

Закон України «Про виконавче провадження» [24] доцільно доповнити ст. 18 положеннями щодо: «Обов'язкового ведення виконавцями цифрового журналу дій, де кожен крок у справі супроводжується електронною фіксацією із зазначенням дати, часу, виду дії та підписом КЕП». Це забезпечить як доказовість, так і прозорість усіх процесів.

Важливо також передбачити правовий режим і доповнити ст. 26 ЗУ [24] новими частинами такого змісту:

«У виконавчому провадженні допускається використання електронних постанов, оформлення актів опису, арешту та реалізації майна у цифровому форматі, а також здійснення електронного документообігу між державним або приватним виконавцем, банками, державними реєстрами та сторонами провадження із застосуванням автоматизованої системи виконавчого провадження.

Для сторін виконавчого провадження створюється електронний кабінет боржника та стягувача, який забезпечує можливість: відстеження ходу виконавчого провадження; подання заяв та клопотань в електронному форматі; отримання повідомлень та процесуальних документів; завантаження копій документів; здійснення оплати боргу та виконавчого збору онлайн.

Документи, подані та отримані через електронний кабінет, прирівнюються до документів, поданих у паперовій формі, за умови їх підписання кваліфікованим електронним підписом».

Необхідно законодавчо закріпити функціонування електронного кабінету боржника та стягувача, який дасть змогу відстежувати хід провадження, подавати заяви, отримувати повідомлення, завантажувати документи та здійснювати оплату боргу онлайн.

Окрему увагу слід приділити врегулюванню статусу цифрових доказів у виконавчому процесі, зокрема відео- і фотофіксацію дій виконавця, скріншоти,

електронні квитанції, а також їх правову силу в межах судового чи дисциплінарного оскарження.

Доповнити Закон [24] новою статтею 26-1 такого змісту:

Стаття 26-1. Цифрові докази у виконавчому провадженні

«Цифровими доказами у виконавчому провадженні є фото- та відеофіксація дій державного чи приватного виконавця, скріншоти електронних повідомлень, електронні квитанції, записи з інформаційних систем та інші електронні дані.

Цифрові докази, отримані та оформлені відповідно до вимог цього Закону, мають таку ж юридичну силу, як і документи на паперових носіях, та можуть використовуватися при судовому або дисциплінарному оскарженні дій, бездіяльності чи рішень виконавця.

Фіксація виконавчих дій у цифровому форматі є обов'язковою у випадках, визначених Міністерством юстиції України, з метою забезпечення прозорості та підзвітності».

Суттєвим кроком до посилення правового захисту учасників виконавчого провадження є впровадження цифрової процедури оскарження дій, бездіяльності або рішень державного чи приватного виконавця. У межах діджиталізації системи правосуддя доцільно надати можливість сторонам провадження подавати скарги в електронному форматі без потреби особистої присутності чи паперових заяв.

Практична реалізація діджиталізації виявляє низку системних, організаційних і правових проблем, які потребують комплексного аналізу та нормативного врегулювання. Саме узагальнення таких проблем і відповідних цифрових рішень із належним правовим обґрунтуванням представлено в таблиці 3.4 дозволяє оцінити реальний потенціал цифрових інструментів у сфері виконавчого провадження.

Таблиця 3.4

Виявлені проблеми у виконавчому провадженні та пропозиції цифрових рішень із правовим обґрунтуванням

№	Проблема	Цифрове рішення / законодавча пропозиція	Очікуваний ефект
1	Відсутність централізованого цифрового обліку дій	Обов'язкове використання АСВП для всіх документів, повідомлень, запитів (зміни до ст. 18 ЗУ)	Централізація процесів, зниження втрат документів, уніфікація обліку
2	Обмежений доступ сторін до інформації	Створення електронного кабінету учасника виконавчого провадження	Прозорість провадження, можливість контролювати дії виконавця
3	Зловживання з датами повідомлень, «паперова тяганина»	Автоматичні електронні повідомлення про дії виконавця (постанова, арешт, запит) через e-mail, SMS, «Дію»	Оперативне інформування сторін, гарантії дотримання процесуальних прав
4	Витрати часу на ручний обмін з держорганами	Встановити обов'язкову цифрову взаємодію виконавців з судами, банками, реєстрами через АСВП	Швидкість обміну, зменшення бюрократії, фіксація кожної дії
5	Проблеми з видачею / доставкою виконавчих документів	Дозволити електронну форму виконавчого документа з КЕП (зміни до ст. 3 ЗУ)	Автоматизація відкриття проваджень, зменшення судового навантаження
6	Невидимість дій виконавця, маніпуляції	Впровадження електронного реєстру дій виконавця в АСВП (лог активності)	Аудит, підзвітність, фіксація кожної дії з цифровим підписом
7	Непрозорість та затягування розгляду скарг	Впровадження електронного сервісу подання та відстеження скарг через портал Мін'юсту	Швидкий розгляд, контроль за дотриманням строків, зменшення зловживань
8	Відсутність ідентифікації дій виконавця	Використання КЕП (кваліфікованого електронного підпису) для всіх електронних дій	Юридична сила електронних документів, безпека і фіксація авторства

Джерело: сформовано автором.

Такі недоліки не лише ускладнюють доступ громадян до правосуддя, а й створюють додаткові адміністративні бар'єри для виконання рішень, сприяють низькому рівню довіри до виконавчої служби, формують негативний імідж правової системи України в очах інвесторів та міжнародної спільноти [159].

Запропоновані положення мають переваги:

1. Підвищення ефективності та швидкості провадження: автоматичне відстеження строків та нагадування виконавцю про необхідність дії; можливість здійснення дій у режимі 24/7 без паперової тяганини; скорочення часу на оброблення документів і обмін інформацією між органами (виконавець – суд – реєстри – поліція тощо).

2. Прозорість і контроль: електронна фіксація кожної дії виконавця в системі (з датою, часом, підписом); відкритий електронний кабінет для сторін

(стягувачів, боржників), де видно перебіг провадження; вбудовані механізми аудиту, логів, історії дій – унеможливлюють зловживання.

3. Зменшення корупційних ризиків: мінімізація особистих контактів сторін із виконавцем; всі дії проходять через автоматизовану систему, без «ручного» втручання; неможливість «приховати» чи «загубити» постанову або документ.

4. Доступність і зручність для учасників: онлайн-доступ до справи, постанов, строків, повідомлень – без фізичних візитів до органу ДВС; електронне подання заяв, скарг, клопотань через кабінет або інтеграцію з «Дія»/«Електронний суд»; повідомлення про дії надсилаються автоматично (e-mail /SMS / додатки).

5. Інтеграція з іншими державними системами: доступ до реєстрів (майна, прав, податкових боргів, РАЦС, ЄДР тощо) – без запитів поштою; можливість автоматичного арешту рахунків чи перевірки інформації; повна відповідність вимогам до інтероперабельності (система «Трембіта»).

6. Оптимізація витрат: зменшення витрат на папір, поштову кореспонденцію, бензин для виїздів; скорочення кадрового навантаження – менше потреби в технічному персоналі; більше справ на одного виконавця завдяки автоматизації.

7. Підвищення довіри громадян до системи правосуддя: забезпечення відкритості процесу; чітка фіксація порушень і можливість оскарження дій виконавця з цифровими доказами; публічна аналітика та рейтинги виконавців.

8. Відповідність міжнародним стандартам: реалізація вимог Рекомендацій Ради Європи Rec(2003)17; сприяння виконанню зобов'язань України перед ЄС (Угода про асоціацію); позитивний вплив на позиції України в міжнародних індексах (Doing Business, Rule of Law Index) [160].

Отже, електронне регулювання у виконавчому провадженні – це не лише інструмент технічної модернізації, а ключовий чинник підвищення результативності державної політики у сфері примусового виконання, захисту прав громадян і довіри до правової системи загалом.

4. Встановлення чітких процесуальних гарантій: регламентація процедур оскарження дій виконавців; посилення механізмів захисту прав боржника і стягувача; запровадження механізму «попереджувального контролю» незаконних дій виконавця.

Одним із ключових аспектів підвищення ефективності виконавчого провадження є створення прозорої та дієвої системи контролю за діяльністю виконавців, а також визначення чіткої відповідальності за неналежне або незаконне виконання службових обов'язків. А саме, впровадити автоматизований моніторинг діяльності виконавців на основі цифрового журналу дій у системі АСВП із доступом для контролюючих органів; створити єдиний реєстр дисциплінарних проваджень, де буде відображена інформація про скарги, результати перевірок, застосовані санкції; встановити електронний порядок подання запитів та звернень до органів контролю, включно з фіксацією строків розгляду та надання відповідей з підтвердженням виконання; посилити відповідальність виконавців за недотримання строків, відсутність обґрунтування дій або їх бездіяльність у спосіб внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та відповідних наказів Міністерства юстиції; визначити стандарти звітності виконавців – щоквартальні електронні звіти з аналітичними показниками ефективності (кількість виконаних проваджень, суми стягнень, терміни виконання тощо).

5. Підвищення прозорості та підзвітності: юридичне закріплення відкритого доступу до інформації про виконання рішень (наприклад, через публічний реєстр); зобов'язання виконавців звітувати про етапи виконання рішення.

Низький рівень прозорості та публічної підзвітності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень, негативно впливає на ефективність реалізації державної політики у сфері правосуддя та посилює недовіру громадян до правової системи. Відсутність публічного контролю, стандартів звітності та доступності інформації про перебіг виконавчого провадження створює передумови для зловживань, безкарності та формального підходу до виконання судових рішень.

Законопроектом запропоновано такі ключові зміни, спрямовані на підвищення рівня відкритості та підзвітності в системі виконавчого провадження:

1. **Обов'язкове звітування державних і приватних виконавців.** З метою забезпечення аналітичного супроводу та порівняльного оцінювання ефективності запроваджується щоквартальне подання звітів виконавцями про свою діяльність. У звітах мають відображатися показники: кількість відкритих, завершених, зупинених та безрезультатних проваджень.

2. **Автоматичне логування всіх дій виконавця.** Усі дії виконавця будуть автоматично фіксуватися в АСВП (із зазначенням дати, часу, характеру дії, підпису виконавця), що дозволить забезпечити об'єктивну доказову базу у випадку оскарження або перевірки.

3. **Впровадження публічного рейтингу виконавців.** З метою підвищення добросовісної конкуренції між виконавцями пропонується формувати рейтинг ефективності державних і приватних виконавців за встановленими критеріями: відсоток виконаних проваджень, середній строк виконання, кількість скарг та дисциплінарних стягнень.

4. **Стандарти повідомлення сторін про виконавчі дії.** Законопроект передбачає обов'язкове повідомлення сторін провадження про всі ключові процесуальні дії (постанови, арешт, опис майна, завершення тощо) не пізніше наступного робочого дня через визначені електронні канали (e-mail, «Дія», SMS).

5. **Відкрита аналітика на базі АСВП.** Пропонується створити аналітичну платформу, яка публікуватиме узагальнені статистичні дані про виконання судових рішень у розрізі регіонів, категорій справ, динаміки виконання. Це дозволить виявляти проблемні напрями та обґрунтовано планувати управлінські рішення, а також запровадити збереження й архівування електронної комунікації. Запроваджується обов'язок зберігати всі електронні повідомлення, заяви та заперечення учасників провадження протягом не менше 5 років. Такі дані можуть бути використані як офіційні докази в разі виникнення спорів.

6. Запровадження відповідальності за недотримання строків: закріплення в законі адміністративної відповідальності державного виконавця за бездіяльність або порушення процедурних строків; визначення санкцій для сторін, що зловживають своїми правами.

Пропозиції щодо запровадження відповідальності за недотримання строків у виконавчому провадженні, які можна внести до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення виконавчого провадження», а саме:

1. Встановлення адміністративної відповідальності виконавця за порушення строків. Пропозиція – зміни до КУпАП [161]:

Нова стаття 188-58:

«Порушення державним або приватним виконавцем встановлених законом строків вчинення виконавчих дій без поважної причини — тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

2. Закріплення дисциплінарної відповідальності виконавців у профільному законі. Пропозиція – зміни до статті 74 Закону України «Про виконавче провадження»:

«У разі бездіяльності або перевищення встановлених законом строків більше ніж на 10 робочих днів без обґрунтованої причини до виконавця може бути застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження, догани або відсторонення від провадження».

3. Встановлення фінансових санкцій для виконавчої служби (у разі системного порушення строків). Пропозиція – доповнення до ЗУ «Про виконавче провадження» (нова стаття 19-2):

«У разі, якщо понад 20 % виконавчих проваджень у певному підрозділі державної виконавчої служби завершено з перевищенням строків, Міністерство юстиції має право ініціювати службову перевірку та притягнення керівника до відповідальності».

4. Механізм відшкодування шкоди стягувачу через суд. Пропозиція – зміни до Цивільного кодексу України (ст. 1173):

«Держава або приватний виконавець зобов'язані відшкодувати стягувачу шкоду, завдану безпідставною бездіяльністю, що призвела до невиконання рішення в розумний строк. Така шкода може містити витрати на юридичну допомогу, інфляційні втрати або моральну шкоду».

5. Запровадження автоматичного цифрового контролю за строками в АСВП. Пропозиція – зміни до ст. 19 ЗУ «Про виконавче провадження»:

«АСВП фіксує всі строкові дії та надсилає виконавцю автоматичне попередження про наближення граничного строку. У разі порушення строку система фіксує інцидент і формує службове повідомлення органу контролю».

6. Підстава для передачі справи іншому виконавцю. Пропозиція – зміни до ст. 75:

«У разі порушення виконавцем встановлених строків більше ніж на 30 календарних днів стягувач має право звернутися із заявою про передачу виконавчого провадження іншому виконавцю. Відмова в задоволенні заяви має бути письмово обґрунтована».

7. Відображення дисциплінарних заходів у реєстрі виконавців. Пропозиція – зміни до Закону «Про виконавче провадження» (нова частина у ст. 19):

«Інформація про дисциплінарні стягнення, накладені на виконавця, відображається в Єдиному реєстрі виконавців протягом 1 року з дати набрання чинності відповідним рішенням».

Цей комплекс заходів створює багаторівневу систему відповідальності, що охоплює: виконавця (персональна відповідальність), керівника (організаційна підзвітність), усю систему (технічний контроль та цифровий аудит).

Це підвищує не лише швидкість виконання рішень, а й легітимність всієї системи виконавчого провадження в очах громадян, бізнесу та міжнародних партнерів.

7. Створення нормативної бази для інституту медіації у виконавчому провадженні, а саме введення процедури досудового / паралельного

врегулювання конфліктів та законодавче закріплення правових наслідків медіаційної угоди у виконавчому процесі. Сторони виконавчого провадження мають право досягти згоди про порядок, строк, черговість або інший спосіб виконання рішення завдяки укладенню медіаційної угоди.

Медіаційна угода у виконавчому провадженні укладається відповідно до Закону України «Про медіацію» [162] та повинна дотримуватися низки вимог (рис. 3.1).

Цикл укладення медіаційної угоди

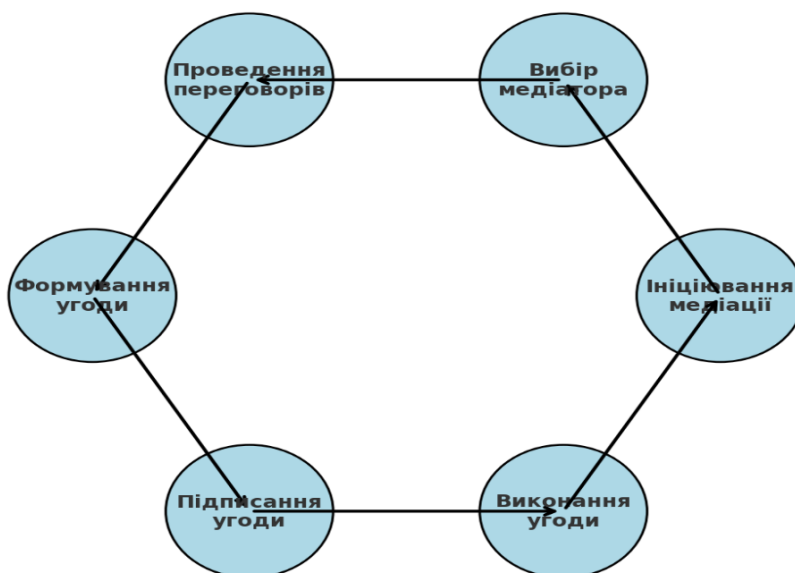

Рис. 3.1. Послідовність медіаційної угоди

Джерело: сформовано автором.

Пропонуємо доповнити Закон [24] новою статтею 35-1 такого змісту:

«Стаття 35-1. Медіаційна угода у виконавчому провадженні

Медіаційна угода у виконавчому провадженні укладається відповідно до Закону України «Про медіацію» та повинна: бути викладена у письмовій формі; містити ідентифікацію сторін, реквізити виконавчого документа та зобов'язання сторін; не суперечити рішенням суду, вимогам законодавства чи правам та

інтересам третіх осіб; визначати порядок і строки виконання зобов'язань, погоджені сторонами.

Медіаційна угода посвідчується одним з таких способів: нотаріальне посвідчення; затвердження судом; підписання сторонами у присутності державного або приватного виконавця з його відповідним підтвердженням.

Укладення медіаційної угоди не є підставою для припинення виконавчого провадження, але за спільною письмовою заявою сторін може бути підставою для його зупинення на строк до тридцяти календарних днів.

Після повного виконання умов медіаційної угоди виконавче провадження підлягає закінченню на підставі письмової заяви сторін та документів, що підтверджують виконання зобов'язань, передбачених угодою.

Усі медіаційні угоди, укладені у процесі виконавчого провадження, підлягають обов'язковій реєстрації в автоматизованій системі виконавчого провадження із прикріпленням копії паперового документа або електронного документа, підписаного кваліфікованим електронним підписом сторін та/або виконавця».

8. Реформування підзаконних актів і інструкцій. Актуалізація інструкцій з організації роботи державних виконавців. Стандартизація форм документів (постанов, протоколів, запитів тощо) для уніфікації виконання.

Нормативно-правове регулювання виконавчого провадження не обмежується лише законами – важливу роль у практичній реалізації державної політики відіграють підзаконні акти, зокрема інструкції, накази Міністерства юстиції України, методичні рекомендації та стандарти. Їх актуалізація є необхідною умовою ефективного функціонування виконавчої системи в умовах цифрової трансформації.

Пропоноване положення:

1. Оновити Типову інструкцію з організації примусового виконання рішень з урахуванням цифрових інструментів, електронного документообігу, онлайн-комунікації між сторонами.

2. Розробити стандартизовані електронні форми документів (постанов, актів, запитів, повідомлень) із можливістю інтеграції в АСВП та електронний кабінет користувача.

3. Встановити порядок використання цифрових доказів у підзаконних актах: відеозаписів, скріншотів, аудіофайлів, електронних листів як юридично значущих елементів доказової бази.

4. Удосконалити процедури арешту та реалізації майна з урахуванням онлайн-майданчиків і електронних торгів (зокрема через систему СЕТАМ).

5. Передбачити електронну перевірку виконання строків з боку контролюючих органів та автоматичне формування звітів і аналітики для моніторингу ефективності виконавців.

6. Закріпити в наказах Мін'юсту вимоги до безпеки цифрових сервісів, захисту персональних даних та конфіденційності під час обміну інформацією.

Актуалізація підзаконної бази дозволить не лише уніфікувати підходи до виконання рішень, а й забезпечить єдність практики, підвищення ефективності та довіри до інституту примусового виконання.

9. Регламентування співпраці з іншими органами – законодавче закріплення механізмів взаємодії з поліцією, податковою, банками, прикордонною службою (наприклад, щодо обмеження виїзду боржника).

Пропоновані положення:

1. Законодавче закріплення механізму оперативної взаємодії між органами ДВС та – Національною поліцією України; Державною податковою службою; Державною прикордонною службою; банківськими установами; місцевими органами влади.

2. Доповнення Закону України «Про виконавче провадження» новою статтею (наприклад, ст. 25-1) «Взаємодія виконавців з державними органами», де буде: перелік органів взаємодії; обов'язковість надання відповідей у встановлений строк; можливість електронного обміну інформацією через інтегровані системи (Трембіта, АСВП).

3. Уточнення порядку співпраці з поліцією – пропонується ст. 23-1 ЗУ «Про виконавче провадження»:

«Поліція зобов’язана за запитом виконавця надати супровід або забезпечити силову підтримку у разі перешкоджання виконанню рішення.

Виконавцю має бути надано доступ до контактного чергового / відповідального за супровід».

4. Законодавче врегулювання процедури арешту та перевірки рахунків:

Доповнення ст. 9 ЗУ «Про виконавче провадження»: «Обов’язок банку надавати відповідь на запит виконавця протягом 2 робочих днів у встановленому форматі».

5. Можливість інтеграції інформаційних систем органів виконавчої влади та виконавчої служби для: автоматичного виявлення активів; моніторингу спроб перереєстрації майна; блокування транзакцій, що унеможливають виконання рішення.

Обґрунтування необхідності вдосконалення: 1. Неефективна або формальна взаємодія між ДВС та іншими органами значно ускладнює виконання рішень судів, зокрема у справах про великі борги, аліменти, корупційні злочини. 2. Часто відсутній чіткий регламент строків та форм реагування на запити виконавців (особливо з боку банків, податкової, поліції). 3. У чинному законодавстві відсутні чітко описані протоколи взаємодії, що дозволяє органам ігнорувати або затягувати реагування. 4. Ручний характер обміну інформацією створює передумови для зловживань, втрати документів, порушення строків та навіть корупційних дій. 5. Внаслідок цього стягувачі часто втрачають віру в ефективність державної виконавчої служби, а самі судові рішення залишаються на папері.

Перевагами пропонованих положень є: 1. Скорочення строків виконання рішень завдяки швидкому реагуванню суміжних органів. 2. Унеможливлення блокування виконавчого процесу через відсутність співпраці, що часто трапляється у справах із соціально значущими боргами. 3. Зменшення навантаження на виконавців – автоматизація запитів і відповідей пришвидшує

їхню роботу. 4. Підвищення довіри громадян до інституту виконання рішень – через спільну, скоординовану роботу державних органів. 5. Зниження корупційних ризиків – цифрова фіксація кожного запиту, відповіді й дії. 6. Гармонізація з європейськими практиками, де забезпечення ефективного виконання рішень передбачає тісну взаємодію виконавців з усіма органами публічної адміністрації.

Отже, регламентування співпраці з іншими органами у сфері виконавчого провадження в їх сукупності дозволить: підвищити ефективність виконання судових рішень; скоротити строки провадження; забезпечити належний захист прав стягувачів; посилити міжвідомчу інтеграцію відповідно до принципів «єдиного вікна» та цифрового урядування.

10. Урахування соціально-економічних умов (адаптація процедур примусового виконання до умов воєнного стану, кризової економіки та масової міграції; впровадження спрощених процедур для вразливих категорій населення):

- адаптація строків виконання у кризових умовах: доповнення до Закону України «Про виконавче провадження» (нова стаття або пункт у перехідних положеннях), якою передбачається «Можливість продовження строків або тимчасового зупинення провадження щодо: осіб, які перебувають у зоні бойових дій; внутрішньо переміщених осіб; осіб, які втратили житло чи джерело доходу через війну»;

- запровадження спрощених процедур для соціально вразливих категорій населення, зокрема: для осіб з інвалідністю; пенсіонерів; багатодітних сімей; учасників бойових дій. Передбачити звільнення від виконавчого збору, спрощену перевірку документів, електронну подачу заяв без візиту до виконавця;

- захист мінімуму для існування. Закріплення в законі норми, що «під час воєнного стану не підлягає зверненню на стягнення: сума, менша за встановлений прожитковий мінімум; соціальні виплати (допомога, субсидії, виплати ВПО, пенсії тощо)»;

– встановлення мораторію або обмежень на стягнення певних категорій майна у воєнний час, наприклад: єдиного житла; транспортних засобів для евакуації / роботи; гуманітарної допомоги або компенсацій за втрачене майно;

– розроблення спеціального порядку виконання судових рішень у регіонах, які постраждали від окупації: централізоване перенаправлення проваджень до інших регіонів; спрощення механізму поновлення втрачених документів.

Необхідність удосконалення: 1. Воєнний стан, масове переміщення населення, зниження платоспроможності громадян і втрата майна створили безпрецедентні виклики, до яких виконавче законодавство не було адаптоване. 2. Єдиний підхід до всіх боржників – несправедливий в умовах кризи. Особи, які опинилися в складних життєвих обставинах, не повинні піддаватися надмірному тиску з боку державного примусу. 3. Відсутність нормативного механізму підвищує кількість скарг, конфліктів, правову нестабільність, знижує довіру до інституту виконавчої служби. 4. Необхідне законодавче розмежування між злісними неплатниками і тими, хто реально не має можливості виконати рішення з об'єктивних причин, пов'язаних з війною або соціальним станом.

На основі проведеного дослідження сформульовано такі ключові пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження:

1. Інституційне оновлення: вдосконалення організаційної структури виконавчої служби; розмежування повноважень між державними і приватними виконавцями; підвищення кадрової спроможності системи.

2. Нормативне реформування: гармонізація законодавства з правом ЄС; оновлення Закону «Про виконавче провадження»; розроблення Виконавчого кодексу України.

3. Цифрова трансформація: запровадження електронного кабінету учасників провадження; оцифрування всіх дій виконавця; запровадження електронного оскарження та цифрових доказів.

4. Гарантії прав і відкритість: посилення правового захисту сторін провадження; забезпечення доступу до інформації про провадження; публічне інформування та правопросвітництво.

5. Контроль і відповідальність: створення реєстрів дисциплінарних проваджень; автоматизований моніторинг дій виконавців; незалежний аудит та аналітичне оцінювання ефективності.

6. Фінансово-економічна ефективність: оптимізація фінансування служби примусового виконання; стимулювання виконавців через систему KPI (ключовий показник ефективності (англ. key performance indicators) [163]; прозорість і цифровий облік фінансових операцій.

7. Аналітика та прогнозування: створення єдиної аналітичної платформи; застосування штучного інтелекту для оцінювання ризиків; прогнозування наслідків змін на основі сценарного моделювання.

Підвищення ефективності виконавчого провадження в Україні можливе лише за умов системного підходу, що поєднує інституційну реформу, нормативне оновлення та цифрову модернізацію з орієнтацією на права людини і соціальну довіру до правосуддя. Це дозволить забезпечити реальне виконання судових рішень як ключовий елемент державної правової політики.

3.2. Удосконалення організаційної структури та інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Організаційна структура і функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження відіграють ключову роль у забезпеченні принципу верховенства права та реального доступу до правосуддя. Судове рішення, яке не виконується або виконується з порушенням строків, втрачає свою юридичну силу не лише з точки зору правових наслідків, а й з погляду громадської довіри до системи правосуддя. Тому питання підвищення ефективності саме виконавчого етапу

правозастосування є критичним для стабільності державної влади, економічного розвитку та гарантування прав громадян.

В Україні наявна низка системних проблем, які свідчать про необхідність суттєвого реформування організаційної моделі виконавчої служби:

- фрагментарність організаційної побудови державної виконавчої служби, відсутність регіональної автономії та надмірна централізація управління, що унеможлиблює оперативне реагування на виклики та регіональні особливості;

- недостатня координація та конкуренція між державними і приватними виконавцями, а також нерівномірність доступу до виконавців у різних регіонах;

- відсутність єдиної системи оцінювання результативності діяльності виконавців, що спричиняє низьку підзвітність і безвідповідальність у випадках бездіяльності;

- послаблена інституційна взаємодія між виконавчою службою, судами, поліцією, банками, фіскальними органами, реєстрами тощо;

- слабка цифровізація функціональних процесів, у тому числі автоматизованого розподілу справ, контролю строків, електронної комунікації між органами;

- формалізованість і неефективність інституційного контролю за дотриманням строків, процедур, якості комунікації з громадянами.

Особливо гостро потреба реформування організаційної структури виконавчого провадження виявляється за обставин: воєнного стану, коли послуги мають бути надані в умовах децентралізації, мобільності виконавців, переміщення населення; економічної нестабільності, що посилює ризики неплатоспроможності боржників, збільшує обсяг соціально чутливих справ; цифрової трансформації державного управління, яка потребує модернізації виконавчої інфраструктури. Їх можна зобразити на круговій діаграмі (рис. 3.1).

У світлі євроінтеграційних процесів реформування інституційного механізму виконавчого провадження також необхідне для гармонізації з міжнародними стандартами, зокрема: Рекомендаціями Ради Європи Rec (2003)17 щодо забезпечення ефективного виконання рішень [151]; висновками

Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) [164]; практикою ЄСПЛ, яка наголошує на обов’язку держави забезпечити «ефективне виконання судових рішень як невід’ємний елемент права на справедливий суд».

Підстави реформування організаційної структури виконавчого провадження
(сучасні умови)

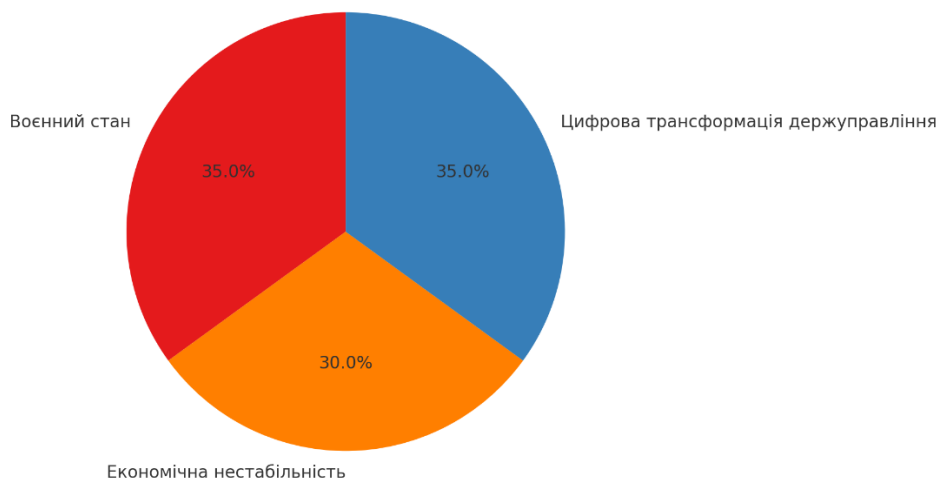

Рис. 3.1. Підстави реформування

Джерело: сформовано автором.

Таким чином, реформування організаційної структури та інституційного механізму виконавчого провадження в Україні є не лише внутрішньою управлінською потребою, а й міжнародним зобов’язанням, що має стати частиною ширшої стратегії з підвищення ефективності публічного управління та забезпечення правосуддя в Україні.

Ефективність інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження значною мірою залежить від його структурної побудови, чіткого функціонального розподілу повноважень між суб’єктами, наявності горизонтальної та вертикальної взаємодії, а також інституційної спроможності до адаптації в умовах змін. В українських реаліях чинний інституційний механізм характеризується низкою системних структурних проблем, які істотно знижують ефективність реалізації судових рішень.

Інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є комплексом органів, установ та служб, наділених відповідними повноваженнями, а також нормативно визначених процедур їх взаємодії, спрямованих на забезпечення своєчасного, повного та неухильного виконання судових рішень. Його ефективність значною мірою залежить від оптимальної організації внутрішніх і міжвідомчих зв'язків, чіткого розподілу функцій та належного кадрового забезпечення.

Оптимізація функцій у межах реформування цього механізму передбачає впровадження таких змін, які забезпечать баланс між централізованим формуванням політики та децентралізованим її виконанням. Центральний рівень (Міністерство юстиції України та структурні підрозділи, що забезпечують формування політики) має зосереджуватися на стратегічному плануванні, нормативно-правовому регулюванні, методологічному забезпеченні та контролі якості виконання рішень. Натомість регіональні органи Державної виконавчої служби та приватні виконавці повинні мати достатню автономію для оперативного ухвалення процесуальних рішень, виходячи з місцевої специфіки, без надмірної залежності від центрального апарату.

Ключовим напрямом оптимізації є чітке розмежування адміністративних та процесуальних функцій. Це передбачає, що керівники територіальних органів здійснюватимуть переважно організаційно-управлінську діяльність, тоді як процесуальні повноваження виконуватимуть спеціально уповноважені виконавці. Такий підхід дозволить уникнути конфлікту інтересів і підвищити якість як управлінських, так і процесуальних рішень.

Необхідним є запровадження системи ключових показників ефективності (КПІ) [163] діяльності підрозділів і окремих виконавців, що уможливить об'єктивну оцінку результативності інституційного механізму в розрізі регіонів та забезпечить основу для коригування управлінських рішень. Важливу роль у цьому відіграватиме регулярний функціональний аналіз роботи підрозділів, заснований на кількісних та якісних індикаторах.

Інтеграційний компонент оптимізації передбачає посилення взаємодії інституційного механізму з судами, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг, банківськими установами та державними реєстрами. Створення єдиного цифрового середовища для обміну інформацією дозволить суттєво скоротити часові витрати, знизити ризики втрати або викривлення даних та забезпечити прозорість виконання проваджень.

Технологічна модернізація інституційного механізму має містити автоматизацію процесів, впровадження електронних сервісів для учасників проваджень, використання онлайн-моніторингу та цифрових інструментів контролю. Це дозволить підвищити оперативність, зменшити корупційні ризики та забезпечити доступність виконавчого провадження для громадян у будь-якому регіоні країни.

Оптимізація функцій інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, що охоплює Національну поліцію України, Державну податкову службу, Державну прикордонну службу, Державну митну службу, Державну казначейську службу, банки та фінансові установи, а також органи місцевого самоврядування, повинна бути спрямована на формування інтегрованої, технологічно модернізованої та чітко скоординованої системи взаємодії між усіма суб'єктами, залученими до процесу виконання судових рішень.

Національна поліція України має виконувати функції не лише силового забезпечення примусового виконання рішень, а й превентивної підтримки виконавців через моніторинг ризиків, захист прав стягувачів і запобігання правопорушенням у сфері виконавчого провадження. Оптимізація її функцій передбачає розроблення єдиних регламентів спільних дій з Державною виконавчою службою та приватними виконавцями, застосування мобільних груп швидкого реагування і використання засобів відеофіксації під час проведення виконавчих дій.

Державна податкова служба повинна інтегрувати свої інформаційні ресурси з автоматизованою системою виконавчого провадження для оперативного

виявлення доходів, активів і корпоративних прав боржників. Ефективність її роботи в цьому контексті залежатиме від можливості автоматичного накладення обмежень або арешту на виявлені активи та своєчасної передачі інформації виконавцям без додаткових бюрократичних процедур.

Державна прикордонна служба повинна забезпечувати негайне виконання рішень про тимчасове обмеження права виїзду боржників за межі України, використовуючи автоматизовані канали обміну даними з органами виконавчої служби. Це потребує створення чинної системи електронної взаємодії, де внесення відповідних відомостей до бази даних прикордонного контролю здійснюється в реальному часі.

Державна митна служба в межах виконавчого провадження має виконувати завдання з виявлення та затримання майна, що підлягає конфіскації чи стягненню, під час перетину митного кордону. Її оптимізація повинна передбачати створення алгоритмів спільних дій з органами виконавчої служби, а також можливість негайного арешту виявленого майна з подальшою передачею його для реалізації.

Державна казначейська служба повинна гарантувати оперативне виконання рішень щодо списання коштів з рахунків державних і комунальних підприємств та установ. Для цього необхідно запровадити механізм пріоритетного розгляду документів виконавчого провадження, електронний документообіг із ДВС та інструменти автоматичного виконання рішень без зайвих затримок.

Банки та фінансові установи повинні діяти в рамках єдиного правового та технологічного простору, забезпечуючи негайне виконання постанов про арешт коштів, надання виконавцям інформації про залишки та рух коштів боржників. Для підвищення ефективності варто розширити можливості електронного документообігу, впровадити автоматизовану систему арешту та списання коштів, що мінімізує ризик ухилення боржників від виконання рішень.

Органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні виконання рішень, що стосуються земельних, майнових та житлових спорів. Їхня оптимізація передбачає активне використання комунальних реєстрів, сприяння у

звільненні приміщень або ділянок, примусовому виселенні, а також у виявленні та арешті комунального майна боржників.

Комплексна інтеграція цих інституцій у єдину інформаційно-комунікаційну платформу, засновану на принципах автоматизованого обміну даними, уніфікованих регламентах взаємодії та чіткій регламентації відповідальності кожного суб'єкта, дозволить скоротити строки виконання рішень, зменшити адміністративні бар'єри, підвищити прозорість і забезпечити дієвість виконавчого провадження. Така модель відповідає європейським стандартам міжвідомчої взаємодії та сприятиме формуванню високого рівня довіри суспільства до системи правосуддя.

Координація та контроль у межах чинних функцій інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження повинні забезпечувати узгодженість дій усіх залучених органів, своєчасність виконання процесуальних рішень та прозорість процедур. Координація передбачає організацію чіткої взаємодії між Міністерством юстиції України як центральним органом, що формує та реалізує державну політику у сфері виконавчого провадження, і всіма суб'єктами, залученими до цього процесу. Така координація має базуватися на єдиних регламентах взаємодії, стандартизованих інформаційних каналах і механізмах спільного планування операцій.

Контроль у межах чинних функцій передбачає постійний моніторинг якості та своєчасності виконання рішень, оцінювання результативності роботи кожного органу, виявлення і усунення відхилень від затверджених процедур. Він має здійснюватися на кількох рівнях: внутрішньому (в межах кожної установи), міжвідомчому (з боку Міністерства юстиції або уповноваженого координаційного органу) та зовнішньому (через громадський нагляд та аудит). Ефективний контроль потребує запровадження системи ключових показників ефективності (KPI) для кожного суб'єкта, регулярного функціонального аналізу та використання автоматизованих інструментів збору й оброблення статистичних даних.

Синхронізація координаційної та контрольної функцій дає змогу забезпечити оперативне реагування на проблемні ситуації, уникнути дублювання зусиль, підвищити дисципліну виконання та гарантувати, що всі рішення, винесені судами чи іншими уповноваженими органами, будуть виконані своєчасно та в повному обсязі. Таким чином, підвищення ефективності координації та контролю в межах чинних функцій не потребує створення нових органів, а лише вдосконалення наявних процедур, нормативної бази та інструментів управління.

Однією з ключових структурних вад інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні є його надмірна централізація на рівні Міністерства юстиції при одночасній фрагментарності виконавчих інституцій та управлінських функцій на регіональному рівні. Така модель була успадкована з радянської адміністративно-командної системи та не відповідає сучасним стандартам децентралізації, публічної автономії та сервісного управління.

Основні вияви моделі:

–концентрація всіх управлінських, контрольних і нормативних функцій у Міністерстві юстиції, включно з наглядом, оцінюванням ефективності, дисциплінарними провадженнями та розробленням стандартів діяльності державних і приватних виконавців;

–паралельне існування приватних виконавців, які не мають органу самоврядування з реальними повноваженнями та залишаються частково інтегрованими в єдину систему реалізації державної політики;

–відсутність чіткої координації між різними інституційними суб'єктами: Міністерством юстиції, органами ДВС, Радою приватних виконавців, судами, банками, податковою, правоохоронними структурами.

Негативні наслідки такої моделі:

1. Повільне ухвалення рішень, навіть на локальному рівні потребується затвердження з центрального органу, що унеможлиблює швидке реагування на виклики.

2. Відсутність адаптивності, тобто інституційний механізм не реагує на регіональні особливості (щільність населення, рівень безробіття, наявність конфліктів, рівень платоспроможності).

3. Зниження мотивації виконавців, а саме виконавці втрачають ініціативу, бо позбавлені впливу на організаційні процеси, кадрові рішення та процедури.

4. Неефективне управління людськими ресурсами – централізований розподіл ресурсів не враховує реальні потреби регіонів, що сприяє кадровій плинності та зниженню якості виконання рішень.

5. Формалізація державного контролю, перевірки здійснюються без урахування специфіки регіону, на основі формальних показників (кількість проваджень), а не ефективності або рівня сервісу для громадян.

У період повномасштабної війни надмірна централізація управління унеможлиблює гнучке реагування на ситуацію в регіонах, зокрема: евакуацію виконавців або переведення справ; взаємодію з місцевими ВЦА, гуманітарними штабами; залучення нових виконавців на тимчасовій основі; запровадження пільгових / спрощених процедур для ВПО, військових, постраждалих.

Після запровадження інституту приватних виконавців в Україні не було належним чином урегульовано питання розподілу повноважень між державними та приватними виконавцями. Це створює низку управлінських, правових і процедурних труднощів, знижує загальну ефективність виконавчої системи та провокує правову невизначеність для учасників провадження.

Основними виявами неврегульованості є:

–подвійні або паралельні провадження в окремих категоріях справ через відсутність єдиного обліку і розподілу;

–недостатнє нормативне врегулювання дисциплінарної відповідальності приватних виконавців та процедур контролю;

–невизначеність у питанні обов’язковості виконання вимог Міністерства юстиції приватними виконавцями, які формально не є посадовими особами держави;

—фінансова та інституційна нерівність: приватні виконавці функціонують за власний рахунок, але підконтрольні державному органу, що створює конфлікт інтересів;

—відсутність спільної інформаційної та аналітичної системи, яка б дозволяла координувати роботу обох підсистем.

Це все в сукупності призводить до наслідків для інституційного механізму, а саме: нестабільна та непрозора система розподілу справ, що породжує недовіру у стягувачів та боржників; формування подвійних стандартів відповідальності, коли державний виконавець підзвітний державі, а приватний — частково саморегульований; неефективний контроль та облік виконання: унеможлиблюється повний державний моніторинг ефективності реалізації державної політики; відсутність мотивації до взаємодії: між державною та приватною ланками немає системної координації або партнерства.

Наступною структурною проблемою інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження можна виділити недостатню координацію із суміжними органами.

Сутність проблеми полягає в тому, що виконавче провадження — це не ізольований процес, а ланка в системі правозастосування, яка потребує постійної взаємодії з іншими органами, зокрема: Національна поліція України (підтримка примусового виконання); Державна податкова служба (отримання інформації про доходи боржника, арешт коштів); Державна прикордонна служба (обмеження права виїзду боржника за кордон); Державна реєстраційна служба (реєстри нерухомості, арешти); банківські установи (виконання вимог про арешт рахунків, переказ коштів); соціальні служби та органи місцевого самоврядування (для захисту прав соціально вразливих боржників та неповнолітніх).

Однак відсутність належного законодавчого та інформаційно-технічного механізму координації призводить до численних затримок, дублювання запитів, втрати інформації або навіть до неможливості виконати рішення суду.

Основними виявами проблеми є: ручний характер обміну інформацією, що затягує строки виконання; відсутність єдиних протоколів обміну або цифрових

плюзів зв'язку з реєстрами та базами інших органів; обмежений доступ до інформації про активи боржника, зокрема рахунки, майно, податкові зобов'язання; нечітке правове регулювання дій суміжних органів під час виконання рішень (особливо щодо супроводу поліцією, прикордонного контролю, обшуків); відсутність спільної відповідальності за результат виконання між виконавцем і суміжним органом; випадки суперечностей між положеннями ЗУ «Про виконавче провадження» [24] та іншими профільними законами (наприклад, «Про Національну поліцію» [139] та «Про Державну прикордонну службу» [168] тощо).

Наслідки для інституційного механізму: зниження ефективності примусового виконання, особливо в складних провадженнях; бюрократичне дублювання запитів, втрати документів, порушення строків; зростання кількості безрезультатних проваджень; обмеження доступу громадян до правосуддя – формальне рішення є, але фактично не реалізується; зниження довіри до системи, зростання кількості скарг.

Бар'єром реалізації державної політики є слабка система інституційного контролю та підзвітності у сфері виконавчого провадження.

Інституційна підзвітність – це обов'язок органів та осіб, які реалізують державну політику, нести відповідальність за результати діяльності, дотримання стандартів та строків, а також відкрито звітувати про свою роботу.

У сфері виконавчого провадження в Україні система контролю є розгалуженою, але фрагментарною, а підзвітність виконавців – переважно формальною та реактивною, що зумовлює наявність низки системних чинників інституційної слабкості (рис. 3.2).

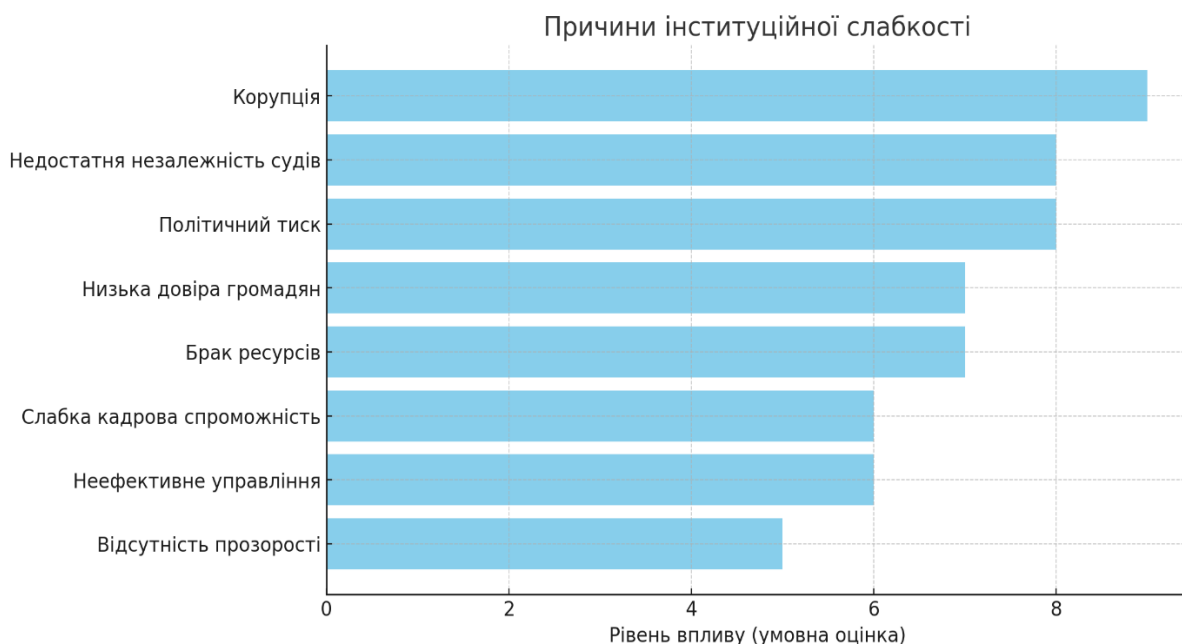

Рис. 3.2. Причини інституційної слабкості системи виконавчого провадження в Україні.

Джерело: сформовано автором.

Наслідки для державної політики: зниження довіри до системи виконання судових рішень; зростання кількості скарг і судових позовів на дії виконавців; імітація виконання державної політики без реальних результатів; збереження корупційних ризиків у виконавчій системі; недосягнення стратегічних цілей Міністерства юстиції з правосуддя. Необхідність вдосконалення полягає в забезпеченні превентивного, а не реактивного контролю; надання прозорої інформації стягувачам, боржникам, громадськості; формування відповідальної та підзвітної культури служби; цифровізація системи відповідальності; забезпечення зв'язку між результативністю та кар'єрною / фінансовою відповідальністю виконавців, представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Пропозиції щодо удосконалення системи контролю за діяльністю органів та осіб, що здійснюють виконавче провадження

Напрямок удосконалення	Пропозиція	Нормативне оформлення
Цифровий моніторинг	Впровадити електронний журнал дій виконавців із логуванням у АСВП	Зміни до ст. 18 ЗУ «Про виконавче провадження» [24]
Рейтингова система	Запровадити рейтинг ефективності виконавців (виконані провадження, середній строк, кількість скарг)	Постанова Міністерства юстиції + доповнення до Закону
Публічні звіти	Щоквартальні звіти приватних і держвиконавців у відкритому доступі	Нова стаття у ЗУ «Про виконавче провадження» [24]
Скарги та звернення	Автоматизована реєстрація скарг і звіт про результат розгляду	Зміни до ст. 74 [24]
Дисциплінарна відповідальність	Зв'язати порушення строків і рішень з санкціями в реєстрі	Зміни до ст. 74, ст. 19 [24]
Незалежний аудит	Щорічне оцінювання діяльності служби стороннім аудитом	Закон про держслужбу + наказ Міністерства юстиції
Громадський контроль	Запровадити механізм подачі публічної оцінки послуг через «Дію» або сайт Міністерства юстиції	Постанова КМУ, Положення Міністерства цифрової трансформації

Джерело: сформовано автором.

Очікувані результати: підвищення ефективності та прозорості виконавців; зменшення кількості позовів та скарг; чіткий контроль строків та якості дій; посилення відповідальності кожного виконавця; формування довіри громадян до правосуддя; зміцнення реалізації державної політики у сфері забезпечення виконання рішень.

Наведені структурні проблеми свідчать про те, що інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні є неузгодженим, неповністю функціональним і лише частково цифровізованим. Його реформування потребує системного підходу, що охоплює як організаційне перепроєктування, так і цифрову трансформацію, розширення підзвітності, а також інтеграцію у загальну систему публічного управління. Без усунення структурних дисбалансів неможливо забезпечити повноцінну реалізацію

судових рішень як інструменту справедливості, правопорядку та довіри до держави.

У відповідь на виявлені проблеми пропонується системна трансформація інституційного механізму, що має базуватись на таких ключових напрямках:

1. Оптимізація організаційної структури ДВС

Організаційна структура ДВС України формувалася в умовах централізованого управління з акцентом на ієрархічну модель і адміністративну підпорядкованість територіальних підрозділів центральному апарату Міністерства юстиції, її недоліки представлено в таблиці 3.6. Така модель, хоч і відповідає вертикалі виконавчої влади, виявляється недостатньо гнучкою, неадаптивною до умов воєнного стану та цифрової трансформації.

Таблиця 3.6

Основні структурні недоліки організаційної структури виконавчої служби

Недолік	Сутність проблеми
Надмірна централізація	Обмежена автономність регіональних підрозділів, перевантаження центрального рівня (Мін'юст) ухваленням дрібних рішень
Недостатня кількість виконавців у регіонах	Критичний брак кадрів у прикордонних, прифронтових та сільських територіях
Нечітке розмежування адміністративних та процесуальних функцій	Керівники органів ДВС одночасно виконують функції організаційного управління та процесуального контролю
Відсутність КРІ та функціонального аналізу підрозділів	Немає системи оцінювання ефективності окремих регіональних структур, у т.ч. за результатами виконання рішень
Слабка інтеграція з іншими органами	Обмежена взаємодія з ЦНАП, судами, банками, реєстрами – ускладнює реалізацію дій

Джерело: сформовано автором.

Виявлені структурні недоліки свідчать про наявність системних проблем у функціонуванні інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Їхній характер – від кадрових дисбалансів до організаційної невизначеності та слабкої міжвідомчої інтеграції – призводить до зниження ефективності роботи, затримок у виконанні рішень і втрати довіри громадян до інституту правосуддя. За таких умов зростає потреба в комплексній оптимізації наявних механізмів, спрямованій не лише на усунення окремих

недоліків, а й на побудову сучасної, гнучкої та результативної системи, здатної забезпечити стабільне та повне виконання судових рішень у різних регіонах країни. А саме: необхідність відповідати викликам воєнного стану (міграція кадрів, обмежений доступ до територій); впровадження цифрових сервісів потребує делегування повноважень і гнучкої мережевої моделі; децентралізація держуправління потребує оновлення організаційних підходів у ДВС; зміни в системі правосуддя (є-суд, автоматизація) потребують модернізації виконавчого рівня.

Для досягнення цієї мети доцільно виокремити ключові напрями оптимізації, реалізація яких дозволить побудувати сучасний, гнучкий та результативний інституційний механізм у сфері виконавчого провадження, який представлено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Напрями оптимізації для отримання ефективних результатів інституційних механізмів у сфері виконавчого провадження

Напря́м	Конкретна пропози́ція
1. Утворення аналітичних центрів у регіонах	Створити відділи аналітики та планування на рівні областей для прогнозування навантаження і ресурсів
2. Розмежування функцій управління та нагляду	Виділити процесуальний контроль (дотримання строків, процедур) у незалежну вертикаль (судовий / прокурорський нагляд)
3. Впровадження КРІ та щоквартального оцінювання підрозділів	Розробити систему ключових показників ефективності (рівень стягнення, строки, кількість скарг тощо)
4. Реформування структури на засадах мережевого управління	Відхід від жорсткої вертикалі до кластерної моделі з об'єднанням ресурсів між громадами

Джерело: сформовано автором.

Враховуючи недоліки та напрями оптимізації, пропонуємо внести зміни і доповнення до чинного законодавства.

Так, до ЗУ «Про виконавче провадження» [24] – внести зміни щодо: «автономії регіональних підрозділів (нова стаття про статус обласного управління); щоквартальної звітності про ефективність» (нова ч. у ст. 18)

ЗУ «Про місцеві державні адміністрації» [169] – передбачити: «Можливість погодження призначення керівників ДВС на рівні ОВА».

Від реформування очікується: посилення оперативності управлінських рішень; покращення доступності ДВС у регіонах; зменшення перевантаження Мін'юсту на центральному рівні; формування адаптивної та стійкої структури до кризових умов; посилення відповідальності та підзвітності кожного підрозділу.

2. Підвищення функціональної спроможності інституцій, представлено в таблиці 3.8.

Інституційна система виконання судових рішень в Україні тривалий час характеризується такими вадами: обмеженою кадровою спроможністю (недостатня кількість підготовлених державних і приватних виконавців); низькою матеріально-технічною забезпеченістю (відсутність автотранспорту, офісів, техніки в багатьох територіальних органах ДВС); обмеженим доступом до аналітичних, інформаційних та реєстрових баз; неефективними механізмами управління персоналом, контролю та мотивації; невикористанням сучасних цифрових інструментів для аналізу ефективності та планування; відсутністю стратегічного підходу до розвитку інституції як системи.

Таблиця 3.8

Ключові напрями підвищення функціональної спроможності інституцій

Напрямок	Конкретні заходи
Інституційна модернізація	Оновлення штатних структур Запровадження кластерної моделі управління Децентралізація повноважень
Цифровізація функцій	Використання АСВП для аналітики Електронна звітність Розширення електронної взаємодії
Розвиток кадрового потенціалу	Система безперервного навчання Сертифікація виконавців Розроблення КРІ та механізмів преміювання
Інституційна інтеграція	Платформи обміну даними з судами, МВС, ДПС, банками Стандарти обміну інформацією
Оцінювання та підзвітність	Рейтинги ефективності Громадський моніторинг Зовнішній цифровий аудит
Фінансова сталість	Запровадження спеціального фонду фінансування виконавчої служби Механізм відсотку від стягнень на розвиток органів ДВС

Джерело: сформовано автором.

Очікувані результати: скорочення строків виконання рішень; покращення якості публічних послуг у сфері правосуддя; зниження навантаження на судову систему через ефективну реалізацію рішень; підвищення рівня довіри громадян до державних інституцій; формування стабільної, прозорої та підзвітної системи примусового виконання рішень.

3. Регламентована міжвідомча взаємодія

Однією з системних вад функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є фрагментарна та нерегламентована взаємодія органів державної виконавчої служби з іншими ключовими структурами.

Наявна взаємодія має епізодичний, декларативний або паперово-бюрократичний характер. Відсутність єдиного технічного та правового регламенту співпраці унеможливорює ефективне виконання судових рішень, особливо у справах, що потребують терміновості, застосування заходів безпеки, або конфіскації активів.

Хоча Закон України «Про виконавче провадження» [24] у ст. 18 передбачає можливість залучення поліції до забезпечення примусового виконання, порядок такої співпраці не деталізований на рівні підзаконних актів. У структурі Національної поліції відсутня спеціалізація, орієнтована на забезпечення виконавчого провадження, що своєю чергою гальмує виконавчий процес. Міжвідомчі накази, що існують (наприклад, спільний наказ Міністерства юстиції та МВС), мають вузький обсяг дії та не охоплюють електронну взаємодію, питання строків реагування, взаємної відповідальності тощо.

Обґрунтування необхідності регламентованої взаємодії:

1. Оперативність і швидкість реагування. Без стандартизованої цифрової співпраці виконавець не може своєчасно: встановити місцезнаходження боржника, заблокувати виїзд за кордон, арештувати рахунки або майно.

2. Зменшення бюрократії і «паперових затримок». Формалізована процедура запитів, погоджень, звернень ускладнює процес.

3. Запобігання зловживанням та корупційним ризикам. Прозора електронна взаємодія із фіксацією дій (через АСВП або систему «Трембіта») знижує ризики маніпуляцій.

4. Єдність інформаційного простору. Всі дані про майно, борги, статус боржника мають бути взаємно доступними через стандартизований API [170] або шлюз обміну даними.

5. Масовість і складність сучасних виконавчих проваджень. Кількість відкритих проваджень зростає, і без технологічної інтеграції з іншими органами державний виконавець не має належних ресурсів.

Оптимізація органів, які вже існують у структурі інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, повинна базуватися на поглибленні їхньої спеціалізації, усуненні дублювання функцій та впровадженні сучасних технологічних рішень для прискорення й підвищення прозорості процедур.

Міністерство юстиції України доцільно посилити як координаційний центр, що здійснює стратегічне планування, методологічне забезпечення та нормативно-правове регулювання. Його оптимізація полягає у створенні єдиного цифрового координаційного порталу, через який усі залучені інституції зможуть обмінюватися інформацією в реальному часі.

Державну виконавчу службу варто переорієнтувати на більш гнучку регіональну модель управління, надавши територіальним підрозділам більше автономії в ухваленні оперативних рішень, а також розширити кадровий склад у дефіцитних регіонах за рахунок цільових програм набору та підготовки виконавців.

Приватні виконавці мають бути інтегровані в єдину державну інформаційну систему на рівні з державними виконавцями, з можливістю повного доступу до необхідних реєстрів і електронних сервісів, що підвищить швидкість та ефективність їхньої роботи.

Національну поліцію слід забезпечити уніфікованими інструкціями щодо взаємодії з виконавцями, впровадити систему мобільних груп швидкого

реагування на виклики під час виконання рішень та інтегрувати її в електронну систему координації.

Державну податкову службу потрібно забезпечити автоматичними інструментами виявлення доходів і активів боржників з прямою передачею інформації до виконавчої служби без додаткових погоджень.

Державну прикордонну службу варто інтегрувати в автоматизовану систему виконавчого провадження так, щоб обмеження на виїзд боржників вносилися та знімалися в режимі реального часу.

Державну митну службу необхідно обладнати механізмами оперативного арешту виявленого майна боржників під час митного контролю з подальшою передачею його для реалізації.

Державну казначейську службу доцільно оптимізувати через впровадження автоматизованих операцій зі списання коштів відповідно до виконавчих документів, мінімізуючи людський фактор.

Банки та фінансові установи мають діяти в рамках централізованого електронного документообігу, забезпечуючи оперативний арешт та списання коштів без затримок і додаткових запитів.

Органи місцевого самоврядування слід інтегрувати у систему виконавчого провадження як повноцінних партнерів, які забезпечують доступ до реєстрів комунального майна, підтримку у виконанні рішень щодо землі та нерухомості, а також сприяння у примусовому виселенні або звільненні об'єктів.

Відсутність потреби у створенні нових органів у межах реформування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження ґрунтується на тому, що наявна система вже охоплює всі необхідні функціональні ланки, спроможні забезпечити повний цикл виконання судових рішень. В Україні наявна розгалужена мережа державних і приватних виконавців, а також широке коло суміжних інституцій. Кожна з цих структур уже наділена законом чітко визначеними повноваженнями, які у своїй сукупності покривають усі необхідні етапи виконавчого процесу – від встановлення

майнового стану боржника до фактичного стягнення або передачі майна стягувачу.

Проблема полягає не у відсутності інституцій, а в недостатній ефективності їхньої взаємодії, низькому рівні інтеграції інформаційних систем, дублюванні функцій та бюрократичних бар'єрах, що уповільнюють процес виконання. Створення нових органів у такій ситуації не розв'яже наявних проблем, а лише призведе до збільшення витрат державного бюджету, ускладнення управлінської структури та ризику виникнення додаткових конфліктів компетенцій.

Натомість підвищення ефективності можливе через удосконалення організаційної структури вже наявних органів, чітке розмежування їхніх функцій, впровадження єдиних стандартів міжвідомчої взаємодії та повну цифрову інтеграцію їхніх баз даних. Такий підхід відповідає принципам раціонального державного управління, уникнення дублювання функцій та оптимізації витрат, а також є узгодженим з європейською практикою, де акцент робиться на підвищенні ефективності наявних інституцій, а не на створенні нових.

Пропозиції щодо доповнення новими функціями реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження доцільно формувати з урахуванням сучасних викликів, міжнародних стандартів та потреби у підвищенні ефективності роботи виконавчої служби. Для їх реалізації необхідним є внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» [24], Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [72], а також до суміжних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суміжних інституцій.

Пропонується передбачити такі нові функції:

Запровадження *автоматизованого моніторингу майнового стану боржників* з можливістю автоматичного накладення арешту на виявлені активи в режимі реального часу. Для цього в Законі України «Про виконавче провадження» доцільно закріпити норму про обов'язкову інтеграцію

інформаційних систем виконавчої служби з базами даних податкових органів, банків, державних реєстрів та митної служби.

Надання виконавцям повного онлайн-доступу до державних та комерційних реєстрів, у тому числі до даних фінансових операцій, нерухомості, транспортних засобів та корпоративних прав боржників. Відповідні зміни слід передбачити в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень...» [72].

Запровадження електронного примусового виконання рішень (E-enforcement), що передбачає автоматичне формування виконавчих документів у цифровій формі, їх електронне підписання та виконання без фізичного контакту сторін. Для цього необхідно внести зміни до Закону України «Про електронні довірчі послуги» [88] та Закону України «Про виконавче провадження» [24].

Розширення функцій Державної прикордонної служби та Національної поліції шляхом надання їм повноважень ініціювати тимчасові обмеження для боржників на підставі автоматичного запиту виконавця з наступним затвердженням у базах даних. Це потребує внесення змін до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» [168] та Закону України «Про Національну поліцію» [139].

Введення функції публічного онлайн-моніторингу стану виконання рішень із захистом персональних даних, що дозволить стягувачам та громадськості контролювати процес. Для цього необхідні зміни до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [170] та профільних актів.

Надання виконавцям права використовувати дистанційні інструменти примусового стягнення (електронні арешти рахунків, блокування електронних гаманців, обмеження у використанні цифрових активів). Необхідно оновити Закон України «Про платіжні послуги» [172] та внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження» [24].

Закріплення в законодавстві обов'язку банків, фінансових установ і платіжних сервісів оперативно виконувати постанови виконавців у встановлений

строк з можливістю накладання штрафів за невиконання або затримку. Це потребує коригування законів України – «Про банки і банківську діяльність» [173] та «Про виконавче провадження» [24].

Запропоновані заходи сприятимуть формуванню гнучкої, адаптивної, інституційно сталої моделі реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень, яка відповідатиме європейським стандартам ефективності правосуддя та гарантуватиме реальне поновлення прав громадян і суб'єктів господарювання.

Очікуваним наслідком реалізації такої моделі стане зростання рівня виконання судових рішень, зниження корупційних ризиків, відновлення суспільної довіри до інститутів державної влади, а також формування ефективного механізму правової відповідальності за ухилення від виконання зобов'язань, що є критично важливим для сталого правового розвитку України в умовах післявоєнної трансформації.

3.3. Запровадження інформаційно-цифрових технологій реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження

Запровадження інформаційно-цифрових технологій у процес реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження є однією з найактуальніших тенденцій сучасного етапу розвитку правової системи України. У контексті загальнодержавної цифрової трансформації, спрямованої на підвищення ефективності публічного управління, цифровізація виконавчого провадження розглядається як необхідна умова забезпечення своєчасного та повного виконання судових рішень.

У сучасних умовах розвитку правової держави ефективне виконання судових рішень є не лише гарантією дотримання принципу верховенства права, а й важливою ознакою спроможності держави забезпечити реальну дієвість своїх інституцій. Зокрема, низький рівень виконання судових рішень, затягування

процедур, корупційні ризики та слабка інституційна спроможність органів державної виконавчої служби істотно підривають авторитет правосуддя.

У цьому контексті запровадження інформаційно-цифрових технологій постає як пріоритетний напрям модернізації виконавчого провадження та реалізації державної політики у сфері правосуддя. Цифровізація дозволяє усунути структурні недоліки системи, автоматизувати рутинні процеси, зменшити людський фактор, підвищити рівень прозорості, забезпечити відкритість інформації для учасників провадження, оптимізувати використання ресурсів, знизити рівень корупції та сформувати ефективний механізм публічної відповідальності виконавців.

Особливої актуальності зазначене питання набуває в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, коли держава потребує дієвих, економічно обґрунтованих, прозорих і підзвітних інструментів управління. Цифрова трансформація системи виконавчого провадження є також частиною євроінтеграційного курсу України, адже інтеграція у правовий простір Європейського Союзу передбачає гармонізацію національних процесів правозастосування з європейськими цифровими стандартами (рис.3.4).

Запровадження інформаційно-цифрових технологій у виконавче провадження

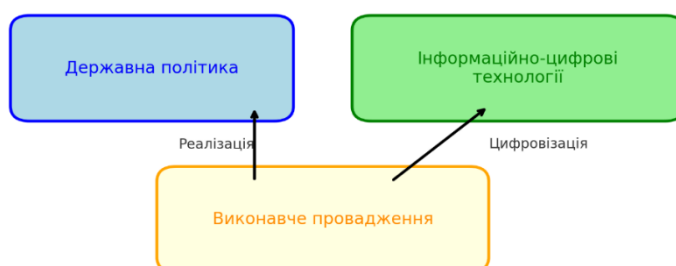

Рис. 3.4. Запровадження інформаційно-цифрових технологій у процес виконавчого провадження

Джерело: сформовано автором.

Нормативні ініціативи щодо цифрової трансформації виконавчого провадження в Україні на сучасному етапі знайшли своє відображення у низці законопроектів. Зокрема, 20 листопада 2024 року Верховна Рада України схвалила в першому читанні проєкт Закону України від 07 червня 2023 року № 9363 «Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження» [166] (надалі – законопроект). Цим законопроектом передбачається внесення змін до низки чинних нормативно-правових актів України з метою цифрового вдосконалення процедури примусового виконання рішень, зокрема:

1. Запровадження механізму автоматичного видалення інформації про боржника з Єдиного реєстру боржників, а також автоматичне зняття арештів із грошових коштів на рахунках особи у разі надходження на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця суми, яка повністю покриває вимоги стягувача, виконавчий збір, витрати виконавчого провадження, передбачені штрафи та основну винагороду приватного виконавця.

2. Передбачено істотне розширення функціональних можливостей автоматизованої системи виконавчого провадження (надалі – Система), зокрема щодо поглиблення її інтеграції з державними органами, банківськими та іншими фінансовими установами, постачальниками платіжних послуг, у тому числі небанківськими, а також емітентами електронних грошей. Система також має забезпечувати формування інформації, необхідної для обчислення розміру винагороди державного виконавця, та автоматизацію окремих аспектів діяльності як органів державної виконавчої служби, так і приватних виконавців. Усі відповідні операції мають відбуватись в автоматичному режимі.

3. Запропоновано впровадження автоматизованої взаємодії між Єдиним реєстром боржників, який функціонує як складова частина Системи, та іншими державними реєстрами з метою запобігання незаконному відчуженню боржником належного йому майна. Така взаємодія має здійснюватися виключно автоматизовано з використанням цифрових каналів обміну інформацією.

4. Передбачається впровадження можливості автоматичного формування довідки щодо наявності або відсутності інформації про фізичну чи юридичну особу в Єдиному реєстрі боржників. Така довідка формуватиметься у визначеній Міністерством юстиції України формі та засвідчуватиметься кваліфікованим електронним підписом адміністратора Системи.

5. Пропонується вдосконалення механізму звернення стягнення на грошові кошти боржників, які зберігаються на рахунках у банківських установах, інших фінансових організаціях, зокрема в небанківських постачальниках платіжних послуг, уповноважених відкривати платіжні рахунки. Зазначений процес передбачатиме використання автоматизованої інформаційної взаємодії між виконавцями та фінансовими установами, зокрема механізм автоматичного арешту коштів. При цьому під'єднання банків та інших суб'єктів до відповідної цифрової інфраструктури буде визначено як обов'язкове.

6. Передбачено механізм поновлення виконавчого провадження у разі повторного пред'явлення виконавчого документа без відкриття нового провадження. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання інформації про боржника в Єдиному реєстрі боржників, а також підвищити ефективність виконання рішень у спосіб збереження повної інформації про хід та результати виконання виконавчого документа в межах однієї справи.

7. Встановлюється окремий порядок звернення стягнення на кошти боржника, розміщені на вкладних (депозитних) рахунках, що сприятиме розширенню спектра майнових активів, на які може бути накладене стягнення.

8. Передбачається запровадження автоматизованої взаємодії між Системою та системою депозитарного обліку цінних паперів, що створює передумови для ефективного контролю за майновим станом боржника та можливості оперативного накладення стягнення на корпоративні права та інші цінні папери.

Загалом зазначений законопроект презентується в українському правовому середовищі як свого роду «цифрова революція» у сфері виконавчого провадження, яка має забезпечити істотне підвищення рівня виконання судових

рішень та рішень інших органів. Для міжнародних партнерів України ухвалення цього законопроекту позиціонується як значущий крок у реформуванні механізмів правозастосування та посилення верховенства права.

У цьому контексті постає логічне запитання: чому саме цифровізація стала ключовим елементом реформи виконавчого провадження, і які переваги вона здатна забезпечити на практиці?

Необхідність цифровізації як складової реформи виконавчого провадження:

1. Підвищення ефективності та швидкості виконання рішень як ключова мета цифровізації виконавчого провадження. Одна з найбільших проблем правозастосовчої практики в Україні – це незадовільний рівень виконання судових рішень. Як свідчать статистичні дані, лише близько 30 % рішень національних судів підлягають фактичному виконанню. Основною причиною цього є надмірна бюрократизація, громіздкість процедур та низька оперативність взаємодії між інституціями, залученими до процесу. У такій ситуації цифровізація системи виконавчого провадження набуває вирішального значення.

Упровадження цифрових технологій у виконавчому провадженні дозволяє значно пришвидшити процес реалізації судових рішень. Зокрема, автоматизовані алгоритми здатні забезпечити: оперативну ідентифікацію боржника; перевірку його майнового стану в реальному часі; формування електронних виконавчих документів; автоматичне накладення арештів на рахунки через інтеграцію з банківськими системами; відслідковування статусу виконання через онлайн-кабінет.

Ці функції реалізуються в рамках АСВП, яка має бути вдосконалена з урахуванням міжнародних стандартів електронного правосуддя. Поточна версія системи, за оцінками фахівців, не повністю реалізує свій потенціал, оскільки більшість операцій залишаються напівавтоматизованими, а деякі – лише формально переведені в цифрову площину без справжньої інтеграції з іншими державними реєстрами.

Крім того, цифровізація створює умови для безперервного моніторингу виконавчих дій як з боку держави, так і з боку стягувачів та боржників. Це дозволяє мінімізувати кількість зловживань і знижує навантаження на виконавців, які можуть зосередитися на нетипових або складних справах замість виконання рутинних функцій.

Значною перевагою є також можливість аналізу великих масивів даних (Big Data), що дозволяє Міністерству юстиції формувати аналітичні звіти, виявляти системні прогалини та своєчасно реагувати на проблеми, пов'язані із затягуванням чи саботажем виконання рішень.

Враховуючи викладене, доцільно окреслити низку практичних пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення цифрових механізмів у цій сфері:

1. Забезпечити повноцінну цифрову трансформацію АСВП з акцентом на автоматизацію не лише окремих дій, а повного циклу – від відкриття до закінчення провадження.

2. Інтегрувати АСВП із ключовими державними реєстрами та системами електронної взаємодії, зокрема Державним реєстром речових прав, реєстрами банківських рахунків, ЄСІТС тощо.

3. Розробити інтерфейс «особистого кабінету виконавчого провадження» для учасників справи, який дозволить стежити за перебігом провадження, отримувати сповіщення, подавати заяви та документи в електронному вигляді.

4. Законодавчо закріпити обов'язковість використання електронного документообігу та цифрових інструментів у діяльності виконавців як державних, так і приватних.

5. Забезпечити постійний аудит і модернізацію цифрових платформ з урахуванням технологічного прогресу та потреб користувачів, а також запровадити механізми навчання виконавців роботі з цифровими сервісами.

2. Зменшення корупційних ризиків як ключовий аспект цифровізації системи виконавчого провадження. Одна з найгостріших проблем, яка довгий час залишається невирішеною у сфері виконавчого провадження в Україні, це високий рівень корупційних виявів. Наявність дискреційних повноважень у

виконавців, відсутність належного контролю за їх діями, низька прозорість процедур та слабка підзвітність перед суспільством сприяли формуванню умов для корупційної поведінки. Особливої гостроти це питання набуває в умовах недовіри населення до органів правосуддя загалом та системи примусового виконання зокрема.

У цьому контексті цифровізація виконавчого провадження розглядається як дієвий інструмент мінімізації корупційних ризиків. Вона передбачає перехід від паперових процедур до автоматизованих, стандартизованих алгоритмів дій, які унеможливають суб'єктивне втручання в процес ухвалення рішень. Автоматизація дій виконавця дозволяє усунути «людський фактор» у критичних точках ухвалення рішень – таких як визначення черговості дій, вибір суб'єкта для перевірки, застосування санкцій чи порядок стягнення майна.

Цифрові системи, зокрема вдосконалена АСВП, фіксують усі дії виконавця в електронному журналі, що дає змогу проводити аудит у режимі реального часу. Кожне рішення чи дія виконавця залишає цифровий слід, що забезпечує можливість зворотного контролю як з боку органів державного нагляду, так і з боку громадськості.

Крім того, використання цифрових сервісів у взаємодії з банками, реєстрами, нотаріусами та іншими інституціями дозволяє унеможливити маніпуляції з виконавчими діями, які раніше здійснювались через неофіційні домовленості або адміністративний тиск. Наприклад, автоматизоване накладення арештів на кошти боржника, що здійснюється без участі виконавця, унеможливорює затримки або саботаж з боку посадових осіб.

Також важливою є роль цифрових платформ для скарг та моніторингу. Онлайн-сервіси дозволяють стягувачам у режимі реального часу повідомляти про порушення або бездіяльність виконавців. Такі механізми посилюють відповідальність працівників системи та зменшують імовірність зловживань.

Зменшення корупційних ризиків постає як один із центральних аспектів цифровізації системи виконавчого провадження, оскільки автоматизація

процесів значно обмежує вплив суб'єктивного чинника та сприяє посиленню прозорості дій виконавців.

Враховуючи потенціал цифрових технологій у запобіганні зловживанням, доцільним є формування конкретних пропозицій, які б забезпечили подальше зниження корупційних виявів у цій сфері:

1. Законодавчо закріпити обов'язкову цифрову фіксацію всіх дій виконавця (в тому числі через АСВП), з правом доступу до цих даних для сторін провадження, контрольних органів та в разі потреби – для громадських спостерігачів.

2. Упровадити автоматичне формування звітів про дії виконавця, які будуть регулярно надсилатись до органів юстиції, кваліфікаційних і дисциплінарних комісій для оцінювання правомірності діяльності.

3. Створити незалежну цифрову платформу подання електронних скарг на дії виконавців, яка передбачатиме анонімну можливість повідомлення про корупційні дії та фіксацію розгляду скарг.

4. Розширити функціональність АСВП для повноцінного контролю строків, черговості, логіки дій виконавця, запровадити механізм автоматичного сповіщення про аномалії (наприклад, необґрунтоване закриття справи, повторне повернення документа тощо).

5. Провести цифровий аудит виконавчого провадження з виявленням найбільш «ризикових» зон, розробити на його основі антикорупційні ІТ-рішення.

6. Забезпечити цифрову освіту виконавців та посадових осіб, відповідальних за роботу в системі, із фокусом на прозорість, етику та недопустимість впливу на автоматизовані процедури.

3. Покращення взаємодії між суб'єктами системи як стратегічний напрям цифровізації виконавчого провадження. Функціонування ефективної системи виконавчого провадження передбачає чітку, злагоджену та безперебійну взаємодію між усіма її учасниками – державними та приватними виконавцями, судами, банками, державними реєстрами, нотаріусами, податковими органами, органами місцевого самоврядування, правоохоронними структурами, а також

самими сторонами провадження – стягувачем і боржником. Проте в українських реаліях така взаємодія часто ускладнюється через фрагментарність інформаційних ресурсів, відсутність єдиних стандартів обміну даними та надмірну бюрократизацію комунікацій.

Цифровізація виконавчого провадження в цьому контексті постає як системне рішення, що дозволяє перебудувати взаємодію між суб'єктами з аналогової та паперово-орієнтованої моделі на цифрову, інтегровану, стандартизовану й оперативну. Сутність такого підходу полягає у створенні цифрової екосистеми – платформи, в межах якої всі суб'єкти системи мають прямий, регламентований доступ до актуальної інформації, цифрових сервісів та автоматизованих процедур.

Одним із прикладів ефективної взаємодії є інтеграція АСВП з іншими державними реєстрами – Державним реєстром речових прав на нерухоме майно [176], Єдиним реєстром боржників [62], Державним реєстром актів цивільного стану громадян [177], реєстрами банківських рахунків [178] тощо. Така інтеграція дає змогу виконавцю не витрачати тижні на надсилання письмових запитів, а миттєво отримувати інформацію про активи боржника, його майновий стан, місце реєстрації тощо.

Інший важливий напрям – налагодження цифрового обміну з судовою системою. Упровадження електронного документообігу між судами та виконавцями дозволяє прискорити передачу виконавчих листів, ухвал суду щодо застосування заходів забезпечення, змін або припинення провадження. Наявність електронного суду (ЕСІТС) і його сумісність з АСВП – це потенціал для повного циклу судово-виконавчих процедур у цифровому форматі.

Ще одним вагомим прикладом є електронна взаємодія з фінансовими установами, що забезпечує автоматизоване накладення арешту на банківські рахунки боржника, отримання інформації про залишки на рахунках, а також зняття арештів. Це зменшує навантаження на працівників банків і знижує ризики затягування виконання рішень.

Цифровізація також покращує взаємодію з самими учасниками виконавчого провадження. Стягувач та боржник отримують можливість через особистий електронний кабінет контролювати перебіг справи, подавати заяви, отримувати рішення чи постанови, ознайомлюватися з перебігом виконання, що забезпечує відкритість та підзвітність виконавчих дій.

Цей підхід відповідає європейським практикам, де взаємодія між учасниками системи реалізується через єдину цифрову інфраструктуру з єдиними протоколами доступу, верифікації та обміну даними. Наприклад, у Франції, Нідерландах, Польщі запроваджено багаторівневі платформи, які об'єднують виконавчу, судову та банківську системи в єдиний інформаційний простір.

Варто також зазначити, що така цифрова взаємодія дає змогу здійснювати моніторинг, аудит та аналітику в реальному часі. Міністерство юстиції як орган управління може оперативно виявляти вузькі місця у взаємодії, затримки, недотримання строків, а також вживати коригувальних заходів на рівні регулювання.

Пропонуємо внести низку пропозицій щодо покращення взаємодії між суб'єктами, а саме:

1. Запровадити єдину електронну платформу для взаємодії всіх учасників виконавчого провадження, з уніфікованими форматами обміну даними, електронними підписами та протоколами взаємодії.

2. Забезпечити обов'язкову інтеграцію АСВП з основними державними реєстрами і банківською інфраструктурою, що дозволить здійснювати перевірки, арешти, зняття арештів та інші дії автоматизовано, без втручання людини.

3. Впровадити механізми зворотного зв'язку для стягувачів і боржників, зокрема через особисті електронні кабінети, які дозволятимуть моніторити хід провадження, подавати документи, скарги, заяви та отримувати відповіді в режимі онлайн.

4. Надати Міністерству юстиції України повноваження та ресурси для аналітичного моніторингу цифрової взаємодії між суб'єктами з метою

оперативного реагування на виявлені порушення, технічні збої та процедурні затримки.

5. Сприяти гармонізації цифрових рішень у сфері виконавчого провадження з європейськими стандартами e-justice, забезпечуючи взаємну сумісність української інфраструктури з іноземними практиками.

4. Доступність інформації та контроль з боку учасників процесу як умова ефективної цифровізації виконавчого провадження.

У контексті реформування системи примусового виконання судових рішень в Україні особливої уваги набуває питання відкритості, прозорості та підзвітності виконавчих дій. Одним із фундаментальних принципів сучасного публічного адміністрування є забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність органів влади, зокрема виконавчу службу, а також створення умов для реалізації права на ефективний контроль за діями уповноважених осіб. Цей принцип стає ще актуальнішим в умовах цифровізації виконавчого провадження, яке має забезпечувати не лише технічну модернізацію, а й концептуальні зміни в моделі комунікації між державою та учасниками процесу.

Сутність виконавчого провадження полягає у втіленні судових рішень у практичну площину. Водночас, якщо цей процес є непрозорим, закритим для сторін, не контрольованим громадськістю, – то це породжує недовіру до правосуддя загалом і підриває засади верховенства права. Саме тому в європейській практиці акцент робиться на максимальному залученні стягувача та боржника до процесу, наданні їм інструментів для спостереження за діями виконавця, участі у провадженні, захисті своїх прав і реагуванні на зловживання.

Цифровізація відкриває якісно нові можливості в цьому напрямі. Передусім це стосується створення електронних кабінетів учасників провадження, через які вони можуть не лише отримувати інформацію про хід справи, а й активно брати участь у процесі – подавати заяви, клопотання, отримувати постанови виконавця, рішення суду, переглядати дії, строки, автоматично фіксовані системою.

Доступність інформації – це не лише питання зручності, але й інструмент захисту прав. Стягувач отримує змогу перевірити, чи вживає виконавець заходів для

виявлення майна боржника, чи надсилає запити до реєстрів, чи звертається до банків, чи застосовує санкції. Натомість боржник може в режимі реального часу бачити підстави арешту, суму боргу, строки сплати, подати заяву про розстрочку або оскаржити бездіяльність виконавця.

Цифровий контроль – це також бар’єр для корупції. Коли дії виконавця відкриті, прозорі, зафіксовані в системі та доступні сторонам, у нього зникає можливість маніпулювати інформацією, приховувати окремі дії або «зволікати» із заходами впливу на боржника. Відповідно, сам процес стає не лише технічно швидшим, а й справедливішим.

Крім учасників провадження, доступність інформації важлива для громадського контролю та журналістських розслідувань. Інформація про кількість невиконаних рішень, ефективність окремих виконавців, обсяг арештованого майна – має бути публічною, відкритою у формі звітів, дашбордів або аналітичних платформ. Це дозволяє громадянському суспільству не лише спостерігати, а й брати участь у формуванні політики виконавчого провадження.

Водночас важливо забезпечити баланс між відкритістю та захистом персональних даних. Необхідно створити чіткі правові межі, які дані є публічними (номер справи, статус, сума стягнення, строки виконання), а які – конфіденційними (ідентифікаційні дані боржника, адреса, персональні документи тощо). Цей баланс повинен бути нормативно закріплений і технічно реалізований у цифрових системах.

5. Гармонізація з європейськими стандартами як стратегічна мета цифровізації виконавчого провадження в Україні.

Питання імплементації європейських стандартів у національне правове поле є ключовим елементом української політико-правової стратегії на шляху інтеграції до Європейського Союзу. Однією з ключових сфер, яка потребує системної адаптації, є виконавче провадження, зокрема його цифрова трансформація. Гармонізація цифрових процесів із європейськими підходами – це не лише питання технічної сумісності, але насамперед – відповідність ціннісним принципам, серед яких верховенство права, ефективний захист прав людини, прозорість адміністративних процедур та підзвітність публічної влади.

У європейському правовому просторі питання ефективного виконання судових рішень тісно пов'язане з реалізацією статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [154], яка гарантує право на справедливий суд. Європейський суд з прав людини у численних рішеннях проти України неодноразово підкреслював, що невиконання судового рішення є не менш серйозним порушенням, ніж саме порушення прав під час судового процесу. Таким чином, цифровізація виконавчого провадження повинна відповідати не лише формальним технічним вимогам, але й духу європейського правозастосування.

Одна з провідних практик країн ЄС – це створення єдиної цифрової екосистеми у сфері юстиції, яка об'єднує судові органи, виконавчі служби, правоохоронні органи, фінансові установи та реєстраційні органи в інтегровану інформаційну мережу. У таких системах усі процеси – від відкриття провадження до фактичного виконання рішення – є цифрово супроводжуваними та взаємопов'язаними. Це забезпечує оперативність, передбачуваність, правову визначеність і мінімізацію бюрократії.

Україна, маючи статус кандидата на членство в ЄС, повинна не лише орієнтуватися на ці практики, а й активно розробити і впроваджувати їх у межах відповідних стратегій – зокрема, Стратегії цифрової трансформації юстиції, Плану дій у сфері правосуддя та адаптації законодавства до *Acquis communautaire*. Гармонізація у сфері виконавчого провадження передбачає також оновлення нормативно-правової бази, забезпечення сумісності з системами ЄС, стандартизацію електронних форматів, впровадження електронного підпису, цифрової ідентифікації, кіберзахисту тощо.

Особливу роль у процесі гармонізації відіграє навчання та професійна підготовка виконавців, які повинні опанувати не лише технічні аспекти роботи з цифровими системами, а й розуміти правові наслідки електронних дій, стандарти доказування в електронному середовищі, правила обміну даними тощо. Без належної цифрової компетентності навіть найсучасніша система не принесе очікуваних результатів.

6. Раціоналізація ресурсів як ключова перевага цифровізації виконавчого провадження.

В умовах постійної економічної напруги, обмеженого бюджетного фінансування та щораз більшого навантаження на органи державної влади, особливо в період воєнного стану, питання ефективного управління ресурсами набуває особливої актуальності.

У сфері виконавчого провадження раціоналізація використання матеріальних, людських, часових і фінансових ресурсів стає не лише питанням доцільності, а критичною умовою збереження функціональності системи в умовах викликів і трансформацій. У цьому контексті цифровізація виконавчого провадження розглядається як стратегічно важливий інструмент ресурсної оптимізації.

Раціоналізація ресурсів означає оптимальне співвідношення між витратами і результатами. У класичній моделі функціонування виконавчої служби чимало процесів залишаються надмірно витратними – як у фінансовому, так і в організаційному аспекті. Це стосується, зокрема, паперового документообігу, фізичного обміну інформацією між органами, ручного формування звітності, дублювання запитів до реєстрів і банків, а також великої кількості проміжних операцій, які не створюють доданої цінності.

Цифровізація дозволяє суттєво зменшити ці витрати за рахунок автоматизації рутинних процесів. Наприклад, замість ручного складання запиту до банку, система автоматично генерує і надсилає запит через API; замість витрат на поштову доставку – інформація надходить у режимі реального часу через інтегровані платформи. Це дозволяє зекономити як час працівників, так і державні кошти, які раніше спрямовувались на оброблення документів, комунікацію та адміністрування.

Зменшення паперового документообігу також означає збереження природних ресурсів, зменшення логістичних витрат, а в умовах екологічної політики – це ще й дотримання принципів «зеленого урядування». Цифровий архів є не лише доступнішим, а й безпечнішим: він захищений від втрати, пошкодження, несанкціонованого доступу, що водночас зменшує витрати на відновлення інформації.

Раціоналізація ресурсів у цифровій моделі також полягає в перерозподілі людського капіталу. У системі, де рутинні дії автоматизовані, кваліфіковані виконавці можуть зосередитись на складних і прецедентних провадженнях, де потрібен аналітичний підхід, професійне судження та правова аргументація. Це сприяє більш ефективному використанню професійного потенціалу, зменшенню вигорання кадрів і покращенню якості виконання.

Ще один важливий аспект — запобігання втратам, спричиненим неефективністю. Несвоєчасне або неякісне виконання судових рішень часто призводить до необхідності сплати компенсацій, штрафів, збитків, визнаних у рішеннях ЄСПЛ. Цифровізація, прискорюючи та структурно вдосконалюючи процес, дозволяє уникати таких втрат, зберігаючи кошти державного бюджету та репутацію України на міжнародній арені.

Платформа «Дія» створила потужний інструмент для моніторингу та оплати виконавчих проваджень, проте вона ще не замінює повноцінний контакт із державною виконавчою службою або приватними виконавцями, представлено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Плюси та мінуси виконавчого провадження в «Дія»

№ з/п	Переваги	Недоліки
1	Доступність та зручність – перевірка провадження онлайн	Неповнота або затримка в оновленні реєстрів
2	Швидкість оновлення інформації в реальному	Обмеження функціоналу вебверсії порівняно з мобільною
3	Прозорість державних дій і процесів	Відсутність автоматичних сповіщень про нові провадження
4	Можливість оплатити борг одразу через застосунок	Проблеми з авторизацією (BankID, КЕП)
5	Запобігання несподіваним санкціям (виїзд, арешт)	Ризик помилок через автоматичне нарахування
6	Доступність для всіх громадян незалежно від місця проживання	Неможливість подати скаргу або оскарження через застосунок

Джерело: сформовано автором.

Зведена таблиця дозволяє чітко окреслити як сильні сторони, так і наявні обмеження цифрової трансформації виконавчого провадження через платформу «Дія». Переваги свідчать про значний поступ у напрямі спрощення доступу громадян до державних сервісів, підвищення прозорості і зменшення бюрократичного навантаження. Водночас виявлені недоліки вказують на критично важливі аспекти, які потребують подальшого вдосконалення для досягнення повної інтегрованості та надійності цифрової моделі виконавчого провадження.

Отже, «Дія» дає зручний і прозорий доступ до інформації про виконавчі провадження. Сервіс дозволяє не лише перевірити, а й оплатити борг безпосередньо в додатку. Стан сервісу 2025 року: інтегрований, проте діють певні обмеження (наприклад, доступність лише в мобільному додатку).

Аналізуючи чинне законодавство, надаємо рекомендації щодо реалізації державної політики у процесі виконавчого провадження через електронне врядування:

1. Запровадження єдиної електронної платформи виконавчого провадження – створення централізованої автоматизованої системи, яка забезпечить інтеграцію органів виконавчої служби з іншими державними реєстрами (Державним реєстром речових прав, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, банківськими структурами тощо). Це дозволить прискорити і підвищити ефективність виконання судових рішень.

2. Розроблення та впровадження електронного кабінету сторін виконавчого провадження – реалізація персоналізованого доступу до матеріалів провадження, взаємодії з виконавцем, подання заяв, клопотань, оскаржень тощо в електронному вигляді з використанням КЕП.

3. Вдосконалення нормативно-правової бази щодо використання електронних технологій – розроблення змін до законодавства з метою нормативного закріплення правових механізмів цифрової трансформації виконавчого провадження, включно з процедурами електронного арешту, стягнення та реалізації майна.

4. Автоматизація процесів ухвалення виконавчих рішень – впровадження алгоритмічного аналізу та штучного інтелекту в типових процедурах виконавчого провадження для мінімізації впливу людського чинника і забезпечення об'єктивності ухвалених рішень.

5. Підвищення рівня цифрової грамотності суб'єктів виконавчого провадження – організація навчальних програм, онлайн-курсів та інформаційних кампаній для державних виконавців, приватних виконавців, а також сторін провадження щодо можливостей і переваг електронного врядування.

6. Інтеграція механізмів моніторингу та контролю за діяльністю виконавців – створення інструментів аналітики та звітності в реальному часі з метою виявлення порушень, неефективних дій або зловживань у процесі виконання судових рішень.

7. Забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних – впровадження стандартів інформаційної безпеки, що відповідають міжнародним практикам, для захисту конфіденційної інформації у сфері електронного виконавчого провадження.

Застосування штучного інтелекту у виконавчому провадженні як інструмент реалізації державної політики цифрової трансформації:

1. Автоматичний аналіз виконавчих документів – використання ШІ для розпізнавання тексту, структурування інформації з рішень суду або інших документів, що підлягають виконанню. Це прискорює формування виконавчих проваджень, зменшує навантаження на персонал і унеможливорює здійснення помилок ручного вводу.

2. Прогнозування строків і результатів виконання – моделі машинного навчання можуть прогнозувати ймовірність успішного виконання провадження, необхідний час для завершення процесу та ризику невиконання на основі історичних даних та контексту справи.

3. Інтелектуальний розподіл справ між виконавцями – ШІ може оптимізувати навантаження між державними та приватними виконавцями, враховуючи складність справ, їх територіальну належність, минулі показники ефективності тощо.

4. Виявлення шахрайства та зловживань – алгоритми виявлення аномалій здатні фіксувати підозрілі транзакції, упереджене призначення справ або нехарактерну поведінку сторін чи виконавців, що дозволяє забезпечити прозорість процесів.

5. Онлайн-консультації та супровід сторін провадження – чат-боти з ШІ можуть відповідати на запити громадян щодо стану провадження, порядку дій, термінів, роз'яснення прав і обов'язків, що підвищує доступність правосуддя.

6. Аналіз судової та виконавчої практики – штучний інтелект може узагальнювати статистику, типові помилки, тренди в судових рішеннях і у виконанні проваджень, надаючи основи для вдосконалення політики та законодавства.

7. Моделювання стратегій виконання – ШІ може допомогти виконавцям вибирати найбільш ефективні тактики стягнення в кожному конкретному випадку з урахуванням типу боржника, характеру активів, юридичних обмежень тощо.

Отже, цифровізація виконавчого провадження є не технічною модернізацією, а глибокою структурною реформою, яка переосмислює роль держави в реалізації судових рішень, формує нову культуру публічного адміністрування, зміцнює інституційну спроможність та наближає Україну до правових стандартів Європейського Союзу.

Її успішна імплементація забезпечить не лише ефективне виконання судових рішень, а й підвищить довіру суспільства до правової системи, що є однією з головних передумов побудови справжньої правової держави.

Час покаже, наскільки вищезазначені ініціативи відповідатимуть очікуванням і реальним потребам системи. Проте вже сьогодні можна стверджувати, що комплексна цифровізація виконавчого провадження в Україні як ключовий вектор його реформування повинна містити системний перехід до електронного формату здійснення виконавчих дій. Це, зокрема, передбачає модернізацію наявної паперово-орієнтованої системи діловодства, запровадження інструментів автоматизованої фіксації факту ознайомлення учасників провадження з відповідними матеріалами в межах АСВП, а також

створення повноцінного механізму доступу сторін до документів провадження на умовах автентифікації за допомогою електронних засобів ідентифікації.

При цьому особливого значення набуває надання такому факту ознайомлення юридичної сили – з метою забезпечення правової визначеності та уникнення зловживань правом у частині оскарження виконавчих дій через формальні підстави.

Висновки до розділу 3

1. У контексті дослідження напрямів удосконалення нормативно-правового механізму реалізації виконавчого провадження державної політики з метою підвищення ефективності виконавчого провадження в Україні сформовані такі основні положення:

– пропонуємо підходи для покращення результатів удосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, спрямованих на підвищення ефективності цієї сфери в Україні: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами із врахуванням практики ЄСПЛ, принципів верховенства права, прав людини та належного управління; усунення прогалин та колізій у чинному законодавстві, а саме чітке врегулювання строків, процедур, повноважень сторін виконавчого провадження; визначення критеріїв «неспроможності» до виконання рішення; уніфікація процедур для державних і приватних виконавців; запровадження електронного регулювання – розроблення підзаконних актів для забезпечення повноцінного функціонування АСВП; юридична фіксація порядку обміну даними між Мін'юстом, судами, банками, податковою, реєстрами; встановлення чітких процесуальних гарантій; підвищення прозорості та підзвітності; зобов'язання виконавців звітувати про етапи виконання рішення; регламентування співпраці з іншими органами, а саме законодавче закріплення механізмів взаємодії з поліцією, податковою, банками, прикордонною службою;

– запропоновані напрями реформ – від гармонізації національного законодавства з міжнародними актами, впровадження електронних інструментів та цифрових доказів, до інституційної оптимізації й адаптації процедур у кризових умовах – мають комплексний характер і спрямовані на формування прозорої, ефективної, технологічно сучасної та соціально орієнтованої моделі виконавчого провадження;

– реалізація цих пропозицій дозволить: забезпечити відповідність українського законодавства стандартам Ради Європи та ЄС; підвищити якість і швидкість виконання судових рішень; посилити захист прав стягувачів і боржників; зменшити рівень корупційних ризиків; підвищити рівень довіри громадян і міжнародних партнерів до системи правосуддя.

2. Досліджуючи організаційну структуру та функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, виникає потреба у її реформуванні:

– реформування організаційної структури та функціонування інституційного механізму у цій сфері має здійснюватися на засадах децентралізації управлінських повноважень, функціональної спеціалізації, цифрової інтеграції та гармонізації з європейськими стандартами ефективного правосуддя. Центральний рівень повинен концентруватися на формуванні політики, нормативно-правовому регулюванні та контролі якості, тоді як регіональні та місцеві ланки – на оперативному і результативному виконанні рішень з урахуванням місцевих особливостей;

– оптимізація функцій інституційного механізму має передбачати: запровадження єдиного цифрового середовища (АСВП) для взаємодії всіх залучених суб'єктів; чітке розмежування компетенцій державних і приватних виконавців; інтеграцію з базами даних Національної поліції, Державної податкової служби, Державної прикордонної та митної служб, банківських установ і органів місцевого самоврядування; впровадження індикаторів результативності та незалежного моніторингу ефективності;

– комплексне реформування має на меті не лише усунення наявних недоліків, а й створення гнучкої, технологічно сучасної та підзвітної системи, здатної забезпечити повне, своєчасне і неупереджене виконання судових рішень. Реалізація цих змін сприятиме підвищенню рівня довіри до правосуддя, зниженню корупційних ризиків, зміцненню правової держави та відповідатиме курсу України на європейську інтеграцію.

3. Необхідність запровадження інформаційно-цифрових технологій реалізації державної політики у процесі виконавчого провадження потребує:

– підвищення ефективності та швидкості виконання рішень як ключова мета цифровізації виконавчого провадження; зменшення корупційних ризиків як ключовий аспект цифровізації системи виконавчого провадження; покращення взаємодії між суб'єктами системи як стратегічний напрям цифровізації виконавчого провадження; гармонізація з європейськими стандартами як стратегічна мета цифровізації виконавчого провадження в Україні; раціоналізація ресурсів як ключова перевага цифровізації виконавчого провадження;

– пропонуємо рішення щодо усунення прогалин у сфері цифровізації виконавчого провадження: удосконалити нормативно-правову базу цифровізації виконавчого провадження (ухвалити окремий закон або комплексні зміни до чинного законодавства, які чітко визначатимуть поняття, статус, процедури та обов'язковість застосування цифрових технологій у виконавчому процесі; закріпити на рівні закону принцип «цифрового пріоритету» – перевагу електронного формату над паперовим у всіх аспектах провадження); забезпечити повноцінну інтеграцію АСВП з усіма ключовими державними інформаційними системами (налагодити безшовну інтеграцію з ДРРП, ДРАЦС, реєстрами банківських рахунків, ЄСІТС, Єдиним реєстром боржників, податковими та митними реєстрами; створити уніфіковану платформу з єдиним доступом для виконавців до всіх реєстраційних та аналітичних даних); розширити функціонал електронного кабінету учасника виконавчого провадження (забезпечити повний доступ до матеріалів справи, онлайн-подання документів, можливість ініціювати

запити, скарги, повідомлення; упровадити систему цифрових сповіщень (SMS, email, push) про кожну дію у справі); запровадити систему електронного моніторингу та аудиту дій виконавців (кожна дія виконавця має залишати цифровий слід і бути доступною для перевірки; створити інструменти аналітики ефективності виконавців, автоматичне виявлення бездіяльності, шаблонних порушень тощо); розробити та впровадити програму цифрової грамотності для виконавців (запровадити обов'язкове навчання для державних та приватних виконавців з питань роботи з електронними платформами, кібербезпеки, цифрової етики; оцінювати цифрову компетентність як один із критеріїв атестації); забезпечити прозору бюджетну підтримку розвитку ІТ-інфраструктури виконавчої системи (сформувати спеціальний фонд цифрової трансформації системи правосуддя; залучати міжнародну технічну допомогу для розроблення ІТ-рішень, навчання кадрів і незалежного аудиту); удосконалити захист персональних даних у цифрових виконавчих системах (привести інформаційну безпеку та регламентацію оброблення даних у відповідність до стандартів ЄС (зокрема, GDPR); встановити чіткі межі доступу, повноваження адміністраторів та відповідальність за витік або маніпуляцію даними).

Застосування штучного інтелекту у виконавчому провадженні як інструмент реалізації державної політики цифрової трансформації сприятиме: автоматичний аналіз виконавчих документів; прогнозування строків і результатів виконання; інтелектуальний розподіл справ між виконавцями; виявлення шахрайства та зловживань; онлайн-консультації і супровід сторін провадження; аналіз судової та виконавчої практики; моделювання стратегій виконання.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. Відповідно до поставлених у роботі завдань узагальнення результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати низку висновків і пропозицій, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

1. Проаналізовано понятійно-категоріальний апарат у сфері державної політики і виконавчого провадження та визначено основні наукові підходи до їх інтерпретації. Показано, що державна політика у сфері виконавчого провадження є системною, цілеспрямованою та адаптивною діяльністю органів публічної влади, яка спрямована на забезпечення повного, своєчасного й ефективного виконання судових і прирівняних до них рішень. Вона реалізується через комплекс правових, організаційних, інституційних і інформаційних механізмів, орієнтованих на досягнення публічного інтересу, утвердження верховенства права та відновлення порушених прав і свобод. Запропоноване визначення акцентоване на необхідності розширення функціонального змісту державної політики у цій сфері, що виходить за межі традиційного нормативно-центрованого підходу і враховує: формування ефективного та справедливого правового середовища; розвиток кадрового потенціалу й інституційної спроможності виконавчих органів, зокрема приватного сектору; запровадження повноцінного інформаційного механізму виконавчого провадження, що охоплює автоматизовані дії, доступ громадян до інформації, електронну взаємодію між суб'єктами; забезпечення публічного контролю, прозорості, доброчесності та прав людини в усьому ланцюгу виконання рішень.

2. Розкрито концептуальні засади формування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні. Уточнено її інструменти (правові, інституційні, інформаційні, управлінські), основні

принципи (публічність, відкритість, прозорість процедур, підзвітність виконавчих органів, гнучкість, персоналізація, ситуативне управління), а також методи (нормативно-правове регулювання, санкціонований державний примус, публічний контроль, організаційно-розпорядчі заходи, інформаційно-комунікаційні технології та оціночно-аналітичний моніторинг). Запропоновано авторське бачення механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження як адаптивної системи, здатної динамічно реагувати на регіональну специфіку та соціально-економічні фактори завдяки узгодженому функціонуванню виокремлених компонентів, дотриманню сформульованих принципів і комплексному застосуванню визначених методів.

3. Досліджено зарубіжний досвід організації виконавчого провадження та формування механізмів реалізації відповідної державної політики в країнах з різними правовими системами, зокрема досвіду країн ЄС, Великої Британії та США. Україна застосовує змішану модель (державні та приватні виконавці) з поступовою цифровізацією (АСВП, ЄРБ, інтеграція з «Дією»), однак ефективність стягнення становить лише 40-50 % через недостатній рівень централізованого контролю, слабку регуляцію діяльності приватних виконавців, затягування процедур та недостатню прозорість. Натомість у розвинених країнах ефективність досягає 70-90 % завдяки поєднанню чіткого державного нагляду, розвиненої системи приватного виконання з жорсткою регуляцією, повної цифровізації процесів та інституційного забезпечення пропорційності й захисту прав сторін. Отримані результати підтверджують доцільність використання позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення вітчизняного механізму реалізації державної політики шляхом посилення державного контролю, впровадження повноцінної цифрової інфраструктури та формування антифрагільної системи, орієнтованої на сервіс справедливості. Україні доцільно звернути увагу на шведський досвід, зокрема щодо систематизації та кодифікації чинних норм, запровадити прозорі й об'єктивні правила виконання рішень.

4. Здійснено аналіз правового механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження в Україні, визначено його особливості та

проблемні аспекти. Він визначається як комплексна система правових норм, інституційних структур та процедур, які забезпечують ефективне та своєчасне виконання судових рішень та інших актів, що підлягають примусовому виконанню. Виявлено основні проблеми у структурі правового механізму реалізації зазначеної політики: нечітко сформульовані, нерідко суперечливі, що унеможлиблює однозначне правозастосування і контроль за їх дотриманням; недостатньо конкретизовані в законодавстві, що призводить до правової колізійності, вибіркості в реалізації та різнотлумачення; відсутність чітко прописаних процедур призводить до непослідовного й неефективного виконання виконавчих дій; низький рівень відкритості та доступу до інформації про стан і результати виконавчого провадження ускладнює публічний контроль та інші. Окремої уваги потребує розроблення та нормативне закріплення чітких, послідовних процедур примусового виконання рішень. Це дозволить уніфікувати практику, забезпечити її ефективність і прозорість. Паралельно необхідно запровадити інструменти електронного обліку, контролю й моніторингу виконавчих дій, що дозволить підвищити рівень інформаційного механізму та мінімізувати людський фактор у процесі правозастосування.

5. Охарактеризовано інституційний механізм реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження та досліджено роль ключових суб'єктів: ДВС, приватних виконавців, судів, органів Юстиції, правоохоронних органів тощо. Показано, що успішність реалізації такого механізму залежить від скоординованої діяльності, ресурсної підтримки, належного законодавчого регулювання та постійного вдосконалення підходів, заснованих на принципах верховенства права і служіння суспільству. Проблеми, що суттєво ускладнюють функціонування інституційного механізму забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання рішень обумовлені фрагментарністю державного регулювання, що спричиняє правові прогалини й суперечності, які негативно впливають на послідовність і передбачуваність правозастосування. Додатковим ускладненням є відсутність ефективної міжвідомчої координації,

недостатній рівень та автоматизації процесів, що обмежує оперативність і прозорість системи.

6. Обґрунтовано напрями вдосконалення інформаційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, які ґрунтуються на комплексному поєднанні інституційних, нормативних, цифрових та соціально орієнтованих реформ, що передбачають: 1) гармонізацію національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, зокрема практика ЄСПЛ, Рекомендації Ради Європи та Європейська хартія про статус судових виконавців, прийняття Виконавчого кодексу. Це сприятиме посиленню гарантій прав людини, запобіганню зверненням проти України у ЄСПЛ та утвердженню принципу верховенства права; 2) усунення прогалин і колізій у спосіб кодифікації законодавства, чіткого визначення строків та процедур, а також уніфікації підходів для державних і приватних виконавців. Це забезпечить правову визначеність, підвищить дисципліну та відповідальність виконавців і скоротить строки виконання рішень; 3) цифрова трансформація виконавчого провадження, що охоплює: створення електронних кабінетів для боржників і стягувачів; повну діджиталізацію дій виконавців; закріплення правового статусу цифрових доказів; впровадження електронних механізмів оскарження. Це сприятиме прозорості процесів, мінімізації корупційних ризиків та спрощенню доступу громадян до правосуддя; 4) посилення процесуальних гарантій і контролю, зокрема через впровадження автоматизованого моніторингу строків, створення реєстрів дисциплінарних проваджень, незалежний аудит діяльності виконавців та розширення механізмів відповідальності за неналежне виконання обов'язків; 5) підвищення прозорості та підзвітності системи, що передбачає публічне звітування виконавців, автоматичне логування дій у системі АСВП, створення рейтингу виконавців та відкритих аналітичних платформ. Це сприятиме формуванню довіри суспільства та бізнесу до інституту виконання рішень; 6) врахування соціально-економічних умов, зокрема воєнного стану та кризових обставин, що потребує адаптації процедур примусового виконання до потреб вразливих категорій населення, захисту мінімуму для існування та впровадження

механізмів гуманізації виконавчого процесу; 7) вдосконалення підзаконної бази та інструкцій, стандартизація документів і впровадження єдиних цифрових процедур, а також регламентування взаємодії виконавців з іншими органами влади (поліцією, банками, податковими та прикордонними структурами) на основі електронних сервісів. Обґрунтовано концептуальне підґрунтя для ефективного функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження на основі розробки та ухвалення Виконавчого кодексу України, що об'єднає та систематизує правові норми у сфері примусового виконання рішень.

7. Розроблено концептуальне підґрунтя для формування комплексного механізму реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження, який передбачає: обґрунтування практичної моделі адаптивної антифрагільної системи, що дає змогу органам державної виконавчої служби та приватним виконавцям оперативно реагувати на регіональну специфіку, воєнний стан та соціально-економічні кризи без втрати ефективності; розширення системи принципів (публічність, відкритість, прозорість процедур, підзвітність, гнучкість, персоналізація, ситуативне управління), які можуть бути безпосередньо імплементовані у нормативно-правові акти та внутрішні регламенти Мін'юсту; визначення комплексу методів, готових до практичного впровадження (посилення цифрової автоматизації АСВП, автоматичне зняття арештів після сплати, е-аудит дій виконавців, публічний рейтинг репутації виконавців, інтеграція з «Дією» та банківськими системами); обґрунтування трансформації системи виконавчого провадження у сервіс справедливості з оцінками ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політологічний енциклопедичний словник / Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна ; упоряд.: В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін. Київ : Генеза, 1997. 400 с.
2. Вебер М. Покликання до політики. URL: http://litopys.org.ua/weber/wbs08m_ (дата звернення: 19.06.2025).
3. Пірен М. І. Публічна політична діяльність. Київ : НАДУ, 2009. 288 с.
4. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні / В. Ребкала, В. Тертички. Київ : Вид-во НАДУ, 2000. 232 с.
5. Концептуальні засади взаємодії політики й управління / В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голуб, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2010. 300 с.
6. Пал Л. А. Аналіз державної політики. Київ : Основи, 1999. 422 с.
7. Музиченко Г. В. Державна політика України: основи визначення та аналізу в межах політичної науки. URL: <http://gisap.eu/ru/node/504> (дата звернення: 05.06.2025).
8. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія / ред. О. Л. Валецький. Київ : НІСД, 2001. 242 с.
9. Кучеренко О. Державна політика: аналіз сучасних політологічних концепцій. *Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні* : матеріали наук.-практ. конф. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. С. 279–281.
10. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2003. 256 с.
11. Романов В. Є. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2003. 72 с.
12. Державне управління : словн.-довід. / за ред. В. Д. Бакуменко. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
13. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
14. Економічний розвиток і державна політика : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. Єханурова, І. Розпутенка. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. 480 с.

15. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / за ред. Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.
16. Рябічко О. В. Державна політика регулювання підприємницької діяльності: механізми формування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 1 (39). С. 72–76. URL: <http://www.stattionline.org.ua> (дата звернення: 22.06.2025).
17. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 750 с.
18. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: до 15-ї річниці незалежності України / за ред. Кресіна І. О., Матвієнко А. С., Оніщенко Н. М., Перегуда Є. В. та ін. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. 304 с.
19. Гладуняк Іван. Конституція як основа формування та реалізації державної політики. *Віче*. 2007. № 21/22. URL: <http://www.viche.info/journal/733/> (дата звернення: 22.06.2025).
20. Сікорський О. П. Історико-правовий аналіз розвитку та становлення інституту виконавчого провадження в Україні. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Право. 2019. Вип. 7. С. 177–182. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp36> (дата звернення: 10.06.2025).
21. «Руська правда» – джерело історії та правової системи Київської Русі. URL: <https://biblio.lib.kherson.ua/ruska-pravda.htm> (дата звернення: 10.06.2025).
22. «Литовські Статути» (1529, 1566, 1588 pp.): українські землі у складі Литви і Польщі. URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/423/> (дата звернення: 10.06.2025).
23. Історико-правова природа становлення правового регулювання прав стягувача у виконавчому провадженні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/showt> (дата звернення: 10.06.2025).

24. Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 535.

25. Авер'янов В. Б., Серьогіна С. Г. Демократичні засади державного управління та адміністративне право. URL:<https://jurkniga.ua/categoryr> (дата звернення: 12.06.2025).

26. Чепурний В. Виконавче провадження в умовах війни: нові виклики і давні проблеми. *Юридична практика*. 2023. URL: <https://pravo.ua/vykonavche-provadhennia-v-umovakh-viiny-novivyklyky-i-davni-problemy/> (дата звернення: 10.06.2025).

27. Про затвердження Порядку автоматизованого арешту коштів/електронних грошей боржників на рахунках/електронних гаманцях, відкритих надавачами платіжних послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-19#Text> (дата звернення: 12.06.2025).

28. Тищенко О. В. Розвиток інформаційних систем державних органів відповідно до національної програми інформатизації. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 4. С. 344–350. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2013_4_608 (дата звернення: 25.06.2025).

29. Чого боятися боржнику у виконавчому провадженні. *Юридичний інтернет-ресурс «Протокол»*. URL: https://protocol.ua/ua/chogo_boyatisya/ (дата звернення: 27.06.2025).

30. Захист прав боржника у виконавчому провадженні. URL: <https://urkontora.com.ua/zakhyst-prav-borzhnyka-u-vykonavchomu/> (дата звернення: 26.06.2025).

31. Малімон В. І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця. URL: <https://nung.edu.ua/sites/default/files/2021> (дата звернення: 19.06.2025).

32. Формування моделі комунікативної діяльності в публічному адмініструванні охороною здоров'я України : монографія / ред. Самофалов Д. О.

URL: <https://www.researchgate.net/profile/Dmytro-Samofalov/publication> (дата звернення: 10.06.2025).

33. Механізми та процедури залучення громадськості до прийняття рішень. URL: <https://nads.gov.ua/nads-u-mezhaho> (дата звернення: 05.06.2025).

34. Інформаційні технології та виконавчий процес. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/27.pdf (дата звернення: 05.06.2025).

35. Невирішені проблеми у сфері виконання судових рішень вимагають системних змін. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/nevirisheni-problemi-u-sferi-vikonannya-sudovih-rishen-vimagayut-sistemnih-zmin-.html> 5 (дата звернення: 05.06.2025).

36. Ковбас І. В., Крайній П. І. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Ч. 2. С. 157–163.

37. Отчак Н. Я. Генезис становлення інституту виконавчого провадження у доктрині адміністративного права. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 7. С. 141–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp_2011_7_38 (дата звернення: 23.06.2025).

38. Фокіна А. О. Удосконалення стадії виконання судових рішень в національній правозастосовній практиці та європейських країнах. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 283–288.

39. Олефір О. О. Пріоритетні напрями підвищення ефективності виконавчої служби України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 114–117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/26.pdf (дата звернення: 06.05.2025).

40. Посадська О. В. Державно-правовий механізм виконання рішень щодо забезпечення охорони прав людини та громадянина засобами примусових дій. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1 (20). С. 94–100.

41. Серьогіна С. Г. Особливості розподілу повноважень у виконавчо-розпорядчій сфері за різних моделей республіканської форми правління. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27.

С. 3–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2014_27_3 (дата звернення: 05.06.2025).

42. Гришко Є. М. Державне управління у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів влади : дис. ... канд. з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2016. 224 с.

43. Крупнова Л. В. Стан та проблеми адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 125–131. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/jou6> (дата звернення: 23.05.2025).

44. Василевська Т. Є., Саламатов В. О., Марушевський Г. Б. Етика державного управління. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Etika-derzhavnogo-sluzhbovtsya.pdf> (дата звернення: 05.06.2025).

45. Логвиненко М. та Висоцький А. Виконання рішень адміністративних судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація. URL: https://pp-law.in.ua/archive/2_2021/12.pdf (дата звернення: 05.06.2025).

46. Логвиненко М. І., Висоцький А. І. Державний виконавець – як гарант виконання судового рішення, що набрало законної сили. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 4. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255246> (дата звернення: 22.06.2025).

47. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2022/jan/26465/ofedorchak.pdf> (дата звернення: 05.06.2025).

48. Малиновський В. Я. Державне управління : навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та переробл. Київ : Атіка, 2003. 576 с.

49. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г. Сутність та зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 4. С. 50–60. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_4_10 (дата звернення: 05.07.2025).

50. Обушна Н. І. Інституційно-правовий механізм державного регулювання системи виконавчого провадження в Україні: стан та проблеми реформування. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025>.

51. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г. Сутність та зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 4. С. 50–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_0 (дата звернення: 05.06.2025).

52. Прийнято в першому читанні законопроект про цифровізацію виконавчого провадження. 21.11.2024. URL: <https://7eminar.ua/news/2311-priinyato-persomu-citanni-zakonoprojekt-pro-cifrovizaciyu> (дата звернення: 12.07.2025).

53. Воробйов О. В. Сучасні аспекти цифровізації виконавчого провадження в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1121/1130> (дата звернення: 12.07.2025).

54. Болюх В. В. Принцип законності у виконавчому провадженні. *Цивілістична процесуальна думка: науково-практичний журнал*. 2016. № 4. С. 34–37. URL: http://alerta.kiev.ua/images/stories/Elektron/Fursa_f (дата звернення: 05.06.2025).

55. Михайлова К. О. Принципи прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади. *Тиждень студентської науки*: матеріали 77-ї студентської науково-технічної конференції. 2022. С. 865. URL: <https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/160693/1/zvit-2022-864-866.pdf> (дата звернення: 05.07.2025).

56. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 1291.

57. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.) /

MBC України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 78. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams> (дата звернення: 12.07.2025).

58. Виконавче провадження : навч. посіб. (у схемах і таблицях) : електронне видання / за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. ВербиСидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 600 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 05.06.2025).

59. Виконавче провадження : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Голубєва, Н. Волкова, І. Іліопол та ін. Одеса : Фенікс, 2024. 118 с. URL: <https://dspace.opua.edu.ua/server/api/core/bitstreams> (дата звернення: 05.08.2025).

60. Білоусов Ю. В. Теоретичні проблеми виконання судових рішень у цивільних справах : монографія. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019.

61. Система електронних торгів арештованим майном. CETAM. URL: <https://setam.gov.ua/poryadok-realizacii-areshtovanogo-majna-chynnyj-zminy-07-04-2023-nakaz-po-1273-5> (дата звернення: 05.08.2025).

62. Державні реєстри (електронний кабінет). URL: <https://www.sumyjust.gov.ua> (дата звернення: 05.08.2025).

63. Публічне управління та адміністрування: теоретичні та практичні аспекти : навч. посіб. / за ред. С. В. Панченко, О. Г. Дейнека, О. В. Дикань та ін. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 380 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2215/>. (дата звернення: 10.08.2025).

64. Воробйов О. В. Закордонний досвід виконання судових рішень та рішень органів державної влади: теоретичні засади. *Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) / за заг. ред. О. І. Пархоменко-Куцевіл. Переяслав, 2022. С. 49–52.

65. Воробйов О. В. Система органів виконавчого провадження у Франції. *Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети та прогнози* : збірник наукових праць / за ред. Кадлубович Т. І., Савич В. О., Дабіжа В. В. та ін. (м. Київ, 22 листопада 2023 р.). Київ : Університет

«Україна», 2023. С. 114–118.

66. Виконання судових рішень у Німеччині. URL: <https://studfile.net/preview /9273425/page:4/> (дата звернення: 05.08.2025).

67. Колобов Л. Порівняльний аналіз виконавчого провадження в провідних зарубіжних країнах. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 6. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/19.pdf (дата звернення: 25.08.2025).

68. Boletin Oficial del Estado: Конституція Іспанії № 311 від 29 грудня 1978 р. / Переклад Пере Романа. *Посольство Іспанії в Російській Федерації*. 1979. URL: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM> (дата звернення: 05.08.2025).

69. Ярков В. В. Основные мировые системы принудительного исполнения. *Університетські наукові записки*. 2006. № 2. С. 84–101.

70. Миронюк Р. В. Зарубежный опыт принудительного исполнения решений судов и других органов публичной администрации и направления его внедрения в Украине. *Международный научно-практический правовой журнал. Legea si viata*. Aprilie. 2015. С. 52–55.

71. Воробйов О. В. Досвід Грузії у сфері виконання судових рішень. *Приватні виконавці: інтернет-проект* (27 листопада 2017 р.). URL: <https://pv.net.ua/?p=119>. (дата звернення: 05.08.2025).

72. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1403-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>.

73. Налуцишин В. В. Організація та здійснення виконання рішень судів в окремих державах Європейського Союзу. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів* : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 78–83.

74. Сіверін Д. В. Зарубіжний досвід діяльності органів, що здійснюють повноваження, пов'язані із виконанням судових рішень, та його адаптації до вітчизняної правової системи. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 81–87.

75. Буцан А. О. Системи примусового виконання судових рішень: застосування зарубіжного досвіду. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 109–114.

76. Воробйов О. В., Корчак Н. М. Теоретичні засади розвитку системи виконавчого провадження в США. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування* / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса : Гельветика, 2022. Вип. 3. С. 36–46.

77. U.S. Marshals Service. Fact Sheet. U.S. Department of Justice. 2018. URL: <https://www.usmarshals.gov/duties/factsheets/index.html> (дата звернення: 05.08.2025).

78. Шандрук С. М. Системи примусового виконання рішень суду. *Світовий досвід. Науковий вісник. Демократичне врядування*. 2010. № 5. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik5/fail/+Shandruk.pdf (дата звернення: 05.08.2025).

79. Сокол М. Ю. Порівняльно-правовий аналіз моделей виконавчого провадження: досвід країн ЄС та український контекст. *Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 146–150.

80. Сокол М. Ю. Зарубіжний досвід функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Актуальні питання управління та адміністрування: регіональний, міжнародний та глобальний аспекти* : міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 22–23 травня 2025 р.). Чернігів, 2025. С. 120–122.

81. Обушна Н. І. Інституційно-правовий механізм державного регулювання системи виконавчого провадження в Україні: стан та проблеми реформування. URL: <file:///C:/Users/Mariya/Downloads/> (дата звернення: 10.07.2025).

82. Рогова О. Механізми правові. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія Ю. П. Сурмін, П. І. Надолішній та ін. Київ : НАДУ, 2011. С. 378–379.

83. Фурса Є. Подальша реформа виконавчого провадження в Україні: міжнародні стандарти та іноземний елемент. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 199–204.

84. Щербак С. В. Наука виконавчого процесу: передумови виникнення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 186–193.

85. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР (Закон втратив чинність на підставі Закону № 1403-VIII від 02.06.2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 04.05.2025).

86. Сокол М. Ю. Нормативно-правові основи реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування : науковий журнал*. 2023. Том 34 (73). № 2. С. 157–163.

87. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.07.2025).

88. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги (назва Закону в редакції Закону № 2801-IX від 01.12.2022 ; попередня назва «Про електронні довірчі послуги») : Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155t> (дата звернення: 10.07.2025).

89. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 10.07.2025).

90. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану : Закон України від 27 липня 2022 року № 2455-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-20#Text> (дата звернення: 12.06.2025).

91. Проект Закону № 9363 про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження від 07.06.2023 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42073> (дата звернення: 12.06.2025).

92. Панасюк В. В. Реформа виконавчого провадження: пріоритетні законодавчі зміни. *Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика* :

IV Міжнародна науково-практична конференція (Київ, 6 грудня 2019 р.) : збірник наукових статей / за заг. ред. С. Я. Фурси. Київ : Видавець Позднишев, 2019. С. 9–12.

93. Про затвердження Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження : наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16#n488> (дата звернення: 12.06.2025).

94. Про примусове виконання рішень : проект Закону України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI05440A?an=2> (дата звернення: 23.05.2025).

95. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень : наказ від 02.04.2012 № 512/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 23.05.2025).

96. Сергієнко Н. А. Норми права, які регулюють організацію та здійснення примусового виконання рішень в Україні, у структурі системи права України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 3. С. 24–32.

97. Sokol, M. (2024). Improvement of the implementation of state policy in the sphere of executive proceedings in Ukraine. *Global Prosperity*, 4(4). P. 85–91. Retrieved from <https://gprosperity.org/index.php/journal/article/view/187> (дата звернення: 29.06.2025).

98. Шандрук С. М. Управління державною виконавчою службою в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Львів, 2010. 20 с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.uaB> (дата звернення: 12.06.2025).

99. Більчук О. А. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень і рішень

інших органів. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/filesd> (дата звернення: 12.06.2025).

100. Крупнова Л. В. Система виконавчого провадження в Україні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00. 07. Київ, 2018. 455 с. URL: <https://dduvs.edu.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/21/3.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).

101. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право : навч. посіб. Львів : ЗУКЦ, 2007. 308 с.

102. Педан А. Зміст адміністративно-правових відносин у сфері виконавчого провадження в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 143–148.

103. Уварова С. Поняття й види учасників виконавчого провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 155–159.

104. Француз І. Г. Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2018. 20 с.

105. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 752 с.

106. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.

107. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (дата звернення: 12.07.2025).

108. Тригубенко В. М. Місце та роль публічної адміністрації в механізмі реалізації державної політики забезпечення зайнятості населення в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23). Т. 3. С. 208–212.

109. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.06.2025).

110. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко та ін. Київ, 2001.
111. Кулакова Є. Компетенція: поняття, суб'єкти, особливості. *Підприємство, господарство і право*. 2006. № 3. С. 10–15.
112. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/5> (дата звернення: 05.06.2025).
113. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.
114. Борденюк В. І. Концептуальні основи співвідношення функцій державного управління з функціями управління, що здійснюються в процесі місцевого самоврядування. *Вісник господарського судочинства*. 2003. № 4. С. 189–195.
115. Дніпров О. С. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/defaultf> (дата звернення: 23.08.2025).
116. Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 року № 1707/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 05.06.2025).
117. Про затвердження Типового положення про відділ Державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України 20.04.2016 року № 1183/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0618-16#n4> (дата звернення: 17.08.2025).
118. Юнін О. С. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 495–497.
119. Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2016 року

№ 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.08.2025).

120. Про затвердження Типового положення про управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України, Типового положення про відділ державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 20.04.2016 року № 1183/5.

121. Щербак С. В. Місце виконавчого провадження в системі права України. Виконавче провадження : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2002. С. 30.

122. Фурса С. Я. Формування теоретичних основ виконавчих процесуальних правовідносин: сутність, система, ознаки та класифікація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 95. С. 12–15

123. Сокол М. Ю. Інституційне забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 403–410.

124. Білоусов Ю. Виконавче провадження : навчальний посібник. Київ : Прецедент, 2005. С. 12.

125. Сокол М. Ю. Роль громадськості в умовах демократичних змін у публічному управлінні. *Україна: проблеми і перспективи розвитку* : колективна монографія. / під заг. ред. професорки З. В. Гбур. Чернігів : Видавництво ІПТ, 2024. С. 155–170.

126. Сокол М. Ю. Виконавче провадження як індикатор ефективності публічної політики у сфері правосуддя. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 331–337.

127. Ковбас І. В., Крайній П. І. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Частина 2. С. 157–163. URL: <https://doi.org/10.32842/20783736/2020.2-2.24> (дата звернення: 29.08.2025).

128. Кравцов С. О., Крікова Е. К. Виконавче провадження як завершальна стадія судового процесу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 69–73. URL: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.3/12> (дата звернення: 29.08.2025).

129. Сокол М. Ю. Вплив корупційних ризиків на ефективність діяльності виконавчої служби. Людина в системі управління: гендерні та психологічні аспекти менеджменту та адміністрування : збірник тез І Науково-практичної конференції з міжнародною участю (28–29 листопада 2024 р.). С. 122–124.

130. Іщенко С. Ю. Окремі питання державного регулювання діяльності приватного виконавця. *Механізм функціонування громадянського суспільства* : збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (20 листопада 2020 року) / упоряд. Ю. М. Шевців. Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 139–141.

131. Розум І. О., Логоша В. В. Новації законодавства, що регламентує порядок організації та здійснення виконавчого провадження в Україні. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 27.06.2025).

132. Гришко Є. М. Державне управління у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів влади : дис. ... канд. з держ.упр.: 25.00.01. Київ, 2016. 224 с.

133. Грищенко К. А. До характеристики діяльності працівників державної виконавчої служби та приватних виконавців. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 1. Том 1. С. 142–147.

134. Розвиток правових засад та механізмів верховенства міжнародного права у внутрішньому праві України // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В. Н. Денисова. Розділ І. Київ : Юстініан, 2006. С. 12–39.

135. Баланс публічних і приватних інтересів у системі виконання судових рішень. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування* : науково-виробничий журнал. 2023. № 1 (79). С. 161–166.

136. Андрієвська Л. О. Судовий контроль за виконанням судових рішень у виконавчому провадженні. *Сучасний стан та перспективи розвитку правової*

науки України в умовах сьогодення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів та аспірантів (28 жовтня 2021 року). Київ, 2021. С. 77–79.

137. Валецький О. Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія / ред. О. Л. Валецький. Київ : НІСД, 2001. 242 с.

138. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання... : наказ МВС України від 30.01.2018 № 64/261/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18#Text> (дата звернення: 27.08.2025).

139. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 27.08.2025).

140. Сергієнко Н. Взаємодія виконавця та працівників поліції у процесі виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб). *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 55–61. URL: <http://pgpjourn.kiev.ua/archive/2017/2/12.pdf> (дата звернення: 27.08.2025).

141. Ігонін Р. В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2007. 22с.

142. Про затвердження Порядку надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців : наказ Міністерства юстиції України від 21.07.2020 № 2483/5/436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/showext> (дата звернення: 27.08.2025).

143. Порядок надання інформації ДПС на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців / Головне Управління ДПС. URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/797695.html> (дата звернення: 27.08.2025).

144. Баранов С. О. Взаємодія державної податкової служби України з правоохоронними органами та органами публічної адміністрації: теоретичні та

практичні аспекти. *Право та державне управління*. 2023. № 3. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/38.pdf (дата звернення: 30.08.2025).

145. ДП «Національні інформаційні системи». URL: <https://nais.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2025).

146. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 09.07.2025).

147. Податковий Кодекс України. 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-t> (дата звернення: 09.07.2025).

148. Цифровізація виконавчого провадження: перспективи впровадження інтелектуальних технологій у сфері публічного управління. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 185–190.

149. Автоматизована система виконавчого провадження. URL: <https://asvpweb.minjust.gov.ua/#/search-debtors> (дата звернення: 09.07.2025).

150. Посадська О. В. Державно-правовий механізм виконання рішень щодо забезпечення охорони прав людини та громадянина засобами примусових дій. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1 (20). С. 94–100.

151. Рекомендації CM/Rec(2003)17 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про примусове виконання». DOI: <https://zakononline.com.ua>.

152. Регламент (ЄС) № 805/2004 Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року про створення Європейського виконавчого листа для безспірних вимог. DOI: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

153. Регламент (ЄС) № 1215/2012 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію та визнання і виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (перероблений). DOI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/eng>.

154. Європейська конвенція з прав людини (1950 р.). № 995_004. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.09.2025).

155. Рекомендація CM/Rec(2009)1 Ради Європи щодо доступу до офіційних документів. DOI: <https://iplex360.com.ua/npa.php?doc=1014.8718.0>.

156. Керівні принципи CEPEJ (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя). DOI: <https://old.vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spirobotnitstvo>.

157. Загальна декларація прав людини (1948 р.) № 995_015 від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 26.08.2025).

158. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.08.2025).

159. Сокол М. Ю. Законодавча реалізація захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. *Молодь, освіта, наука* : VIII Науково-практична міжвузівська конференція Чернігівського філіалу Європейського університету. Чернігів, 2009. С. 124–126.

160. Doing Business, Rule of Law Index. DOI: <https://easybusiness.in.ua>.

161. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KD0005?an=2> (дата звернення: 10.06.2025).

162. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

163. Ключові показники ефективності. DOI: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

164. Висновки Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ). DOI: <https://rm.coe.int/cepej-declaration-on-lessons-learned-cepej>.

165. Боєру В. С. Структуризація причин низького рівня ефективності виконання рішень юрисдикційних органів в Україні. DOI: http://lsej.org.ua/5_2020/12.pdf.

166. Проєкт Закону № 9363 про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження від 07.06.2023 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42073> (дата звернення: 20.08.2025).

167. Про прийняття за основу проєкту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження : постанова ВР України від 20.11.2024 № 4076-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lawsX> (дата звернення: 20.08.2025).

168. Про Державну прикордонну службу : Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

169. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

170. Прикладний програмний інтерфейс. DOI: <https://uk.wikipedia.org/wiki.>

171. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 20.08.2025).

172. Про платіжні послуги : Закон України від 30 червня 2021 року № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 10.08.2025).

173. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 17.08.2025).

174. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС). DOI: <https://uk.wikipedia.org/wiki.>

175. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система. DOI: https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/func_ecits.

176. Державним реєстром речових прав на нерухоме майно. DOI: <https://rrp.minjust.gov.ua.>

177. Державним реєстром актів цивільного стану громадян. DOI: <https://regdracs.minjust.gov.ua/login>.

178. Створення реєстру рахунків та індивідуальних банківських сейфів фізичних осіб : проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідності актам права Європейського Союзу та відповідним критеріям, встановленим Європейською платіжною радою, з метою приєднання України до Єдиної зони платежів у євро (SEPA)» від 30.04.2025 р. № 13233. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI12751I?an=1> (дата звернення: 29.08.2025).

179. Сокол А. Пропозиції щодо вдосконалення роботи виконавчих органів. *Людина в системі управління: гендерні та психологічні аспекти менеджменту та адміністрування*: збірник тез I Науково-практичної конференції з міжнародною участю (28–29 листопада 2024 р.). 2024. С. 119–122.

180. Yarovoy T., Koval Y., Kyrychenko A., Havrilechko Y., Moskalets I., & Sokol M. Utilization of digital technologies in the development of state policy on national security issues. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. № 6. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0227>.

181. Nesemann U . Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. *ZZP*. 2006. Bd. 119. H. 1.

182. Rashbaum W. K. US Marshals Mishandled Forfeitures. *New York Times*. 2010. 26 Dec. DOI: <https://www.nytimes.com/2010/12/27/nyregion21>.

183. U.S. Marshals Service: Fact Sheet 2020. DOI: <https://www.usmarshals.gov/duties/factsheets/overview.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Проект

ПОЛОЖЕННЯ

про необхідність ухвалення Виконавчого кодексу України

1. Загальні засади

1.1. Ухвалення Виконавчого кодексу України є необхідним кроком для формування цілісної, узгодженої та ефективної системи примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Має стати кодифікованим актом, що об'єднає та систематизує правові норми у сфері примусового виконання рішень. Його структура повинна забезпечувати узгодженість, передбачуваність і відповідність європейським стандартам.

1.2. Кодекс має забезпечити:

- єдність правового регулювання;
- систематизацію розрізнених норм чинного законодавства;
- усунення правових прогалин і суперечностей;
- запровадження європейських стандартів у сфері виконавчого провадження.

1.3. Метою ухвалення є: забезпечення ефективного виконання судових рішень як ключової гарантії верховенства права; підвищення довіри громадян до правосуддя у спосіб гарантування реального поновлення порушених прав; удосконалення механізмів взаємодії між державними і приватними виконавцями, судами та органами юстиції; адаптація правового регулювання до стандартів Європейського Союзу та практики ЄСПЛ.

1.4. Основними завданнями Кодексу є:

- визначення чітких принципів виконавчого провадження: доступність, своєчасність, пропорційність, прозорість, цифровізація, гарантії прав сторін;
- кодифікація процедурних норм – закріплення уніфікованих строків, етапів та форм документів;

- урегулювання статусу та повноважень державних і приватних виконавців, запровадження єдиних стандартів їх діяльності;
- встановлення чіткої системи контролю та відповідальності виконавців, включно з дисциплінарними, адміністративними та фінансовими санкціями;
- впровадження положень щодо цифровізації виконавчого провадження: електронний кабінет учасників, цифрові докази, автоматизований моніторинг строків;
- врегулювання механізмів взаємодії з іншими державними органами (суди, поліція, банки, податкові органи, прикордонна служба) на основі інтегрованих інформаційних систем;
- встановлення процедур медіації у виконавчому провадженні, що дозволить врегульовувати спори без надмірного застосування примусу.

2. Пропоновані структурні розділи Кодексу

Розділ I. Загальні положення

1. Предмет і завдання Виконавчого кодексу.
2. Принципи виконавчого провадження (законність, верховенство права, пропорційність, доступність, цифровізація, прозорість, своєчасність, неупередженість).
3. Поширення дії Кодексу на всі судові рішення та рішення інших органів, передбачених законом.
4. Взаємозв'язок з міжнародними договорами та практикою ЄСПЛ.

Розділ II. Суб'єкти виконавчого провадження

1. Органи та особи, які здійснюють примусове виконання рішень (державні та приватні виконавці).
2. Статус, права та обов'язки виконавців.
3. Єдиний реєстр виконавців.
4. Гарантії незалежності та професійної діяльності виконавців.
5. Відповідальність виконавців за порушення законодавства.

Розділ III. Сторони виконавчого провадження та інші учасники

1. Стягувачі та боржники: їхні права, обов'язки та процесуальні гарантії.

2. Треті особи, органи влади, установи й організації, залучені до виконання рішень.

3. Захист прав соціально вразливих категорій боржників (пенсіонери, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи тощо).

Розділ IV. Процедури виконавчого провадження

1. Відкриття виконавчого провадження.

2. Строки виконання рішень.

3. Види та етапи виконавчих дій.

4. Заходи примусового виконання (арешт, опис, реалізація майна, звернення стягнення на доходи та рахунки).

5. Обмеження прав боржника (виїзд за кордон, користування майном тощо).

6. Особливості виконання рішень немайнового характеру.

7. Завершення, зупинення та закінчення виконавчого провадження.

Розділ V. Цифрове виконавче провадження

1. Автоматизована система виконавчого провадження (АСВП).

2. Електронний кабінет стягувача та боржника.

3. Використання цифрових доказів (фото, відео, електронні квитанції, скріншоти, дані з державних реєстрів).

4. Електронний документообіг і цифрові постанови.

5. Онлайн-оскарження дій виконавця.

Розділ VI. Контроль і відповідальність

1. Судовий контроль за виконавчим провадженням.

2. Адміністративний і дисциплінарний контроль за діями виконавців.

3. Автоматизований моніторинг строків виконання рішень.

4. Реєстр дисциплінарних стягнень виконавців.

5. Відповідальність за недотримання строків і процедур.

6. Відшкодування збитків учасникам виконавчого провадження.

Розділ VII. Медіація та альтернативне врегулювання

1. Можливість укладення медіаційних угод у виконавчому провадженні.

2. Порядок їх реєстрації та виконання.
3. Правові наслідки виконання медіаційної угоди.

Розділ VIII. Взаємодія виконавців з іншими органами

1. Поліція (забезпечення примусу).
2. Банки та фінансові установи (арешт і списання коштів).
3. Податкові органи (перевірка доходів).
4. Прикордонна служба (обмеження виїзду боржників).
5. Реєстраційні служби (ЄДР, реєстр майнових прав, реєстр транспортних засобів).
6. Місцеві органи влади.

Розділ IX. Особливості виконавчого провадження в умовах кризових обставин

1. Воєнний стан та надзвичайні ситуації.
2. Мораторії та обмеження на стягнення.
3. Гарантії захисту соціально вразливих категорій боржників.

Розділ X. Міжнародне співробітництво у сфері виконання рішень

1. Визнання та виконання іноземних судових рішень.
2. Транскордонне співробітництво.
3. Участь України в міжнародних механізмах обміну інформацією.

Розділ XI. Прикінцеві та перехідні положення

1. Визначення порядку набрання чинності Виконавчим кодексом.
2. Скасування чинних законів і підзаконних актів, що втратять актуальність.
3. Перехідні норми щодо впровадження електронних систем і поступового реформування виконавчої служби.

3. Очікувані результати ухвалення Кодексу

1. Створення цілісного правового механізму примусового виконання рішень.
2. Підвищення відсотка фактично виконаних судових рішень.

3. Гармонізація з європейськими стандартами та міжнародними зобов'язаннями України.

4. Мінімізація корупційних ризиків та зловживань.

5. Зміцнення довіри суспільства до системи правосуддя та державних інституцій.

Додаток Б

Таблиця Б.1, наочно демонструє, що ухвалення Виконавчого кодексу України дозволить перетворити нинішню фрагментарну систему у сучасну, цифрово-орієнтовану та європейсько-гармонізовану модель примусового виконання рішень.

Таблиця Б.1

**Чинне регулювання vs. Положення майбутнього
Виконавчого кодексу України**

Аспект	Чинне регулювання (ЗУ «Про виконавче провадження» та підзаконні акти)	Пропоновані положення Виконавчого кодексу України
Нормативна база	Розрізнені закони, інструкції, накази Мін'юсту, що мають фрагментарний характер.	Єдиний кодифікований акт, що систематизує всі норми виконавчого провадження.
Принципи виконавчого провадження	Загальні: законність, обов'язковість рішень.	Розширені: верховенство права, своєчасність, пропорційність, прозорість, цифровізація, неупередженість, гарантії прав людини.
Суб'єкти виконання	Державні та приватні виконавці, але різні умови функціонування, відсутність єдиних стандартів.	Єдиний стандарт діяльності виконавців, закріплений у Кодексі; гарантії незалежності та професійного статусу.
Процедури виконання	Частково врегульовані, відсутні уніфіковані строки та стандарти.	Чіткі строки для всіх дій, уніфіковані процедури, стандартизовані електронні документи.
Цифровізація	Використання АСВП у тестовому режимі, електронний кабінет учасників – обмежений функціонал.	Повна діджиталізація: електронний кабінет боржника і стягувача, цифрові постанови, електронне оскарження, цифрові докази.
Контроль за виконавцями	Контроль фрагментарний, дисциплінарні процедури часто формальні.	Автоматизований моніторинг строків, незалежний аудит, реєстр дисциплінарних стягнень, багаторівнева система відповідальності.
Відповідальність виконавців	Переважно дисциплінарна, без персональної фінансової відповідальності.	Адміністративна, дисциплінарна, фінансова та персональна відповідальність, включно з відшкодуванням збитків стягувачу.

Продовження табл.Б.1

Взаємодія з іншими органами	Відсутні чіткі протоколи співпраці з поліцією, банками, податковою, прикордонною службою.	Закріплені в Кодексі протоколи електронної взаємодії; інтеграція з системами (Трембіта, Дія, реєстри).
Медіація	Закон «Про медіацію» існує, але виконавче провадження не враховує його інструменти.	Запровадження інституту медіаційної угоди у виконавчому провадженні з юридичними наслідками.
Соціально-економічні гарантії	Обмежені пільги для окремих категорій (аліменти, інваліди).	Спеціальні процедури для ВПО, учасників бойових дій, пенсіонерів; захист мінімуму для існування; адаптація процедур до умов воєнного стану.
Міжнародне співробітництво	Передбачено лише загальні норми про виконання іноземних рішень.	Чіткі процедури визнання та виконання рішень за стандартами ЄС; транскордонне співробітництво.
Прозорість та підзвітність	Публічний контроль обмежений, відкритих рейтингів виконавців немає.	Відкриті публічні реєстри, рейтингування виконавців, щоквартальна звітність, відкритий доступ до аналітики АСВП.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. Сокол М. Ю. Баланс публічних і приватних інтересів у системі виконання судових рішень. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 1 (79). С. 161-166 (0,5 друк.арк.).
2. Сокол М. Ю. Нормативно-правові основи реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 2. С. 157-163 (0,5 друк.арк.).
3. Сокол М. Ю. Цифровізація виконавчого провадження: перспективи впровадження інтелектуальних технологій у сфері публічного управління. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 185-190 (0,5 друк.арк.).
4. Сокол М. Ю. Виконавче провадження як індикатор ефективності публічної політики у сфері правосуддя. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 331-337 (0,5 друк.арк.).
5. Сокол М. Ю. Інституційне забезпечення реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 403-410 (0,5 друк.арк.).
6. Сокол М. Ю. Порівняльно-правовий аналіз моделей виконавчого провадження: досвід країн ЄС та український контекст. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2022. № 2 (76). С. 146-150 (0,5 друк.арк.).
7. Сокол М. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 6. С. 95-99. (0,5 друк.арк.).
8. Сокол М. Ю. Місце контрольного провадження в адміністративному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С.96-98. (0,5 друк.арк.).

9. Sokol, M. (2024). Improvement of the implementation of state policy in the sphere of executive proceedings in Ukraine. *Global Prosperity*, 4(4). P. 85-91. URL: <https://gprosperity.org/index.php/journal/article/view/187>. (0,5 друк.арк.)

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сокол М. Ю. Роль громадянської активності у формуванні демократичного суспільства. *Березневий науковий дискурс 2025 на тему: «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій»* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27 лютого 2025 р.). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2025. С. 629-631 (0,1 друк.арк.).

11. Сокол М. Ю. Зарубіжний досвід функціонування механізмів реалізації державної політики у сфері виконавчого провадження. *Актуальні питання управління та адміністрування: регіональний, міжнародний та глобалізаційний аспекти* : міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 22-23 травня 2025 р.). Чернігів : ЗВО «Університет трансформації майбутнього», 2025. С.117-119 (0,1 друк.арк.).

12. Сокол М. Ю. Виконавче провадження в умовах воєнного стану. *Національна безпека України в умовах воєнного стану* : матеріали I Науково-практичної конференції з міжнародною участю / під заг. ред. професорки З. В. Гбур. (м. Чернігів, 6-8 березня 2024 р.). Чернігів : Видавництво ІПТ, 2024. С. 257-260. (0,1 друк.арк.)

13. Сокол М. Ю. Пропозиції щодо вдосконалення роботи виконавчих органів. *Людина в системі управління: гендерні та психологічні аспекти менеджменту та адміністрування* : збірник тез I науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Чернігів, 28-29 листопада 2024 р.). Чернігів, 2024. С. 126-129. (0,1 друк. арк.)